

ความเป็นธรรมในการจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากร

นายนรฤทธิ์ ตันติวุฒิกไกร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

FAIRNESS IN BAD DEBT WRITTEN ACCORDING TO REVENUE CODE

The emblem of Chulalongkorn University, featuring a central figure holding a sword, surrounded by a sunburst of rays, all resting on a tiered base.

Mr. Norarit Tuntiwutikrai

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ความเป็นธรรมในการจำหน่ายหนี้สูญตามประมวล
รัษฎากร

โดย

นายนรฤทธิ์ ตันตวิฑูมิไกร

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ธิติพันธ์ุ เชื้อบุญชัย

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร. นันทวัฒน์ บรมานันท์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. พล ธีรคุปต์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ธิติพันธ์ุ เชื้อบุญชัย)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ (พิเศษ) พิภพ วีระพงษ์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(นาย อมรศักดิ์ พงศ์พศุทธิ์)

นรฤทธิ์ ตันติวุฒิกโร : ความเป็นธรรมในการจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากร.
(FAIRNESS IN BAD DEBT WRITTEN ACCORDING TO REVENUE CODE) อ.ที่
ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ธิติพันธ์ุ เชื้อบุญชัย, 238 หน้า.

ด้วยเหตุที่มาตรา 65 วรรคสองแห่งประมวลรัษฎากรในปัจจุบันได้บัญญัติให้ บริษัทหรือ
ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลจะต้องใช้เกณฑ์สิทธิในการคำนวณรายได้และรายจ่าย ซึ่งในกรณีเช่นนี้เมื่อ
รายได้เกิดขึ้นตามเกณฑ์สิทธิ กิจการก็ต้องนำรายได้นั้นมารวมคำนวณเป็นรายได้ แม้รอบ
ระยะเวลาบัญชีนั้นจะยังไม่ได้รับชำระหนี้ รายได้ดังกล่าวจึงอาจมีความเป็นไปได้ที่จะไม่ได้รับชำระ
หนี้เลยหรือไม่อาจใช้สิทธิในการรับชำระหนี้ได้โดยแท้ กิจการก็มีความจำเป็นต้องจำหน่ายหนี้
ดังกล่าวนั้นเป็นหนี้สูญออกไป ซึ่งอาจมีผลให้นิติบุคคลดังกล่าวจะต้องชำระภาษีเงินได้นิติบุคคล
น้อยลงตามไปด้วย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวก็ย่อมต้องดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง
ฉบับที่ 186ฯ ที่ออกตามความในมาตรา 65 ทวิ (9) แห่งประมวลรัษฎากร วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงได้
มุ่งเน้นศึกษาหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ในปัจจุบันว่า
สอดคล้องกับหลักการทางบัญชี หลักการทางภาษีอากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักความเป็นธรรมทาง
ภาษีอากร ตลอดจนหลักการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีอื่นๆ อาทิเช่น ในกรณีของประเทศญี่ปุ่น
สหราชอาณาจักร และเยอรมนี ตลอดจนการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีอื่นๆหรือไม่ ซึ่งจากการศึกษา
พบว่าประเด็นที่น่าสนใจหลายประการ อาทิเช่น ลักษณะพิเศษเฉพาะของการจำหน่ายหนี้สูญ
ในทางบัญชีที่มีการตั้งสำรองค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญซึ่งก็เพื่อวัตถุประสงค์ในการสะท้อนความเป็น
จริงของสถานะของกิจการ ตลอดจนรูปแบบการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีของต่างประเทศหรือ
หน่วยงานอื่นที่มีการนำเอาวิธีการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจาก
ลูกหนี้ หรือจากการจำหน่ายหลักประกันมาใช้ ทั้งนี้สำหรับปัญหาที่พบสำหรับการจำหน่าย
หนี้สูญในปัจจุบันที่พึงพิจารณา เช่น การรับหลักการจำหน่ายหนี้สูญในทางบัญชีเข้ามาปรับใช้กับ
การจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากร การจำหน่ายหนี้สูญตามกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ที่ใน
ปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรม และข้อควรพิจารณาเมื่อเปรียบเทียบกับหลักการ
จำหน่ายหนี้สูญในต่างประเทศ ดังนั้นผู้เขียนจึงเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ วิธีการ
และเงื่อนไขของกฎกระทรวงฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) ให้มีความเหมาะสม ชัดเจนและเป็นธรรม
ยิ่งขึ้น

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ปีการศึกษา 2556

ลายมือชื่อนิติต
.....

ลายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก

5485989534 : MAJOR LAWS

KEYWORDS: WRITTEN OFF / BAD DEBT / FAIRNESS / INTERNATIONAL ACCOUNTING
STANDARD 39

NORARIT TUNTIWUTIKRAI: FAIRNESS IN BAD DEBT WRITTEN ACCORDING TO
REVENUE CODE. ADVISOR: ASSOC. PROF. TITHIPHAN CHUERBOONCHAI, 238
pp.

With respect to section 65 paragraph 2 of the Revenue Code currently applicable prescribed that a company or juristic partnership shall use an accrual basis to calculate income and expenses. In such a case, when income is derived in accordance with the accrual basis, such income shall be included in the calculation as income, even though it is not yet received in such accounting period. It is possible for such income to not be received or not be entitled to be paid. The business is required to write off such debts that might cause such legal entity to pay lesser corporate income tax. Writing off bad debts must be done in accordance with rules, procedures and conditions prescribed by the Ministerial Regulation No. 186 issued under section 65 Bis (9) of the Revenue Code. This thesis was aimed to study the criteria for writing off bad debts prescribed in the Ministerial Regulation No. 186 in effect as to whether it is in compliance with accounting principles and taxation principles, particularly the fairness principle, including write-off method in other countries such as Japan, United Kingdom and Germany. The study showed that there were many interesting issues: the characteristic of the write-off in accounting which a reserve for an allowance for doubtful accounts was set up to reflect the truth of the business condition, as well as the bad debt write-off methods used overseas or in other agencies by applying method of calculation of present value of expected cash flow from debtors or sale of collateral. The questions found from the write-off applicable at present are to be taken into account: the adoption of the principle of write-off in accounting to be applied to the write-off under the Revenue Code and the Ministerial Regulation No. 186 that is currently not consistent with the fairness, and the things are to be taken into consideration when compared with the principle of write-off bad debts in overseas. Consequently, the writer recommends that rules, procedures and conditions of the Ministerial Regulation No. 186 (B.E. 2534) should be amended to be clearer, more suitable and fairness.

Field of Study: Laws

Student's Signature

Academic Year: 2013

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีขึ้นไม่ได้ หากไม่ได้รับความอนุเคราะห์หรือการสนับสนุนจาก มารดา ตลอดจนครอบครัวของข้าพเจ้าที่เป็นกำลังใจที่ดีและคอยให้การช่วยเหลือข้าพเจ้าเสมอมา รวมทั้งคำปรึกษาหรือการช่วยเหลือที่ดีของท่านรองศาสตราจารย์ ธิติพันธ์ุ เชื้อบุญชัย ที่กรุณาเสียสละ เวลาอันมีค่ารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และท่านศาสตราจารย์(พิเศษ)ดร. พล ธีรคุปต์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ท่านศาสตราจารย์(พิเศษ) พิภพ วีระพงษ์ ตลอดจน ท่านอาจารย์ อมรศักดิ์ พงศ์พศุตย์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมที่คอยให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำที่มีค่าแก่วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์ขึ้นมาได้ รวมทั้งคุณนพพร เจริญกิจราษฎร์ และคุณชนิดา ลีลานันท์กุล นายความและที่ปรึกษากฎหมายบริษัท เบเคอร์ แอนด์ แม็คเคนซี จำกัด ที่คอยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเนื้อหาและให้ข้อคิดเห็นและคำปรึกษาแก่ข้าพเจ้าจนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จ โดยดี ความดีจากการจัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้เขียนขอบแต่บิดา มารดา ครูบาอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน ผู้เขียนมีความซาบซึ้งในความกรุณาอันดียิ่งจากทุกท่านที่กล่าวนามมาและขอกราบ ขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	2
1.3 สมมติฐาน.....	3
1.4 ขอบเขตการศึกษาวิจัย.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย	3
บทที่ 2 หลักเกณฑ์ทางบัญชีกับการจำหน่ายหนี้สูญ.....	5
2.1 หลักการทางธุรกิจและหลักการทางบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญ.....	5
2.2 หลักการรับรู้รายได้และค่าใช้จ่ายในทางบัญชี	7
2.3 หลักเกณฑ์การบันทึกรายได้และรายจ่ายในทางบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญ	20
2.4 มาตรฐานและหลักการทางบัญชีในการจำหน่ายหนี้สูญ.....	26
2.5 แนวความคิดการจำหน่ายหนี้สูญกับมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ	48
2.6 หลักการทางบัญชีกรณีการจำหน่ายหนี้สูญในต่างประเทศ ศึกษาตัวอย่างกรณีของ ประเทศญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และประเทศเยอรมนี	65
บทที่ 3 หลักเกณฑ์ทางภาษีอากรกับการจำหน่ายหนี้สูญ.....	80
3.1 หลักการทางภาษีอากรที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญ	80
3.2 ทฤษฎีและหลักเกณฑ์จำหน่ายหนี้สูญทางภาษีอากร.....	122
3.3 การจำหน่ายหนี้สูญของกระทรวงการคลังและในกรณีอื่นๆ.....	139
3.4 หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในต่างประเทศ ศึกษากรณีประเทศญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และประเทศเยอรมนี.....	159
บทที่ 4 การจำหน่ายหนี้สูญที่เป็นธรรม	186

หน้า

4.1	กรณีเปรียบเทียบการจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากรกับหลักการจำหน่ายหนี้สูญในทางบัญชี.....	186
4.2	ความไม่สอดคล้องกันระหว่างการจำหน่ายหนี้สูญในทางภาษีอากรกับหลักการทางบัญชี และผลกระทบจากความไม่สอดคล้องดังกล่าว	189
4.3	หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 กับความเป็นธรรมในทางภาษีอากร	199
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ		226
รายการอ้างอิง		232
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์		238

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยเหตุที่มาตรา 65 วรรคสองแห่งประมวลรัษฎากรในปัจจุบันบัญญัติให้การคำนวณรายได้และรายจ่ายของกิจการที่จะนำมาเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลจะต้องใช้เกณฑ์สิทธิ กล่าวคือ กิจการจะต้องนำรายได้ที่เกิดขึ้นแม้ว่าจะยังไม่ได้รับชำระในรอบระยะเวลาบัญชีดังกล่าวรวมไปถึงรายจ่ายที่เกี่ยวกับรายได้ทั้งหมดมารวมคำนวณเป็นรายได้หรือรายจ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น¹ ดังนั้นตามบทบัญญัติดังกล่าวในกรณีที่กิจการได้ดำเนินจำหน่ายสินค้าแล้ว แต่ยังไม่ได้รับชำระหนี้ก็จะต้องนำเงินได้ที่ได้จากการจำหน่ายสินค้านี้รวมคำนวณและเป็นรับรู้เป็นรายได้ การที่กิจการจะต้องรับรู้รายได้ทั้งหมดที่ยังมิได้รับชำระเงินดังกล่าวจึงเป็นผลให้กิจการมีความเสี่ยงหรือมีความเป็นไปได้ที่จะไม่ได้รับชำระหนี้หรือไม่อาจใช้สิทธิในการรับชำระหนี้ได้โดยแท้ ทั้งๆที่กิจการได้รับรู้เงินได้ดังกล่าวเป็นรายได้ในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีแล้ว ในเวลาต่อมาหากกิจการพบว่ากิจการไม่อาจเรียกเก็บหนี้ดังกล่าวได้ จึงมีความจำเป็นต้องจำหน่ายหนี้ดังกล่าวนั้นออกเป็นหนี้สูญเพื่อนำไปตัดเป็นค่าใช้จ่าย ซึ่งกิจการจะสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ก็ต่อเมื่อได้ดำเนินการและปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) ที่ออกตามความในมาตรา 65 ทวิ (9) แห่งประมวลรัษฎากรที่ได้กำหนดให้ผู้เสียภาษีอากรทุกรายจะต้องปฏิบัติในแนวทางเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามแม้หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญจะได้มีการกำหนดไว้แล้วเป็นมาตรฐานก็จริงอยู่ แต่เนื่องจากสภาพการณ์ในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปมาก ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ อัตราภาษี รวมทั้งข้อกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับนอกเหนือจากหลักเกณฑ์ตามประมวลรัษฎากรแล้วก็มีหลักการอื่นๆได้กำหนดในเรื่องการจำหน่ายหนี้สูญไว้ด้วยเช่นเดียวกัน อาทิเช่น หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในทางบัญชี หลักเกณฑ์การจัดชั้นลูกหนี้และการกันเงินสำรองสำหรับลูกหนี้ของธนาคารแห่งประเทศไทย หรือหลักเกณฑ์อื่นๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งก็มีหลักเกณฑ์หรือวัตถุประสงค์โดยหลักที่สอดคล้องและ

¹ มาตรา 65 วรรคสองแห่งประมวลรัษฎากร

เป็นไปในแนวทางเดียวกับฝ่ายจัดเก็บภาษีที่ต้องการให้แสดงข้อมูลหรือรายการทางบัญชีเป็นไปอย่างใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงในสาระสำคัญของลูกหนี้ให้มากที่สุด ประกอบกับหลักเกณฑ์ดังกล่าวตามที่กฎกระทรวงกำหนดไว้อาจยังไม่เหมาะสมกับสภาพธุรกิจในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไป จึงอาจมีประเด็นการจำหน่ายหนี้สูญในสถานการณ์อื่นๆ ที่หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในปัจจุบันยังไม่อาจรองรับและไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียภาษีอากร ทั้งหลักการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีอื่นๆ ที่กำหนดในเรื่องการจำหน่ายหนี้สูญไว้ก็มีความแตกต่างข้อกำหนดตามกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ที่ออกตามความในประมวลรัษฎากรจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาหลักการจำหน่ายหนี้สูญทางกฎหมายในปัจจุบันเปรียบเทียบกับหลักการทางภาษีอากร หลักการทางบัญชีและมาตรฐานบัญชี รวมทั้งหลักการจำหน่ายหนี้สูญกรณีอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาถึงปัญหา รวมทั้งหาหลักการที่เหมาะสมมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันเพื่อให้บทบัญญัติในการจำหน่ายหนี้สูญสมดังเจตนารมณ์และเป็นธรรมทั้งฝ่ายกิจการและฝ่ายจัดเก็บภาษี

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์และความเป็นมาของการจำหน่ายหนี้สูญในปัจจุบันเปรียบเทียบกับหลักการทางภาษีอากร อาทิเช่น หลักความเป็นธรรม ตลอดจนหลักเกณฑ์ทางบัญชี หรือหลักเกณฑ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในต่างประเทศว่ามีหลักการหรือมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกันหรือไม่หรือมีหลักเกณฑ์ในการดำเนินการที่แตกต่างกันอย่างไรบ้าง เพื่อพิจารณาถึงประเด็นปัญหาของการจำหน่ายหนี้สูญที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน รวมทั้งเพื่อให้หลักการจำหน่ายหนี้สูญที่ดี เป็นธรรมกับทั้งฝ่ายกิจการและฝ่ายจัดเก็บภาษี จึงได้ดำเนินการค้นคว้าทำการวิจัยฉบับนี้เพื่อค้นคว้า ตรวจสอบ วิเคราะห์หลักการทางบัญชี หลักการทางภาษี หลักการจำหน่ายหนี้สูญอื่นๆที่เกี่ยวข้องนำมาเปรียบเทียบ วิเคราะห์ถึงปัญหาและปรับปรุงบทบัญญัติในการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวให้มีความเหมาะสม เป็นธรรมและนำมาใช้กับสถานการณ์ในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

1.3 สมมติฐาน

การจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากรไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมทางภาษีอากร จึงมีความจำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุงหลักกฎหมายดังกล่าวให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักการทางภาษีอากร

1.4 ขอบเขตการศึกษาวิจัย

ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) หรือการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ บทบัญญัติทางกฎหมาย บทความ เอกสารสัมมนา และมาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจำหน่ายหนี้สูญของบริษัทและห้างหุ้นส่วนทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลสารสนเทศโดยในการวิจัยจะเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ถึงเนื้อหา หลักเกณฑ์ที่ได้จากหลักกฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบและมาตรฐานต่างๆ โดยการเปรียบเทียบแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายรวมถึงการพิจารณากรณีศึกษา (Case study) ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงทั้งของต่างประเทศและของประเทศไทย เพื่อนำบทวิเคราะห์ที่ได้มาสรุปเป็นแนวทางที่ชัดเจนและเหมาะสมในการจำหน่ายหนี้สูญต่อไป

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในปัจจุบัน รวมทั้งข้อกำหนดและแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องเปรียบเทียบกับหลักการจำหน่ายหนี้สูญอื่นๆ อาทิเช่น หลักการทางภาษีอากร หลักการทางบัญชี มาตรฐานการบัญชี การจำหน่ายหนี้สูญของหน่วยงานราชการอื่นๆ ในปัจจุบัน
2. เพื่อให้ทราบถึงหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญอื่นๆ ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน แนวโน้มการจำหน่ายหนี้สูญที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์และศึกษาหาความสัมพันธ์เปรียบเทียบกับกรจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากรในปัจจุบัน เพื่อนำมาปรับปรุงและกำหนดแนวทางการจำหน่ายหนี้สูญที่เหมาะสมและเป็นธรรมกับทั้งฝ่ายกิจการและฝ่ายจัดเก็บภาษี

3. เพื่อให้ทราบถึงความเป็นธรรมของการจำหน่ายหนี้สูญตามประมวล
รัษฎากร วิเคราะห์หาแนวทางการจำหน่ายที่สูญที่เหมาะสมรวมทั้งนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุง
เพื่อกำหนดหลักการจำหน่ายหนี้สูญมีความเหมาะสมและเป็นธรรมต่อไป

บทที่ 2

หลักเกณฑ์ทางบัญชีกับการจำหน่ายหนี้สูญ

2.1 หลักการทางธุรกิจและหลักการทางบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้

สูญ

ตามหลักเศรษฐศาสตร์ การดำเนินธุรกิจของกิจการตลอดจนกิจกรรมทางเศรษฐกิจใดๆ ย่อมประกอบไปด้วยการผลิต (production) การบริโภค (consumption) การกระจาย (distribution) และการแลกเปลี่ยน (exchange) โดยในเริ่มต้นกิจการย่อมลงทุนเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบของกิจการเพื่อใช้ในการผลิตเป็นสินค้าหรือใช้ในการให้บริการ ซึ่งในขั้นตอนการจัดหาวัตถุดิบดังกล่าวก็ย่อมก่อให้เกิดรายจ่ายกับทางกิจการอันเป็นต้นทุนของกิจการ และในลำดับต่อมากิจการก็จะดำเนินการแลกเปลี่ยนสินค้าดังกล่าวด้วยการจำหน่ายสินค้ากับผู้บริโภคหรือให้บริการกับผู้รับบริการ ซึ่งในการแลกเปลี่ยนนี้ธุรกรรมที่เกิดขึ้นมากที่สุดในปัจจุบันก็คือการซื้อขายสินค้า ทั้งนี้รูปแบบในการซื้อขายสินค้าในปัจจุบันนี้ได้มีเพียงแต่รูปแบบที่ผู้ขายรับชำระด้วยเงินสดแต่เพียงอย่างเดียว การขายเชื่อหรือการให้เครดิตก็เป็นอีกธุรกรรมหนึ่งที่กิจการในปัจจุบันนิยมนำมาใช้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุอันเนื่องมาจากวัตถุประสงค์ของธุรกิจเองที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างลูกค้าหรือต้องการเพิ่มยอดขายให้กับธุรกิจ แต่อย่างไรก็ตามการใช้นโยบายการขายเชื่อเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวก็ย่อมมีความเสี่ยงในหน้าที่กิจการอาจไม่สามารถเรียกเก็บได้ไม่ว่าจะด้วยเหตุจากตัวลูกหนี้เองหรือด้วยเหตุจากสภาพทางเศรษฐกิจ ดังนั้นกิจการจึงจำเป็นต้องมีวิธีการบริหารเครดิตของตน เช่น กิจการอาจกำหนดระยะเวลาในการชำระเงินของลูกค้าภายใน 7 วัน 15 วัน 30 วัน หรือ 60 วัน เป็นต้น นอกจากนี้แล้วกิจการยังจำเป็นต้องมีมาตรการคัดสรรผู้ที่จะได้รับเครดิตหรือการขายเชื่ออย่างเหมาะสมเพื่อลดความเสี่ยงด้านความสามารถในการชำระหนี้ของลูกค้าหรือเพื่อให้กิจการมีเงินสดหมุนเวียนอย่างเพียงพอ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อกำไรหรือเสริมสภาพคล่องในองค์กรโดยรวม แต่บางครั้งก็พบว่าอาจจะมีลูกหนี้บางรายที่กิจการได้ดำเนินการติดตามทวงถามจนถึงที่สุดแล้วแต่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ การบริหารหรือจัดการในหน้าที่ไม่สามารถเรียกเก็บได้ดังกล่าวให้มีความเหมาะสมและสามารถ

รับรู้เป็นค่าใช้จ่ายหรือจำหน่ายหนี้สูญได้อย่างถูกต้อง จึงเป็นเรื่องที่กิจการต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเพื่อเป็นหลักประกันไม่ให้ความเสี่ยงนั้นกลายสภาพเป็นความเสียหายซ้ำเติมแก่กิจการอีกครั้งในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินธุรกิจภาวะเศรษฐกิจที่เริ่มชะลอตัว แม้ว่าลูกหนี้โดยส่วนใหญ่ยังจะชำระหนี้เมื่อถึงกำหนดหรือตามที่คาดหมายไว้ แต่ก็มีลูกหนี้บางรายที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากลูกหนี้ตายหรือสาบสูญ ไม่มีกำลังหรือความสามารถพอที่จะชำระหนี้ได้ หรือแม้กระทั่งเจตนาฉ้อโกงหลีกเลี่ยงการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ และในทางปฏิบัติก็ไม่อาจจะระบุได้แน่ชัดว่าลูกหนี้รายใดจะไม่ชำระหนี้จนกว่าจะถึงกำหนดชำระหรือได้มีการทวงถามจนถึงที่สุดแล้ว ซึ่งเป็นผลให้บัญชีมูลค่าของลูกหนี้ที่จะแสดงในงบการเงินมีจำนวนสูงกว่าความเป็นจริง ดังนั้นในทางบัญชีกิจการจึงต้องมีการประมาณจำนวนหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บเงินไม่ได้ขึ้นจำนวนหนึ่งกันไว้เพื่อหนี้สงสัยจะสูญ โดยทุกสิ้นงวดบัญชีหรือสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี กิจการจะต้องมีการประมาณการหนี้สงสัยจะสูญเกิดขึ้น ไม่ว่าจะใช้วิธีประมาณการจากยอดลูกหนี้ปลายปี หรือการประมาณการจากกระแสเงินสดของกิจการที่จะทำให้ยอดประมาณการหนี้สงสัยจะสูญใกล้เคียงกับกระแสเงินสดของกิจการอย่างแท้จริงก็ตาม ซึ่งหลักการประมาณการหนี้สงสัยจะสูญหรือการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญดังกล่าวนี้ ตามหลักการบัญชีก็ได้มีการกำหนดไว้ตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 101 เรื่อง หนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ ของสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย โดยนอกเหนือจากการประมาณการหนี้สูญดังกล่าวแล้ว กิจการยังต้องกำหนดนโยบายทางบัญชีในการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีที่ปรากฏลูกหนี้ที่ไม่สามารถเรียกเก็บเงินได้ ทั้งนี้หนี้สูญในทางบัญชีถือเป็นค่าใช้จ่ายประเภทหนึ่งซึ่งกิจการจะต้องนำไปหักออกจากรายได้ในการคำนวณกำไรสุทธิทางบัญชีและจะต้องนำไปจำหน่ายออกจากบัญชีลูกหนี้ของกิจการ โดยหนี้สูญที่ประมาณการขึ้นกิจการจะต้องบันทึกบัญชีเป็นบัญชีหนี้สงสัยจะสูญและบัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ และต้องนำหนี้สูญที่คาดว่าจะเกิดขึ้นมาแสดงเป็นค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุน ส่วนบัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญจะนำไปปรับลดกับบัญชีลูกหนี้ในงบดุล และหากปรากฏต่อมาว่ามีหนี้สูญเกิดขึ้นกับกิจการจริง กิจการก็ต้องจำหน่ายหนี้ที่ไม่อาจได้รับชำระหนี้คืนจากบัญชีลูกหนี้ไปสู่อบัญชีหนี้สูญ เพื่อให้งบการเงินของกิจการที่แสดงฐานะทางการเงิน และผลประกอบการใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด เช่นเดียวกับในการจำหน่ายหนี้

สัญญาทางภาษีอากรก็ได้มีการกำหนดไว้แล้วในประมวลรัษฎากรมาตรา 65 ทวิ และกฎกระทรวงฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) ออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ ซึ่งก็มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้การจำหน่ายหนี้สูญเป็นไปโดยสอดคล้องกับความเป็นจริงเพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บภาษี ดังนั้นแม้ว่าหลักเกณฑ์ในทางบัญชีและการปรับปรุงการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีในเรื่องหนี้สูญ การรับรู้รายจ่ายทั้งสองกรณีดังกล่าวอาจจะไม่ตรงกันบ้าง แต่วัตถุประสงค์ของทั้งสองศาสตร์ต่างก็มีวัตถุประสงค์เดียวกันคือการให้การแสดงรายการทางบัญชีและกำไรสุทธิทางภาษีเป็นไปอย่างใกล้เคียงสภาพความเป็นจริงในสาระสำคัญของลูกหนี้ให้มากที่สุด²

2.2 หลักการรับรู้รายได้และค่าใช้จ่ายในทางบัญชี

ด้วยเหตุที่การจำหน่ายหนี้สูญทางบัญชีย่อมเกี่ยวข้องข้องกับการรับรู้รายได้และค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็นในขั้นตอนของการจำหน่ายสินค้าหรือการให้บริการ ตลอดจนการให้กู้ยืมเงินที่แม้ว่ากิจการจะยังไม่ได้รับเงิน กิจการก็ต้องรับรู้เป็นรายได้แล้วตามหลักเกณฑ์สิทธิ เช่นเดียวกัน หากปรากฏว่าในเวลาต่อมาว่าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ โดยกิจการได้ประมาณการหนี้ดังกล่าวเป็นหนี้สงสัยจะสูญแล้วแต่กิจการก็ยังไม่ได้รับชำระ กิจการก็ต้องจำหน่ายหนี้ดังกล่าวออกเป็นหนี้สูญเพื่อนำไปปรับและหักเป็นค่าใช้จ่ายในทางบัญชี ดังนั้นการรับรู้รายได้และค่าใช้จ่ายดังกล่าวจึงมีความเกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญ ซึ่งมีรายละเอียดที่จะต้องพิจารณาและศึกษาดังต่อไปนี้

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับรายได้และค่าใช้จ่ายทางบัญชี

(1) แนวคิดหรือนิยามเกี่ยวกับรายได้

ในประเด็นเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับรายได้ดังกล่าวมีศาสตร์ที่เกี่ยวข้องหลายศาสตร์ อาทิเช่น แนวคิดเกี่ยวกับรายได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์ หรือแนวคิดเกี่ยวกับรายได้ตามหลักการทางบัญชี รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องได้กำหนดนิยามและให้หลักการไว้โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1.1) รายได้ตามหลักเศรษฐศาสตร์

² กัมปนาท บุญรอด, จำหน่ายหนี้สูญให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์สรรพากรสาสน์.กรุงเทพมหานคร : บริษัท พงษ์วินทร์การพิมพ์ จำกัด, 2552 หน้า 20 - 22.

ตามหลักการทางเศรษฐศาสตร์ได้ให้นิยามของเงินได้ไว้หมายถึง การเพิ่มขึ้นของอำนาจทางเศรษฐกิจของบุคคลหนึ่งในช่วงระยะเวลาหนึ่ง (Income is the money value of the net accretion to one's economic power between two points of time) โดยเงินได้อาจประกอบด้วยเงินและสิ่งอื่นที่สามารถตีราคาได้เป็นเงิน (คำนิยามของ Robert M. Haig และ Henry C. Simon) หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึง ผลรวมของมูลค่าการบริโภคและการเปลี่ยนแปลงค่าสุทธิในช่วงระยะเวลาหนึ่ง (Personal income may be defined as the algebraic sum of (1) the market value of rights exercised in consumption and (2) the change in the value of the store of property rights between the beginning and the end of the period in question (คำนิยามของ Simons)

คำนิยามรายได้ตามหลักการทางเศรษฐศาสตร์ข้างต้นเป็นการยอมรับและนำหลัก Accretion Concept มาใช้ในการกำหนดเงินได้ กล่าวคือคนที่คนๆ หนึ่งสามารถใช้จ่ายเพื่อการบริโภคแล้วยังมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่ง สิ่งนี้ย่อมชี้ให้เห็นว่าเขามีเงินได้เท่าใด ดังนั้นอะไรก็ตามที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลนั้นย่อมนับรวมถือเป็นเงินได้ ไม่ว่าจะรับมาในรูปลักษณะใดหรือได้รับจากทางใดๆ ไม่ว่าจะเป็นดอกเบี้ย ค่าเช่า กำไร ค่าจ้าง แรงงาน หรือเป็นเงินได้ที่ได้จากการพนัน จากโชคจาก ฯลฯ ย่อมถือว่าเป็นเงินได้ทั้งสิ้น และไม่ว่าเงินได้นั้นจะเกิดขึ้นเป็นปกติ ไม่ปกติ เกิดขึ้นตามความคาดหมายหรือเป็นไปโดยบังเอิญ และไม่ว่าจะได้รับการรับมาเป็นเงินสดแล้วหรือไม่ก็ตาม ในทำนองเดียวกันการลดความมั่งคั่งในทางเศรษฐกิจก็เท่ากับเป็นการลดเงินได้ ไม่ว่าจะการลดความมั่งคั่งนั้นจะเกิดขึ้นจากการใช้จ่าย การเสียหาย บุกสลาย การล้าสมัยทางเทคนิค การลดมูลค่าเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงราคาตลาด หรือผลขาดทุนจากการพนัน จากเคราะห์กรรม อุบัติเหตุ หรือภัยธรรมชาติต่างๆ ก็ตาม³

(1.2) รายได้ตามหลักการบัญชี

³ คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาทฤษฎีบัญชีและการบัญชีภาษีอากร, เอกสารการสอนชุดวิชาทฤษฎีบัญชีและการบัญชีภาษีอากร (Accounting Theory and Tax Accounting) หน่วยที่ 9-15, กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, พ.ศ. 2533 หน้า 363 ถึง 365.

คำว่ารายได้ตามหลักการทางบัญชีสามารถจำแนกและนิยามได้ออกเป็นสองประเภท กล่าวคือ รายได้ที่พิจารณาในแง่กระแสเข้าของสินทรัพย์สุทธิ (Inflow of Net Asset) และ รายได้ที่พิจารณาในแง่กระแสออกของสินค้าและบริการ (Outflow of Goods and Services) กล่าวคือ

(1.2.1) รายได้ที่พิจารณาในแง่กระแสเข้าของสินทรัพย์สุทธิ (Inflow of Net Asset) ในกรณีดังกล่าวหมายถึง ผลผลิตของกิจการ ซึ่งสามารถวัดได้จากจำนวนสินทรัพย์ของกิจการที่เพิ่มขึ้น และอาจเกิดขึ้นเมื่อรายได้จากการจำหน่ายสินทรัพย์สูงกว่าต้นทุนของสินทรัพย์นั้น นอกจากนี้รายได้อาจมองในรูปของมูลค่ารวมของการขายสินค้า ซึ่งได้มาจากราคาต่อหน่วยของสินค้าคูณด้วยปริมาณสินค้าและรายได้ประจำงวด ซึ่งหมายถึง มูลค่ารวมที่สามารถจัดสรรให้ตามงวด โดยจะเกิดขึ้นเมื่อจำนวนรายได้สามารถกำหนดมูลค่าได้แน่นอน (Objective Determination) และเกิดจากการตกลงของบุคคลทั้งสองฝ่าย แต่หากเป็นกรณีที่จำนวนรายได้จะสามารถกำหนดมูลค่าได้แน่นอน แต่ก็ยังมีความไม่แน่นอนที่กิจการจะขาดทุนหรือสูญเสียรายได้ส่วนนั้น ในกรณีนี้จะถือว่ารายได้จำนวนดังกล่าวยังไม่เกิดขึ้น (ความเห็นของ Paton และ Littleton) หรืออาจจะหมายถึง การเพิ่มของสินทรัพย์สุทธิของกิจการ ซึ่งเป็นผลมาจากการผลิตสินค้าหรือการขายสินค้าหรือให้บริการ (ความเห็นของ Spouse และ Moonitz)

(1.2.2) รายได้ที่พิจารณาในแง่กระแสออกของสินค้าและบริการ (Outflow of Goods and Services) ในกรณีดังกล่าว หมายถึง จำนวนที่อธิบายได้จากราคารวมของสินค้าหรือบริการ ซึ่งกิจการโอนไปให้ลูกค้าภายในรอบระยะเวลาหนึ่ง (ความเห็นของ American Accounting Association)

อย่างไรก็ตามสำหรับในประเทศไทยได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้กำหนดและให้นิยามความหมายไว้ อาทิเช่น

- สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย (The Institute of Certified Accountants and Auditor of Thailand) ให้นิยามไว้ว่า รายได้ หมายถึง

การเพิ่มขึ้นในสินทรัพย์สุทธิของกิจการอันเนื่องมาจากการขายสินค้าหรือบริการ หรือหมายถึงมูลค่าที่คิดเป็นเงินตราของสินค้าหรือบริการที่โอนจากธุรกิจไปให้ลูกค้าในระหว่างเวลาหนึ่ง

ทั้งนี้การให้นิยามตามสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทยดังกล่าวเป็นการให้นิยามโดยอาศัยหลักการทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งสามารถกระทำได้โดยเปรียบเทียบระหว่างเงินทุนต้นงวดกับเงินทุนปลายงวด เพื่อดูว่าเงินทุนเปลี่ยนแปลงไปในทางใด ถ้าปรากฏว่าเงินทุน ณ วันปลายงวดสูงกว่าเงินทุน ณ วันต้นงวด ก็แสดงว่ากิจการมีรายได้ (สุทธิ) แต่ถ้าเงินทุนวันปลายงวดลดลง ก็แสดงว่ากิจการมีผลขาดทุน (สุทธิ) เงินทุนที่เพิ่มขึ้นอาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ เป็นต้นว่าจากการขายสินค้าและให้บริการจากมูลค่าของทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้น หรือจากเหตุการณ์บางอย่าง เป็นต้น ซึ่งวิธีนี้เป็นการวัดรายได้ตามแบบ Capital Maintenance Concept of Income อย่างไรก็ตามการวัดรายได้ดังกล่าวเมื่อนำมาใช้ในทางปฏิบัติสำหรับบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับรายได้ ก็ประสบกับปัญหาต่างๆ เป็นอย่างมาก เป็นต้นว่าการวัดมูลค่าที่เพิ่มขึ้นของทรัพย์สิน เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากมาก และตัวเลขที่ได้ อาจไม่เป็นที่ยอมรับของทุกคน เพราะขึ้นอยู่กับวิธีการประเมินราคาซึ่งจำเป็นต้องอาศัยดุลยพินิจส่วนบุคคล (subjective judgment) นอกจากนี้มูลค่าเพิ่มขึ้นทั้งหมดของเงินทุนตามวิธีดังกล่าวไม่สามารถแยกออกมาได้ว่าเป็นผลมาจากปัจจัย หรือสาเหตุอะไรบ้างและเป็นจำนวนเงินอย่างไรละเท่าใด ดังนั้น นักบัญชีจึงนิยมบันทึกและคำนวณรายได้จากการสังเกตการณ์การดำเนินงานเพื่อหากำไรของธุรกิจ (Operational Approach)⁴

- แม่มบทบัญชี ได้ให้นิยามคำว่า รายได้ หมายถึง ผลกำไร และรายได้ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมตามปกติของกิจการรายได้ดังกล่าว รวมถึงรายได้จากการขาย รายได้ค่าธรรมเนียม ดอกเบี้ยรับ รายได้เงินปันผล รายได้ค่าสิทธิ และรายได้ค่าเช่า เป็นต้น⁵

- มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 18 (ปรับปรุง พ.ศ. 2555) ได้ให้นิยามคำว่า รายได้ไว้ว่าหมายถึง กระแสรับของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ (ก่อนหักค่าใช้จ่าย) ในรอบระยะเวลาบัญชี

⁴ เมธากุล เกียรติกระจาย และ ศิลปพร ศรีจันเพชร, ทฤษฎีการบัญชี, กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทีพีเอ็น เพรส, 2547 หน้า 343 ถึง 357

⁵ ประกาศสภาวิชาชีพบัญชี ฉบับที่ 16/2552 เรื่อง มาตรฐานการบัญชี เล่มที่ 126 ตอนพิเศษ 90 ง ราชกิจจานุเบกษา 26 มิถุนายน 2552

ซึ่งเกิดจากกิจกรรมตามปกติของกิจการ เมื่อกระแสรับนั้นส่งผลให้ส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ไม่รวมถึงเงินทุนที่ได้รับจากผู้มีส่วนร่วมในส่วนของผู้ถือหุ้น⁶

จากนิยามความหมายของรายได้ทั้งหมดข้างต้นจึงสามารถสรุปได้ว่า รายได้ หมายถึง การเพิ่มขึ้นของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในรูปกระแสเข้า การเพิ่มขึ้นของสินทรัพย์ และการลดลงของหนี้สิน ซึ่งรายการดังกล่าวข้างต้นต้องส่งผลให้ส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ไม่รวมถึงเงินทุนที่ได้รับจากผู้มีส่วนร่วมในส่วนของผู้ถือหุ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในด้านสินทรัพย์ที่เพิ่มขึ้น

กิจการขายสินค้า 70 หน่วย หน่วยละ 15,000 บาท เป็นจำนวนเงิน 1,050,000 บาท รายการและเหตุการณ์ทางบัญชีดังกล่าวเข้าลักษณะของรายได้ เนื่องจากสินทรัพย์ของกิจการในทันทีคือลูกหนี้เพิ่มขึ้น ซึ่งกิจการจะได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในรูปกระแสเงินสดในอนาคต และรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีนี้ส่งผลให้ส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้นด้วย

ในด้านหนี้สินที่ลดลง

กิจการมีหนี้สินกับบริษัท ก. 125,000 บาท ในเวลาต่อมา บริษัท ก. ยกหนี้สินให้กิจการรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีดังกล่าวเข้าลักษณะรายได้ เนื่องจากหนี้สินของกิจการลดลง และรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีนี้ส่งผลให้ส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้นด้วย

(2) รายการที่ควรถือเป็นรายได้

นอกเหนือจากนิยามหรือคำจำกัดความคำว่า รายได้ ข้างต้นแล้ว ประเด็นที่จะต้องพิจารณาอีกประการหนึ่งคือ รายการที่ควรถือเป็นรายได้ เพราะเนื่องจากมิใช่รายการใดเข้านิยามคำว่า รายได้ แล้ว กิจการจะสามารถนำมาถือเป็นรายได้ได้ทั้งหมด ในประเด็นเกี่ยวกับเรื่องรายการที่ควรถือเป็นรายได้สามารถแบ่งความเห็นได้เป็นสองแนวทางดังต่อไปนี้

⁶สภานิติบัญญัติ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:

http://www.fap.or.th/images/column_1359010309/TAS%2018%20Part%20B_Up%206_1_57.pdf

(2.1) ความเห็นรายการที่ควรถือเป็นรายได้ในความหมายอย่างกว้าง หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึงรายได้ทั้งหมด

ในความเห็นดังกล่าวหมายความว่า รายได้รวมถึงกำไรจากการขายและรายการกำไรจากการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์อื่นนอกเหนือจากสินค้า ดอกเบี้ยรับ และเงินปันผลรับ และการเพิ่มขึ้นในส่วนของผู้ถือหุ้นอื่น ยกเว้นการเปลี่ยนแปลงของรายการอันเนื่องมาจากการเพิ่มหรือลดทุน การเปลี่ยนแปลงในทุนและผลได้สุทธิจากการลงทุน (ความเห็นของ National professional association for CPAs in the United States) หรือ รายได้ โดยรวมรายการกำไรจากการขายและรายการกำไรจากการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ นอกเหนือจากสินค้าและรายการกำไรจากการได้รับประโยชน์จากการยกหนี้ (ความเห็นของ American Accounting Association (AAA))

(2.2) ความเห็นรายการที่ควรถือเป็นรายได้ในความหมายอย่างแคบ

ในความเห็นดังกล่าวหมายถึง รายได้จากการดำเนินงานจะมีเฉพาะรายการที่เป็นปกติ และเกิดขึ้นเป็นประจำในกิจการเท่านั้น ส่วนรายการพิเศษ (Extraordinary Items) หมายถึงรายการที่ผิดปกติหรือรายการที่มีโอกาสน้อยมากที่จะเกิดขึ้น ซึ่งจะไม่รวมเป็นรายได้ (ความเห็นของ APB No. 9) หรือ ส่วนเกินหรือส่วนขาดของรายได้ เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่าย ตลอดจนรายการกำไรหรือรายการขาดทุนอื่น เนื่องจากการขายหรือจากการแลกเปลี่ยนหรือการแปรสภาพของสินทรัพย์ (ความเห็นของ The Committee on Accounting Concepts and Standards)

อย่างไรก็ตามในประเทศไทยได้มีมาตรฐานทางการบัญชีกำหนดไว้ว่า รายการที่ถือเป็นรายได้ต้องเป็นไปตามค่านิยมของรายได้ตามที่ระบุไว้ในแม่บทบัญชี ซึ่งรวมถึงรายการกำไรและรายได้ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมตามปกติของกิจการ ตัวอย่างเช่น รายได้จากการขาย รายได้จากการให้บริการ รายได้ค่าธรรมเนียม ดอกเบี้ยรับ รายได้ค่าสิทธิ รายได้เงินปันผล รายการกำไรจากอัตราแลกเปลี่ยน รายการกำไรจากการจำหน่ายสินทรัพย์ เป็นต้น

(3) การรับรู้ การวัดมูลค่าและการรายงานรายได้

นอกเหนือจากนิยามหรือความหมายของคำว่ารายได้ หรือรายการที่ควรถือว่าเป็นรายได้แล้ว ก็มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับรายได้ คือ การรับรู้ การวัดมูลค่าและการรายงานรายได้ ทั้งนี้เพื่อให้ทราบว่าเมื่อสินทรัพย์ที่กิจการได้รับเป็นรายได้แล้ว กิจการจะต้องรับรู้ วัดมูลค่าและรายงานรายได้ดังกล่าวได้อย่างไร โดยในประเด็นดังกล่าวได้มีคำนิยามที่กำหนดไว้แตกต่างกันออกไปดังนี้

(3.1) แนวความคิดที่ว่ารายได้จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาซึ่งกิจกรรมหลักเกิดขึ้นและการจำหน่ายสินค้าและบริการสิ้นสุด

แนวความคิดที่ว่ารายได้จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาซึ่งกิจกรรมหลักเกิดขึ้นและการจำหน่ายสินค้าและบริการสิ้นสุด หมายถึง รายได้จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาซึ่งกิจกรรมหลักเกิดขึ้นและการจำหน่ายสินค้าและบริการสิ้นสุดลง เป็นผลทำให้สามารถวัดมูลค่าของกิจกรรมดังกล่าวได้ จึงอาจกล่าวได้ว่ารายได้จะเกิดขึ้น เมื่อกิจกรรมหลักสิ้นสุดลง และเกณฑ์ในการวัดมูลค่าสามารถกำหนดได้แน่นอน หรือมีหลักเกณฑ์อย่างสมเหตุสมผลและไม่มีความลำเอียง (ความเห็นของ Spouse และ Moonitz และ Hendriksen)

(3.2) แนวความคิดที่ว่ากิจการจะรับรู้รายได้เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญส่วนใหญ่เกิดขึ้น ซึ่งหมายถึง กิจการจะรับรู้รายได้เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญส่วนใหญ่เกิดขึ้น เช่น เมื่อมีการส่งของหรือ เมื่อมีการเก็บเงินจากลูกค้า (ความเห็นของ American Accounting Association (AAA))⁷

สำหรับในประเทศไทยได้มีแม่บทบัญชีกำหนดเกี่ยวกับประเด็นในเรื่อง การรับรู้ การวัดมูลค่าและการรายงานรายได้ไว้ว่า “การรับรู้ เมื่อมีการรวมรายได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของงบดุลและงบกำไรขาดทุน ซึ่งกิจการสามารถจะรับรู้รายได้ก็ต่อเมื่อรายการและเหตุการณ์ทางบัญชีที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปตามนิยามของรายได้และเข้าเกณฑ์การรับรู้รายการ”

⁷ เมธากุล เกียรติกะจายและศิลปพร ศรีจันเพชร. วิทยุการบัญชี, กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทีพีเอ็น เพรส, 2547 หน้า 343 ถึง 357.

แม่บทบัญชีกำหนดว่ารายการที่เป็นไปตามคำนิยามขององค์ประกอบของงบการเงิน ให้รับรู้เมื่อเข้าเงื่อนไขทุกข้อดังนี้

(1) มีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตของรายการดังกล่าวจะเข้าหรือออกจากกิจการ

(2) รายการดังกล่าวมีราคาทุน หรือมูลค่าที่สามารถวัดได้อย่างน่าเชื่อถือ

ดังนั้น กิจการสามารถรับรู้รายได้ในงบกำไรขาดทุนเมื่อประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตเพิ่มขึ้นเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของสินทรัพย์หรือการลดลงของหนี้สิน และเมื่อกิจการสามารถวัดมูลค่าของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตได้อย่างน่าเชื่อถือ หรืออีกนัยหนึ่งการรับรู้รายได้จะเกิดขึ้นพร้อมกับการรับรู้ส่วนที่เพิ่มขึ้นของสินทรัพย์หรือส่วนที่ลดลงของหนี้สิน⁸

นอกจากนี้ตามมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 18 ปี พ.ศ. 2555 ยังได้กำหนดวิธีการรับรู้รายได้จากการขายสินค้าไว้เป็นการเฉพาะไว้เมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขทุกข้อดังต่อไปนี้

(1) กิจการได้โอนความเสี่ยง และผลตอบแทนที่เป็นสาระสำคัญของความเป็นเจ้าของสินค้าให้กับผู้ซื้อแล้ว

(2) กิจการไม่เกี่ยวข้องในการบริหารสินค้าอย่างต่อเนื่องในระดับที่เจ้าของพึงกระทำหรือไม่ได้ควบคุมสินค้าที่ขายไปแล้วทั้งทางตรงและทางอ้อม

(3) กิจการสามารถวัดมูลค่าของจำนวนรายได้ได้อย่างน่าเชื่อถือ

(4) มีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่กิจการจะได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจของรายการบัญชีนั้น

⁸ ประกาศสภาวิชาชีพบัญชี ฉบับที่ 16/2552 เรื่อง มาตรฐานการบัญชี เล่มที่ 126 ตอนพิเศษ 90 ง ราชกิจจานุเบกษา 26 มิถุนายน 2552

(5) กิจการสามารถวัดมูลค่าของต้นทุนที่เกิดขึ้นหรือจะเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากรายการบัญชีนั้นได้อย่างน่าเชื่อถือ⁹

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย

ค่าใช้จ่ายเป็นองค์ประกอบหนึ่งในงบการเงินที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการวัดผลกำไร ค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นจากการใช้ไปซึ่งสินทรัพย์ หรือการก่อให้เกิดหนี้สินอันเนื่องมาจากการส่งมอบหรือการผลิตสินค้าหรือการให้บริการ ค่าใช้จ่ายแสดงถึงจำนวนเงินสดที่กิจการจ่ายไป หรือคาดว่าจะจ่าย ในที่สุด ค่าใช้จ่ายที่รับรู้จะรวมคำนวณกำไรขาดทุนสำหรับงวด ซึ่งแสดงผลจากการดำเนินงานในรอบระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปรายจ่ายของกิจการที่จะสามารถนำมาหักจากรายได้ต้องเป็นรายจ่ายตามปกติและจำเป็น (ordinary and necessary expenses) ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจการหรือธุรกิจของผู้เสียภาษี เช่นการนำต้นทุนของสินค้าที่ซื้อมาเพื่อขายหลังจากปรับปรุงด้วยรายการสินค้าคงเหลือยกมาและสินค้าคงเหลือ ณ วันสุดท้ายของรอบระยะเวลาบัญชีแล้วไปหักจากยอดขายก่อนหักรายจ่ายเพื่อคำนวณหาผลกำไรขั้นต้น รายจ่ายรายการอื่นๆ ที่นำมาหักเป็นรายจ่ายของกิจการได้ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการบริหาร ค่าจ้างแรงงาน ค่าวัสดุสิ้นเปลือง ค่าซ่อมแซม ค่าใช้จ่ายของยานพาหนะที่ใช้ในกิจการ เป็นต้น แต่สำหรับในกรณีของการจำหน่ายหนี้สูญ กิจการจะสามารถหักค่าใช้จ่ายได้ก็ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามประมวลรัษฎากรรวมทั้งกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องแล้ว โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนิยามและประเด็นที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

(1) แนวคิดหรือนิยามเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย

ในประเด็นเรื่องแนวคิดหรือนิยามเกี่ยวกับคำว่า ค่าใช้จ่าย ดังกล่าวได้มีผู้นิยามและให้ความเห็นแตกต่างกันออกไปดังนี้

(1.1) ค่าใช้จ่ายในลักษณะที่พิจารณาจากการวัดมูลค่าของสินค้าและบริการ

⁹ "สภาวิชาชีพบัญชี". [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:

http://www.fap.or.th/images/column_1359010309/TAS%2018%20Part%20B_Up%206_1_57.pdf

ในนิยามดังกล่าวได้นิยามคำว่า ค่าใช้จ่าย ว่าหมายถึง ต้นทุนที่สูญเสียไปของสินค้าและบริการที่หมุนเวียนไปสู่ตลาดและต้นทุนของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้นทุนเหล่านี้เกี่ยวข้องกับโดยตรงหรือโดยอ้อม (คำนิยามของ American Accounting Association (AAA))

(1.2) นิยามของค่าใช้จ่ายในลักษณะที่พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงไปในสินทรัพย์สุทธิ

ในนิยามดังกล่าวได้นิยามคำว่า ค่าใช้จ่าย ว่าหมายถึง การลดลงของสินทรัพย์สุทธิ ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้บริการทางเศรษฐศาสตร์เพื่อก่อให้เกิดรายได้ หรือเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายข้อบังคับของภาษีอากร (คำนิยามของ Spouse และ Moonitz)¹⁰

แต่อย่างไรก็ตามสำหรับในประเทศไทยได้มีการกำหนดไว้ตามแม่บทบัญชีไว้ดังนี้

ค่าใช้จ่ายไว้ว่า หมายถึง กระแสออกหรือการลดค่าของสินทรัพย์ หรือการเพิ่มขึ้นของหนี้สิน อันส่งผลให้ส่วนของผู้เจ้าของลดลง ทั้งนี้ไม่รวมถึงการแบ่งปันส่วนทุนให้กับผู้มีส่วนร่วมใน ส่วนของผู้เจ้าของ¹¹

จากคำนิยามข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่า ค่าใช้จ่ายสามารถอธิบายในรูปของแนวคิดที่เกี่ยวกับกระแส ตัวอย่างเช่น เมื่อกิจการใช้บริการจากบุคคลภายนอก กิจการต้องจ่ายค่าบริการในรูปของกระแสออก ค่าบริการนี้ถือเป็นค่าใช้จ่ายของกิจการ หรือการลดค่าของสินทรัพย์ ตัวอย่างเช่น กิจการใช้เครื่องจักรในการผลิต ซึ่งทำให้เกิดค่าเสื่อมราคา ซึ่งถือเป็นค่าใช้จ่ายของกิจการ หรือกิจการมีเครื่องจักรล้าสมัย ซึ่งไม่สามารถใช้ผลิตสินค้าหรือก่อให้เกิดประโยชน์เชิงเศรษฐกิจได้อีกต่อไป นั่นคือเครื่องจักรดังกล่าวเกิดการด้อยค่า การขาดทุนจากการด้อยค่าถือเป็นค่าใช้จ่ายของกิจการ รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของหนี้สิน ตัวอย่างเช่น กิจการมีภาระดอกเบี้ยจ่ายจากการกู้ยืมเงินจากธนาคารแห่งหนึ่ง ดอกเบี้ยจ่ายถือเป็นค่าใช้จ่ายของกิจการ ทำให้หนี้สินของกิจการเพิ่มขึ้นด้วย หรือส่วนของผู้เจ้าของ

¹⁰ เมธากุล เกียรติกะจายและศิลปพร ศรีจันเพชร, ทฤษฎีการบัญชี, กรุงเทพมหานคร : ทีพีเอ็น เพรส, 2547 หน้า 343 ถึง 357

¹¹ ประกาศสภาวิชาชีพบัญชี ฉบับที่ 16/2552 เรื่อง มาตรฐานการบัญชี เล่มที่ 126 ตอนพิเศษ 90 ง ราชกิจจานุเบกษา 26 มิถุนายน 2552

ลดลง ค่าใช้จ่ายดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้ส่วนของเจ้าของลดลง คำนิยามของค่าใช้จ่ายไม่รวมถึงการแบ่งปันส่วนทุนให้กับผู้มีส่วนร่วมในส่วนของเจ้าของ เช่น การจ่ายเงินปันผลให้กับผู้ถือหุ้น

(2) รายการที่ควรถือเป็นค่าใช้จ่าย

นอกเหนือจากการพิจารณาในด้านนิยามหรือความหมายของคำว่า ค่าใช้จ่ายแล้ว ประเด็นที่พึงพิจารณาอีกประการหนึ่งก็คือ รายการที่ควรถือเป็นค่าใช้จ่าย เนื่องจากมีเชื่อว่ารายการใดที่ทำให้สินทรัพย์ของกิจการลดลงหรือหนี้สินของกิจการเพิ่มขึ้นจะต้องถือเป็นค่าใช้จ่ายไปทั้งหมด ซึ่งประเด็นที่จะถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายได้จะต้องพิจารณาในเรื่องรายการที่ควรถือเป็นค่าใช้จ่ายด้วยดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

(2.1) รายการที่ควรถือเป็นค่าใช้จ่ายในลักษณะความหมายที่ว่า ต้นทุนที่หมดสิ้นไปเนื่องจากการดำเนินงานประจำงวด ส่วนรายการขาดทุน หมายถึง ต้นทุนที่หมดสิ้นไปโดยไม่ได้ให้ประโยชน์ในการก่อให้เกิดผลผลิตแก่กิจการ (ความเห็นของ American Accounting Association (AAA))

(2.2) รายการที่ควรถือเป็นค่าใช้จ่ายในลักษณะความหมายที่ว่า รายการขาดทุนและค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมตามปกติ ตัวอย่างของค่าใช้จ่ายดังกล่าวเช่น ต้นทุนขาย ค่าเสื่อมราคา เงินเดือนและค่าแรง เป็นต้น¹² อนึ่ง รายการขาดทุนตามแม่บทบัญชี หมายถึง รายการที่เป็นไปตามคำนิยามของค่าใช้จ่ายและอาจเกิดจากกิจกรรมตามปกติของกิจการหรือไม่ก็ได้ แม่บทบัญชีจึงไม่ถือว่ารายการขาดทุนเป็นองค์ประกอบแยกต่างหากจากค่าใช้จ่าย ซึ่งคำนิยามดังกล่าวยังรวมถึง รายการขาดทุนที่ยังไม่เกิดขึ้นด้วย เช่น รายการขาดทุนจากการแลกเปลี่ยนเงินตราตามปกติ รายการขาดทุนจะแยกแสดงต่างหากเมื่อมีการรับรู้ในงบกำไรขาดทุนหากรายการดังกล่าวมีนัยสำคัญ

¹² เมธากุล เกียรติกระจายและศิลปพร ศรีจันเพชร, ทฤษฎีการบัญชี, กรุงเทพมหานคร: ทีพีเอ็น เพรส, 2547 หน้า 343 ถึง 357

เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ และรายการขาดทุนควรแสดงสุทธิจากรายได้ที่เกี่ยวข้อง¹³

อนึ่ง รายการบางรายการ ถึงแม้มียอดทางเดบิตแต่ก็ไม่ถือเป็นค่าใช้จ่าย เช่น ส่วนลดจ่าย รับคืนและส่วนลดที่ยอมให้ เนื่องจากรายการเหล่านี้เป็นการปรับปรุงยอดขาย เพื่อให้ยอดขายแสดงยอดที่ถูกต้องตามความเป็นจริง¹⁴

(3) การรับรู้ค่าใช้จ่าย

กิจการจะรับรู้ค่าใช้จ่ายก็ต่อเมื่อมีรายการหรือเหตุการณ์ทางบัญชีนั้น เป็นไปตามค่านิยามของค่าใช้จ่ายและเข้าเกณฑ์การรับรู้ทุกข้อที่กำหนดไว้ในแม่บทการบัญชี กล่าวคือ กิจการควรรับรู้ค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุนเมื่อประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตลดลง เนื่องจากการลดลงของสินทรัพย์หรือการเพิ่มขึ้นของหนี้สิน และเมื่อกิจการสามารถวัดมูลค่าของค่าใช้จ่ายได้อย่างน่าเชื่อถือ อีกนัยหนึ่งการรับรู้ค่าใช้จ่ายจะเกิดขึ้นพร้อมกับการรับรู้ส่วนที่เพิ่มขึ้นของหนี้สิน หรือส่วนที่ลดลงของสินทรัพย์ ตัวอย่างเช่น การบันทึกดอกเบี้ยค้างจ่ายจะทำให้หนี้สินเพิ่มขึ้นพร้อมกับการรับรู้ดอกเบี้ยจ่าย การคิดค่าเสื่อมราคาของอุปกรณ์หรือการตัดค่าของสินทรัพย์จะทำให้สินทรัพย์ลดลงพร้อมกับการรับรู้ค่าเสื่อมราคา

ค่าใช้จ่ายให้รับรู้ในงบกำไรขาดทุนโดยใช้เกณฑ์ความเกี่ยวพันโดยตรงระหว่างต้นทุนที่เกิดขึ้นกับรายได้ที่มาจากรายการเดียวกัน เกณฑ์นี้เรียกว่าการจับคู่รายได้และค่าใช้จ่าย ซึ่งหมายถึงการนำรายได้และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกันมาเปรียบเทียบกัน กล่าวคือกิจการจะรับรู้รายได้พร้อมกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากรายการหรือเหตุการณ์ทางบัญชีเดียวกัน เช่น กิจการจะรับรู้ต้นทุนขายพร้อมกับรายได้ที่เกิดขึ้นจากการขายสินค้านั้น อย่างไรก็ตาม บางครั้งกิจการอาจจ่ายค่าใช้จ่ายโดยไม่มีรายได้เกิดขึ้น เมื่อกิจการคาดว่าประโยชน์เชิงเศรษฐกิจของรายการจะเกิดในหลายรอบระยะเวลา

¹³ ประกาศสภาวิชาชีพบัญชี ฉบับที่ 16/2552 เรื่อง มาตรฐานการบัญชี เล่มที่ 126 ตอนพิเศษ 90 ง ราชกิจจานุเบกษา 26 มิถุนายน 2552

¹⁴ "สภาวิชาชีพบัญชี". [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:

http://www.fap.or.th/images/column_1359010309/TAS%2018%20Part%20B_Up%206_1_57.pdf 2012.

บัญชีและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นไม่สัมพันธ์โดยตรงกับรายได้ กิจกรรมควรรับรู้ค่าใช้จ่ายนั้นในงบกำไรขาดทุนตามเกณฑ์การปันส่วนอย่างเป็นระบบและสมเหตุสมผล เช่น การรับรู้ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์เป็นค่าใช้จ่ายแต่ละงวด การรับรู้ค่าความนิยมตัดจำหน่าย เป็นต้น

(4) การเกิดขึ้นของค่าใช้จ่าย

กิจการอาจเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายได้กับความพยายามที่จะก่อให้เกิดรายได้ ในขณะที่รายได้เปรียบเสมือนผลสำเร็จที่เกิดขึ้น ค่าใช้จ่ายแบ่งตามลักษณะของการเกิดขึ้นได้ 3 ลักษณะดังนี้

(4.1) ค่าใช้จ่ายทางตรง หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่มีความสัมพันธ์กับรายได้ในงวดนั้น โดยตรงหรือเป็นค่าใช้จ่ายที่ก่อให้เกิดรายได้

(4.2) ค่าใช้จ่ายทางอ้อม หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการเกิดรายได้ในงวดนั้นโดยตรง แต่มีความสัมพันธ์กับการเกิดขึ้นของรายได้ในหลายๆงวด ซึ่งกิจการต้องใช้วิธีการปันส่วนค่าใช้จ่ายในแต่ละงวดด้วยหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

(4.3) รายการขาดทุน หมายถึง รายการที่เป็นไปตามคำนิยามของค่าใช้จ่าย และอาจเกิดจากกิจกรรมตามปกติของกิจการหรือไม่ก็ได้ รายการขาดทุนแสดงถึงการลดลงของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ เช่น รายการขาดทุนจากการด้อยค่าของสินทรัพย์

กิจการต้องรับรู้รายการขาดทุนเป็นค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุน หากรายการขาดทุนนั้นเป็นไปตามคำนิยามของค่าใช้จ่ายและเข้าหลักเกณฑ์การรับรู้ตามที่กำหนดไว้ในแม่บทบัญชี¹⁵

¹⁵ เมธากุล เกียรติกระจายและศิลปพร ศรีจันเพชร., ภาษีการค้าบัญชี, กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทีพีเอ็น เพรส, 2547 หน้า 343 ถึง 357

2.3 หลักเกณฑ์การบันทึกรายได้และรายจ่ายในทางบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญ

2.3.1 ลักษณะของเกณฑ์เงินสดและเกณฑ์สิทธิกับการจำหน่ายหนี้สูญ

(1) เกณฑ์เงินสด (Cash Basis) คือ วิธีการบัญชีที่บันทึกรายได้และค่าใช้จ่ายต่อเมื่อได้รับเงินหรือจ่ายเงินไปจริง ทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึงงวดเวลาที่เกี่ยวข้องของเงินที่ได้รับมาหรือจ่ายไปนั้น¹⁶ ดังนั้นเกณฑ์ดังกล่าวจะมีการบันทึกรายได้ก็ต่อเมื่อได้รับเงินดังกล่าวจากลูกค้าเรียบร้อยแล้ว และจะบันทึกรายจ่ายก็ต่อเมื่อมีการชำระสินค้าหรือบริการออกไปแล้วเช่นเดียวกัน ซึ่งเกณฑ์การบันทึกบัญชีในกรณีนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญ เนื่องจากกิจการจะบันทึกบัญชีก็ต่อเมื่อได้รับรายได้หรือจ่ายค่าใช้จ่ายดังกล่าวออกไปแล้ว เมื่อกิจการจำหน่ายสินค้าไปก็จะมีรายการบันทึกบัญชีจนกว่าจะได้รับเงินดังกล่าวมา เมื่อได้รับเงินแล้วจึงบันทึกบัญชีเป็นรายได้ โดยไม่มีกรณีการบันทึกบัญชีเป็นรายได้ในขณะที่ยังไม่ได้รับเงิน จึงไม่มีประเด็นที่จะต้องจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวออกเป็นค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด¹⁷

(2) เกณฑ์คงค้างหรือเกณฑ์สิทธิ (Accrual Basis) คือ วิธีการทางบัญชีที่ใช้เป็นหลักในการพิจารณารายได้และค่าใช้จ่ายให้อยู่ในงวดต่าง ๆ โดยคำนึงถึงรายได้ที่พึงรับและค่าใช้จ่ายที่พึงจ่าย เพื่อให้แสดงผลการดำเนินงานของแต่ละงวดนั้นอย่างเหมาะสม ทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึงรายรับและรายจ่ายเป็นเงินสดว่าได้รับเงินมาแล้วหรือจ่ายเงินไปแล้วหรือไม่ตามเกณฑ์เงินสด¹⁸ ดังนั้นเกณฑ์ดังกล่าวจะมีการบันทึกรายได้เมื่อเกิดรายการขายขึ้นแล้ว แม้ว่าจะยังไม่ได้รับชำระสินค้าหรือค่าบริการก็ตาม และจะบันทึกรายจ่ายเมื่อได้รับสินค้าหรือบริการเรียบร้อยแล้วแม้ว่าจะยังไม่ได้ชำระ

¹⁶มหาวิทยาลัยแม่โจ้. [ออนไลน์] , เข้าถึงได้จาก:

<http://coursewares.mju.ac.th:81/e-learning47/section2/ac103/Chap/Chapter/C7.1.html>

¹⁷ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน, [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก

<http://cw.muti.ac.th/source/accountearly/unit501.htm>

¹⁸ มหาวิทยาลัยแม่โจ้. [ออนไลน์], เข้าถึงได้จาก:

<http://coursewares.mju.ac.th:81/e-learning47/section2/ac103/Chap/Chapter/C7.1.html>

เงิน กิจการในรูปนิติบุคคล เช่น ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด ซึ่งมักจะบันทึกบัญชีโดยใช้หลักเกณฑ์สิทธิ หลักการดังกล่าวนี้หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับ กล่าวคือ เมื่อกิจการได้จำหน่ายสินค้าหรือให้บริการแล้วแม้ว่าจะยังไม่ได้รับชำระสินค้าหรือ บริการก็ตาม ตามหลักเกณฑ์คงค้างหรือเกณฑ์สิทธิกิจการจะต้องรับรู้การจำหน่ายหรือการให้บริการ ดังกล่าวเป็นรายได้โดยทันที แต่อย่างไรก็ตามหากในภายหลังกิจการได้รับชำระหนี้ตามที่ได้จำหน่าย สินค้าหรือให้บริการนั้นแล้วก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด แต่หากกิจการไม่ได้รับชำระหนี้กรณีดังกล่าวก็ จะต้องพิจารณาว่าหนี้ดังกล่าวจะเป็นหนี้สูญที่กิจการจะสามารถจำหน่ายเป็นรายจ่ายได้หรือไม่¹⁹

2.3.2 ข้อพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์เงินสดหรือเกณฑ์สิทธิ

(1) เกณฑ์เงินสดและเกณฑ์สิทธิกับการสะท้อนผลการดำเนินงานหรือฐานะทางการเงินของกิจการ

การบันทึกบัญชีโดยใช้เกณฑ์เงินสด หรือ เกณฑ์สิทธิ นั้นจะให้ผลในการแสดงตัวเลข ในงบกำไรขาดทุนหรือมีผลต่อยอดรายได้ รายจ่ายและกำไรที่แตกต่างกัน กล่าวคือการบันทึกบัญชีโดยใช้เกณฑ์เงินสดนั้น จะมีความสะดวกรวดเร็ว และไม่ยุ่งยาก แต่จะไม่สะท้อนฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงาน โดยเฉพาะในกรณีที่กิจการมีการให้ระยะเวลาการชำระเงินแก่ลูกค้าหรือที่เรียกว่า "ให้เครดิต" เนื่องจากในความเป็นจริงกิจการได้ขายสินค้าให้แก่ลูกค้าแล้ว แต่ในรายการบัญชีจะยังไม่บันทึกการขายจนกว่าจะมีการรับชำระค่าสินค้าจากลูกค้า

ในส่วนของเกณฑ์สิทธินั้น กิจการต้องรับรู้รายได้ เมื่อมีการขายสินค้าหรือให้บริการแก่ลูกค้าแล้ว และต้องรับรู้ค่าใช้จ่าย เมื่อเกิดค่าใช้จ่ายนั้นขึ้นแล้ว โดยไม่คำนึงถึงว่าจะได้รับชำระค่าสินค้า และจะมีการชำระเงินออกไปแล้วหรือไม่ก็ตาม

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การใช้เกณฑ์เงินสดนั้นไม่เป็นที่ยอมรับตามหลักการบัญชีรับรอง

¹⁹ ปภาวี สุงาม, “ผลกระทบของเกณฑ์การตัดรายจ่ายหนี้สูญเปรียบเทียบกับทางภาษีและทางบัญชีต่อภาคธุรกิจ”, (เอกศศึกษาปริญญามหาบัณฑิต สาขากฎหมายการเงินและภาษีอากร คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553).หน้า ที่ 17 - 21

ทั่วไป อันเนื่องมาจากการไม่สะท้อนถึงผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจริง นอกจากนี้ การใช้เกณฑ์สิทธิยังทำให้โอกาสที่กิจการจะวางแผนเพื่อตกแต่งตัวเลขให้เป็นไปตามที่ตนต้องการนั้นลดลงด้วย และแม้ว่าการใช้เกณฑ์สิทธินั้นอาจมีความสลับซับซ้อนและยุ่งยากกว่าเกณฑ์เงินสด และในหลายๆกิจการอาจต้องใช้นักบัญชีที่เข้าใจแนวความคิดเรื่องเกณฑ์สิทธิ และการใช้วิจารณญาณในการประยุกต์ใช้จริง แต่อย่างไรก็ตาม การใช้เกณฑ์สิทธินั้นโดยวิธีการแล้วเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า จะช่วยสะท้อนผลการดำเนินงานที่แท้จริงได้ชัดเจนกว่าการใช้เงินสด ซึ่งอาจจะเหมาะสมกับการใช้จ่ายเงินส่วนตัว หรือการทำกิจการขนาดเล็กที่ไม่มีความซับซ้อนมากนัก

(2) เกณฑ์เงินสดกับการชำระหนี้และเกณฑ์สิทธิกับการรับชำระหนี้

ในกรณีที่กิจการซื้อสินค้ามาเก็บไว้รอขายโดยใช้วิธีเงินสด กิจการจะบันทึกสินค้าที่ซื้อมานั้นเป็นต้นทุนสินค้าเพราะถือว่าชำระหนี้ค่าสินค้าแล้ว ทั้งๆที่น่าจะเกิดต้นทุนสินค้าที่ขายเมื่อมีการขายเกิดขึ้นจริง การใช้เงินสดจึงทำให้การจับคู่ระหว่างรายได้ และค่าใช้จ่ายนั้นไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เช่นเดียวกัน การบันทึกค่าใช้จ่าย เมื่อเปรียบเทียบกับชำระหนี้ นั้น มีข้อแตกต่างด้านเวลาอยู่ 2 ลักษณะคือ (1) บันทึกค่าใช้จ่ายก่อนที่จะมีการรับชำระหนี้ และ (2) บันทึกค่าใช้จ่ายหลังจากที่ได้มีการชำระหนี้ไปก่อนหน้าแล้ว

ตัวอย่าง

(1) บันทึกค่าใช้จ่ายก่อนที่จะมีการชำระหนี้

กรณีกิจการตั้งค่าใช้จ่ายค้างจ่ายขึ้นมา เนื่องจากตามเงื่อนไขแล้ว กิจการมีภาระผูกพันที่จะต้องชำระหนี้ดังกล่าวเกิดขึ้นแล้ว แต่การชำระหนี้ยังไม่เกิดขึ้น เช่น การบันทึกดอกเบี้ยค้างจ่าย โดยต้องชำระดอกเบี้ยดังกล่าวพร้อมกันกับเมื่อครบกำหนดคืนเงินต้น กรณีเช่นนี้ กิจการจะบันทึกดอกเบี้ยจ่ายไว้ ทั้งที่ยังไม่มีการชำระดอกเบี้ยจริงในขณะนั้น แต่มีภาระผูกพันที่จะต้องชำระเกิดขึ้นแล้ว

(2) บันทึกรายค่าใช้จ่ายภายหลังจากที่ได้มีการชำระเงินไปก่อนหน้าแล้ว

กรณีกิจการชำระค่าเบี้ยประกันภัย โดยที่ความคุ้มครองตามกรมธรรม์ประกันภัยครอบคลุมระยะเวลาคาบเกี่ยวกันระหว่างปี ทำให้กิจการต้องรับรู้ค่าเบี้ยประกันในปีนี้ส่วนหนึ่ง และบางส่วนตั้งยอดไว้เป็นค่าเบี้ยประกันจ่ายล่วงหน้า กรณีลักษณะนี้ กิจการชำระเงินออกไปทั้งหมดแล้ว แต่ยังไม่รับรู้ค่าใช้จ่ายนั้นทันที

สำหรับกรณีการรับรู้รายได้ตามเกณฑ์สิทธิ เมื่อเปรียบเทียบกับกรรับชำระเงินนั้นมีข้อแตกต่างด้านเวลาอยู่ 2 ลักษณะ คือ (1) รับรู้รายได้ก่อนที่จะได้รับชำระเงิน และ (2) รับรู้รายได้ภายหลังจากที่ได้รับชำระเงิน

ตัวอย่าง

(1) รับรู้รายได้ก่อนที่จะได้รับชำระเงิน

กิจการขายสินค้าในวันที่ 10 มกราคม 25X1 กิจการบันทึกการขายภายในวันดังกล่าวทันที โดยได้รับชำระเงินค่าสินค้าในวันที่ 25 มกราคม 25X1 เนื่องจากกิจการให้เครดิตแก่ลูกค้า 15 วัน กรณีนี้ถือเป็นการรับรู้รายได้ก่อนที่จะได้รับชำระเงิน

(2) รับรู้รายได้ภายหลังจากที่ได้รับชำระเงิน

กิจการได้รับชำระเงินค่าเช่าอาคารจากผู้เช่าก่อนล่วงหน้า 2 เดือน (ตามเงื่อนไขในสัญญาเช่า) กิจการจึงยังไม่ได้บันทึกเป็นรายได้ค่าเช่า แม้ว่าจะได้รับเงินมาแล้ว กรณีนี้ กิจการจะบันทึกเงินที่รับมานั้นเป็น "เงินมัดจำค่าเช่า" หรือ "รายได้รับล่วงหน้าค่าเช่า" เป็นหนี้สิน หรือ ข้อผูกพันที่จะให้บริการในอนาคต จนเมื่อผู้เช่าได้ใช้สถานที่ดังกล่าวตามเงื่อนไขเรียบร้อยแล้ว จึงจะบันทึกโอน รายได้รับล่วงหน้าค่าเช่านั้นมารับรู้เป็นรายได้ (จากการให้เช่าสินทรัพย์)

(3) เกณฑ์เงินสดและเกณฑ์สิทธิกับการแสดงข้อมูลในงบการเงิน

ในทางบัญชีนั้นจะใช้หลักเกณฑ์สิทธิในการจัดทำงบการเงินเพื่อให้บรรลุ

วัตถุประสงค์ภายใต้เกณฑ์สิทธิ รายการและเหตุการณ์ทางบัญชีจะรับรู้เมื่อเกิดขึ้นมิใช่เมื่อมีการรับหรือจ่ายเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด โดยรายการต่างๆ จะบันทึกบัญชีและแสดงในงบการเงินตามงวดที่เกี่ยวข้อง งบการเงินที่จัดทำขึ้นตามเกณฑ์สิทธิ นอกจากจะให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้งบการเงินเกี่ยวกับรายการค้าในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการรับและจ่ายเงินสดแล้ว ยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาระผูกพันที่กิจการต้องจ่ายเป็นเงินสดในอนาคตและข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรที่จะได้รับเป็นเงินสดในอนาคตด้วย ดังนั้นกรณีลูกหนี้จึงเป็นรายได้ที่จะต้องนำมาแสดงในงบกำไรขาดทุน แม้ว่ากิจการจะยังไม่ได้รับเงินก็ตาม ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์สิทธิ และเมื่อลูกหนี้นั้นกลายเป็นหนี้สูญคือลูกหนี้ที่ไม่สามารถเรียกเก็บเงินได้ อาจจะเป็นโดยที่ที่เกิดขึ้นจริงหรือการประมาณการตามมาตรฐานบัญชีเป็นหนี้สงสัยจะสูญก็ต้องนำมาแสดงในงบกำไรขาดทุนเป็นค่าใช้จ่ายด้วย เพื่อทำการเปรียบเทียบรายได้กับรายจ่ายให้ทราบผลการดำเนินงานของกิจการในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นๆ ซึ่งต่างกับการจัดทำงบการเงินตามเกณฑ์เงินสด

ในทางบัญชีลูกหนี้ถือว่าเป็นสินทรัพย์ประเภทหนึ่ง รายการใดจะจัดเป็นสินทรัพย์ได้นั้น รายการนั้นจะต้องเป็นตามคำนิยามที่ระบุไว้ คือ เมื่อมีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่กิจการจะได้รับประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคต กล่าวคือ ศักยภาพของสินทรัพย์ในการก่อให้เกิดกระแสเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด แก่กิจการทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น กิจการอาจนำสินทรัพย์ที่มีเช่น กิจการอาจนำสินทรัพย์ที่มีเช่น ที่ดิน อาคาร ไปขายทำให้กิจการได้เงินสดกลับมา และสินทรัพย์นั้นมีราคาทุนหรือมูลค่าที่สามารถวัดได้อย่างน่าเชื่อถือ ในบางกรณี ราคาทุนหรือมูลค่านั้นได้มาจากการประมาณ การประมาณที่สมเหตุสมผลเป็นส่วนสำคัญในการจัดทำงบการเงินและไม่ทำให้งบการเงินขาดความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตาม กิจการต้องไม่รับรู้รายการในงบดุลหรืองบกำไรขาดทุนหากกิจการไม่สามารถประมาณมูลค่าของรายการนั้นได้อย่างสมเหตุสมผล ตัวอย่างเช่น ค่าเสียหายที่คาดว่าจะได้รับจากการฟ้องร้องอาจเป็นไปตามคำนิยามของสินทรัพย์และรายได้ พร้อมทั้งเข้าเงื่อนไขของเกณฑ์การรับรู้รายการในเรื่องความน่าจะเป็น แต่ถ้าหากเป็นไปได้ที่กิจการจะประมาณค่าเสียหายจากการฟ้องร้องได้อย่างน่าเชื่อถือ กิจการไม่ต้องรับรู้

ลูกหนี้เป็นสินทรัพย์เนื่องจากเข้าตามหลักการรับรู้รายการของสินทรัพย์ คือลูกหนี้ที่

มีอยู่ในกิจการ ในอนาคตถ้าลูกหนี้มาชำระหนี้จะทำให้กิจการมีเงินสดเพิ่มมากขึ้น และลูกหนี้ที่มีอยู่นั้นเป็นลูกหนี้ที่สามารถวัดมูลค่าได้ คือมี มูลค่าที่แน่นอน อาจจะมีการขายเชื่อให้ลูกค้า

ในกรณีมีลูกหนี้บางรายจะผิดนัดชำระหนี้ คือ กิจการอาจจะไม่ได้รับเงินสดจากการชำระหนี้ ดังนั้น กิจการต้องรับรู้ลูกหนี้ที่คาดว่าจะผิดนัดเป็นค่าใช้จ่ายเนื่องจากกิจการคาดว่าประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากลูกหนี้นั้นจะลดลง และนำมาลงเป็นค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุน

กิจการจะรับรู้ค่าใช้จ่าย เมื่อประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตลดลงเนื่องจากการลดลงของสินทรัพย์หรือการเพิ่มขึ้นของหนี้สิน และเมื่อกิจการสามารถวัดค่าของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตได้อย่างน่าเชื่อถือ อีกนัยหนึ่งการรับรู้ค่าใช้จ่ายจะเกิดขึ้นพร้อมกับการรับรู้การเพิ่มขึ้นของหนี้หรือการลดลงของสินทรัพย์ กรณีของหนี้สูญคือกิจการเห็นว่าลูกหนี้ที่เป็นสินทรัพย์นั้น กิจการจะไม่สามารถได้ประโยชน์จากลูกหนี้ คือไม่ได้รับเงินจากการชำระหนี้ของลูกหนี้ และกิจการสามารถวัดมูลค่าได้ อาจจะมีการประมาณการของผู้บริหารหรือมีหลักฐานที่แน่นอนแล้วว่ากิจการจะไม่รับชำระหนี้ ดังนั้นจึงเหมือนสินทรัพย์ลดลง มาตรฐานบัญชีได้กำหนดกิจการจำหน่ายออกจากบัญชีลูกหนี้ และกิจการนำหนี้สูญดังกล่าวนั้นมาบันทึกเพิ่มค่าใช้จ่ายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น²⁰

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²⁰ สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์, แม่บทการบัญชี (ปรับปรุง 2552), กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เอ. สิวัง จำกัด, ย่อหน้า

2.4 มาตรฐานและหลักการทางบัญชีในการจำหน่ายหนี้สูญ

ในการจัดทำบัญชีและงบการเงิน กิจการต้องทำตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไป เพื่อแสดงข้อมูลทางการเงินที่ถูกต้องมากที่สุดและเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงิน เช่น ประชาชนทั่วไป เจ้าหนี้ ผู้ลงทุน หรือผู้ถือหุ้นตามพระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2543 ดังนั้นกิจการจึงมีความจำเป็นปฏิบัติตามหลักการบัญชีเพื่อให้ตัวเลขในงบการเงินสะท้อนถึงความเป็นจริงของกิจการมากที่สุด นอกจากนี้ตัวเลขในงบการเงินดังกล่าวยังสามารถนำมาคำนวณกำไรสุทธินิติบุคคลได้ เช่นเดียวกับในเรื่องของการจำหน่ายหนี้สูญก็ได้มีมาตรฐานการบัญชีและหลักการทางบัญชีกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.4.1 การจำหน่ายหนี้สูญในทางบัญชี

(1) วัตถุประสงค์ของการจำหน่ายหนี้สูญทางบัญชี

ในธุรกิจที่มีระบบการขายสินค้าหรือให้บริการ นอกเหนือจากการชำระหนี้ด้วยเงินสดย่อมมีการให้เครดิตหรือเงินเชื่อเพื่อรักษาวงจรทางการค้า ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุต่างๆ หรือเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคู่ค้า อย่างไรก็ตามการขายเชื่อก็มีความเสี่ยงในหนี้ที่ไม่สามารถเรียกเก็บได้ เมื่อใดที่ลูกหนี้ได้แปรสภาพกลายเป็นหนี้เสียไม่สามารถเรียกชำระตามที่ควรจะเป็นได้ การบริหารหรือจัดการให้เหมาะสมและสามารถรับรู้เป็นค่าใช้จ่ายหรือจำหน่ายหนี้สูญได้อย่างถูกต้องตามหลักการบัญชี จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเนื่องจากหนี้สูญนั้นนำไปหักจากยอดลูกหนี้เพื่อให้ลูกหนี้แสดงเป็นมูลค่าที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด

ในการคำนวณกำไรสุทธิในทางบัญชีนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานในรอบระยะเวลาบัญชีหนึ่งๆ เช่นเดียวกับการจำหน่ายหนี้สูญในทางบัญชีกิจการก็จะต้องมีการประมาณการหนี้สงสัยจะสูญภายใต้หลักความระมัดระวังเพื่อให้ตัวเลขของลูกหนี้ที่แสดงออกมามีความถูกต้องใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดและหากปรากฏต่อมาว่ากิจการไม่ได้รับชำระค่าสินค้าหรือค่าบริการจากลูกหนี้กิจการมีความจำเป็นต้องจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายซึ่งแสดงในงบกำไรขาดทุน ดังนั้นหนี้สูญในทางบัญชีจึงมีทั้งที่เกิดขึ้นจริงและการประมาณการขึ้น โดย

วิธีการประมาณการหนี้สูญมีหลายวิธีและในบางกรณีก็ไม่ได้เป็นไปตามหนี้สูญในทางภาษีอากร เนื่องจากยังไม่ได้ทำตามหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้²¹

(2) มาตรฐานการบัญชีกับการจำหน่ายหนี้สูญ

ในสภาพความเป็นจริงทางธุรกิจ ลูกหนี้นั้นเป็นสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่งของเจ้าหนี้ในการที่จะชำระหนี้ด้วยเงินสดหรือทรัพย์สินอื่นโดยคาดว่าจะได้รับชำระเมื่อถึงกำหนดชำระ โดยลูกหนี้อาจแบ่งเป็นลูกหนี้การค้าและลูกหนี้อื่น ซึ่งตามมาตรฐานบัญชีฉบับที่ 101 หรือแต่เดิมคือ มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 11 เรื่องหนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ลูกหนี้การค้า (Account Receivable) หมายถึง ลูกหนี้ที่เกิดจากการดำเนินการค้าตามปกติของธุรกิจ และจะมีชื่อบัญชีแตกต่างกันไปตามประเภทธุรกิจ เช่น ธุรกิจซื้อขายไป ลูกหนี้การค้าจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ขายได้ส่งสินค้าให้กับผู้ซื้อแล้วกล่าวคือ กรรมสิทธิ์ของสินค้าได้โอนจากผู้ขายให้กับผู้ซื้อเรียบร้อยแล้ว โดยสำหรับธุรกิจธนาคารพาณิชย์ ลูกหนี้การค้าจะหมายถึงบัญชีระหว่างธนาคารที่มีดอกเบี้ย เงินให้สินเชื่อ และดอกเบี้ยค้างรับ สำหรับกิจการประกันภัย ลูกหนี้การค้า หมายถึง บัญชีเบี้ยประกันภัยค้างรับ เงินค้างรับเกี่ยวกับการประกันภัยต่อ และเงินให้กู้ยืม ในขณะที่ลูกหนี้อื่น หมายถึง ลูกหนี้ที่ไม่ได้เกิดจากการดำเนินการค้าตามปกติของธุรกิจ เช่น ลูกหนี้และเงินให้กู้ยืมแก่กรรมการและลูกจ้าง เงินให้กู้ยืมเงินแก่บริษัทในเครือและบริษัทร่วม และรายได้อื่นค้างรับ หรือ ลูกหนี้จากการละเมิด เช่น กิจการได้ให้พนักงานขับรถไปส่งของให้ลูกค้า แต่มีรถอีกคันหนึ่งมาชน ลักษณะนี้ค่าเสียหายที่กิจการจะได้รับจะถือว่าเป็นลูกหนี้อื่นเช่นกัน แต่เมื่อลูกหนี้นั้นได้รับการติดตามทวงถามจนถึงที่สุดแล้ว แต่กิจการก็ไม่ได้รับชำระหนี้จึงตัดสินใจจำหน่ายออกจากบัญชีไป มูลค่าลูกหนี้เหล่านี้ถือเป็น “หนี้สูญ” สำหรับลูกหนี้บางกลุ่มกิจการเพียงแต่คาดว่าจะเรียกเก็บเงินไม่ได้ แม้ยังไม่ได้ทวงถามถึงที่สุด หรืออาจยังไม่ได้ฟ้องร้องต่อศาล แต่กิจการมีความเชื่อมั่นจากประสบการณ์ว่ามีโอกาสเรียกเก็บเงินไม่ได้

²¹ เกียรติศักดิ์ ว่องพานิช, “จากหนี้เสียเป็นหนี้สูญ”, สรรพการสาส์น, เล่ม 4 ปีที่ 51 (เมษายน 2547) : หน้า 12

ปภาวี สุงาม, “ผลกระทบของเกณฑ์การตัดรายจ่ายหนี้สูญเปรียบเทียบทางภาษีและทางบัญชีต่อภาคธุรกิจ”, เอกอภิศึกษาปริญญา มหาบัณฑิตสาขากฎหมายการเงินและภาษีอากร คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553. หน้า 12.

ในทางปฏิบัติวิธีการตัดจำหน่ายโดยตรง เป็นวิธีการที่ง่ายและสะดวก แต่มีข้อบกพร่องที่ไม่เป็นตามหลักทฤษฎีว่าด้วยการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายกับรายได้ของรอบระยะเวลาบัญชี อีกทั้งมูลค่าของลูกหนี้ที่แสดงในงบดุลก็มีได้อยู่ในมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับจริง วิธีการนี้จึงเป็นที่ไม่เป็นที่ยอมรับ เว้นแต่ว่าหนี้ที่คาดว่าจะเก็บไม่ได้มีจำนวนที่ไม่มีความสำคัญ

โดยบัญชีหนี้สูญจะไปปรากฏเป็นค่าใช้จ่ายของงวดบัญชีนั้นในงบกำไรขาดทุน

(1) วิธีตั้งค่าเผื่อ เป็นวิธีที่ถูกต้องตามหลักการบัญชีว่าด้วยการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายกับรายได้ของรอบระยะเวลาบัญชี และบัญชีลูกหนี้ ณ วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี จะแสดงในมูลค่าที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แม้ว่าวิธีการนี้จะต้องมีการประมาณจำนวนหนี้สงสัยจะสูญขึ้นก็ตาม การประมาณอาจทำได้โดยอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต สภาพของตลาดในปัจจุบัน และการวิเคราะห์ยอดลูกหนี้ค้างชำระ

(2) วิธีการประมาณหนี้สงสัยจะสูญ ที่นิยมใช้ได้แก่

(2.1) คำนวณเป็นร้อยละของยอดขาย (Percentage of sale method or Income Statement Approach) วิธีนี้จะประมาณการจากยอดขายจะสะท้อนรายจ่ายอันเกิดจากลูกหนี้ที่คาดว่าจะเก็บเงินไม่ได้ ซึ่งจะทำให้ลูกหนี้แสดงในงบดุลด้วยยอดที่จะได้รับ วิธีนี้มีแนวคิดว่าการควรประมาณค่าใช้จ่าย (หนี้สงสัยจะสูญ) ให้สอดคล้องกับรายได้ (ยอดขาย) ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นไปตามหลักการจับคู่รายได้และค่าใช้จ่าย (Matching principle) ก็กิจการจะต้องวิเคราะห์ลูกหนี้ที่เก็บเงินไม่ได้โดยเทียบเป็นอัตราส่วนกับยอดขาย ซึ่งต้องวิเคราะห์จากประสบการณ์ที่ผ่านมา วิธีการประมาณจากร้อยละของยอดขายมีดังนี้

(2.1.1) คำนวณเป็นร้อยละของยอดขายรวม โดยถือว่าการขายเป็นรายการที่ก่อให้เกิดลูกหนี้และอัตราส่วนของการขายสัมพันธ์กับจำนวนหนี้ที่เก็บไม่ได้

(2.1.2) คำนวณเป็นร้อยละของยอดขายเชื่อ โดยถือว่าการขายเชื่อสัมพันธ์โดยตรงกับลูกหนี้ เนื่องจากยอดลูกหนี้เกิดจากการขายสินค้าเป็นเงินเชื่อ และยอดขายเชื่อที่จะนำมาคำนวณต้องเป็นยอดขายเชื่อสุทธิเท่านั้น ส่วนการขายเงินสดไม่ได้ก่อให้เกิดลูกหนี้แต่อย่างใด²⁴

ตัวอย่าง บริษัท โอยรา จำกัด มียอดขายเชื่อ รอบระยะเวลาบัญชีตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 25X1 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 25X1 จำนวน 500,000 บาท และมีเงินรับคืนจำนวน 20,000 บาท ส่วนลดจ่ายจำนวน 8,000 บาท กิจการประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยเป็น 2% ของยอดขายเชื่อ

การประมาณการค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ รอบระยะเวลาบัญชีดังกล่าว คำนวณได้ดังนี้

ขายเชื่อ	500,000
หัก รับคืน	20,000
ส่วนลดจ่าย	<u>8,000</u>
	<u>28,000</u>
ยอดขายสุทธิ	<u>472,000</u>

ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ รอบระยะเวลาบัญชีดังกล่าวเท่ากับ $472,000 * 2 \% = 9,440$ บาท

ตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญจำนวน 2 % ของยอดขายเชื่อสุทธิบัญชีนี้สงสัยจะสูญ จะโอนปิดไปบัญชีกำไรขาดทุน และนำไปแสดงเป็นค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุน จำนวน 9,440 บาท ส่วนบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ จะนำไปแสดงหักออกจากยอดลูกหนี้ในงบดุลภายใต้หัวข้อสินทรัพย์หมุนเวียน

²⁴ สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:
http://fap.or.th.a33.readyplanet.net/images/column_1359010309/101_web.pdf

(2.2) คำนวณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ โดยการวิเคราะห์จากประสบการณ์ที่ผ่านมา กิจกรรมจะประมาณหนี้ที่คาดว่าจะเก็บเงินไม่ได้จากยอดลูกหนี้คงเหลือ ณ วันสิ้นงวด วิธีนี้เหมาะสมกับกิจการที่มีลูกหนี้จำนวนมากและไม่สะดวกที่จะใช้วิธีการคำนวณโดยการพิจารณาลูกหนี้แต่ละราย แนวคิดของวิธีนี้คือการปรับยอดดุลของบัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญให้มียอดดุลยกเท่ากับมูลค่าของค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญที่กิจการคำนวณได้ ซึ่งค่าที่คำนวณได้นี้จะเป็นบัญชีปรับมูลค่าลูกหนี้การค้าในงบดุล หรือเป็นการสะท้อนมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนจากลูกหนี้อันเป็นไปตามแนวทางการให้ความสำคัญของงบดุลเป็นหลัก (Balance Sheet Approach) และสอดคล้องกับแนวทางของแม่บทบัญชี (Accounting Framework) ในปัจจุบัน²⁵ วิธีประมาณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้มีดังนี้

(2.2.1) คำนวณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ โดยการหาอัตราร้อยละของหนี้สูญจริงซึ่งถือว่าอัตราส่วนของจำนวนหนี้สงสัยจะสูญสำหรับลูกหนี้ทั้งหมดจะคงที่ กิจกรรมจะต้องคำนวณค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญจากยอดลูกหนี้คงเหลือ ณ วันสิ้นงวดบัญชี ในงวดต่อมากิจการก็ต้องคำนวณจากยอดลูกหนี้คงเหลือใหม่ และต้องปรับค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญให้เป็นไปตามยอดใหม่ที่คำนวณได้ ซึ่งอาจจะเป็นการเพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ได้²⁶

ตัวอย่าง กิจการมียอดลูกหนี้คงเหลือ ณ วันสิ้นงวดจำนวนเงิน 1,000,000 บาท และจากประสบการณ์ในอดีต กิจการพบว่าหนี้สงสัยจะสูญประมาณ 2 % ของยอดลูกหนี้ ดังนั้น กิจการจะบันทึกบัญชีโดย

การประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ รอบระยะเวลาบัญชีตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 25X1 คำนวณได้ ดังนี้

ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ เท่ากับ $1,000,000 * 2\% = 20,000$ บาท

รายการปรับปรุงบัญชีในสมุดรายวันทั่วไป เป็นดังนี้

²⁵ คุชฎี สงวนชาติ และคณะ, การบัญชีขั้นกลาง, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552 หน้า 43.

²⁶ เรื่องเดียวกัน

เดบิต หนี้สงสัยจะสูญ 20,000

เครดิต ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ 20,000

กิจการจะแสดงยอดลูกหนี้สุทธิในงบดุล คือ 1,000,000 – 20,000 เท่ากับ 980,000

(2.2.2) คำนวณโดยการจัดกลุ่มลูกหนี้จำแนกตามอายุของลูกหนี้ที่ค้างชำระ สำหรับการคำนวณ กิจการอาจจะต้องจัดทำแบยกอายุลูกหนี้ (Aging Report) โดยคำนวณค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญเป็นอัตราร้อยละที่ต่างกันตามยอดที่ค้างชำระในแต่ละช่วงเวลา ลูกหนี้กลุ่มที่ค้างชำระนานจะนำมาคำนวณหาจำนวนหนี้สงสัยจะสูญด้วยอัตราร้อยละที่สูงกว่าลูกหนี้ที่เพิ่งเริ่มค้างชำระ เนื่องจากลูกหนี้ที่ค้างชำระมานานจะมีโอกาสไม่ชำระหนี้มากกว่าลูกหนี้ที่ค้างชำระไม่นาน

ตัวอย่าง

บริษัท กขค จำกัด

การคำนวณค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญจากยอดลูกหนี้

31 ธันวาคม 25X1

ยอดลูกหนี้ค้างชำระ อัตรา%ของหนี้ จำนวนหนี้สงสัยจะสูญ

โดยประมาณ สงสัยจะค้างชำระ โดยวิเคราะห์ยอดลูกหนี้

หนี้ที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระ	50,000	1%	500
ค้างชำระไม่เกิน 30 วัน	10,000	2%	200
ค้างชำระไม่เกิน 60 วัน	9,000	5%	450
ค้างชำระไม่เกิน 90 วัน	2,000	10%	200

ค้างชำระไม่เกิน 120 วัน	1,500	20%	300
ค้างชำระเกิน 120 วันขึ้นไป	1,000	40%	400
	<u>172,500</u>		<u>2,050</u>

สมมติ กิจการไม่เคยบันทึกค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญมาก่อน ดังนั้นการบันทึกบัญชีจะเป็นดังนี้

เดบิต	หนี้สงสัยจะสูญ	2,050	
	เครดิต	ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	2,050

- คำนวณโดยพิจารณาลูกหนี้แต่ละราย วิธีการนี้กิจการจะพิจารณา สถานภาพและความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้แต่ละรายเป็นหนี้สงสัยจะสูญ โดยอาศัยข้อมูล การติดตามจากฝ่ายสินเชื่อและฝ่ายกฎหมายที่เกี่ยวกับการฟ้องร้องคดี ซึ่งต้องใช้ประสบการณ์และ วิจารณ์ญาณประกอบ วิธีนี้อาจจะกระทำได้ยากในทางธุรกิจที่มีลูกหนี้จำนวนมากราย

การแสดงรายการในงบดุลและงบกำไรขาดทุนของบัญชีที่เกี่ยวข้องกับหนี้สูญ ดังนี้

บัญชีหนี้สงสัยจะสูญ จะโอนปิดไปบัญชีกำไรขาดทุน และนำไปแสดงเป็นค่าใช้จ่าย ในงบกำไรขาดทุน ส่วนบัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ จะนำไปแสดงหักออกจากยอดลูกหนี้ในงบดุล ภายใต้หัวข้อสินทรัพย์หมุนเวียน ซึ่งจะแสดงดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

บริษัท กชค จำกัด

งบกำไรขาดทุน (บางส่วน)

สำหรับงวด 1 ปี สิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 25X1

ค่าใช้จ่ายในการขายและบริหาร (บาท)

หนี้สงสัยจะสูญ xxx

บริษัท กชค จำกัด

งบดุล (บางส่วน)

ณ วันที่ 31 ธันวาคม 25X1

สินทรัพย์ (บาท)

สินทรัพย์หมุนเวียน

ลูกหนี้ xxx

หัก ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ (xxx)

xxx

(3) ลูกหนี้ที่จะนำมาพิจารณาหนี้สงสัยจะสูญ

แนวความคิดสำหรับลูกหนี้ที่จะนำมาพิจารณาหนี้สงสัยจะสูญมีสองแนวความคิด

(3.1) ลูกหนี้ที่จะนำมาพิจารณาควรพิจารณาเฉพาะลูกหนี้การค้ำเท่านั้น โดยมีเหตุผลว่าลูกหนี้การค้ำเป็นลูกหนี้ส่วนใหญ่ของกิจการและเกิดจากการดำเนินงานธุรกิจโดยตรงของกิจการ ในขณะที่ลูกหนี้อื่นมีจำนวนที่ไม่มีนัยสำคัญและไม่ได้สัมพันธ์โดยตรงกับรายได้ที่เกิดขึ้นในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี การนำหนี้สงสัยจะสูญของลูกหนี้อื่นไปถือเป็นค่าใช้จ่ายจะไม่สัมพันธ์กับรายได้

ที่เกิดขึ้น อีกทั้งจะเป็นการยุ่งยากในการประมาณการหนี้สงสัยจะสูญสำหรับลูกหนี้แต่ละรายซึ่งมีลักษณะไม่เหมือนกัน

(3.2) ลูกหนี้ที่จะนำมาพิจารณาหนี้สงสัยจะสูญควรพิจารณาลูกหนี้การค้าและลูกหนี้อื่น โดยมีเหตุผลว่าลูกหนี้อื่นก็มีโอกาสที่จะไม่ชำระหนี้เช่นกัน ถ้าหากลูกหนี้อื่นไม่ชำระและไม่ได้ลดมูลค่าลงด้วยจำนวนค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญแล้ว จะทำให้ลูกหนี้แสดงในงบการเงินด้วยค่าที่สูงเกินกว่าที่จะได้รับชำระ

อย่างไรก็ตามมาตรฐานการบัญชีกำหนดให้พิจารณาหนี้สงสัยจะสูญทั้งลูกหนี้การค้าและลูกหนี้อื่น และให้พิจารณาแยกออกจากกัน ดังนั้น ณ วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี กิจการจำเป็นต้องประมาณการหนี้สงสัยจะสูญทั้งลูกหนี้การค้าและลูกหนี้อื่น และตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญเพื่อปรับมูลค่าบัญชีลูกหนี้เพื่อให้ลูกหนี้แสดงยอดที่คาดว่าจะเก็บได้ และเมื่อเกิดหนี้สูญขึ้นก็จะต้องมีการจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ไม่ว่าลูกหนี้การค้าหรือลูกหนี้อื่นด้วย²⁷

(4) หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญตามมาตรฐานบัญชี

ลูกหนี้ถือเป็นสินทรัพย์หมุนเวียนรายการหนึ่งในงบดุล ซึ่งลูกหนี้ในงบดุล ณ วันใดวันหนึ่งควรแสดงด้วย มูลค่าสุทธิที่คาดว่าจะได้รับ (Net Recoverable Amount) ซึ่งเป็นจำนวนที่คาดว่าจะเรียกเก็บได้ ในการขายสินค้าอาจมีลูกหนี้บางรายที่ไม่สามารถจ่ายชำระหนี้ให้กิจการได้ อย่างไรก็ตามก็ดีกิจการจะทราบว่าเกิดหนี้สูญก็ต่อเมื่อมีเหตุการณ์ที่ชัดเจนเกิดขึ้น เช่น ถึงกำหนดชำระแล้วมีการทวงถามจนถึงที่สุดแล้ว ลูกหนี้เลิกกิจการ ล้มละลาย เมื่อกิจการทราบแล้วว่าเกิดหนี้สูญขึ้นจึงควรมีวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับลูกหนี้ที่เรียกเก็บเงินไม่ได้ จากเหตุผลที่ว่าจากลูกหนี้ไม่ชำระจะทำให้มูลค่าของลูกหนี้ที่จะแสดงในงบการเงินมีจำนวนสูงกว่าความเป็นจริง ดังนั้นเพื่อให้งบการเงินสะท้อนถึงความสามารถของฝ่ายบริหารในการบริหารสินทรัพย์ และเป็นสัญญาณเตือนภัยให้ผู้ใช้งบการเงินโดยทั่วไปได้เห็นถึงมูลค่าที่แท้จริงที่คาดว่าจะได้รับคืนจากลูกหนี้ จึงต้องมีการประมาณการจำนวนหนี้ที่คาดว่าจะเรียก

²⁷ สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์, มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 101 เรื่องหนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ, กรุงเทพมหานคร : บริษัท พี.เอ.เอส.พี. จำกัด, ย่อหน้า 8

เก็บไม่ได้ขึ้นจำนวนหนึ่งเพื่อกันไว้เป็นค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ ซึ่งมีลักษณะเป็นบัญชีปรับมูลค่า นำไปหักลดบัญชีลูกหนี้ เพื่อแสดงมูลค่าที่ใกล้เคียงกับมูลค่าตามความเป็นจริง แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมีกรรมทวงถามหนี้จากลูกหนี้จนถึงที่สุดแล้ว ลูกหนี้ก็ยังไม่สามารถชำระหนี้และกิจการได้มีการดำเนินการตามเงื่อนไขที่กำหนดในกฎหมายภาษีอากรแล้ว ให้กิจการจำหน่ายลูกหนี้เป็นสูญ โดยเดบิตบัญชีหนี้สูญและเครดิตบัญชีลูกหนี้ และในขณะเดียวกัน ก็ให้ลดจำนวนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญด้วยจำนวนเดียวกัน โดยเดบิตบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ และเครดิตบัญชีลูกหนี้สงสัยจะสูญ

ในกรณีที่กิจการต้องการจำหน่ายลูกหนี้เป็นสูญ เมื่อคาดหมายได้ค่อนข้างแน่นอนว่าจะไม่ได้รับชำระหนี้และยังจำหน่ายตามกฎหมายภาษีอากรไม่ได้ อาจจะเป็นการสมควรที่จะจำหน่ายลูกหนี้เป็นสูญ โดยการลดจำนวนลูกหนี้ลงพร้อมกับจำนวนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ

อย่างไรก็ตาม มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 101 ได้เสนอวิธีปฏิบัติในการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญไว้ ดังนี้

(4.1) กรณีการจำหน่ายหนี้สูญได้ตามกฎหมายภาษีอากร เมื่อได้มีการติดตามทวงถามหนี้จนถึงที่สุดแล้วแต่ยังไม่ได้รับชำระหนี้ และหนี้สูญนั้นเข้าเกณฑ์ที่จะถือเป็นค่าใช้จ่าย ในการคำนวณกำไรสุทธิตามกฎหมายภาษีอากร ให้จำหน่ายบัญชีลูกหนี้รายนั้นเป็นหนี้สูญและขณะเดียวกัน ให้บันทึกโอนกลับรายการบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญและหนี้สงสัยจะสูญจำนวนเดียวกันด้วย²⁸

ตัวอย่าง วันที่ 1 มกราคม 25X1 กิจการมีบัญชีลูกหนี้คงเหลือยกมา 50,000 บาท และบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญคงเหลือยกมา 10,000 บาท ต่อมาในวันที่ 1 กันยายน 25X1 ได้จำหน่ายลูกหนี้เป็นหนี้สูญจำนวน 5,000 บาท การบันทึกบัญชีจะเป็นดังนี้

25X1

ก.ย. 1 เดบิต หนี้สูญ 5,000

เครดิต ลูกหนี้ 5,000

²⁸ เรืองเดียวกัน

(4.4) ค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญเกินความต้องการ

ในกรณีที่หนี้สงสัยจะสูญคำนวณเป็นร้อยละของยอดลูกหนี้ ในบางครั้ง อาจจะพบว่าหนี้สงสัยจะสูญที่คำนวณได้น้อยกว่าจำนวนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญที่ตั้งอยู่ในบัญชีแล้ว ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะจำนวนลูกหนี้ลดน้อยลงเมื่อเทียบกับรอบระยะเวลาบัญชีปีก่อน หรือได้รับชำระเงินจากลูกหนี้ที่คาดว่าจะสูญ ซึ่งเป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับจำนวนหนี้สงสัยจะสูญทั้งหมด ดังนั้นจึงควรปรับปรุงจำนวนค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญให้คงเหลือจำนวนเท่ากับจำนวนที่ประมาณได้ เพราะมิฉะนั้นแล้วจะทำให้มูลค่าของลูกหนี้ที่แสดงไว้ต่ำไป การปรับปรุงนี้อาจจะกระทำได้สองวิธี คือให้ถือเป็นรายได้ของกิจการ แต่มีผู้โต้แย้งว่ารายการปรับปรุงดังกล่าวไม่ใช่ลักษณะการเกิดรายได้แต่เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงประมาณการทางบัญชีเท่านั้น อีกวิธีหนึ่ง คือการนำไปลดค่าใช้จ่ายเอง ซึ่งก็มีผู้โต้แย้งเช่นกันโดยให้เหตุผลว่าจะทำให้แสดงค่าใช้จ่ายจริงมีจำนวนต่ำไป

(4.5) หนี้สูญที่ได้รับคืน

ในบางรอบระยะเวลาบัญชี กิจการอาจจะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ที่ได้จำหน่ายเป็นหนี้สูญไปแล้ว วิธีการบัญชีอาจกระทำได้โดยถือเอาเงินที่ได้รับเป็นรายได้อื่น หรือนำไปเพิ่มบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญ ผู้สนับสนุนวิธีแรกให้เหตุผลว่า เมื่อกิจการได้จำหน่ายลูกหนี้รายใดเป็นสูญแล้วก็ถือว่า ความสัมพันธ์กับลูกหนี้รายนั้นสิ้นสุดลงและกระบวนการเกี่ยวเนื่องกับการขายและชำระเงินครบถ้วนแล้วสำหรับลูกหนี้รายนั้น หากมีการชำระเงินในภายหลังถือว่าเป็นการได้รับเงินโดยไม่ได้คาดหวังไว้ จึงควรถือเป็นรายได้อื่น

ผู้สนับสนุนวิธีที่สองเห็นว่า ถ้าหากลูกหนี้ที่จำหน่ายหนี้สูญแล้วชำระหนี้ให้กิจการ การลงบัญชีกลับรายการเดิมโดยการตั้งบัญชีลูกหนี้รายนั้นขึ้นใหม่ และเพิ่มบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญด้วยจำนวนเดียวกันโดยถือเสมือนหนึ่งว่า ไม่เคยจำหน่ายลูกหนี้รายนั้นเป็นสูญมาก่อน และลงรายการชำระเงินที่ได้รับนั้นเป็นการชำระหนี้ตามปกติ

(4.6) ในกรณีการตัดหนี้สูญเป็นไปตามเกณฑ์กฎหมายภาษีอากร

การลงรายการหนี้สูญได้รับคืนคือ

(4.6.1) เดบิตตั้งบัญชีลูกหนี้ที่ขึ้นขึ้นมาใหม่ และเครดิตหนี้สูญที่ได้รับคืนซึ่งถือเป็นรายได้อื่น

(4.6.2) ลงบัญชีเดบิตรับเงินสด และเครดิตบัญชีลูกหนี้

ในกรณีที่มีการตัดหนี้สูญเป็นเพียงรายการทางการบัญชี การลงรายการหนี้สูญได้รับคืนคือ

(4.6.3) เดบิตตั้งบัญชีลูกหนี้ที่ขึ้นขึ้นมาใหม่ และเครดิตบัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ เป็นการกลับรายการที่ลงไว้ในตอนตัดจำหน่ายบัญชี

(4.6.4) ลงบัญชีรับเงินสด และเครดิตบัญชีลูกหนี้

ด้านภาษีอากร

ให้นำยอดตามที่ปรากฏในบัญชีหนี้สงสัยจะสูญในงบกำไรขาดทุนไม่ว่าจะเป็นยอดเดบิต หรือเครดิต นำมารวมในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคล กล่าวคือถ้าเป็นยอดเดบิต ให้นำไปบวกเพิ่มกำไรสุทธิ แต่ถ้าเป็นยอดเครดิตให้นำไปหักกำไรสุทธิ

(4.7) การเปิดเผยข้อมูลในงบการเงิน

มีทั้งผู้โต้แย้งและสนับสนุนให้เปิดเผยวิธีการประมาณหนี้สงสัยจะสูญไว้ในนโยบายการบัญชีของกิจการ ผู้สนับสนุนให้เหตุผลว่า วิธีการประมาณหนี้สงสัยจะสูญมีหลายวิธี ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปจึงควรเปิดเผยวิธีที่กิจการเลือกใช้เป็นนโยบายการบัญชี สำหรับผู้โต้แย้งให้เหตุผลว่าถึงแม้ว่าวิธีประมาณหนี้สงสัยจะสูญจะมีหลายวิธี แต่ละวิธีก็มุ่งผลในการประมาณให้ได้จำนวนที่ใกล้เคียงกับลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ทั้งสิ้น การเปลี่ยนแปลงวิธีการประมาณการจึงอาจเกิดขึ้นได้

บ่อยครั้ง ดังนั้น ถ้าหากกิจการถือเป็นนโยบายทางการบัญชีแล้ว เมื่อเปลี่ยนวิธีประมาณการก็จะทำให้ถือว่ากิจการมิได้ถือปฏิบัติวิธีการบัญชีหนึ่งอย่างสม่ำเสมอ³⁰

2.4.2 หลักการบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญ

นอกจากมาตรฐานการบัญชีที่กิจการจะต้องยึดถือปฏิบัติตามแล้ว หลักการบัญชีชั้นมูลฐานก็เป็นหลักการหนึ่งซึ่งหมายถึง กฎเกณฑ์ทางบัญชีอย่างกว้างๆ ที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในหมู่นักวิชาชีพบัญชีและใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติทางการบัญชีในเรื่องการรับรู้ การวัดมูลค่าและการแสดงรายการในงบการเงิน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) หลักราคาทุน (Historical Original Cost Concept)

ราคาทุน หรือ ราคาทุนเดิม หมายถึง ราคาที่เกิดขึ้น ณ จุดที่เกิดการแลกเปลี่ยนหรือจุดที่บันทึก รายการ ราคาทุนเดิมให้หมายความถึง การบันทึกสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมของสิ่งทีนำไปแลกเปลี่ยน ณ เวลาที่ได้มาซึ่งสินทรัพย์นั้น และการบันทึกหนี้สินด้วยจำนวนเงินที่ได้นับจากการก่อภาระผูกพัน หรือบันทึกด้วยจำนวนเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด ที่คาดว่าจะต้องจ่ายเพื่อชำระหนี้สินที่เกิดจากการดำเนินงานตามปกติของกิจการ

ราคาทุนเดิมเป็นราคาหลักฐานเที่ยงธรรม เนื่องจากเป็นราคาที่แน่นอนและสามารถคำนวณได้อย่างตรงไปตรงมา ไม่ขึ้นอยู่กับความเห็นของแต่ละคนซึ่งอาจแตกต่างกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ระดับราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก แต่ราคาทุนเป็นราคาที่ใช้ครั้งแรก ณ วันที่เกิดรายการค้า

เนื่องจากราคาทุนมีข้อจำกัดดังกล่าวข้างต้น รายการบางรายการในงบการเงินจึงอาจแสดงด้วยมูลค่าอื่น เช่น ราคาทุนปัจจุบัน มูลค่าที่จะได้รับ มูลค่าปัจจุบัน เป็นต้น เพื่อให้งบการเงินสะท้อนฐานะการเงินและผลการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม เกณฑ์ในการ

³⁰ สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์, มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 101 เรื่องหนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ, กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พี.เอ.ลีฟวิ่ง จำกัด, ย่อหน้า 8

วัตถุดิบที่กิจการส่วนใหญ่ใช้ในการจัดทำงบการเงิน คือราคาทุนเดิมโดยใช้ร่วมกับเกณฑ์อื่นๆ ตัวอย่างเช่น

สินค้าคงเหลือแสดงด้วยราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิ แล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่า

หลักทรัพย์เพื่อค้าแสดงด้วยราคาตลาด หนี้สินเงินบำนาญแสดงด้วยมูลค่าปัจจุบัน

เป็นต้น

(2) หลักการเกิดขึ้นของรายได้ (Revenue Recognition Concept)

กิจการควรรับรู้รายได้ เมื่อรายได้เกิดขึ้นแล้ว (Earned) โดยทั่วไป รายได้จะเกิดขึ้นเมื่อกระบวนการที่ก่อให้เกิดงานได้สำเร็จแล้ว หรือถือว่าได้สำเร็จแล้ว และการแลกเปลี่ยนได้เกิดขึ้นแล้ว

แม้บทการบัญชีกำหนดว่ากิจการควรรับรู้รายได้ในงบกำไรขาดทุน เมื่อประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตเพิ่มขึ้น เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของสินทรัพย์ หรือการลดลงของหนี้สิน และเมื่อกิจการสามารถวัดค่าของประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตได้อย่างน่าเชื่อถือ อีกนัยหนึ่ง คือ การรับรู้รายได้จะเกิดขึ้นพร้อมกับการรับรู้ส่วนที่เพิ่มขึ้นของสินทรัพย์ หรือส่วนที่ลดลงของหนี้สิน

(3) หลักการจับคู่รายได้ออกกับค่าใช้จ่าย (Matching Cost and Revenue Concept)

วัตถุประสงค์อย่างหนึ่งของการบัญชี คือ การวัดผลการดำเนินงานของกิจการ ซึ่งการเปรียบเทียบระหว่างรายได้ออกกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาหนึ่ง หากรายได้สูงกว่าค่าใช้จ่ายถือว่าส่วนเกินนี้คือ ผลกำไรจากการดำเนินงาน ในทางตรงข้าม หากค่าใช้จ่ายสูงกว่ารายได้ถือว่าส่วนขาดนี้คือ ผลขาดทุนจากการดำเนินงาน

ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า ตามปกติ กิจกรรมที่จัดตั้งขึ้นมาย่อมมีวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยไม่มีกำหนด ผลการดำเนินงานจะทราบได้แน่ชัดก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสิ้นสุดลงและมีการชำระบัญชี ซึ่งต้องใช้เวลาอันเกินกว่าผู้มีส่วนได้เสียจะรอคอยได้

โดยทั่วไป บุคคลเหล่านี้จะสนใจและต้องการทราบฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ ดังนั้น กิจการจึงต้องมีการวัดผลการดำเนินงานภายในช่วงระยะเวลาที่กำหนดขึ้นเป็นงวดๆ ก่อนที่การดำเนินงานของกิจการนั้นจะสิ้นสุดลงจริงๆ

แนวคิดนี้จึงทำให้กิจการแบ่งช่วงการดำเนินธุรกิจ เป็นช่วงการดำเนินงานเมื่อสิ้นระยะเวลาหนึ่ง โดยเปรียบเทียบความพยายามกับผลสำเร็จ ในการดำเนินงานจึงอาจกล่าวได้ว่า รายได้ คือ การวัดผลความสำเร็จหรือผลประโยชน์ที่ได้รับหรือผล ในขณะที่ค่าใช้จ่ายคือ การวัดความพยายามหรือต้นทุนที่เสียไป หรือ เหตุ

เมื่อนักบัญชีเปรียบเทียบระหว่างรายได้และค่าใช้จ่าย มักจะมีผู้เข้าใจผิดว่าให้นำจำนวนเงินที่จ่ายไปหักจากจำนวนเงินที่รับ หลักการเปรียบเทียบรายได้และค่าใช้จ่ายมิได้มีวัตถุประสงค์เช่นนั้น แต่ต้องการให้เปรียบเทียบความพยายามกับความสำเร็จ สินทรัพย์ หรือบริการที่ใช้ไป กับ สินทรัพย์หรือบริการที่ได้มา หรือ ค่าใช้จ่ายกับรายได้ โดยถือตามเกณฑ์สิทธิ

หลักการจับคู่รายได้และค่าใช้จ่าย เป็นแนวทางในการตัดสินใจว่า รายการใดบ้างที่จะถือเป็นค่าใช้จ่ายในงวดบัญชีนั้น โดยกิจการจะบันทึกรายได้ตามหลักการเกิดขึ้นของรายได้ก่อน แล้วจึงนำค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ก่อให้เกิดรายได้เปรียบเทียบกับรายได้ของงวดบัญชีเดียวกัน การจับคู่รายได้และค่าใช้จ่ายทำให้เกิดเกณฑ์สิทธิดังกล่าวมาแล้ว กล่าวคือรายได้ค่าใช้จ่าย จะรับรู้จะรับรู้ในงบการเงินเมื่อเกิดขึ้นมิใช่มีการรับหรือจ่ายเงินสด ดังนั้น งบการเงินที่จัดทำขึ้นตามเกณฑ์สิทธิ นอกจากจะให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้เกี่ยวกับรายการค้าในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการรับและจ่ายเงินสดแล้ว ยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาระผูกพันที่กิจการต้องจ่ายเป็นเงินสดในอนาคต และข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรที่กิจการจะได้รับเป็นเงินสดในอนาคต

(4) หลักความสม่ำเสมอ (Consistency Concept)

เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า หลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปได้มีเพียงวิธีเดียว ดังนั้นกิจการจึงสามารถเลือกใช้ปฏิบัติทางการบัญชีให้เหมาะสมกับลักษณะของการดำเนินธุรกิจของตนได้

ผู้ใช้งบการเงินในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ ตลอดจนวางแผนการดำเนินงานในอนาคต งบการเงินสำหรับช่วงระยะเวลาหนึ่ง อาจเพียงพอที่จะช่วยในการตัดสินใจและการวางแผน แต่งบการเงินสำหรับช่วงระยะเวลาหลายช่วงติดต่อกัน ย่อมมีความหมายและให้ประโยชน์แก่ผู้ใช้ได้มากกว่า เนื่องจากผู้ใช้สามารถเปรียบเทียบฐานะทางการเงิน และผลการดำเนินงานในช่วงระยะเวลาที่ต่างกันได้ ซึ่งทำให้เห็นถึงแนวโน้มของการดำเนินงานของกิจการ และทำให้ความหมายของงบการเงินเฉพาะช่วงระยะเวลาหนึ่งๆชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้ใช้งบการเงินจึงสามารถวางแผนและตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจสำหรับเหตุการณ์ในอนาคตได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น

การเปรียบเทียบงบการเงินในช่วงเวลาที่ต่างกันจะมีประโยชน์ และมีความหมายก็ต่อเมื่อบการเงินนั้น จัดทำขึ้นโดยใช้หลักการบัญชีและวิธีปฏิบัติทางการบัญชีเดียวกัน ดังนั้นเมื่อกิจการเลือกใช้วิธีปฏิบัติทางการบัญชีวิธีใดแล้ว โดยทั่วไป กิจการจะใช้วิธีการนั้นตลอดไป โดยไม่เปลี่ยนแปลงไปจากงวดก่อน ทั้งนี้เพื่อให้งบการเงินสำหรับช่วงระยะเวลาที่ต่างกัน สามารถเปรียบเทียบกันได้

แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่ากิจการจะเปลี่ยนวิธีปฏิบัติทางการบัญชีไม่ได้เลย ทั้งนี้เนื่องจากเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมทางธุรกิจอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ดังนั้นเมื่อมีการพิสูจน์โดยชัดแจ้งว่า หลักการบัญชีหรือวิธีปฏิบัติทางการบัญชีอื่น ทำให้งบการเงินของกิจการแสดงรายการหรือเหตุการณ์ทางบัญชีได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น กิจการก็ควรเปลี่ยนไปใช้หลักการบัญชีใหม่ เนื่องจากหลักการบัญชีใหม่ที่กิจการนำมาใช้ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับฐานะทางการเงิน ผลการดำเนินงาน และกระแสเงินสดของกิจการมีความน่าเชื่อถือ และมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเพิ่มขึ้น

(5) หลักการเปิดเผยข้อมูล (Disclosure Concept)

การเปิดเผยข้อมูล หมายถึง รูปแบบการจัดรายการและข้อมูลในงบการเงิน คำศัพท์ที่ใช้หมายเหตุประกอบงบการเงิน การแยกประเภทรายการ เกณฑ์ที่ใช้ในการคำนวณ

กิจการควรเปิดเผยข้อมูลที่สำคัญ เพื่อให้ผู้ใช้เข้าใจงบการเงินและข้อมูลที่นำเสนอได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น โดยทั่วไปกิจการควรเปิดเผยข้อมูลเมื่อมาตรฐานการบัญชีกำหนดให้เปิดเผย หรืออาจใช้เกณฑ์ “เมื่อสงสัยให้เปิดเผย” ซึ่งหมายถึง กิจการจะตัดสินใจโดยถือหลักว่า ถ้าไม่เปิดเผยข้อมูลแล้วจะเป็นเหตุให้ผู้ใช้งสงสัยหรือไม่ ข้อมูลนั้นจึงควรเปิดเผยหรือเมื่อสงสัยให้เปิดเผย โดยรูปแบบการเปิดเผยข้อมูลมีหลายวิธีด้วยกัน เช่น เปิดเผยไว้ในงบการเงิน รายละเอียดประกอบงบการเงิน หรือหมายเหตุประกอบงบการเงิน เป็นต้น

(6) หลักฐานอันเที่ยงธรรม (Objective Evidence)

เนื่องจากงบการเงินจัดทำขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อบุคคลฝ่ายต่างๆ กิจการจึงควรจัดทำงบการเงิน โดยมีหลักฐานและข้อเท็จจริงอันเที่ยงธรรมที่บุคคลฝ่ายต่างๆ ยอมรับและเชื่อถือได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ใช้มีความเข้าใจในความหมายของงบการเงินอย่างถูกต้อง ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด เหมือนกันทุกฝ่าย ข้อมูลที่นำเสนอต้องไม่มีความลำเอียงหรืออคติ โดยพยายามหลีกเลี่ยงหลักฐานหรือข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นความคิดเห็นส่วนตัวให้มากที่สุด ตัวอย่างเช่น มูลค่าของสินทรัพย์ที่จะบันทึกบัญชีควรเป็นมูลค่าที่มีความเที่ยงธรรม ไม่ใช่มูลค่าที่เจ้าของกิจการหรือนักบัญชีคิดขึ้นมาเอง

Paton และ Littleton ได้กล่าวถึงหลักฐานอันเที่ยงธรรม โดยให้ความหมายไว้ดังนี้

หลักฐาน หมายถึง เครื่องมือหรือสื่อในการพิสูจน์ความจริง

ตรวจสอบได้ หมายถึง การทดสอบความเที่ยงธรรมของข้อเท็จจริง

เที่ยงธรรม หมายถึง การแสดงข้อเท็จจริง โดยไม่บิดเบือนและไม่มีความลำเอียง

หลักฐานที่ตรวจสอบได้แน่นอนในที่นี้ จึงหมายถึง หลักฐานที่เที่ยงธรรม ซึ่งไม่มีอคติต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ ข้อมูลทางการบัญชีจึงควรเป็นข้อเท็จจริงที่มีหลักฐานยืนยันตรวจสอบได้ชัดเจนและมีความแน่นอนพอสมควร

อย่างไรก็ดี ในบางครั้ง ในการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแน่นอน อาจต้องอาศัยเวลา ซึ่งผู้ใช้งบการเงินจึงใช้หลักการเงินไม่อาจรอได้ ดังนั้น กิจการจึงใช้หลักฐานที่บุคคลทั่วไปเห็นว่าเป็นความจริงและเชื่อถือได้สำหรับระยะเวลาสั้นๆ หลักฐานดังกล่าวต้องเป็นหลักฐานที่เที่ยงธรรมปราศจากความลำเอียงหรือไม่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งใดโดยเฉพาะ

ถึงกระนั้นก็ตาม หลักฐานการบัญชีในบางครั้งไม่จำเป็นต้องมีความแน่นอนทุกประการ เช่น กิจการยังจำเป็นต้องอาศัยดุลยพินิจในการประมาณค่าเพื่อหนังสือสัจจะสูญ หรือประมาณอายุการใช้งานของสินทรัพย์เป็น

(7) หลักการเพิ่มเติม

หลักการเพิ่มเติมหรือการดัดแปลงธรรมเนียมปฏิบัติเพิ่มเติม หมายถึง หลักการที่กำหนดขึ้น เพื่อให้สามารถใช้ได้ในทุกสถานการณ์ เนื่องจากทฤษฎีบัญชีมิใช่กฎธรรมชาติหรือหลักคณิตศาสตร์ หลักการบัญชีจึงไม่อยู่ในลักษณะที่จะนำไปปฏิบัติได้ในทุกกรณี ดังนั้น ผู้จัดทำและผู้ใช้งบการเงินจึงอาจใช้วิธีอื่นหรือมีข้อยกเว้น สำหรับบางกรณี

หลักการเพิ่มเติมรายละเอียด ดังนี้

(7.1) หลักนัยสำคัญ (materially Principle)

หลักนัยสำคัญหรือหลักสาระสำคัญ หมายถึง แนวคิดทางการบัญชีที่ใช้ยึดถือเป็นหลักในการพิจารณาความสำคัญของรายการโดยอาศัยดุลยพินิจของผู้ประกอบวิชาชีพ รายการหรือข้อมูลใด จะมีนัยสำคัญหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสำคัญของผู้ใช้งบการเงินในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ

ข้อมูลที่จะถือว่ามีนัยสำคัญเมื่อการไม่แสดงข้อมูลหรือการแสดงข้อมูลผิดพลาดนั้นมีผลกระทบต่อผู้ใช้ในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ นั่นคือผู้ใช้อาจตัดสินใจผิดพลาดไปเมื่อกิจการไม่ได้แสดงข้อมูล หรือมีการแสดงข้อมูลผิดพลาด งบการเงินจึงควรแสดงข้อมูลที่มีนัยสำคัญเพื่อให้ผู้ใช้เข้าใจถึงฐานะการเงิน ผลการดำเนินงาน และกระแสเงินสดของกิจการ

กิจการอาจนำหลักนัยสำคัญมาใช้ในการจัดทำและนำเสนองบการเงิน เช่น

- การจัดทำและนำเสนองบการเงิน โดยไม่แสดงตัวเลขที่เป็นเศษสตางค์ เนื่องจากรายละเอียดที่ปลีกย่อยมากเกินไป จะลดความสำคัญของข้อมูลและตัวเลขอื่นๆ
- การบันทึกสินทรัพย์ที่มีมูลค่าต่ำเป็นค่าใช้จ่าย
- การไม่ปรับปรุงค่าใช้จ่ายค้างจ่ายที่มีจำนวนเพียงเล็กน้อย

รายการดังกล่าวข้างต้นเป็นรายการที่ไม่มีความสำคัญ ซึ่งไม่มีผลต่อการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลบางอย่างอาจไม่เป็นตัวเลข แต่มีความสำคัญ เช่น การยกเลิกการผลิตสินค้า การถูกฟ้องล้มละลาย รายการดังกล่าวถือเป็นรายการที่มีความสำคัญ ซึ่งผู้ใช้งบการเงินควรรู้ ดังนั้น ข้อมูลที่มีความสำคัญจึงไม่อาจกำหนดเป็นตัวเลขได้เสมอไป การที่จะพิจารณาว่าข้อมูลมีความสำคัญหรือไม่นั้น จึงควรพิจารณาโดยถือหลักว่า ข้อมูลที่มีความสำคัญคือข้อมูลที่ใช้จำเป็นต้องทราบก่อนการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ³¹

(7.2) หลักความระมัดระวัง (Conservatism Principle)

โดยทั่วไป กิจการประสบกับความไม่แน่นอนเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น เช่นความสามารถในการเก็บหนี้ การประมาณการอายุการใช้งานของสินทรัพย์ กิจการจึงควรจัดทำงบการเงิน โดยใช้ความระมัดระวังในการรับรู้ความไม่แน่นอนดังกล่าวด้วย³²

³¹ เมธากุล เกียรติกระจาย และศิลปพร ศรีจันทพร. ทฤษฎีการบัญชี. กรุงเทพมหานคร: ทีพีเอ็น เพรส, 2547 หน้า 70 ถึง 163
ผศ.ดร. ศศิวิมล (มีอำพล) ศรีเจริญจิตร. ทฤษฎีการบัญชี. กรุงเทพมหานคร: อินโฟไมน์นิ่งเพรส, 2550 หน้า 80

³² สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. แม่บทการบัญชี (ปรับปรุง 2552). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด, ย่อหน้า 37

หลักความระมัดระวัง หมายถึง ในกรณีที่กิจการอาจเลือกวิธีปฏิบัติทางบัญชีได้มากกว่าหนึ่งวิธีหรือในกรณีที่มีข้อสงสัย กิจการควรเลือกวิธีที่จะแสดงสินทรัพย์และรายได้ในเชิงที่ต่ำหรือน้อยไว้ก่อน

หลักความระมัดระวังเป็นแนวคิดที่นำมาใช้ในกรณีที่กิจการอยู่ในสถานะที่มีความเสี่ยงหรืออยู่ในสภาพความไม่แน่นอน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่ากิจการได้คำนึงถึงความไม่แน่นอนหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น หลักความระมัดระวังรวมถึงการใช้ดุลยพินิจที่จำเป็นในการประมาณการภายใต้ความไม่แน่นอน เพื่อมิให้สินทรัพย์หรือรายได้แสดงจำนวนที่สูงเกินไป และหนี้สินหรือค่าใช้จ่ายแสดงจำนวนที่ต่ำไป อย่างไรก็ตาม การใช้หลักความระมัดระวังมิได้อนุญาตให้กิจการตั้งสำรองหรือ ตั้งค่าเผื่อไว้สูงเกินไป (ความเห็นของ Grady)³³

2.4.3 การปรับหลักการมูลฐานทางการบัญชีกับการจำหน่ายหนี้สูญ

ด้วยเหตุที่หลักเกณฑ์การตัดจำหน่ายหนี้สูญมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องขั้นตอนในการรับรู้รายได้ในขณะดำเนินการขายสินค้าให้กับลูกหนี้ ในขณะที่เดียวกันเมื่อลูกหนี้นั้นไม่สามารถชำระค่าสินค้าให้กับกิจการได้แล้วก็ต้องดำเนินการจำหน่ายหนี้ดังกล่าวออกเป็นหนี้สูญหรือรายจ่าย และในระหว่างกระบวนการตัดจำหน่ายหนี้สูญนั้นก็จะต้องมีหลักเกณฑ์หรือดุลยพินิจเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดจำหน่ายหนี้สูญ จึงสามารถแบ่งได้เป็น 2 กระบวนการที่เกี่ยวข้องคือ

(1) ขั้นตอนการรับรู้รายได้และค่าใช้จ่าย

ทฤษฎีทางบัญชีที่เข้ามาเกี่ยวข้องคือ หลักการเกิดขึ้นของรายได้ (Revenue Recognition Concept) และหลักการจับคู่รายได้กับค่าใช้จ่าย (Matching Cost and Revenue Concept) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่จะทำให้ทราบได้ว่า รายการใดบ้างที่จะถือว่าเป็นค่าใช้จ่าย หรือควรจะเข้ากระบวนการจำหน่ายหนี้สูญ โดยพิจารณาเปรียบเทียบจากรายได้จะเกิดขึ้นเมื่อกระบวนการที่ก่อให้เกิดรายได้สำเร็จลงแล้ว หรือถือว่าได้สำเร็จแล้ว และนำค่าใช้จ่ายที่ก่อให้เกิด

³³ Paul Grady. An Accounting Research Study No 7 Inventory of Generally Accepted Accounting Principles for Business Enterprises. (AICPA New York) Ch 2., p 23-42

รายได้ทั้งหมดนั้นนำมาเปรียบเทียบ ดังนั้นหนี้ได้ควรจะเป็นค่าใช้จ่ายหรือหนี้สูญตามหลักการดังกล่าว จึงจะต้องเป็นหนี้ที่ก่อให้เกิดรายได้นั้น ซึ่งหลักการวิเคราะห์ดังกล่าวจะเป็นไปตามเกณฑ์สิทธิ คือรับรู้รายได้และค่าใช้จ่ายเมื่อเกิดขึ้น มิใช่ขั้นตอนในการรับหรือจ่ายเงินสด

(2) ขั้นตอน หรือดุลยพินิจในการจำหน่ายหนี้สูญ

หลักการบัญชีที่เกี่ยวข้องมีหลายหลักการแต่หลักการที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับในขั้นตอนนี้คือ หลักความเที่ยงธรรม (Objective Evidence) และ หลักความระมัดระวัง (Conservatism Principle) ซึ่งในขณะกิจการดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญโดยมีข้อสงสัยว่าควรจะดำเนินการตัดจำหน่ายหนี้สูญนั้นเป็นค่าใช้จ่ายหรือไม่ กิจการก็ควรแสดงข้อมูลใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดและใช้หรือเลือกวิธีที่จะแสดงสินทรัพย์หรือรายได้ในเชิงที่ต่ำหรือน้อยไว้ก่อน นั่นหมายความว่า กิจการควรใช้ความระมัดระวังเลือกใช้วิธีการที่ทำให้การที่ตัดจำหน่ายหนี้สูญอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าก่อนเสมอ

2.5 แนวคิดการจำหน่ายหนี้สูญกับมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ

2.5.1. แนวคิดการจำหน่ายหนี้สูญตามมาตรฐานบัญชีระหว่างประเทศฉบับเดิม (International Accounting Standards 39)

IAS หรือ มาตรฐานรายงานทางการเงิน (International Accounting Standards) เป็นมาตรฐานที่ออกมาครั้งแรกเมื่อเดือนธันวาคม 2546 และได้เริ่มมีผลบังคับใช้ควบคู่กับมาตรฐานทางบัญชีระหว่างประเทศฉบับอื่นๆที่ได้มีการปรับปรุงใหม่เช่นเดียวกันในกลุ่มประชาคมยุโรป (EU) และอังกฤษในเดือนมกราคม 2548 ที่ผ่านมา โดยการเริ่มบังคับใช้ดังกล่าว ครอบคลุมบริษัทจดทะเบียนกว่า 7,000 แห่งในยุโรป และอีกกว่า 2,500 แห่งในอังกฤษ อย่างไรก็ตาม สำหรับในกรณีของประเทศไทยนั้น การนำมาตรฐานการบัญชีใหม่ฉบับดังกล่าวได้นำมาปรับใช้เฉพาะกับสถาบันการเงิน ดังที่กำหนดไว้ในประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย

มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IAS) ถูกกำหนดขึ้นโดยคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standard Board: IASB) อันเป็นองค์กรอิสระของภาคเอกชนประกอบด้วยสมาชิกจาก 9 ประเทศ และมีสถานที่ตั้งอยู่ในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ นอกเหนือจากการกำหนดมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศแล้ว คณะกรรมการดังกล่าวยังกำหนดมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (International Financial Reporting Standards: IFRS) ซึ่งทั้งมาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานการรายงานการเงินข้างต้นได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง เนื่องจากมีความโปร่งใส และสามารถอ้างอิงเป็นหลักปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก สำหรับ IAS 39 เป็นหนึ่งในมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศจำนวนกว่า 40 ฉบับ³⁴ที่กำหนดหลักเกณฑ์การบันทึกบัญชี การแสดงรายการ และการเปิดเผยหมายเหตุประกอบงบการเงิน ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้ในประเทศในกลุ่มทวีปยุโรปกำหนดขึ้นโดย International Accounting Standards Board (IASB) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระประกอบด้วยสมาชิกจาก 9 ประเทศ โดยในปัจจุบัน IAS จะมุ่งเน้นเฉพาะรายงานทางบัญชี ต่างกับ IFRS หรือมาตรฐานรายงานทางการเงิน (International Financial Reporting Standards) ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาที่กว้างกว่า

IAS 39 หรือ International Accounting Standards ฉบับที่ 39 เรื่อง Financial Instruments: Recognition and Measurement (ตราสารการเงิน: การรับรู้และการวัดมูลค่าตราสารการเงิน) โดยกำหนดขึ้นเพื่อมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- (1) เพื่อให้ธุรกิจต่างๆ ใช้วิธีการบัญชีในระบบและมาตรฐานเดียวกัน
- (2) เพื่อให้มูลค่าของเครื่องมือทางการเงินต่างๆ สะท้อนมูลค่ายุติธรรมหรือราคาตลาดที่แท้จริง ณ วันที่ในงบการเงิน โดยกำหนดหลักเกณฑ์การรับรู้และการวัดมูลค่า

³⁴ เรื่อง มาตรฐานการบัญชีใหม่ฉบับที่ 39 (IAS 39). ผลกระทบที่สำคัญต่อธุรกิจธนาคารพาณิชย์. วารสารศูนย์วิจัยกสิกรไทย ปีที่ 12 ฉบับที่ 1905 วันที่ 5 ตุลาคม 2549 หน้า 1

แต่เดิม IAS 39 ได้กำหนดหลักการสำหรับการรับรู้รายการและการวัดมูลค่าสินทรัพย์ทางการเงิน หนี้สินการเงิน และสัญญาบางประเภทของการขายหรือซื้อรายการที่ไม่เป็นตราสารทางการเงิน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

(1) การรับรู้รายการเมื่อเริ่มต้น

กิจการต้องรับรู้สินทรัพย์ทางการเงินหรือหนี้สินการเงินในงบแสดงฐานะทางการเงินเมื่อ และเฉพาะเมื่อกิจการเป็นคู่สัญญาตามข้อกำหนดในสัญญาของตราสารทางการเงิน

(2) การวัดมูลค่าเริ่มต้นของสินทรัพย์ทางการเงินและหนี้สินทางการเงิน

เมื่อเริ่มต้นรับรู้รายการ กิจการต้องวัดมูลค่าสินทรัพย์ทางการเงินหรือหนี้สินทางการเงินด้วยมูลค่ายุติธรรม ในกรณีที่มิใช่สินทรัพย์ทางการเงินหรือหนี้สินการเงินที่วัดค่าด้วยมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรหรือขาดทุน กิจการต้องบวกต้นทุนการทำรายการที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการซื้อหรือออกสินทรัพย์ทางการเงินหรือหนี้สินการเงินด้วย

มูลค่ายุติธรรม หมายถึง จำนวนซึ่งสินทรัพย์สามารถแลกเปลี่ยน หรือหนี้สินสามารถตกลงกันได้ ระหว่างคู่สัญญาซึ่งรอบรู้และเต็มใจในรายการที่เป็นอิสระต่อกัน

(3) การตัดรายการหนี้สินทางการเงิน

กิจการต้องตัดหนี้สินการเงิน (หรือบางส่วนของหนี้สินทางการเงิน) ออกจากงบแสดงฐานะการเงิน เมื่อและเฉพาะเมื่อหนี้สินนั้นหมดไป นั่นคือ เมื่อภาระผูกพันตามที่ระบุในสัญญาได้ถูกชำระ หรือยกเลิก หรือหมดอายุ

(4) การตัดรายการสินทรัพย์ทางการเงิน

ตาม IAS 39 เดิม กิจการควรตัดบัญชีสินทรัพย์ทางการเงินหรือบางส่วนของสินทรัพย์ทางการเงินออกจากงบแสดงฐานะการเงิน ถือว่าการโอนเป็นการขาย เมื่อและเฉพาะเมื่อ

- สิทธิตามสัญญาสำหรับกระแสเงินสดจากสินทรัพย์การเงินนั้นหมดอายุ หรือ
- กิจการโอนสินทรัพย์การเงินตามเงื่อนไขที่ระบุไว้
- กิจการมีการโอนสินทรัพย์การเงินเมื่อและเฉพาะเมื่อกิจการ
- โอนสิทธิตามสัญญาที่จะได้รับกระแสเงินสดจากสินทรัพย์การเงินนั้น หรือ

ยังคงสิทธิตามสัญญาในการได้รับกระแสเงินสดจากสินทรัพย์การเงิน แต่ในขณะเดียวกันมีภาระผูกพันตามสัญญาที่จะต้องจ่ายกระแสเงินสดให้กับผู้รับอื่นในข้อตกลงที่เป็นไปตามเงื่อนไขมาตรฐานกำหนด

เมื่อกิจการยังคงสิทธิตามสัญญาในการได้รับกระแสเงินสดจากสินทรัพย์การเงิน แต่มีภาระผูกพันตามสัญญาที่จะต้องจ่ายกระแสเงินสดเหล่านั้นให้แก่ผู้รับอื่น กิจการจะถือว่ารายการดังกล่าวเป็นการโอนสินทรัพย์การเงินเมื่อและเฉพาะเมื่อเข้าเงื่อนไขทั้ง 3 ข้อต่อไปนี้

กิจการไม่มีภาระผูกพันที่จะต้องจ่ายกระแสเงินสดให้ผู้รับอื่นเว้นแต่กิจการได้รับกระแสเงินสดจำนวนเดียวกันนั้นจาก original asset การที่กิจการจ่ายเงินล่วงหน้าโดยมีสิทธิที่จะได้รับคืนเต็มจำนวนที่ให้อยู่มัดดอกเบี้ยยไม่ถือว่าผิดเงื่อนไข

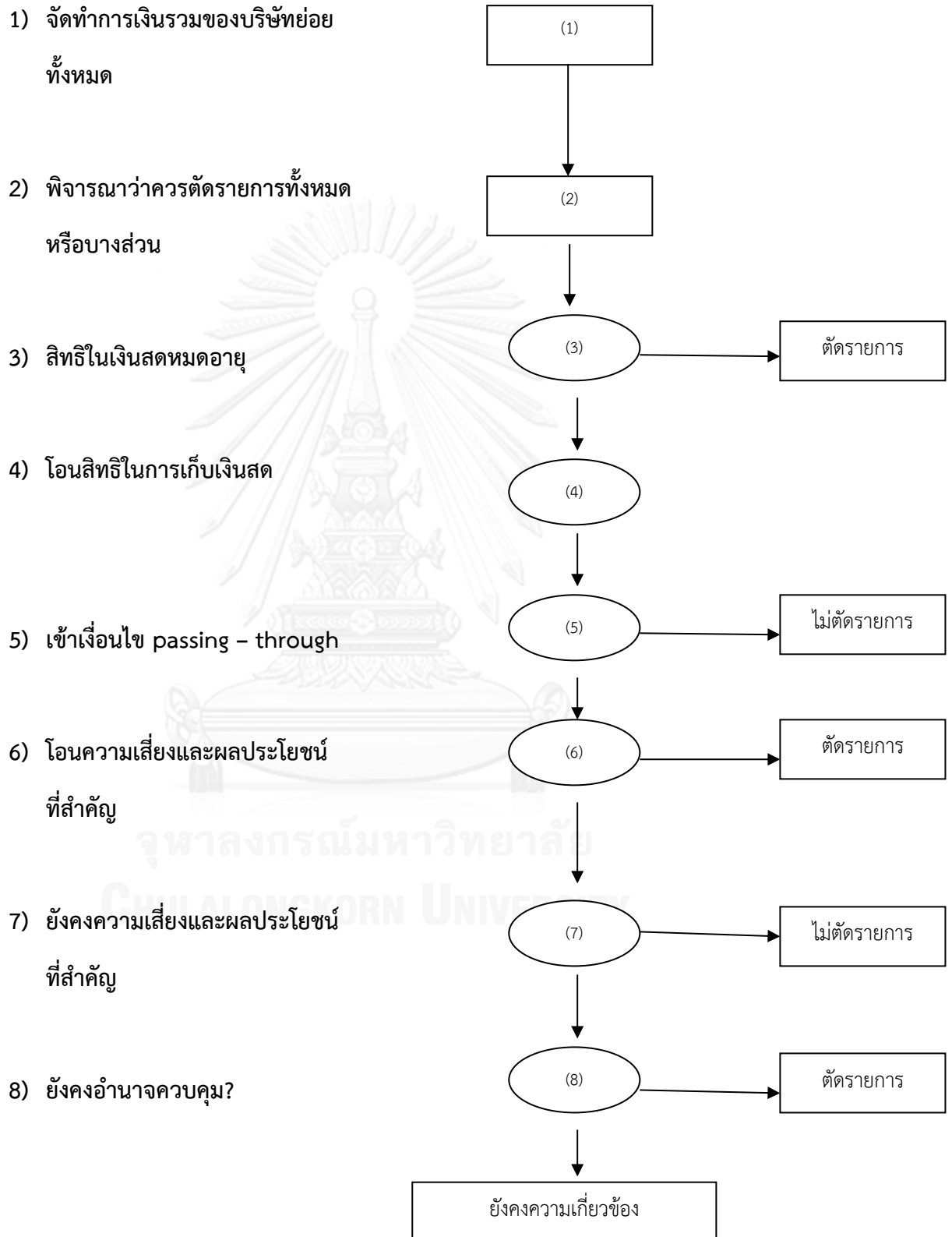
กิจการถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขตามสัญญาการโอนทำให้ไม่สามารถขาย original asset หรือนำ original asset ไปเป็นหลักประกันอื่นนอกเหนือจากการเป็นหลักประกันสำหรับภาระผูกพันที่ต้องจ่ายกระแสเงินสดให้ผู้รับอื่น

กิจการมีภาระผูกพันที่จะต้องส่งเงินที่ได้เก็บแทนในนามของผู้รับอื่นนั้นโดยทันที โดยไม่สามารถนำเงินเหล่านั้นไปลงทุนได้ ยกเว้นเป็นเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสด โดยต้องส่งมอบดอกเบี้ยที่อาจได้รับนั้นให้แก่ผู้อื่นด้วย

ในกรณีดังต่อไปนี้กิจการจะต้องรับรู้และบันทึกสินทรัพย์ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

- ถ้ากิจการโอนความเสี่ยงและผลตอบแทนที่สำคัญในการเป็นเจ้าของสินทรัพย์ทางการเงิน กิจการต้องตัดบัญชีสินทรัพย์การเงินนั้น และบันทึกรับรู้สินทรัพย์หรือหนี้สินจากสิทธิหรือภาระผูกพันที่เกิดขึ้นหรือคงอยู่เนื่องจากการโอนสินทรัพย์การเงินนั้น
- ถ้ากิจการยังคงความเสี่ยงและผลตอบแทนที่สำคัญในการเป็นเจ้าของสินทรัพย์ทางการเงิน กิจการยังคงต้องรับรู้สินทรัพย์ทางการเงินนั้นต่อไป
- ถ้ากิจการยังไม่ได้โอนหรือคงไว้ซึ่งความเสี่ยงและผลตอบแทนที่สำคัญในการเป็นเจ้าของสินทรัพย์ทางการเงิน กิจการต้องตัดสินใจว่า กิจการยังคงมีอำนาจควบคุมสินทรัพย์ทางการเงินนั้นต่อไปหรือไม่
- ถ้ากิจการไม่มีอำนาจในการควบคุม กิจการต้องตัดบัญชีสินทรัพย์การเงินนั้น และบันทึกรับรู้สินทรัพย์หรือหนี้สินจากสิทธิหรือภาระผูกพันที่เกิดขึ้นหรือคงอยู่เนื่องจากการโอนสินทรัพย์ทางการเงินนั้น
- ถ้ากิจการยังคงอำนาจในการควบคุม กิจการยังคงต้องรับรู้สินทรัพย์การเงินนั้นตามจำนวนที่ตนยังเกี่ยวข้องกับสินทรัพย์การเงินนั้น

แผนภาพในการพิจารณาตัดรายการสินทรัพย์ทางการเงิน

(5) การวัดมูลค่าภายหลังของสินทรัพย์ทางการเงิน

หลังจากการรับรู้รายการเริ่มต้น IAS 39 เพื่อวัตถุประสงค์ในการวัดมูลค่าสินทรัพย์ทางการเงินจึงแบ่งสินทรัพย์ออกเป็น 4 ประเภท กล่าวคือ

- สินทรัพย์การเงินที่วัดค่าด้วยมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรหรือขาดทุน
- เงินลงทุนที่ถือจนครบกำหนด
- เงินให้สินเชื่อและลูกหนี้ และ
- สินทรัพย์การเงินเผื่อขาย

IAS 39 อนุญาตให้กิจการกำหนดสินทรัพย์การเงินหรือหนี้สินการเงิน (หรือกลุ่มของสินทรัพย์การเงินหรือหนี้สินการเงินหรือทั้ง 2 ประเภท) เมื่อมีการรับรู้รายการเริ่มต้นเป็นรายการที่วัดค่าด้วยมูลค่ายุติธรรม โดยรับรู้การเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมในกำไรหรือขาดทุน เพื่อให้เกิดวินัยของการจัดเป็นสินทรัพย์การเงินประเภทนี้ IAS 39 ห้ามไม่ให้มีการจัดประเภทใหม่เพื่อเข้าหรือออกจากกลุ่มสินทรัพย์การเงินนี้

หลังการรับรู้รายการเริ่มต้น กิจการต้องวัดมูลค่าสินทรัพย์การเงิน รวมทั้งตราสารอนุพันธ์ที่เป็นสินทรัพย์ด้วยมูลค่ายุติธรรมโดยไม่หักต้นทุนของรายการที่อาจเกิดขึ้นจากการขายหรือจำหน่าย โดยมีข้อยกเว้นสำหรับสินทรัพย์การเงินดังต่อไปนี้

- เงินให้สินเชื่อและลูกหนี้ให้วัดมูลค่าด้วยราคาทุนตัดจำหน่าย (Amortized cost) โดยใช้วิธีอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (effective interest method)
- เงินลงทุนที่ถือจนครบกำหนดให้วัดมูลค่าด้วยราคาทุนตัดจำหน่าย (amortized cost) โดยใช้วิธีอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (effective interest method) และ

- เงินลงทุนในตราสารทุนที่ไม่มีราคาตลาดเพื่อเสนอซื้อขายในตลาดที่มีสภาพคล่อง และไม่สามารถวัดมูลค่ายุติธรรมได้อย่างน่าเชื่อถือ รวมทั้งตราสารอนุพันธ์ที่เชื่อมโยงและต้องชำระกันโดยการส่งมอบตราสารทุนที่ไม่มีราคาเสนอซื้อขายนั้น ให้วัดมูลค่าด้วยราคาทุน

- สินทรัพย์การเงินที่ถูกกำหนดเป็นรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง (Hedged item) ต้องวัดมูลค่าตามข้อกำหนดของการบัญชีของการป้องกันความเสี่ยงตาม IAS 39

- กิจการต้องมีการทบทวนการด้อยค่าของสินทรัพย์การเงินทุกประเภท ยกเว้นที่วัดค่าด้วยมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรหรือขาดทุน

(6) การวัดมูลค่าภายหลังหนี้สินการเงิน

หลังการรับรู้รายการเริ่มต้น กิจการต้องวัดมูลค่าหนี้สินการเงินทุกประเภทที่ราคาทุนตัดจำหน่าย โดยใช้อัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้

- หนี้สินการเงินที่วัดค่าด้วยมูลค่ายุติธรรมผ่านกำไรหรือขาดทุนรวมทั้งตราสารอนุพันธ์ที่เป็นหนี้สินต้องวัดค่าด้วยมูลค่ายุติธรรม ยกเว้นตราสารอนุพันธ์ที่เป็นหนี้สินซึ่งเชื่อมโยงกับตราสารทุนที่ไม่มีราคาเสนอซื้อขายซึ่งสามารถวัดมูลค่ายุติธรรมได้อย่างน่าเชื่อถือ และต้องชำระกันโดยการส่งมอบตราสารทุนนั้น ให้วัดมูลค่าด้วยราคาทุน

- หนี้สินการเงินซึ่งเกิดขึ้นเมื่อมีการโอนสินทรัพย์การเงินที่ไม่เข้าเงื่อนไขการตัดรายการหรือต้องใช้วิธีที่กำหนดสำหรับการโอนที่กิจการยังคงมีความเกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ที่โอน

ทั้งนี้สัญญารับประกันทางการเงิน หลังการรับรู้รายการเริ่มต้น ผู้ออกสัญญาดังกล่าว ต้องวัดมูลค่าด้วยจำนวนที่สูงกว่าระหว่าง

(ก) จำนวนที่กำหนดขึ้นตาม IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets และ

(ข) จำนวนที่รับรู้เมื่อเริ่มต้นหักด้วยจำนวนตัดจำหน่ายสะสม (เมื่อเกี่ยวข้อง)ตาม

IAS 18 Revenue

ในขณะที่สัญญาที่ผูกมัดในการให้สินเชื่อที่อัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าอัตราตลาดหลังการรับรู้รายการเริ่มต้นผู้ออกสัญญานั้นต้อง (มาตรฐานมีข้อยกเว้น) วัดมูลค่าด้วยจำนวนที่สูงกว่าระหว่าง

(ก) จำนวนที่กำหนดขึ้นตาม IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets และ

(ข) จำนวนที่รับรู้เมื่อเริ่มต้นหักด้วยจำนวนตัดจำหน่ายสะสม (เมื่อเกี่ยวข้อง) ตาม

IAS 18 Revenue

(7) ผลกำไรหรือขาดทุน

ผลกำไรหรือขาดทุนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์การเงินหรือหนี้สินการเงินที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ในการป้องกันความเสี่ยง ให้รับรู้ดังนี้

- ผลกำไรหรือขาดทุนของสินทรัพย์การเงินหรือหนี้สินการเงินที่จัดประเภทเป็นวัดค่าด้วยมูลค่ายุติธรรมผ่านงบกำไรขาดทุนให้รับรู้ในกำไรหรือขาดทุน

- ผลกำไรหรือขาดทุนของสินทรัพย์การเงินประเภทเพื่อขาย ให้รับรู้ในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่นจนกว่าจะตัดรายการ ยกเว้นที่เป็นผลขาดทุนจากการด้อยค่าและผลกำไรและขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน เมื่อมีการจัดรายการสินทรัพย์การเงิน ผลกำไรหรือขาดทุนสะสมที่เคยรับรู้ในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่นต้องถูกจัดประเภทรายการใหม่จากส่วนของทุนไปยังกำไรหรือขาดทุน อย่างไรก็ตาม ดอกเบี้ยที่คำนวณตามวิธีอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริงให้รับรู้ในกำไรหรือขาดทุน เงินปันผลจากตราสารทุนที่เป็นเพื่อขายให้รับรู้ในกำไรหรือขาดทุนเมื่อกิจการมีสิทธิได้รับเงินปันผลที่มีการจ่าย

- สำหรับสินทรัพย์การเงินและหนี้สินการเงินที่วัดมูลค่าด้วยราคาทุนตัดจำหน่าย ผลกำไรหรือขาดทุนจะรับรู้ในกำไรหรือขาดทุนเมื่อสินทรัพย์การเงินหรือหนี้สินการเงินถูกตัด

รายการหรือเกิดการด้อยค่า และโดยการผ่านกระบวนการตัดจำหน่าย อย่างไรก็ตาม สำหรับสินทรัพย์การเงินและหนี้สินการเงินที่เป็นรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดของมาตรฐานฉบับนี้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันความเสี่ยง

(8) สินทรัพย์การเงินที่ด้อยค่าและจัดเก็บไม่ได้

ณ สิ้นงวดการรายงานทุกงวด กิจการต้องมีการประเมินว่ามีหลักฐานที่เชื่อถือได้ว่าสินทรัพย์การเงินหรือกลุ่มของสินทรัพย์การเงินเกิดการด้อยค่าหรือไม่ การด้อยค่าเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ภายหลังการรับรู้เมื่อเริ่มต้นของสินทรัพย์การเงินซึ่งมีผลให้เกิดความเสียหายของกระแสเงินสดที่คาดไว้ของสินทรัพย์การเงินนั้น แต่จะไม่พิจารณาถึงผลขาดทุนที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากผลของเหตุการณ์ในอนาคต

(9) การป้องกันความเสี่ยง

การบัญชีเพื่อป้องกันความเสี่ยงเป็นสินทรัพย์ หนี้สิน หรือรายการธุรกิจที่ทำให้บริษัทมีความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของมูลค่ายุติธรรมหรือกระแสเงินสด ในการที่จะจัดประเภทเป็นรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงเพื่อวัตถุประสงค์ทางการบัญชี บริษัทต้องมีการกำหนดโดยเฉพาะให้สินทรัพย์ หนี้สิน หรือรายการธุรกิจนั้นเป็นรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง

ตราสารเพื่อป้องกันความเสี่ยง เป็นตราสารการเงิน (อาจเป็นตราสารอนุพันธ์) ซึ่งถูกกำหนดเป็นตราสารเพื่อป้องกันความเสี่ยง โดยคาดว่ามูลค่ายุติธรรมหรือกระแสเงินสดของตราสารนั้นจะหักลบกับการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมหรือกระแสเงินสดของตราสารที่ถูกกำหนดให้เป็นตราสารที่มีการป้องกันความเสี่ยง

ตราสารอนุพันธ์ทุกประเภทอาจถูกระบุให้เป็นตราสารเพื่อป้องกันความเสี่ยง แต่สินทรัพย์การเงินหรือหนี้สินการเงินที่ไม่ใช่ตราสารอนุพันธ์อาจจะเป็นตราสารเพื่อป้องกันความเสี่ยงได้เฉพาะที่เป็นความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน และเพื่อวัตถุประสงค์ของการบัญชีเท่านั้น ตราสาร

เพื่อป้องกันความเสี่ยงต้องเป็นตราสารที่มีคู่สัญญาเป็นกิจการภายนอกของบริษัท ทั้งนี้ กิจการอาจกำหนดเพียงบางส่วนของตราสารเพื่อป้องกันความเสี่ยงสำหรับรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง

IAS 39 กำหนดความสัมพันธ์ในการป้องกันความเสี่ยงแบ่งเป็น 3 ประเภท

- การป้องกันความเสี่ยงของมูลค่ายุติธรรม เป็นการป้องกันความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์หรือหนี้สินที่มีการรับรู้รายการแล้ว หรือข้อผูกมัดที่แน่นอน (firm commitment) ที่ยังไม่มีมีการรับรู้รายการ หรือบางส่วนที่สามารถระบุได้ของสินทรัพย์หนี้สิน หรือข้อผูกมัดที่แน่นอนนั้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเสียงประเภทหนึ่งๆ โดยเฉพาะและอาจส่งผลกระทบต่อกำไร
- การป้องกันความเสี่ยงของกระแสเงินสด เป็นการป้องกันความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนของกระแสเงินสดซึ่ง เกี่ยวข้องกับความเสียงเฉพาะของสินทรัพย์อาจส่งผลกระทบต่อกำไรหรือขาดทุน
- การป้องกันความเสี่ยงของเงินลงทุนสุทธิในการดำเนินงานในต่างประเทศ (net investment hedge) ตามคำจำกัดความของ IAS 21 The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates)

การป้องกันความเสี่ยงจะเข้าเงื่อนไขการใช้บัญชีเพื่อการป้องกันความเสี่ยงได้เฉพาะเข้าเงื่อนไขทุกข้อดังต่อไปนี้

- กิจการมีการกำหนดและจัดทำเอกสารอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับการป้องกันความเสี่ยง โดยเอกสารดังกล่าวต้องมีการระบุเกี่ยวกับรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง ตราสารเพื่อป้องกันความเสี่ยง และความเสี่ยงที่มีการป้องกัน
- ตราสารเพื่อป้องกันความเสี่ยงต้องมีประสิทธิภาพสูงในการหักลบกับการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมหรือกระแสเงินสดของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงจะสามารถวัดความมีประสิทธิภาพได้อย่างน่าเชื่อถือ

สำหรับรายการคาดการณ์ ที่จัดประเภทเป็นการป้องกันความเสี่ยงของกระแสเงินสด ต้องมีความเป็นไปได้ค่อนข้างแน่ที่จะเกิดรายการนั้นขึ้น และนำไปสู่ความเสี่ยงจากความไม่แน่นอนของกระแสเงินสดที่จะเกิดขึ้น

กิจการต้องมีการประเมินความมีประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยงอย่างต่อเนื่อง และต้องมีประสิทธิผลสูงอย่างแท้จริง

ความมีประสิทธิภาพของการป้องกันความเสี่ยงเป็นระดับที่ตราสารเพื่อป้องกันความเสี่ยงหักลบกับการเปลี่ยนแปลงในมูลค่ายุติธรรมหรือกระแสเงินสดของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงได้ทั้งหมด โดย IAS 39 กำหนดว่าการป้องกันความเสี่ยงจะถือว่ามีประสิทธิภาพสูงเมื่ออยู่ในช่วงระหว่างร้อยละ 80 ถึงร้อยละ 125

ถ้าการป้องกันความเสี่ยงจากมูลค่ายุติธรรมเข้าเงื่อนไขของ IAS 39 จะต้องบันทึกบัญชีดังต่อไปนี้

- ผลกำไรหรือขาดทุนจากการวัดมูลค่าใหม่ให้เป็นมูลค่ายุติธรรมของตราสารที่ใช้ป้องกันความเสี่ยง (สำหรับตราสารป้องกันความเสี่ยงที่เป็นตราสารอนุพันธ์) หรือองค์ประกอบที่เป็นเงินต่างประเทศในมูลค่าที่แสดงในบัญชีที่มีการวัดมูลค่าตาม IAS 21 (สำหรับตราสารป้องกันความเสี่ยงที่ไม่ใช่ตราสารอนุพันธ์) ต้องรับรู้ในกำไรหรือขาดทุน และ

- ผลกำไรหรือขาดทุนจากรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงที่เกี่ยวกับความเสี่ยงที่ป้องกันนั้น ให้นำไปปรับปรุงมูลค่าที่แสดงในบัญชีของรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยง และรับรู้ในกำไรหรือขาดทุน วิธีการนี้ให้ใช้แม้กับรายการซึ่งหากไม่ถูกกำหนดเป็นรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงจะต้องวัดมูลค่าด้วยราคาทุน ให้รับรู้กำไรหรือขาดทุนที่เกิดจากความเสี่ยงที่มีการป้องกันในกำไรขาดทุนนี้ในกำไรหรือขาดทุนแม้ว่ารายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงนั้นเป็นสินทรัพย์การเงินเพื่อขาย

ถ้าการป้องกันความเสี่ยงจากกระแสเงินสดเข้าเงื่อนไขของ IAS 39 ในระหว่างงวด ต้องบันทึกบัญชี ดังนี้

- ส่วนของผลกำไรหรือขาดทุนจากตราสารที่ใช้ป้องกันความเสี่ยง ส่วนที่มีประสิทธิผลต้องรับรู้ในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น และ
- ส่วนที่ไม่มีประสิทธิผลของผลกำไรหรือขาดทุนจากตราสารที่ใช้ป้องกันความเสี่ยง ให้รับรู้ในกำไรหรือขาดทุน

การป้องกันความเสี่ยงของเงินลงทุนสุทธิในการดำเนินงานในต่างประเทศรวมทั้งการป้องกันความเสี่ยงของรายการที่เป็นตัวเงิน ที่บันทึกบัญชีไว้เป็นส่วนหนึ่งของเงินลงทุนสุทธิ (IAS 21) ให้บันทึกทำนองเดียวกับการป้องกันความเสี่ยงของกระแสเงินสด

ส่วนของผลกำไรหรือขาดทุนจากตราสารที่ใช้ป้องกันความเสี่ยงส่วนที่มีประสิทธิผล ต้องรับรู้ในกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จอื่น และ

ส่วนที่ไม่มีประสิทธิผลของผลกำไรหรือขาดทุนจากตราสารที่ใช้ป้องกันความเสี่ยง ให้กิจการรับรู้ในกำไรหรือขาดทุน

(10) นโยบายปฏิบัติ

กิจการต้องรับรู้ตราสารการเงินทั้งหมดรวมทั้งตราสารอนุพันธ์ โดยต้องวัดมูลค่าตราสารอนุพันธ์ด้วยมูลค่ายุติธรรม (ราคาตลาด) ยกเว้นตราสารอนุพันธ์ที่เชื่อมโยงและต้องชำระด้วยการส่งมอบตราสารทุนที่ไม่มีตลาดทำให้ไม่สามารถวัดมูลค่ายุติธรรมได้อย่างน่าเชื่อถือ จะต้องวัดมูลค่าภายหลังการได้มาด้วยราคาทุน

การที่ IAS 39 กำหนดการวัดมูลค่าตราสารการเงินด้วยวิธีการแบบผสม (บางรายการวัดด้วยมูลค่ายุติธรรม แต่บางรายการวัดด้วยราคาทุนหรือราคาตัดจำหน่าย) ทำให้ IAS 39

เป็นมาตรฐานที่ยุ่ยากและซับซ้อนในการนำมาปฏิบัติและเป็นที่มาของการมีบัญชีเพื่อการป้องกันความเสี่ยง

กิจการจะใช้การบัญชีเพื่อการป้องกันความเสี่ยงได้เฉพาะเมื่อการป้องกันความเสี่ยงนั้นได้มีการจัดทำเอกสารที่เป็นทางการและกำหนดไว้ก่อนการเข้าทำรายการรวมทั้งต้องมีการแสดงให้เห็นว่าการป้องกันความเสี่ยงดังกล่าวมีประสิทธิภาพสูงในการหักลบกันระหว่างรายการที่มีการป้องกันความเสี่ยงและตราสารที่ใช้เพื่อป้องกันความเสี่ยง³⁵

2.5.2 แนวคิดการจำหน่ายหนี้สูญตามมาตรฐานบัญชีระหว่างประเทศฉบับใหม่ (International Accounting Standards 39)

ภายหลังจากการออกมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศดังกล่าวได้มีแนวคิดที่จะแก้ไขและเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standards 39) ฉบับใหม่ ซึ่งในการแก้ไขดังกล่าวความเกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญ โดยได้กำหนดนิยามรวมทั้งข้อกำหนดต่างๆที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศเดิมดังต่อไปนี้

(1) นิยามที่เกี่ยวข้องกับคำจำกัดความคำว่า ตราสารการเงิน (Financial Instruments) ที่กำหนดใน International Accounting Standards ฉบับที่ 39 เรื่อง Financial Instruments: Recognition and Measurement

³⁵ รองศาสตราจารย์ดร.อังครัตน์ เปรียบจรรย์วัฒน์, IFRS ข้อกำหนดที่สำคัญของมาตรฐานและการตีความ. กรุงเทพมหานคร ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2555 หน้า 13 - 78

สมเดช โรจน์ศรีเสถียร และคณะ, "Inside มาตรฐานการบัญชี IAS TAS และมาตรฐานรายงานทางการเงิน IFRS TFRS เล่ม 1 และ 2", กรุงเทพมหานคร บริษัท ธรรมนิติเพรส จำกัด, 2554 หน้า 14

Veronica Poole and Andrew Spooner, IGAAP 2005 Financial instruments; IAS 32 and IAS 39 explained, กรุงเทพมหานคร Deloitte Touches LLP, 2004 หน้า 201

ตราสารการเงิน (เครื่องมือทางการเงิน) หมายถึง สัญญาใดๆ ที่ทำให้กิจการหนึ่งได้รับสินทรัพย์ทางการเงิน ในขณะที่อีกกิจการหนึ่งเกิดหนี้สินทางการเงิน หรือตราสารทุน ในเวลาเดียวกัน

สินทรัพย์การเงิน (Financial Assets) หมายถึง เงินสด หรือ สิทธิตามสัญญาที่จะได้รับเงินสด หรือสินทรัพย์การเงินอื่นจากกิจการอื่น ฯลฯ

หนี้สินการเงิน (Financial Liabilities) หมายถึง หนี้สินซึ่งเป็นภาระผูกพันตามสัญญา เพื่อส่งมอบเงินสดหรือสินทรัพย์การเงินให้แก่กิจการอื่น

(2) IAS 39 ดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องการด้อยค่าและการไม่สามารถชำระหนี้ของสินทรัพย์ทางการเงินไว้ว่า ณ วันที่ปรากฏในงบดุล กิจการต้องประเมินว่าสินทรัพย์ทางการเงินมีข้อบ่งชี้ในการด้อยค่าหรือไม่ หากมีข้อบ่งชี้กิจการดังกล่าว กิจการต้องคำนวณผลขาดทุนจากการด้อยค่า ดังมีรายละเอียดคือ

(2.1) สินทรัพย์ทางการเงินที่แสดงด้วยราคาทุนตัดจำหน่าย (Amortized Cost) การด้อยค่า คิดคำนวณจากมูลค่าตามบัญชีหักด้วยมูลค่าปัจจุบันของประมาณการกระแสเงินสดในอนาคต และ

(2.2) สินทรัพย์ทางการเงินที่แสดงด้วยราคาทุน (Cost) คิดคำนวณจากมูลค่าตามบัญชี หักด้วยราคาปัจจุบันของประมาณการกระแสเงินสดในอนาคต

ทั้งนี้การด้อยค่าของตราสารทางการเงินดังกล่าวจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีข้อบ่งชี้ตาม IAS 39 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ผู้ออกตราสารทางการเงินประสบปัญหาทางการเงินอย่างมีนัยสำคัญ
- ข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีการไม่ปฏิบัติตามสัญญา อาทิเช่น การไม่ชำระเงินต้น หรือ การไม่ชำระดอกเบี้ย
- มีความเป็นไปได้ค่อนข้างมากที่ลูกหนี้จะล้มละลาย หรือต้องปรับปรุงโครงสร้าง

หนี้

- มีข้อมูลที่ระบุได้ว่า มีการลดลงในประมาณการกระแสเงินสดในอนาคตของกลุ่มลูกหนี้ เช่น มีการเพิ่มขึ้นของอัตราว่างงาน หรืออัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้บัตรเครดิตที่มีการใช้เต็มวงเงินและจ่ายชำระขั้นต่ำ

- ไม่มีตลาดซื้อขายที่มีสภาพคล่องสำหรับสินทรัพย์ทางการเงิน อันเนื่องมาจากผู้ออกตราสารประสบปัญหาทางการเงิน

ในปัจจุบันนี้คณะกรรมการมาตรฐานรายงานทางการเงิน (International Accounting Standards Board) ("IASB") ได้ออกมาตรฐานโดยเปลี่ยนแปลงหลักการและพื้นฐานทางบัญชีใหม่ (IAS 39) โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการรับรู้การด้อยค่าและการไม่ได้รับชำระคืน ทั้งนี้มาตรฐานดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่สำคัญซึ่งมีผลต่อการพิจารณาการจำหน่ายหนี้สูญดังต่อไปนี้

(1) IAS 39 ฉบับใหม่ที่กำลังจะมีผลใช้บังคับนี้จะใช้กับสินทรัพย์ทางการเงินเท่านั้น สำหรับสินทรัพย์อื่นที่ไม่ใช่สินทรัพย์ทางการเงิน เช่น โรงงาน เครื่องจักร หรือสิ่งของที่ไม่สามารถจับต้องได้จะอยู่ภายใต้มาตรฐานการบัญชีฉบับอื่น

(2) มาตรฐานการบัญชีดังกล่าวนี้ได้ให้สาระสำคัญถึงเมื่อมีเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเข้ามีผลเกี่ยวเนื่องหรือเกี่ยวพันกับการรับรู้มูลค่าสินทรัพย์ทางการเงินในตอนแรก โดยมีหลักฐานที่เด่นชัด (Observable evidence) ว่าได้เกิดขึ้นและคาดว่าหนี้ดังกล่าวจะไม่ได้รับ ซึ่งทำให้การรับรู้มูลค่าในอนาคตลดน้อยลง โดยการคาดการณ์ดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่มาจากยอดรวมของหนี้ที่เกิดขึ้นในอดีต

(3) การคำนวณหามูลค่าปัจจุบันสามารถคำนวณได้จากผลต่างระหว่างมูลค่าของทรัพย์สินในปัจจุบันกับมูลค่าปัจจุบันที่คำนวณจากอัตราคิดลดในอนาคตด้วยอัตราดอกเบี้ยในปัจจุบัน (time value money) ซึ่งหากลูกหนี้ได้คืนเงินพร้อมดอกเบี้ยในอนาคต จำนวนอัตราคิด

ลดดังกล่าวก็ย่อมเท่ากับมูลค่าในปัจจุบัน แต่หากลูกหนี้ไม่ได้คืนเงินหรือคืนเงินไม่เต็มจำนวน จำนวน
อัตราคิดลดดังกล่าวก็อาจมีมูลค่าน้อยกว่ามูลค่าในปัจจุบัน³⁶

³⁶ CA. T.N. Krishnakumar and CA. Vidyadhar Kulkarni, (New International Accounting Concepts-Impairment Losses of Financial Assets Under IAS 39-Financial Instruments; Recognition and Measurement, The Charter Accountant, 2007), p 1581 - 1587

2.6 หลักการทางบัญชีกรณีการจำหน่ายหนี้สูญในต่างประเทศ ศึกษาตัวอย่างกรณีของประเทศญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และประเทศเยอรมนี

2.6.1 หลักการทางบัญชีกรณีการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศญี่ปุ่น

มาตรฐานการบัญชีของประเทศญี่ปุ่นอ้างอิงมาจากมาตรฐานการบัญชีของประเทศสหรัฐอเมริกา (US GAAP) โดยใช้ชื่อว่า Japanese GAAP ที่ออกโดย Accounting Standards Board of Japan (ASBJ) ดังนั้นหลักการบัญชีในการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศญี่ปุ่นจึงไม่มีความแตกต่างกับของประเทศสหรัฐอเมริกาในสาระสำคัญ โดยในประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญไว้ดังนี้

ลูกหนี้ถือเป็นสินทรัพย์หมุนเวียนรายการหนึ่งในงบดุล ซึ่งลูกหนี้ในงบดุล ณ วันใดวันหนึ่งควรแสดงด้วย มูลค่าสุทธิที่คาดว่าจะได้รับ (Net Realizable Value) ซึ่งเป็นจำนวนที่คาดว่าจะเรียกเก็บได้ ลูกหนี้ที่จะครบกำหนดภายในหนึ่งปี ควรจะแสดงยอดลูกหนี้ตอนแรกแล้วปรับปรุงด้วยลูกหนี้ที่ตัดเป็นหนี้สูญหรือค่าเผื่อที่ประมาณไว้ว่าจะเกิดหนี้สูญ ในงวดบัญชีนั้น ซึ่งการคำนวณค่าเผื่อคือ การประมาณการยอดลูกหนี้ที่คาดว่าจะเก็บเงินไม่ได้ในทางปฏิบัติ โดยบัญชีค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญจะแสดงถึงการประมาณการที่ดีที่สุดของจำนวนเงินของลูกหนี้ที่จะไม่ได้รับเงินจากลูกหนี้ และช่วยเพิ่มความถูกต้องของงบการเงิน³⁷

(1) การบันทึกบัญชีลูกหนี้ที่เก็บเงินไม่ได้ มีวิธีปฏิบัติทั่วไป 2 วิธี คือ

(1.1) วิธีตัดจำหน่ายโดยตรง (Direct Write-off Method)

ตามวิธีนี้กิจการจะยังไม่บันทึกลดยอดบัญชีลูกหนี้จนกว่าจะมีลูกหนี้ที่กิจการแน่ใจแล้วว่า จะเก็บเงินไม่ได้จริง โดยจะบันทึกบัญชีในรอบระยะเวลาบัญชีที่มีการเกิดหนี้สูญจริง

³⁷ ดร.กิตติมา อัครนุพงศ์, การบัญชีนานาชาติ: การเปรียบเทียบวิธีการทางบัญชีของประเทศต่างๆ International Accounting : Comparative International Accounting Practices, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ปีที่ 26 ฉบับที่ 2 เดือน พฤษภาคม - สิงหาคม 2549 หน้า 147

วิธีการลงบัญชีมีดังนี้

เดบิต หนี้สูญ (บัญชีค่าใช้จ่าย) xx

เครดิต ลูกหนี้ xx

วิธีนี้ไม่เป็นที่ยอมรับจากมาตรฐานบัญชี เนื่องจากกิจการจะมีสินทรัพย์สูงเกินจริง มูลค่าลูกหนี้ที่แสดงในงบดุลอาจไม่ได้แสดงมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับจริงเนื่องจากการขายเชื่ออาจเกิดในงวดหนึ่ง แต่หนี้สูญอาจเกิดอีกงวดหนึ่ง และไม่สอดคล้องทฤษฎีว่าด้วยการเปรียบเทียบรายได้ (Matching Principle) กล่าวคือ ค่าใช้จ่ายสัมพันธ์โดยตรงกับรายได้จะต้องรับรู้ในงวดบัญชีเดียวกับที่มีการรับรู้รายได้ เช่น การรับรู้ต้นทุนขายในงวดเดียวกับการรับรู้รายได้จากการขายสินค้าเป็นต้น วิธีนี้เป็นวิธีที่ยอมรับจากทางภาษีเนื่องจากมีความใกล้เคียงกับเงื่อนไขการตัดหนี้สูญทางภาษีอากร ซึ่งจะกล่าวในบทถัดไป

(1.2) วิธีตั้งค่าเผื่อ (Allowance Method)

วิธีนี้ถูกตามหลักการจับคู่รายได้และค่าใช้จ่ายของรอบระยะเวลาบัญชี และบัญชีลูกหนี้ ณ วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี ก็แสดงในมูลค่าที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง โดยคำนวณจากยอดขายหรือจากยอดลูกหนี้แล้วบันทึกจำนวนที่ประมาณขึ้นนั้น และบันทึกบัญชีโดย

เดบิต หนี้สูญ (บัญชีค่าใช้จ่าย) xx

เครดิต ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ (บัญชีปรับมูลค่าลูกหนี้) xx

วิธีการประมาณหนี้สงสัยจะสูญ มีวิธีที่นิยมกัน 2 วิธี

(1.2.1) คำนวณเป็นร้อยละของยอดขาย (Percentage of sale method or Income statement Approach) วิธีนี้ตรงกับหลักการจับคู่รายได้และค่าใช้จ่าย (Matching principle) มากที่สุด วิธีนี้จะใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาโดยการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างหนี้สูญและยอดขายที่เกิดขึ้น แล้วคำนวณเป็นอัตราส่วนเพื่อนำมาประมาณการหนี้สูญที่จะเกิดขึ้น อัตราส่วน

ที่ใช้คำนวณจะแสดงถึงความเหมาะสมของหนี้สูญที่จะถูกตัดเป็นค่าใช้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น ซึ่งจะสะท้อนรายการจ่ายอันเกิดจากลูกหนี้ที่คาดว่าจะเก็บเงินไม่ได้ ซึ่งจะทำให้ลูกหนี้แสดงในงบดุลด้วย ยอดที่จะได้รับ แม้ว่าอัตราส่วนในการคำนวณนั้นอิงมาจากประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีตของกิจการ แต่กิจการก็ควรมีการปรับปรุงอัตราส่วนเพื่อสะท้อนถึงสถานะในปัจจุบันของกิจการด้วย เช่น ถ้ารอบระยะเวลาบัญชีนี้ ลูกหนี้รายใหญ่ของกิจการกำลังประสบปัญหาทางการเงิน อัตราส่วนหนี้สูญที่จะเกิดขึ้นจากกิจการนั้นก็ควรสูงขึ้นกว่ารอบระยะเวลาก่อนด้วย การเปลี่ยนแปลงระยะเวลาการชำระเงิน (Credit Term) ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกับการประมาณการหนี้สูญของกิจการ

ตัวอย่าง บริษัทมียอดขายเชื่อในปี 25X1 จำนวน 7,000,000 บาท บริษัทประมาณ อัตราร้อยละของหนี้สูญต่อยอดขายเชื่อคือ 1.75 % โดยคำนวณจากประสบการณ์ที่ผ่านมาและข้อมูล แวดล้อมประกอบอื่นๆ

การประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ ปี 25X1 คำนวณได้ ดังนี้

ขายเชื่อ	7,000,000
----------	-----------

ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญปี 25X1 เท่ากับ $7,000,000 \times 1.75\% = 122,500$ บาท

รายการปรับปรุงบัญชีในสมุดรายวันทั่วไป เป็นดังนี้

31 ธ.ค. 25X1

เดบิต หนี้สูญ	122,500
---------------	---------

เครดิต ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	122,500
-------------------------------	---------

บัญชีหนี้สูญจะแสดงเป็นค่าใช้จ่ายในงบกำไรขาดทุน ส่วนบัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ จะแสดงหักออกจากยอดลูกหนี้ในงบดุลภายใต้หัวข้อสินทรัพย์หมุนเวียน

(1.2.2) คำนวณโดยการจัดกลุ่มลูกหนี้แยกตามอายุของหนี้ที่ชำระ (Aging the accounts) โดยกิจการจะคำนวณจากการจัดทำแยกอายุลูกหนี้ (Aging report) ลูกหนี้แต่ละรายจะถูกแยกตามอายุลูกหนี้ อาจแยกเป็นวันหรือเดือนที่ลูกหนี้ยังค้างชำระอยู่ โดยคำนวณค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญเป็นอัตราร้อยละที่ต่างกันตามยอดที่ค้างชำระในแต่ละช่วงเวลา ลูกหนี้กลุ่มที่ค้างชำระนานจะนำมาคำนวณหาจำนวนหนี้สูญด้วยอัตราร้อยละที่สูงกว่าลูกหนี้ที่เพิ่งเริ่มค้างชำระเพราะลูกหนี้ที่ค้างชำระมานานจะมีโอกาสไม่ชำระหนี้มากกว่าลูกหนี้ที่ค้างชำระไม่นาน แนวคิดของวิธีนี้คือกาปรับยอดดุลของบัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญให้มียอดดุลยกไปเท่ากับมูลค่าของค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญที่กิจการคำนวณได้ ซึ่งค่าที่คำนวณได้นี้จะเป็นบัญชีปรับมูลค่าลูกหนี้การค้าในงบดุล ซึ่งเป็นไปตามหลักการของมาตรฐานบัญชีที่บอกว่าลูกหนี้ควรแสดงยอดด้วยมูลค่าสุทธิที่คาดว่าจะได้รับ

(2) การตัดจำหน่ายหนี้สูญ

เมื่อกิจการไม่ได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ กิจการก็จะรับรู้ลูกหนี้นั้นเป็นหนี้สูญตามมาตรฐานบัญชีได้เสนอวิธีปฏิบัติในการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการตัดจำหน่ายหนี้สูญไว้ ดังนี้

เดบิต	ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	XX
	เครดิต ลูกหนี้	XX

บันทึกการตัดจำหน่ายหนี้สูญ

(3) หนี้สูญได้รับคืน

ลูกหนี้ที่กิจการเคยตัดจำหน่ายเป็นหนี้สูญไปแล้ว ต่อมาภายหลังสามารถนำเงินมาชำระคืนได้ทั้งหมดหรือบางส่วน จำนวนเงินที่ได้รับคืนให้บันทึกบัญชีแยกแต่ละกรณี ดังนี้

การบันทึกบัญชีจะเป็นดังนี้

(3.1) กรณีกิจการใช้วิธีตัดจำหน่ายโดยตรง (Direct Write-off) การบันทึกรายการ ดังนี้

เดบิต	เงินสด	xxx	
	เครดิต	หนี้สูญได้รับคืน	xxx

บันทึกการรับชำระหนี้สูญที่ได้รับคืนมาภายหลัง

(3.2) กรณีกิจการใช้วิธีตั้งค่าเผื่อ (Allowance Method) การบันทึกรายการเป็น
ดังนี้

เดบิต	ลูกหนี้	xxx	
	เครดิต	ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	xxx

บันทึกลูกหนี้ที่ตัดจำหน่ายแล้วนำเงินมาคืน

เดบิต	เงินสด	xxx	
	เครดิต	ลูกหนี้	xxx

บันทึกการรับชำระหนี้

ข้อสังเกต บัญชีหนี้สูญได้รับคืน จะแสดงเป็นรายได้อื่นๆ ในงบกำไรขาดทุน
เหตุที่ต้องแสดงเป็นรายได้เนื่องจากการได้ใช้วิธีการตัดจำหน่ายโดยตรง หรืออาจกล่าวได้ว่ากิจการได้
ตัดจำหน่ายหนี้สูญทางภาษีแล้ว ดังนั้นกิจการจำเป็นต้องรับรู้หนี้สูญที่ได้รับกลับคืนเป็นรายได้
เนื่องจากกิจการเคยนำยอดดังกล่าวไปเป็นค่าใช้จ่ายทางภาษีแล้ว³⁸

³⁸ ปภาวี สุขงาม, “ผลกระทบของเกณฑ์การตัดรายการหนี้สูญเปรียบเทียบทางภาษีและทางบัญชีต่อภาคธุรกิจ”, (เอกัตศึกษาปริญญา
มหาบัณฑิต สาขากฎหมายการเงินและภาษีอากร คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553).
Accounting Standards Board of Japan ที่
สามารถเข้าถึงได้โดย https://www.asb.or.jp/asb/top_e.do เมื่อวันที่ 2 กันยายน 2556

2.6.2. หลักการทางบัญชีกรณีการจำหน่ายหนี้สูญในสหราชอาณาจักร

ในสหราชอาณาจักรจะมีมาตรฐานการบัญชีที่ออกโดยผู้เชี่ยวชาญทางวิชาชีพที่เรียกว่า Accounting Standard Board (ASB) ทำหน้าที่ในการออกมาตรฐานการบัญชี และมี The Institute of Chartered Accountants in England and Wales หรือ ICAEW เป็นสถาบันวิชาชีพทางการบัญชีที่กำกับดูแลผู้ตรวจสอบและผู้จัดทำบัญชี ซึ่งอาศัยหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานที่มาจากความถูกต้องและความเป็นธรรม ทั้งนี้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2003 เป็นต้นไปกระทรวงการค้าและอุตสาหกรรมของสหราชอาณาจักรได้ประกาศว่าตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2005 บริษัทในสหราชอาณาจักรทั้งหมดสามารถใช้ IFRS เป็นมาตรฐานในการจัดทำบัญชีแทนการใช้ UK GAAP ทั้งบริษัทที่จดทะเบียนและไม่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ของสหราชอาณาจักร³⁹

ทั้งนี้หลักเกณฑ์การบันทึกบัญชีตาม UK GAAP ซึ่งเป็นหลักการทางบัญชีที่นิยมใช้ในสหราชอาณาจักรจะมีรายละเอียดดังนี้

โดยหลักการบัญชีทั่วไปได้กำหนดให้การขายหรือการให้บริการถือว่าเป็นการขาย ซึ่งผู้ซื้อมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องชำระเงิน โดยจำนวนหนี้ทั้งหมดจะเป็นมูลค่าของการขายเชื่อที่ผู้ขายยังไม่ได้รับชำระ โดยผลจากหนี้และวิธีการชำระจะแตกต่างกันจึงเป็นผลให้การชำระเงินล่าช้า ทั้งลูกค้าอาจประสบกับปัญหาการขาดเงินหรือขาดสภาพคล่อง ทั้งนี้หลักการบัญชีในการตัดจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวโดยพื้นฐานจะใช้เกณฑ์เรื่องความระมัดระวังเข้ามาประยุกต์ใช้ โดยหลักความระมัดระวังจะปรากฏอยู่ในมาตรฐานก่อนหน้าหรือ SSAP2, การเปิดเผยนโยบายทางบัญชีและปรากฏอย่างเด่นชัดในมาตรฐานการบัญชี FRS 18 นโยบายทางบัญชี ซึ่งได้กำหนดไว้ว่าเป็นที่แน่ชัดว่าหากมียอดขายเชื่อจากการขายสินค้า นักบัญชีจะต้องตัดจำหน่ายโดยเร็วในฐานะเป็นหนี้สูญ โดยการวิเคราะห์อายุของรายการลูกหนี้และการตรวจสอบยอดเงินที่เหลือโดยละเอียดในระยะเวลาที่เหมาะสมจะทำให้ช่วยในการระบุหนี้สูญได้ ทั้งนี้จากการสำรวจจำนวนวันโดยเฉลี่ยของ

³⁹ ดร.กิตติมา อัครนพงค์, การบัญชีนานาชาติ: การเปรียบเทียบวิธีการทางบัญชีของประเทศต่างๆ, วารสารมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ปีที่ 26 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม 2549

ลูกหนี้ในสหราชอาณาจักรพบว่าจะใช้ระยะเวลาประมาณ 67 วัน โดยความแตกต่างของหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญมีดังต่อไปนี้

หนี้สูญจะเกิดขึ้นเมื่อเชื่อว่าจะไม่ได้รับการชำระหนี้จากลูกค้า ในขณะที่หนี้สงสัยจะสูญจะใช้กับหลักการที่กำหนดไว้ใน FRS 18 ซึ่งจะเป็นการรับรู้ถึงความเสี่ยงที่จะมีมากขึ้นอันเนื่องมาจากการขายเชื่อ โดยข้อกำหนดดังกล่าวเป็นการประมาณการความเป็นไปได้ของหนี้ที่อาจจะเกิดขึ้นซึ่งมีมากกว่าโดยปกติโดยทั่วไป ทั้งนี้เมื่อเริ่มต้นการตัดจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าว ก็จะมีผลต่อบัญชีกำไร ขาดทุน โดยลูกหนี้ในงบดุลจะถูกปรับสูงจำนวนหนี้ที่คงเหลือซึ่งเป็นยอดที่ยุติธรรมและตามความเป็นจริงในขณะนั้น การเพิ่มขึ้นหรือลดลงในช่วงระยะเวลาดังกล่าวจะถูกเดบิตหรือเครดิตเข้าสู่บัญชีกำไรและขาดทุน

ทั้งนี้ใน FRS 18 ได้กำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขในการประมาณการหนี้สูญไว้ดังนี้

ในกรณีที่การประมาณการจะต้องใช้ในการจัดทำบัญชี องค์กรจะต้องเลือกวิธีการประมาณการที่ทำให้รายงานทางการเงินมีความถูกต้องและเป็นธรรมรวมทั้งสอดคล้องกับมาตรฐานการบัญชี และองค์กรควรจะต้องตัดสินเลือกวิธีการประมาณการที่มีความเหมาะสมกับเหตุการณ์เพื่อวัตถุประสงค์ของความถูกต้องและเป็นธรรม (true and fair view) ทั้งนี้การประมาณการจะต้องมีมาตรฐานในการดำเนินการ (Measurement basis) โดยสิ่งที่สำคัญในการประมาณคือจะต้องมีความน่าเชื่อถือและมีความเท่าเทียมกัน โดยองค์กรจะต้องเลือกวิธีการประมาณการที่ทำให้สามารถประมาณการณ์จำนวนเงินได้ดีที่สุด แม้ว่าจะไม่สามารถระบุถึงวิธีการประมาณการที่มีผลแม่นยำในระยะเวลาที่จัดเตรียมรายงานทางการเงิน เพราะว่าการประมาณการจะใช้ในกรณีที่องค์กรไม่ทราบจำนวนเงินในอนาคต

ตัวอย่างของการจัดทำบัญชีหนี้สูญในสหราชอาณาจักร

กรณีให้บริการทางบัญชีและได้มีการออกใบแจ้งหนี้แก่โรงแรมในวันที่ 31 ธันวาคม 25X1 สำหรับการให้บริการ เป็นจำนวนเงิน 600 ยูโรซึ่งยังไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม ต่อมาพบว่าในวันที่

1 กรกฎาคม 25X1 ปรากฏว่ายังไม่ได้รับชำระเงิสดังกล่าวและเป็นที่น่าซัดว่าทางโรงแรมประสบปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเงินและต้องการตัดสินใจในการจำหน่ายหนี้สูญ

โดยหนี้ดังกล่าวมีจำนวนระยะเวลามากกว่า 6 เดือนซึ่งจะสามารถเรียกร้องหนี้สูญคืนได้ที่เกี่ยวข้องกับภาษีมูลค่าเพิ่มในสหราชอาณาจักรได้ โดยสามารถบันทึกบัญชีได้ดังนี้

เดบิต	หนี้สูญ	600
	ภาษีมูลค่าเพิ่ม	105
	เครดิต บัญชีขาย	705

ยอดคงเหลือของบัญชีหนี้สูญในสิ้นปีบัญชีจะถูกโอนไปสู่ บัญชีกำไรและขาดทุน

ตัวอย่างการบันทึกบัญชีของหนี้สงสัยจะสูญ

หากต่อมาในรอบระยะเวลาบัญชี 25X1 ต้องการที่จะปรับบัญชีขายจำนวน 9,500 ยูโร และตัดสินใจที่จะตั้งหนี้สงสัยจะสูญจำนวนร้อยละ 5 ของยอดลูกหนี้ ซึ่งจะมีการบันทึกบัญชีดังนี้

เดบิต	บัญชีกำไรและขาดทุน	475
	เครดิต บัญชีหนี้สงสัยจะสูญ	475

โดยบัญชีกำไรและขาดทุนสำหรับรอบสิ้นสุตรยะเวลาบัญชี 31 ธันวาคม 25X1 จะต้องแสดงรายละเอียดคือ

เดบิต	การตัดจำหน่ายหนี้สูญ	600
	เครดิต หนี้สงสัยจะสูญ	475

โดยในงบดุลจะแสดงรายละเอียด

สินทรัพย์

ลูกหนี้	9,500 ยูโร
หัก หนี้สงสัยจะสูญ	<u>475 ยูโร</u>
	<u>9,025</u>

บัญชีหนี้สงสัยจะสูญดังกล่าวจะต้องบันทึกในสมุดบัญชีในส่วนของเครดิตจนกว่าจะมีการปรับปรุงบัญชีหนี้สงสัยจะสูญ

ในวันที่ 31 ธันวาคม 25X2 ยอดคงเหลือในบัญชีขายเท่ากับ 12,100 ยูโรและตัดสินใจที่จะรักษาบัญชีหนี้สงสัยจะสูญจำนวนร้อยละ 5 ของลูกหนี้ ดังนั้นจึงต้องระหว่างจำนวนที่มีอยู่ในปัจจุบันกับจำนวนที่แก้ไขปรับปรุง ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

จำนวนในปัจจุบัน	475 ยูโร
จำนวนที่แก้ไขปรับปรุง	<u>605 ยูโร</u>
จำนวนที่เพิ่มขึ้น	<u>130 ยูโร</u>

โดยยอดที่เพิ่มขึ้นดังกล่าวจะถูกเดบิตเข้าสู่บัญชีกำไรและขาดทุน

บัญชีหนี้สงสัยจะสูญ

	25X2		
	1 มกราคม	ยอดคงเหลือ	475

โดยสมมติรายวันจะต้องปรับปรุงเป็น

เดบิต บัญชีกำไรขาดทุน 130

เครดิต บัญชีหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญ 130

เป็นการปรับเพิ่มขึ้นในจำนวนหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญ ซึ่งจะแสดงบัญชีดังนี้

บัญชีหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญ

31 ธันวาคม ยอดคงเหลือ	605	1 มกราคม ยอดคงเหลือ	475
	605	31 ธันวาคม บัญชีกำไรและขาดทุน	130
			<u>605</u>

บัญชีกำไรและขาดทุนจะถูกเดบิต การเพิ่มขึ้นของบัญชีหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญ และ ลูกหนี้ที่ปรากฏในงบดุลจะเท่ากับ 11,495 ยูโร (12100 - 605 ยูโร)

ในทางกลับกันการลดลงของบัญชีหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญหากเกิดขึ้น จะต้องเครดิตเข้าสู่บัญชีกำไรและขาดทุน และจะต้องที่แก้ไข โดยการลดลงของบัญชีหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญทั้งหมดจะต้องหักออกจากลูกหนี้ทั้งหมดเพื่องบดุล

โดยบัญชีกำไรและขาดทุนสำหรับรอบสิ้นสุดระยะเวลาบัญชี 31 ธันวาคม 25X1 จะต้องแสดง

การเพิ่มขึ้นของบัญชีหนี้สูญ 130 ยูโร

และในงบดุล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 25X1 จะแสดง

สินทรัพย์

ลูกหนี้	12,100 ยูโร
หัก	
หนี้สูญ	<u>605 ยูโร</u>
	<u>11,495 ยูโร</u> ⁴⁰

2.6.3. หลักการทางบัญชีกรณีการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศเยอรมนี

หลักการพื้นฐานทางบัญชีของประเทศเยอรมนีจะนำหลักความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือรวมทั้งให้ความสำคัญกับการใช้หลักความระมัดระวัง โดยในปัจจุบันกิจการในประเทศเยอรมนีสามารถเลือกที่จะจัดทำงบการเงินตามกฎหมายเกณฑ์ของประเทศเยอรมนีซึ่งเรียกว่า German Commercial Code (HGB) หรือ IFRS หรือจัดทำงบการเงินตามมาตรฐานของ IFRS หรือเลือกที่จะจัดทำงบการเงินตาม US GAAP ก็ได้ ซึ่งพบว่า ปัจจุบันทั้ง 3 มาตรฐานการบัญชีมีกิจการเลือกใช้ในส่วนที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นในการอ่านงบการเงินของกิจการในประเทศเยอรมนี จะต้องระมัดระวังว่ามีการเลือกใช้มาตรฐานการบัญชีใดในการจัดทำงบการเงิน⁴¹ โดยแนวโน้มระบบการทำบัญชีของประเทศเยอรมนีที่แต่เดิมเน้นการตรวจสอบและถูกต้อง กำลังถูกเปลี่ยนให้มีความคล่องตัวแบบเอกชนเน้นประสิทธิภาพมากกว่ากฎระเบียบ⁴²

ทั้งนี้หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญตาม German Commercial Code (HGB) ได้กำหนดรายละเอียดไว้ว่า

40. สินค้าคงเหลือและงบบุคลากรสำหรับแต่ละรายการที่แจกแจงระหว่างสินทรัพย์และหนี้สินจะต้องเป็นยอดมูลค่าที่ควรจะเป็น ณ วันที่กำลังจัดทำบัญชี

หนี้สงสัยจะสูญจะต้องถูกกำหนดที่มูลค่าที่เหมาะสม หนี้ที่ไม่สามารถเรียกเก็บได้

⁴⁰ Peter Walton, Axel HALLER, Bernard Raffourier. *International accounting* London; International Thomson Business Press, 1998. Brain A Rutherford, *Financial reporting in the UK [electronic resource]; a history of accounting standards committee, 1969-1990.*

⁴¹ ดร.กิตติมา อัครนุพงศ์ [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: http://www.utcc.ac.th/public_content/files/001/P147_1.pdf

⁴² ปรัชญา เวสารัชช, *การปกครองท้องถิ่นของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี*, กรุงเทพมหานคร : โครงการส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดี โดยกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น, 2543 หน้า 36

วิธีการประมาณหนี้สงสัยจะสูญ มีวิธีที่นิยมกัน 2 วิธี

(1.2.1) คำนวณเป็นร้อยละของยอดขาย (Percentage of sale method or Income statement Approach) วิธีนี้ตรงกับหลักการจับคู่รายได้และค่าใช้จ่าย (Matching principle) มากที่สุด วิธีนี้จะใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาโดยการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างหนี้สูญและยอดขายที่เกิดขึ้น แล้วคำนวณเป็นอัตราส่วนเพื่อนำมาประมาณการหนี้สูญที่จะเกิดขึ้น อัตราส่วนที่ใช้คำนวณจะแสดงถึงความเหมาะสมของหนี้สูญที่จะถูกตัดเป็นค่าใช้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น ซึ่งจะสะท้อนรายการจ่ายอันเกิดจากลูกหนี้ที่คาดว่าจะเก็บเงินไม่ได้ ซึ่งจะทำให้ลูกหนี้แสดงในงบดุลด้วยยอดที่จะได้รับ แม้ว่าอัตราส่วนในการคำนวณนั้นอิงมาจากประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีตของกิจการ แต่กิจการก็ควรมีการปรับปรุงอัตราส่วนเพื่อสะท้อนถึงสถานะในปัจจุบันของกิจการด้วย เช่น ถ้ารอบระยะเวลาบัญชีนี้ ลูกหนี้รายใหญ่ของกิจการกำลังประสบปัญหาทางการเงิน อัตราส่วนหนี้สูญที่จะเกิดขึ้นจากกิจการนั้นก็ควรสูงขึ้นกว่ารอบระยะเวลาก่อนด้วย การเปลี่ยนแปลงระยะเวลาการชำระเงิน (Credit Term) ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลกับการประมาณการหนี้สูญของกิจการ

(1.2.2) คำนวณโดยการจัดกลุ่มลูกหนี้แยกตามอายุของหนี้ที่ชำระ (Aging the accounts) โดยกิจการจะคำนวณจากการจัดทำแยกอายุลูกหนี้ (Aging report) ลูกหนี้แต่ละรายจะถูกแยกตามอายุลูกหนี้ อาจแยกเป็นวันหรือเดือนที่ลูกหนี้ยังค้างชำระอยู่ โดยคำนวณค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญเป็นอัตราร้อยละที่ต่างกันตามยอดที่ค้างชำระในแต่ละช่วงเวลา ลูกหนี้กลุ่มที่ค้างชำระนานจะนำมาคำนวณหาจำนวนหนี้สูญด้วยอัตราร้อยละที่สูงกว่าลูกหนี้ที่เพิ่งเริ่มค้างชำระ เพราะลูกหนี้ที่ค้างชำระมานานจะมีโอกาสไม่ชำระหนี้มากกว่าลูกหนี้ที่ค้างชำระไม่นาน แนวคิดของวิธีนี้คือการปรับยอดดุลของบัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญให้มียอดดุลยกไปเท่ากับมูลค่าของค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญที่กิจการคำนวณได้ ซึ่งค่าที่คำนวณได้นี้จะเป็นบัญชีปรับมูลค่าลูกหนี้การค้าในงบดุล ซึ่งเป็นไปตามหลักการของมาตรฐานบัญชีที่บอกว่าลูกหนี้ควรแสดงยอดด้วยมูลค่าสุทธิที่คาดว่าจะได้รับ

(2) การตัดจำหน่ายหนี้สูญ

เมื่อกิจการไม่ได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ กิจการก็จะรับรู้ลูกหนี้นั้นเป็นหนี้สูญตามมาตรฐานบัญชีได้เสนอวิธีปฏิบัติในการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการตัดจำหน่ายหนี้สูญไว้ ดังนี้

เดบิต	ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	XX
-------	------------------------	----

เครดิต	ลูกหนี้	XX
--------	---------	----

บันทึกการตัดจำหน่ายหนี้สูญ

(3) หนี้สูญได้รับคืน

ลูกหนี้ที่กิจการเคยตัดจำหน่ายเป็นหนี้สูญไปแล้ว ต่อมาภายหลังสามารถนำเงินมาชำระคืนได้ทั้งหมดหรือบางส่วน จำนวนเงินที่ได้รับคืนให้บันทึกบัญชีแยกแต่ละกรณี ดังนี้

การบันทึกบัญชีจะเป็นดังนี้

(3.1) กรณีกิจการใช้วิธีตัดจำหน่ายโดยตรง (Direct Write-off) การบันทึก
รายการ ดังนี้

เดบิต	เงินสด	XX
เครดิต	หนี้สูญได้รับคืน	XX

บันทึกการรับชำระหนี้สูญที่ได้รับคืนมาภายหลัง

(3.2) กรณีกิจการใช้วิธีตั้งค่าเผื่อ (Allowance Method) การบันทึกรายการเป็น
ดังนี้

เดบิต	ลูกหนี้	XX
เครดิต	ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	XX

บันทึกลูกหนี้ที่ตัดจำหน่ายแล้วนำเงินมาคืน

เดบิต	เงินสด	XX
เครดิต	ลูกหนี้	XX

บันทึกการรับชำระหนี้

ข้อสังเกต บัญชีหนี้สูญได้รับคืน จะแสดงเป็นรายได้อื่นๆ ในงบกำไรขาดทุน เหตุที่ต้องแสดงเป็นรายได้เนื่องจากกิจการได้ใช้วิธีการตัดจำหน่ายโดยตรง หรืออาจกล่าวได้ว่ากิจการได้ตัดจำหน่ายหนี้สูญทางภาษีแล้ว ดังนั้นกิจการจำเป็นต้องรับรู้หนี้สูญที่ได้รับกลับคืนเป็นรายได้เนื่องจากกิจการเคยนำยอดดังกล่าวไปเป็นค่าใช้จ่ายทางภาษีแล้ว⁴⁴

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁴⁴ ปภาวี สุขงาม, “ผลกระทบของเกณฑ์การตัดรายการหนี้สูญเปรียบเทียบทางภาษีและทางบัญชีต่อภาคธุรกิจ, เอกอภิศึกษาปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขากฎหมายการเงินและภาษีอากร คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553 หน้าที่ 32

บทที่ 3

หลักเกณฑ์ทางภาษีอากรเกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญ

3.1 หลักการทางภาษีอากรที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญ

(1) ความหมายของภาษีอากร

นิยามหรือความหมายของคำว่าภาษีอากรในปัจจุบันได้มีผู้ให้นิยามไว้เป็นจำนวนมาก แต่โดยสรุปแล้วคำว่า ภาษีอากร หมายความว่า

ภาษีอากร หมายถึง เงินได้หรือทรัพย์สินที่เคลื่อนย้ายจากภาคเอกชนไปสู่ภาครัฐบาล ยกเว้นการกู้ยืมและการขายสินค้าหรือบริการในราคาทุนของรัฐบาล

ภาษีอากร หมายถึง สิ่งที่รัฐบาลบังคับจัดเก็บจากราษฎรและนำมาใช้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยมีได้มีสิ่งตอบแทนโดยตรงแก่ผู้เสียภาษี⁴⁵

(2) วัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีอากร

(2.1) เพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

การจัดเก็บภาษีอากรเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นอีกวิธีหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ เช่น ในภาวะที่ประเทศชาติประสบปัญหาภาวะเงินเฟ้อ เนื่องจากประชาชนมีอำนาจในการจับจ่ายซื้อสินค้าและบริการกันมาก รัฐบาลอาจใช้นโยบายในการขึ้นภาษีเพื่อทำให้ประชาชนลดการบริโภคและใช้จ่ายน้อยลง และเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานให้เท่าเทียมกัน แต่ในภาวะเงินฝืด ประชาชนมีกำลังซื้อสินค้าและบริการรวมทั้งอำนาจในการต่อรองน้อยลง รัฐบาลก็อาจใช้นโยบายลดอัตราภาษีของสินค้าและบริการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือประชาชนให้มีกำลังในการบริโภค

⁴⁵ ศาสตราจารย์เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, การคลังว่าด้วยการจัดสรรและการกระจาย (พิมพ์ครั้งที่ 9), กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552 หน้า 165

(2.2) เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

เพื่อขจัดหรือบรรเทาปัญหาความเหลื่อมล้ำต่ำสูงและความไม่เท่าเทียมกันในสังคมระหว่างผู้มีฐานะและรายได้ที่แตกต่างกัน การจัดเก็บภาษีเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยขจัดหรือบรรเทาปัญหาดังกล่าว เช่น การจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาโดยใช้อัตราก้าวหน้า (Progressive rate) ผู้มีรายได้น้อยจะเสียภาษีในอัตราร้อยละต่ำ ผู้มีรายได้มากจะเสียภาษีในอัตราร้อยละสูง จึงลดปัญหาความเหลื่อมล้ำต่ำสูงและความไม่เท่าเทียมกันในสังคมได้

(2.3) เพื่อส่งเสริมหรือควบคุมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ

การผลิตหรือการดำเนินธุรกิจบางประเภทที่รัฐบาลเห็นว่าจะก่อให้เกิดผลดีกับระบบเศรษฐกิจของประเทศ รัฐบาลอาจใช้นโยบายทางภาษีเพื่อส่งเสริมการผลิตหรือการดำเนินธุรกิจในประเภทนั้นๆ ได้ โดยการยกเว้นหรือลดอัตราภาษีให้แก่การผลิตหรือการดำเนินธุรกิจดังกล่าว แต่หากรัฐบาลเห็นว่าการผลิตหรือการดำเนินธุรกิจนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ระบบเศรษฐกิจ รัฐบาลก็อาจขึ้นอัตราภาษีเพื่อลดปริมาณการผลิตหรือการดำเนินธุรกิจนั้น หรือสินค้าหรือบริการใดเป็นโทษต่อร่างกายหรือเป็นสิ่งฟุ่มเฟือย รัฐบาลก็กำหนดให้เสียภาษีสรรพสามิตนอกเหนือจากภาษีมูลค่าเพิ่ม เช่น กำหนดให้สินค้าประเภทสุรา ยาสูบ เรือยอชต์ น้ำหอม หรือบริการอาบอบนวด แข่งม้า เสียภาษีสรรพสามิตนอกเหนือจากภาษีมูลค่าเพิ่ม

(2.4) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกิจการหรือธุรกิจใหม่ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศ

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจำเป็นต้องมีการสร้างกิจการหรือธุรกิจใหม่ๆ ขึ้นในระบบเศรษฐกิจ แต่การสร้างกิจการหรือธุรกิจใหม่ๆ นั้นก็มีอุปสรรคทั้งทางด้านเงินทุน การจัดการ การบริหารงาน กฎหมาย ฯลฯ จึงจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องยื่นมือเข้าช่วยเหลือและให้การสนับสนุนส่งเสริมการสร้างกิจการหรือธุรกิจใหม่ๆ รวมถึงขจัดปัญหาและอุปสรรคของกิจการหรือธุรกิจนั้นๆ การใช้มาตรการทางภาษีก็เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่รัฐบาลสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการสร้างกิจการหรือธุรกิจใหม่ๆ ขึ้นได้ ทั้งนี้โดยการกำหนดนโยบายในการ

จัดเก็บภาษีอากรที่ชัดเจนสำหรับกิจการหรือธุรกรรมใหม่ๆ นั้น ยกเว้นหรือลดอัตราภาษีให้แก่กิจการหรือธุรกรรมใหม่ๆ นั้น หรืออนุญาตให้มีการหักค่าใช้จ่ายในการประกอบกิจการหรือธุรกรรมนั้นๆ เพิ่มขึ้น ฯลฯ

(2.5) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนกิจการที่เป็นประโยชน์ต่อการเมือง การปกครอง สังคม ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม การกีฬา ฯลฯ

รัฐบาลสามารถใช้ภาษีอากรเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมกิจการที่เป็นประโยชน์ต่อการเมือง การปกครอง สังคม ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม การกีฬา ฯลฯ ได้ เช่น กำหนดให้ผู้มีเงินได้ที่เป็นบุคคลธรรมดาที่มีสิทธิบริจาคเงินภาษีให้แก่พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งปีละ 100 บาท หรือการกำหนดให้นำค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของตนหรือคู่สมรสมาหักลดหย่อนภาษีได้คนละ 30,000 บาท

(3) ลักษณะของระบบภาษีอากรที่ดี

เมื่อพิจารณาภาษีทุกชนิดที่รัฐบาลจัดเก็บโดยรวม เพื่อเป็นรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการบริหารประเทศของรัฐบาล เราเรียกว่า ระบบภาษี หรือโครงสร้างภาษี ซึ่งในเรื่องนี้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของระบบภาษีอากรที่ดีเพื่อใช้ให้เห็นว่า รัฐบาลควรจัดเก็บภาษีต่างๆ อย่างไรจึงจะทำให้ระบบภาษีมีความเหมาะสมเกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมมากที่สุด ในที่นี้จะกล่าวถึงระบบคุณลักษณะของระบบภาษีอากรที่ดีตามแนวคิดของ Musgrave ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการคือ

ประการแรก รายได้จากภาษีอากรประเภทต่างๆ ที่รัฐบาลจัดเก็บนั้นต้องมีจำนวนเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายของรัฐบาล เนื่องจากภาษีอากรเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของรัฐบาล ในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายของรัฐบาล ถ้ารัฐบาลเก็บภาษีได้ไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายที่วางแผนไว้ หรือเก็บภาษีได้ไม่ตรงตามที่คาดหมายไว้ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่อระบบเศรษฐกิจทั้งในด้านรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และทำให้เกิดปัญหาในการบรรลุเป้าหมายเศรษฐกิจจุลภาค

ประการที่สอง การกระจายภาระภาษีต้องกระจายแก่ประชาชนผู้เสียภาษีทุกคน
อย่างยุติธรรม

หลักความเป็นธรรมเป็นหลักขั้นพื้นฐานที่นำมาใช้ในการออกแบบโครงสร้างภาษี
อากรที่รัฐบาลดำเนินการจัดเก็บ เพื่อให้ภาษีอากรต่างๆที่รัฐบาลจัดเก็บเป็นที่ยอมรับของประชาชน
เพราะทุกคนต่างก็มีความเห็นตรงกันว่า ระบบภาษีอากรควรมีความเป็นธรรม กล่าวคือ ผู้มีหน้าที่
เสียภาษีทุกคนควรจะได้รับภาระค่าใช้จ่ายของรัฐบาลอย่างยุติธรรม อย่างไรก็ตามจะเก็บภาษีอย่างไรจึง
จะทำให้เกิดความเป็นธรรมนั้น ยากที่จะหาคำจำกัดความให้ตรงกันได้ โดยทั่วไปหลักความเป็นธรรม
ของภาษีอากร จำแนกได้ 2 หลักใหญ่ๆ คือ หลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์และหลักความเป็นธรรม
สัมพัทธ์ โดยหลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์ ถือว่าผู้เสียภาษีทุกคน ควรมีส่วนในการจุนเจือค่าใช้จ่าย
ของรัฐบาลเท่ากันทุกคน โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคล ส่วนหลักเป็นธรรมสัมพัทธ์
เห็นว่า บุคคลผู้เสียภาษีควรจุนเจือค่าใช้จ่ายของรัฐบาลอย่างไรรานั้น ควรยึดหลัก 2 ประการ คือ
ประการแรก ความสามารถในการชำระภาษี ประการที่สอง ผลประโยชน์ที่ได้รับ การออกแบบ
โครงสร้างภาษีจึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่า ภาษีใดควรใช้หลักเกณฑ์ใดเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม
แก่ผู้เสียภาษี เพราะถ้าการจัดเก็บภาษีไม่มีความเป็นธรรม จะทำให้เกิดการหลบหลีกภาษีและความ
ขัดแย้งในสังคมได้

ประการที่สาม การจัดเก็บภาษีแต่ละชนิด มิควรคำนึงถึงแต่จุดการเก็บภาษีอย่าง
เดียว แต่ควรคำนึงถึงภาระภาษีขั้นสุดท้ายด้วย

การจัดเก็บภาษีอากรแต่ละชนิดมีความยากง่ายในการจัดเก็บแตกต่างกัน ภาษีที่
จัดเก็บง่ายมักเป็นภาษีที่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีสามารถผลักภาระภาษีไปยังผู้อื่นได้ ดังนั้น การจัดเก็บภาษี
โดยคำนึงแต่เป้าหมายด้านรายได้ โดยมีคำนึงถึงการผลักภาระภาษีย่อมก่อให้เกิดปัญหาความเป็น
ธรรมในการกระจายรายได้ ดังนั้นการจะให้ภาษีเป็นเครื่องมือในการกระจายความเป็นธรรม จะต้อง
พิจารณาว่า ภาษีชนิดนั้นใครเป็นผู้รับภาระภาษีที่แท้จริง

ประการที่สี่ การจัดเก็บภาษีแต่ละชนิด จะต้องไม่ผลกระทบต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจหรือการทำงานของกลไกตลาดให้น้อยที่สุด

การจัดเก็บภาษีอากรต่างๆ ควรยึดหลักความเป็นกลาง ทั้งนี้เพื่อให้กลไกตลาดทำหน้าที่ในการจัดสรรการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ตามปกติการตัดสินใจบริโภคหรือการตัดสินใจการผลิต จะอาศัยการเปรียบเทียบต้นทุนกับผลประโยชน์ที่ได้ การตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้า ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบอรรถประโยชน์ที่ได้รับกับราคาสินค้าในทำนองเดียวกัน การตัดสินใจเลือกการบริโภคสินค้าสองชนิด ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบอรรถประโยชน์ของสินค้าแต่ละชนิดกับราคาสินค้าเปรียบเทียบ กล่าวคือ เงื่อนไขดุลยภาพในการบริโภคที่ได้รับความพอใจสูงสุด

ประการที่ห้า โครงสร้างของระบบภาษีอากรที่ดีนั้น ต้องเอื้ออำนวยต่อการใช้นโยบายการคลังในการรักษาเสถียรภาพและส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

โครงสร้างของภาษีอากรที่ดีนั้น จะต้องมีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจ เมื่อภาวะเศรษฐกิจขยายตัว รายได้ของประชาชนเพิ่มรัฐบาลเก็บภาษีได้เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติ และถ้าหากรัฐบาลยังคงรักษาระดับการใช้จ่ายไว้เท่าเดิม งบประมาณก็จะเป็นงบประมาณเกินดุล ในกรณีนี้ ภาษีอากรจะไปช่วยลดแรงกดดันของเงินเฟ้อได้มาก ในทางตรงกันข้าม ถ้าเกิดภาวะเศรษฐกิจซบเซา รายได้ของประชาชนลดลง ถ้าโครงสร้างภาษีอากรมีความยืดหยุ่นรัฐบาลเก็บภาษีได้ลดลงในอัตราที่สูงกว่าการลดลงของรายได้ประชาชาติ และถ้ารัฐบาลยังคงรักษาระดับการใช้จ่ายไว้ในระดับเดิม งบประมาณก็จะเป็นงบประมาณขาดดุล อุปสงค์รวมในระบบเศรษฐกิจจะลดลงไม่มากนัก ทำให้ระบบเศรษฐกิจไม่ซบเซาอย่างรุนแรง และการที่รัฐบาลเก็บภาษีได้น้อยลง ยังช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของผู้เสียภาษีได้ด้วย

ในด้านการส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ถ้าหากต้องการให้ระบบเศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง นโยบายภาษีอากรของรัฐควรจะเป็นไปในทางเสริมการออม ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี และเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานของประชาชน และควรมุ่งลดการบริโภคสินค้า

ฟุ่มเฟือยของประชาชนลง เพื่อให้ครัวเรือนมีการออม และเงินออมจะไปสู่ตลาดเงินทุน ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจขยายการลงทุน ยกย่องได้และการจ้างงานในระบบเศรษฐกิจให้สูงขึ้น

ประการที่หก ภาษีที่จัดเก็บนั้นต้องชัดเจน ผู้เสียภาษีต้องเข้าใจง่าย การบริหารการจัดเก็บชัดเจนและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาษีอากรแต่ละชนิดที่รัฐบาลดำเนินการจัดเก็บ การออกแบบโครงสร้างภาษีอากรอันประกอบด้วย ผู้มีหน้าที่เสียภาษี ฐานภาษี การยกเว้นภาษี อัตราภาษี การชำระภาษี การหาข้อยุติกรณีพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้เสียภาษี และบทลงโทษจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายภาษีองค์ประกอบของโครงสร้างภาษีแต่ละชนิดต้องมีความชัดเจน แบบฟอร์มที่ใช้ในการเสียภาษีควรเป็นแบบฟอร์มที่เข้าใจง่ายและสะดวกต่อการปฏิบัติตาม ทำให้รัฐบาลเก็บภาษีได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย การจัดเก็บเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่เจ็ด ค่าใช้จ่ายในการบริหารการจัดเก็บ และค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีต้องอยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายต่างๆ ในการจัดเก็บภาษีนั้น

ค่าใช้จ่ายทั้งหมดอันเกิดจากการจัดเก็บภาษีอากร จำแนกได้ 2 ส่วนคือ ค่าใช้จ่ายในการบริหารการจัดเก็บของหน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดเก็บภาษี เช่น ค่าใช้จ่ายในการยื่นแบบ ค่าใช้จ่ายในการจัดทำบัญชีเกี่ยวกับภาษีอากร ค่าใช้จ่ายในส่วนแรกแสดงให้เห็นถึงมูลค่าของทรัพยากรที่ต้องสูญเสียไปเพื่อให้ได้มาซึ่งรายได้จากภาษีอากรจำนวนหนึ่งของรัฐบาล ค่าใช้จ่ายในส่วนที่สองแสดงให้เห็นถึง ค่าใช้จ่ายในส่วนของผู้เสียภาษี จะต้องสูญเสียไปอันเนื่องมาจากผู้เสียภาษีมีส่วนร่วมในการจุนเจือค่าใช้จ่ายในการผลิตสินค้าและบริการสาธารณะของรัฐ

ลักษณะของภาษีอากรที่ดี ต้นทุนอันเกิดจากการเก็บภาษีต้องต่ำที่สุด ภาษีที่ค่าใช้จ่ายในการบริหารการจัดเก็บของรัฐบาลจะอยู่ในระดับต่ำ หรือลดต้นทุนการจัดเก็บภาษีของรัฐบาลได้นั้น จะต้องเป็นภาษีอากรที่มีฐานภาษีอากรกว้างครอบคลุมผู้เสียภาษีมาก และฐานภาษีของผู้เสียภาษีแต่ละรายจะต้องมีขนาดใหญ่ และการที่จะทำให้ค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี

อาการอยู่ในระดับต่ำนั้น การยื่นแบบชำระภาษีจะต้องเป็นไปโดยสะดวก และไม่ยุ่งยากในการจัดทำระบบบัญชีเกี่ยวกับภาษีมากนัก⁴⁶

(3) หลักการจัดเก็บภาษีที่ดี

แนวคิดเรื่องหลักการภาษีอากรที่ได้รับการยกย่องว่านำมาใช้ให้ก่อให้เกิดผลดีนั้นมีผู้ให้หลักการไว้หลายรูปแบบอาทิเช่น

(3.1) Adam Smith's Maxims เขียนหลักการภาษีอากรที่ได้รับการยกย่องว่านำมาใช้ให้ก่อให้เกิดผลดีเกี่ยวกับภาษีอากรไว้ 5 ประการคือ

- 1) หลักความยุติธรรม (Equity)
- 2) หลักความแน่นอน (Certainty)
- 3) หลักความสะดวก (Convenience)
- 4) หลักการประหยัด (Economy)
- 5) หลักเศรษฐกิจเสรีนิยม (Laissez-Faire Economy)⁴⁷

โดยสำหรับการอธิบายขยายความหลักการภาษีอากร นิยมรวมเอาหลักการเพียงพอ (Adequacy) กล่าวไว้ด้วย การภาษีอากรในยุคปัจจุบันกำหนดไว้ในลักษณะที่สอดคล้องกับแนวความคิดที่มีอิทธิพลสำคัญต่องานปฏิบัติการนี้ กรณีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาอธิบายได้ว่าสอดคล้องกับหลักการภาษีอากรข้างต้น ตัวอย่างเช่น การกำหนดจัดเก็บจากเงินได้สุทธิ ซึ่งเป็นเงินได้พึงประเมินหลังจากหักค่าใช้จ่ายในการหาเงินได้ และหักค่าลดหย่อนส่วนบุคคล และอื่นๆออกแล้ว ฐานภาษีอากรจัดแบ่งเป็นระดับขั้นควบคู่กับโครงสร้างภาษีอากรแบบก้าวหน้า นับได้ว่าสอดคล้องต้องกันกับหลักความยุติธรรมในการแบ่งเบาภาระภาษีอากร เนื่องจากผู้ที่มีหน้าที่เสียภาษีสามารถ

⁴⁶ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุสิตลักษณ์ ตราชูธรรม, หลักกฎหมายภาษีอากร (The Principles of Tax Law), พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ สถาบัน ที่ เทรนนิ่ง เซ็นเตอร์, 2555 หน้า 2

⁴⁷ Adam Smith, *Wealth of Nations*, published in 1776. Book V, chap 2. อ้างใน ขจร พรหมกลีกร, (การภาษีอากร, บริษัทสำนักงานพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด ; กรุงเทพ, พ.ศ. 2523) หน้าที่ 29 - 30

เฉลี่ยจ่ายเงินแก่รัฐตามสัดส่วนมากน้อยของฐานะเศรษฐกิจส่วนตัวด้านเงินได้ การประเมินภาษีอากร กำหนดบอกกล่าวแก่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาไว้แน่นอนล่วงหน้าว่าจัดเก็บจากใคร ที่ไหน อย่างไร เมื่อใด หลักเกณฑ์และวิธีการจัดเก็บภาษีอากรสอดคล้องกับหลักความสะดวกและประหยัดค่าใช้จ่ายในการบริหารงาน เนื่องจากนิยมจัดเก็บโดยวิธีการหักค่าภาษีอากรไว้ ณ ที่รับเงิน หรือที่จ่ายเงิน จึงจัดเก็บรวมกันหลายรายในคราวเดียวกัน และมีการทยอยจ่ายเงินขณะที่ก่อเกิดเงินได้เป็นประโยชน์ทางด้านจัดสรรแบ่งปันภาระภาษีอากรและงานด้านการบริหาร การกระจายแหล่งจัดเก็บเงินจากปัจเจกบุคคลที่เป็นประชาชนพลเมืองส่วนใหญ่ ย่อมนำรายได้ให้รัฐเพียงพอต่อการใช้จ่ายในกิจการงานอันเป็นหน้าที่ของรัฐจำนวนวงเงินรายรับจากภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ตามปกติเพิ่มลดหรือยืดหยุ่นตามภาวะเศรษฐกิจเงินเฟ้อและเงินฝืด เนื่องจากเป็นประเภทที่มีรายรับผันแปรตามระดับรายได้ประชาชาติ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจึงสอดคล้องกับนโยบายทางการคลัง ที่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้เองโดยอัตโนมัติ การที่ต้องการกำหนดภาษีอากรของประเทศให้มีชนิดเดียว เรียกว่าภาษีเดียวนั้นย่อมทำได้ กล่าวคือกำหนดเก็บภาษีจากปัจเจกบุคคลโดยประเมินฐานะเศรษฐกิจส่วนตัว รวมทั้งทั้งทางด้าน ทรัพย์สิน เงินได้ การบริโภค และการดำรงชีวิตของผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรแต่ละรายไป

(3.2) Von Justi's View นำเสนอหลักการภาษีอากร 6 ประการ คือ

- 1) ผู้เสียภาษีอากรควรต้องทราบล่วงหน้าว่าตนมีหน้าที่และความรับผิดชอบจ่ายเงินแก่รัฐในรูปภาษีอากร
- 2) ภาษีอากรควรต้องให้เสมอภาคตามสัดส่วนที่เป็นธรรม
- 3) วิธีการจัดเก็บต้องไม่นำความเสียหายมาสู่ประเทศชาติและประชาชนพลเมืองของตน
- 4) ภาษีอากรควรต้องเป็นที่รับรองและรู้จักกันอยู่ทั่วไป
- 5) ภาษีอากรควรต้องกำหนดไว้ให้แน่นอนชัดเจนและแจ่มแจ้ง

6) การบริหารงานจัดเก็บควรต้องมีประสิทธิภาพและประหยัดค่าใช้จ่าย⁴⁸

แนวความคิดลักษณะนี้มีข้อเด่นตรงที่แนะนำปฏิบัติการภาษีอากรให้สอดคล้องต้องกันกับหลักการภาษีอากร กล่าวคือ สามารถนำหลักวิชาการมาใช้ในด้านปฏิบัติการได้เป็นผลดี กรณีภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่กำหนดประเมินตนเองโดยการกรอกแบบรายการปีละหนึ่งครั้งเป็นการล่วงหน้า แสดงว่าได้ทำหน้าที่พลเมืองดีรับภาระภาษีอากร การบอกกล่าวจัดทำกรทางตรงและทางอ้อมเป็นต้นว่าจากการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสารมวลชน สมาคมผู้เสียภาษีอากร สมาคมนักธุรกิจการค้า ติดต่อโดยตรงกับผู้มีหน้าที่เสียภาษีทั้งทางจดหมาย โทรเลข โทรศัพท์ เรื่องความเป็นธรรมตามหลักการภาษีอากร ให้ความสำคัญแก่หลักความเสมอภาคซึ่งอธิบายได้สองทาง คือ เสมอภาคในการให้รางวัลและเสมอภาคในการให้โทษทัณฑ์ เงินได้จากการใช้แรงงานกับเงินได้จากการใช้เงินลงทุนหรือประเภทอื่นๆ จะได้รับการพิจารณารายละเอียดถึงคุณและโทษของการภาษีอากร ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจัดเก็บเท่าใดก็ต้องส่งคลังเท่านั้น มีการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคดีมิชอบนำเงินเข้ากระเป๋าส่วนตัวของใครคนใดคนหนึ่งอย่างเฉียบขาด รัฐบาลมีหน้าที่ระบับทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน ย่อมต้องคำนึงถึงการรับจ่ายภาษีอากรในทางก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อสังคม

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นที่รู้จักมักคุ้นใกล้ชิดติดพันประชาชนพลเมืองมาตั้งแต่โบราณกาลจึงเป็นที่ยอมรับว่าพลเมืองดีควรต้องทำหน้าที่เสียภาษีอากรแก่รัฐ การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามกฎหมายสอดคล้องกับหลักการ กะทัดรัด ชัดเจน แจ่มแจ้ง เข้าใจง่าย ได้ผลดี เริ่มต้นจากผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรไปลงท้ายด้วยตัวบทลงโทษทั้งทางแพ่งและทางอาญา การบริหารงานภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา กำหนดแผนงานเพื่อปฏิบัติการก่อให้เกิดประสิทธิผล ให้ความสำคัญทั้งทางด้านปริมาณงานและคุณภาพของงาน การมีข้าราชการรอบรู้ ความสามารถดี และใช้อุปกรณ์ทันสมัยช่วยแรงงาน ย่อมเป็นผลทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการประเมินภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาอีกทางหนึ่ง

⁴⁸ Von Justi, Finanzwesen publish in 1766, These canons of taxation are translated and reprinted in A.E., Monroe. Early Economic Thought (Harvard University Press, 1924) chap. 16 อ้างในหนังสือของ ขจร พรหมกลีกร, การภาษีอากร, บริษัทสำนักงานพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด; กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2523 หน้าที่ 29 - 30

(3.3) Seligman อธิบายหลักการภาษีอากรตามวิวัฒนาการภาษีอากร เริ่มต้นตั้งแต่ครั้งโบราณกาลต่อมาจนถึงยุคปัจจุบันว่ามี 6 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่หนึ่ง ประชาชนเป็นฝ่ายเสนอจ่ายเงินภาษีอากรแก่รัฐโดยสมัครใจ รัฐบาลเป็นฝ่ายสนองรับเท่ากับจำนวนเงินที่เสนอจ่ายให้มาตามแต่เข้าใจเสนอหาว่าจะได้มากน้อยเท่าใดไม่สำคัญ ผู้ที่ร่ำรวยมั่งคั่งจ่ายน้อย ผู้ยากจนจ่ายมากแล้วแต่จะเห็นสมควรคือ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้เสนอให้เป็นสำคัญ

ขั้นที่สอง รัฐบาลเป็นฝ่ายเสนอขอโดยอ้างความจำเป็นในการใช้เงินเพื่อทำงานบริการในหน้าที่ของรัฐ ให้เหตุผลไว้อย่างเหมาะสมเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้นจนกระทั่งเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายของรัฐ ประชาชนเห็นความจำเป็นและสมควรที่จะต้องจ่ายภาษีอากรแก่รัฐตามข้อเสนอแนะนั้น

ขั้นที่สาม รัฐบาลเป็นฝ่ายเสนอบริการงานของรัฐให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นว่าจะสนับสนุนหรือไม่ กรณีต้องการให้รัฐบาลจัดทำก็ต้องจ่ายภาษีอากรเป็นค่าใช้จ่าย คือยินยอมพร้อมใจกันทั้งฝ่ายผู้จ่ายเงินและฝ่ายผู้รับเงิน

ขั้นที่สี่ การภาษีอากรตามแนวความคิด เรื่อง การเสียสละความผาสุกส่วนตัวเพื่อความผาสุกส่วนรวม ประชาชนพลเมืองควรต้องมีหน้าที่และรับผิดชอบจ่ายเงินแก่รัฐในรูปการภาษีอากร

ขั้นที่ห้า ผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรรู้สึกว่าเขาเองมีพันธกรณีต้องจ่ายเงินแก่รัฐในรูปการภาษีอากรไม่ว่า ตนจะต้องการเสียสละหรือไม่ก็ตาม ถือว่าเป็นความจำเป็นตามพันธกรณี หน้าที่และความรับผิดชอบที่มีอยู่

ขั้นที่หก กำหนดแนวความคิดเป็นทฤษฎีการบังคับ (Theory of Compulsion) โดยออกพระราชบัญญัติจัดเก็บภาษีอากร ซึ่งพิจารณาและอนุมัติโดยรัฐสภา⁴⁹

จากการหลักการขั้นสุดท้ายนี้ มีผลกำหนดคำจำกัดความของภาษีอากรว่าเป็นเงินที่รัฐบาลบังคับเก็บจากประชาชน การเงินของรัฐจัดโครงสร้างให้สอดคล้องกับเรื่องการทำงานของรัฐ นิยามกล่าวว่า ภาษีอากรคือเงินของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ตามระบอบการปกครองประชาธิปไตย ยุคปัจจุบันถือเอาหลักการบังคับแยกรายได้ของรัฐไว้ให้แตกต่างระหว่างเงินรายได้จากภาษีอากร ว่าแตกต่างกับเงินบริจาค เงินอุดหนุน เงินค่าธรรมเนียม ค่าปรับ กำไรรัฐวิสาหกิจ สัมปทาน ค่าเช่าทรัพย์สิน เงินกู้และรายรับประเภทอื่นๆ ความเป็นจริงแล้วรายได้ของรัฐไม่ว่าจะเป็นไปในรูปลักษณะใด เรียกชื่อเสียงเรียงนามว่าอย่างไรล้วนเป็นบ่อเกิดแห่งทรัพย์ นับเป็นเงินทองของแผ่นดินหรือประเทศชาติด้วยกันทั้งสิ้น พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีที่ผ่านการพิจารณาอนุมัติโดยรัฐบาลและรัฐสภา รวมเอารายรับและรายจ่ายทุกประเภทเข้าไว้ด้วยกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า รายการและจำนวนเงินในงบประมาณแผ่นดินจะปรากฏเงินรายได้จากการภาษีอากรเพิ่มสูงขึ้นโดยลำดับ และรวดเร็วกว่ารายรับจากประเภทที่ไม่ใช่การภาษีอากร จึงมีผลให้ภาษีอากรมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นตามลำดับไปด้วย

(3.4) Buehler กล่าวว่า ภาษีอากรในยุคปัจจุบันกำหนดโครงสร้างให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการนำรายได้ (Revenue) กับการควบคุม (Regulation) หลักการภาษีอากรจึงเสนอไว้เพิ่มขึ้นมากกว่าโบราณกาลมากจากการรวบรวมมีดังนี้ คือ

- 1) หลักผลิตผล (Productivity)
- 2) หลักความยืดหยุ่น (Elasticity)
- 3) หลักเสถียรภาพ (Stability)
- 4) หลักการกระจายแหล่งจัดเก็บ (Diversity)
- 5) หลักการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี (Adaptability)

⁴⁹ E.R.A. Seligman, Essay in Taxation (10 th, The Macmillan Company, 1925), pp. 5-6 อ้างใน ขจร พรหมกสิกร, (การภาษีอากร, บริษัทสำนักงานพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด ; กรุงเทพฯ, พ.ศ. 2523) หน้าที่ 31 - 43

- 6) หลักความเข้าใจง่าย (Simplicity)
- 7) หลักความแน่นอน (Certainty)
- 8) หลักความเป็นกลาง (Neutrality)
- 9) หลักความเสมอภาค (Equality)
- 10) หลักความเป็นธรรม (Equity)
- 11) หลักความสะดวก (Convenience)
- 12) หลักการประหยัด (Economy)
- 13) หลักประสิทธิภาพ (Efficiency)
- 14) หลักความเหมาะสม (Expediency)
- 15) หลักผลประโยชน์ตอบแทน (Benefit)

การอธิบายขยายความกำหนดไว้ทั้งทางด้านหลักวิชาการและปฏิบัติการ หลักการภาษีที่นิยมกล่าวเป็นทฤษฎีมีหลายประการ เช่น ทฤษฎีความสามารถในการเสียภาษี (Ability-to-Pay theory) ทฤษฎีการเสียสละ (Sacrifice Theory) ทฤษฎีการบังคับ (Theory of Compulsion) ทฤษฎีผลประโยชน์ตอบแทน (Benefit Cost Theory)

(3.5) หลักปรัชญาการภาษีอากรที่เป็นคำกล่าวนิยมนำอ้างอิงมีหลายประการ อาทิ เช่น

(3.5.1) อำนาจภาษีอากร กล่าวถึง อำนาจในการบังคับเก็บภาษีอากรโดยรัฐ เป็นต้นว่า อำนาจการภาษีอากรคืออำนาจอธิปไตย อำนาจการภาษีอากรคืออำนาจปกครอง อำนาจการภาษีอากรคืออำนาจตามกฎหมาย อำนาจการภาษีอากรคืออำนาจการเพิ่มรายได้ อำนาจการภาษีอากรคืออำนาจการออกกฎหมายข้อบังคับ อำนาจการภาษีอากรคืออำนาจการทำลาบ อำนาจการภาษีอากรคืออำนาจตำรวจ อำนาจการภาษีอากรคืออำนาจแบบโลกาวินาศ อำนาจการภาษีอากรคืออำนาจของรัฐบาลและรัฐสภา

Power to tax is the sovereign power. Power to tax is the power to govern. Power to tax is the power to vote. Power to tax is the constitutional requirement; Power to tax is the legal requirement. Power to tax is the power to raise revenue. Power to tax is the power to regulate activity. Power to tax is the power to destroy. Power to tax is the police power. Power to tax is the damage power. No taxation without representation.

(3.5.2) การแบ่งเบาภาระภาษีอากร กล่าวถึงการเฉลี่ยจ่ายเงินภาษีอากรแก่รัฐ เป็นต้นว่า ภาษีอากรตามความสามารถ ภาษีอากรตามความโน้มเอียงที่จะจ่าย ภาษีอากรตามฐานะ ภาษีอากรตามชนชั้น ภาษีอากรตามความรู้สึก ภาษีอากรตามความมั่งคั่ง ภาษีอากรตามเงินได้ ภาษีอากรตามทรัพย์สิน ภาษีอากรตามการบริโภค ภาษีอากรตามค่าสุทธิและภาษีอากรตามชนห่าน

Tax according to ability to pay, Tax according to propensity to pay. Tax according to faculty. Tax according to bracket. Tax according sacrifice. Tax according to pain and pleasure, Tax according to wealth, Tax according to income. Tax according to property. Tax according to consumption. Tax according to net worth. Plucking the feathers from the geese which do the least squawking.

(3.5.3) จุดมุ่งหมายของการภาษีอากร กล่าวถึงวัตถุประสงค์ในการเพิ่มพูนรายได้ให้แก่รัฐ เป็นต้นว่าภาษีอากรเพื่อสนับสนุนรัฐบาล ภาษีอากรเพื่อส่วนรวม ภาษีอากรเพื่อรายได้ ภาษีอากรเพื่อการบังคับ ภาษีอากรเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของสังคม ภาษีอากรเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ภาษีอากรเพื่อรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจ ภาษีอากรเพื่อเฉลี่ยความมั่งคั่ง และภาษีอากรเพื่อไขห่าน

Taxation for support government. Taxation for public purpose. Taxation for revenue. Taxation for regulation, Taxation for maximum social advantage. Taxation for economic development. Taxation for economic stabilization. Taxation for redistribution of income and wealth. Not to kill the goose that lays the golden egg.

(3.5.4) การประเมินภาษีอากร กล่าวถึงระยะเวลาที่สะดวกต่อการจัดเก็บภาษีอากร เป็นต้นว่าชำระเงินขณะที่รับเข้ามา ชำระเงินขณะที่จ่ายออกไป ชำระเงินขณะที่ใช้ประโยชน์ ชำระเงินขณะที่จำหน่ายจ่ายโอน ชำระเงินเฉลี่ยต่อหนึ่งราย ชำระเงินตามดุลพินิจของพนักงานประเมินภาษีอากรและจัดเก็บเมื่อเรือเข้าเทียบท่า

Pay as you earn basis, Pay as you go basis. Pay as you use basis. Pay as you transfer basis. Pay capita basis. Case by case basis. Levy when the ship is in.

(3.5.5) ความรู้สึกเกี่ยวกับภาษีอากร กล่าวถึงการส่งเสริมความรู้สำนึกของประชาชนและรัฐบาล เป็นต้นว่า ทำให้ประชาชนรู้สึกนึกในเรื่องภาษีอากร ทำให้ประชาชนรู้สำนึกในเรื่องรายจ่าย ทำให้ประชาชนรู้สำนึกในเรื่องหนี้สิน ทำให้รัฐบาลรู้สำนึกในเรื่องภาษีอากร ทำให้รัฐบาลรู้สำนึกในเรื่องรายจ่าย ทำให้รัฐบาลรู้สำนึกในเรื่องหนี้สิน และส่งเสริมให้พลเมืองดีร่วมมือเสียภาษีอากรแก่รัฐ

Making the public tax conscious. Making the public spending conscious. Making the public debt conscious. Making the government tax conscious. Making the government spending conscious, Making the government debt conscious. Duty to pay tax is a vital element of good citizenship.

(3.5.6) คำกล่าวตามความเหมาะสม เป็นต้นว่า บังคับเก็บจากฝ่ายร่ำรวย บังคับเก็บจากฝ่ายยากจน บังคับเก็บทั้งฝ่ายร่ำรวยและยากจน ภาษีเก่าดี ภาษีใหม่ไม่ดี ภาษีเก่าภาษีใหม่ดี ทั้งนี้ ภาษีที่ดีที่สุดควรต้องให้ใครคนอื่นจ่ายแทน และคติการแต่งงาน

Soaking the rich. Robbing the poor. Soaking the rich and robbing the poor. Old tax is a good tax and new tax is a bad tax. Old tax is a good tax and new

tax is a good tax too. The best tax is one paid by someone else. That is wrong to marry for money, but all right to marry when money is.⁵⁰

(3.6) สำหรับในประเทศไทยได้รับหลักการและนิยมนำหลักการทางด้านภาษีอากรดังต่อไปนี้นำมาปรับใช้ดังมีรายละเอียดคือ

(3.6.1) หลักความเป็นธรรม

ค่าใช้จ่ายในการผลิตสินค้าและบริการสาธารณะของรัฐบาล ผู้มีหน้าที่เสียภาษีแต่ละรายควรมีส่วนร่วมในการจุนเจือค่าใช้จ่ายของรัฐบาลเท่าใดจึงจะถือว่าเป็นธรรม ซึ่งจำนวนภาษีที่ผู้มีหน้าที่เสียภาษีต้องชำระให้รัฐบาลนั้น เป็นผลจากโครงสร้างภาษีและรูปแบบการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล ดังนั้นรัฐบาลควรกำหนดโครงสร้างของภาษีและรูปแบบการจัดเก็บภาษีอย่างไร จึงจะเกิดความเป็นธรรมในสังคม

ในแนวคิดหลักความเป็นธรรมของภาษีอากรจำแนกได้สองประเภทใหญ่ๆ

ประการแรก หลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์ (The principle of absolute equity)

ระบบภาษีอากรที่เป็นธรรม ต้องเป็นระบบภาษีอากรที่ผู้เสียภาษีทุกคนเสียอากรคนละเท่าๆกัน จำนวนภาษีที่ผู้มีหน้าที่ต้องเสีย คำนวณได้จากรายจ่ายทั้งหมดของรัฐบาลหารด้วยจำนวนผู้เสียภาษี ตามหลักนี้ ภาระค่าใช้จ่ายของรัฐบาล จะต้องกระจายแก่ผู้เสียภาษีทุกคนในรูปตัวเงินเป็นจำนวนเท่ากัน ตัวอย่างเช่น สมมุติว่า รัฐบาลตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีเป็นจำนวนเงิน 20,000 ล้านบาท ในปีนั้นมีจำนวนผู้เสียภาษี 40 ล้านคน เราจะได้จำนวนภาษีที่ผู้เสียภาษีแต่ละคนต้องเสียคิดเป็นเงิน 500 บาทเท่ากันทุกคน โดยมีค่านึงว่าผู้เสียภาษีแต่ละคนมีฐานะทางเศรษฐกิจเท่าเทียมกันหรือไม่ ฉะนั้น การจัดเก็บภาษีตามหลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์จึงไม่อาจนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้ เพราะจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้มากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการจัดเก็บภาษีตามหลักเป็นธรรมสัมบูรณ์มีข้อบกพร่อง ซึ่งจำแนกได้ 3 ประการคือ

⁵⁰ ขจร พรหมกลีกร, การภาษีอากร, บริษัทสำนักงานพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด ; กรุงเทพฯ, พ.ศ. 2523 หน้า 29 - 30

(1) การเก็บภาษีอากรตามหลักนี้ มิได้คำนึงถึงความสามารถในการชำระภาษีของผู้มีหน้าที่เสียภาษีแต่ละคน ซึ่งมีความสามารถในการชำระภาษีแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถนะในการหารายได้ (earning capacity) ของผู้เสียภาษีแต่ละคนในความเป็นจริงย่อมประจักษ์ชัดว่า ผู้มีรายได้สูงย่อมมีกำลังความสามารถในการชำระภาษีสูงกว่าผู้มีรายได้ต่ำ

(2) การจัดเก็บภาษีอากรตามหลักนี้ อาจมีผลทำให้จำนวนภาษีที่ผู้มีหน้าที่ต้องเสียภาษีต้องชำระหรือที่เรียกว่า หนี้ภาษี มีมูลค่าสูงกว่ารายได้ของผู้มีหน้าที่เสียภาษีบางคน ผู้มีรายได้ต่ำมากๆ จึงอาจไม่มีเงินเพียงพอที่จะเสียภาษีและจะส่งผลกระทบต่อภาวะการครองชีพของผู้มีรายได้ต่ำให้เลวลงไปอีก

(3) การกำหนดให้ผู้เสียภาษีทุกคน ต้องเสียภาษีอากรเท่าๆกันเช่นนี้ย่อมทำให้ภาระภาษีของผู้มีรายได้ต่ำ สูงกว่าภาระภาษีของผู้มีรายได้สูง

จากข้อบกพร่องทั้งสามประการ การจัดเก็บภาษีตามหลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์จึงเป็นแต่เพียงแนวความคิดทางทฤษฎีเท่านั้น การจัดเก็บภาษีตามหลักนี้ จะนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้ก็ต่อเมื่อฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคลในสังคมมีความเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นไปไม่ได้ในโลกแห่งความจริง ตัวอย่างของภาษีอากรที่จัดเก็บตามหลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์ได้แก่ ภาษีรัชชูปการ

ประการที่สอง หลักความเป็นธรรมสัมพัทธ์ (The principle of relative equity)

การที่หลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์ไม่อาจนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้ แนวทางในการกำหนดโครงสร้างภาษีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม จึงหันไปใช้หลักความเป็นธรรมสัมพัทธ์ ซึ่งการพิจารณาความเป็นธรรมของภาษีอากรตามหลักความเป็นธรรมสัมพัทธ์นั้น วิธีการจัดเก็บภาษีที่ถือว่าเป็นธรรมอยู่ 2 วิธี คือ

(1) หลักผลประโยชน์ที่ได้รับ

ตามหลักผลประโยชน์ที่ได้รับ ผู้บริโภคต้องการอัตราประโยชน์จากการบริโภคสินค้าและบริการที่ผลิตโดยรัฐบาล จะต้องจ่ายค่าสินค้าและบริการในรูปภาษีอากรโดยสมัครใจเหมือนกับการซื้อสินค้าและบริการที่ผลิตโดยเอกชน ราคาสินค้าในรูปภาษีอากรที่ผู้บริโภคจ่ายจะขึ้นอยู่กับ

อรรถประโยชน์ที่เขาได้รับ ซึ่งตามหลักนี้ ระบบภาษีเพื่อความเป็นธรรมอย่างแท้จริง จะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับโครงสร้างการใช้จ่ายของรัฐบาล การจัดเก็บภาษีตามหลักผลประโยชน์จึงมิได้พิจารณา เฉพาะนโยบายภาษีอย่างเดียวเท่านั้น แต่ได้พิจารณานโยบายการใช้จ่ายด้วยว่า การใช้จ่ายของรัฐบาล นั้นเกิดผลประโยชน์แก่ใคร และควรจะเก็บภาษีจากผู้ที่ได้รับผลประโยชน์อย่างไร นั่นคือ ต้อง พิจารณานโยบายภาษีและนโยบายการใช้จ่ายไปพร้อมๆกัน การกระจายภาระภาษีต่อหน่วย จะ สะท้อนถึงผลประโยชน์ที่แต่ละคนได้รับ ถ้าประชาชนทุกคนเสียภาษีตามผลประโยชน์เพิ่มที่เขาได้รับ ถ้าประชาชนทุกคนเสียภาษีตามผลประโยชน์เพิ่มที่เขาได้รับ จุดดุลยภาพของปริมาณการผลิตสินค้า สาธารณะที่เกิดขึ้นนี้ เรียกว่าจุดดุลยภาพลินคอล์น ซึ่งข้อดีของการจัดเก็บภาษีตามหลักนี้คือ จะไม่ เกิดปัญหาการได้เปล่า อย่างไรก็ตาม สินค้าและบริการที่ผลิตโดยรัฐบาลส่วนมากเป็นสินค้าที่มีการ บริโภคร่วมกัน ประชาชนทุกคนในประเทศได้รับประโยชน์ร่วมกัน ยากที่จะจำแนกได้ว่า ใครได้ ประโยชน์เท่าใด วิธีเดียวที่จะทราบได้ก็โดยการถามประชาชนแต่ละคนว่า สินค้าและบริการของ รัฐบาลแต่ละชนิดมีคุณค่าต่อเขาเพียงใด ข้อบกพร่องของหลักผลประโยชน์คือ ถ้าทุกคนทราบว่า เขา ต้องมีส่วนในการออกค่าใช้จ่ายในการผลิตสินค้าสาธารณะของรัฐบาลตามผลประโยชน์ที่เขาได้เปิดเผย ออกมา เขาเหล่านั้นจะไม่เปิดเผยผลประโยชน์ที่แท้จริงที่เขาได้รับ การจัดเก็บภาษีตามหลักนี้เพื่อผลิต สินค้าสาธารณะแท้ในสังคมขนาดใหญ่จึงมีความยุ่งยาก แนวความคิดนี้จะนำไปใช้ได้ก็ต่อเมื่อชุมชนนั้น มีขนาดเล็กและทราบธรรมเนียมของปัจเจกบุคคลในสังคม ซึ่งผู้บริโภครายละคนมีความพึงพอใจต่อสินค้า แต่ละชนิดแตกต่างกัน ดังนั้นการจัดเก็บภาษีตามหลักนี้จึงไม่มีสูตรสำเร็จที่จะนำไปใช้กับประชาชนทุก คนในสังคมได้ ผู้เสียภาษีแต่ละคนจะถูกเก็บภาษีแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการประเมินอรรถประโยชน์ที่ เขาได้รับจากการบริโภคสินค้านั้น

ส่วนในกรณีที่สินค้าและบริการที่ผลิตโดยรัฐบาล เป็นสินค้าที่เกิดผลประโยชน์โดย เฉพาะเจาะจง ในกรณีรัฐบาลจะจัดเก็บภาษีเฉพาะจง โดยเรียกเก็บภาษีต่อหน่วยเท่ากับต้นทุนเพิ่มใน การผลิตสินค้าและบริการนั้นๆ

(2) หลักความสามารถในการเสียภาษี

การเก็บภาษีตามความสามารถในการเสียภาษี การดำเนินการจัดเก็บภาษีจะเป็นอิสระกับการกำหนดค่าใช้จ่ายของรัฐบาล รายรับภาษีรวมคือสิ่งที่พึงประสงค์ และผู้เสียภาษีทุกคนจะถูกเก็บภาษีตามกำลังความสามารถในการเก็บภาษี โดยหลักการนี้จะไม่คำนึงถึงทางด้านการใช้จ่ายของรัฐบาล ในความเป็นจริงนโยบายภาษีส่วนใหญ่ก็ดำเนินการตามหลักเกณฑ์นี้ และนับเป็นความยุติธรรมในการจัดเก็บภาษีที่นำไปใช้ในทางปฏิบัติอย่างกว้างขวาง แม้จะมีข้อยุ่งยากในการหามาตรวัดความสามารถในการเสียภาษีของผู้เสียภาษีว่า เราจะใช้อะไรเป็นเครื่องมือในการวัดความสามารถที่ดี แต่เมื่อเปรียบเทียบกับหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีตามหลักผลประโยชน์แล้ว หลักผลประโยชน์นั้น เราจะต้องทราบผลประโยชน์จากการใช้จ่ายของรัฐบาลว่าการใช้จ่ายแต่ละอย่างเกิดผลประโยชน์แก่ใครมากน้อยเพียงใด แล้วจึงเก็บภาษีตามผลประโยชน์ที่เขาได้รับ การจัดเก็บภาษีตามหลักผลประโยชน์จึงไม่สามารถใช้ภาษีเป็นเครื่องมือการคลังเพื่อบรรลุมัตถุประสงค์ในการกระจายความเป็นธรรมได้ การจัดเก็บภาษีตามหลักผลประโยชน์จะเกิดความยุติธรรมแก่ผู้เสียภาษีก็ต่อเมื่อการกระจายรายได้ในสังคมมีความเหมาะสมอยู่ก่อนแล้ว ส่วนการจัดเก็บภาษีตามหลักความสามารถในการเสียภาษีจะช่วยแก้ไขปัญหการกระจายความเป็นธรรมได้ แต่หลักความสามารถในการเสียภาษีจะไม่สัมพันธ์กับการจัดหาหรือการกำหนดปริมาณสินค้าสาธารณะที่รัฐบาลผลิตขึ้น

อย่างไรก็ตาม การจัดเก็บภาษีตามหลักความเป็นธรรมสัมพัทธ์ทั้งสองวิธีมีความสำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดโครงสร้างภาษีอากรเพื่อความยุติธรรมที่ประชาชนส่วนมากยอมรับ และสร้างความพึงพอใจในการจัดเก็บภาษีแต่ละชนิดให้ผู้เสียภาษียินดีปฏิบัติตามกฎหมายภาษี เพราะในทางปฏิบัติเรามิอาจจำแนกออกมาให้เห็นชัดเจนได้ว่า ภาษีใดเก็บเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าสาธารณะ และการจัดเก็บภาษีใดใช้เพื่อกระจายความเป็นธรรม

แม้ว่าหลักผลประโยชน์อาจจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดเก็บภาษีเพื่อนำไปใช้จ่ายในการผลิตสินค้าและบริการบางอย่างของรัฐบาลได้โดยตรง แต่การที่หลักผลประโยชน์ไม่สามารถแก้ไขปัญหโดยทั่วไปของการออกแบบโครงสร้างภาษีได้ การจัดเก็บภาษีตามหลักผลประโยชน์มีอยู่ไม่มากนัก รายรับจากภาษีส่วนใหญ่เราไม่อาจดำเนินการอยู่บนพื้นฐานของหลักผลประโยชน์ได้ แม้ว่าใน

กระบวนการทางการเมืองกฎหมายภาษีควรมีความสัมพันธ์กับกฎหมายการใช้จ่าย แต่การจัดเก็บภาษีตามหลักผลประโยชน์มีอาจนำไปใช้ในวงกว้างได้ ยิ่งกว่านั้น เรายังแสดงให้เห็นว่า การเก็บภาษีตามหลักผลประโยชน์เป็นหลักการที่การจัดเก็บภาษีมีความสัมพันธ์กับการใช้จ่ายในการผลิตสินค้าและบริการสาธารณะได้ดีที่สุดเท่าที่นั่น แต่ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับบทบาทของภาษีอากรในด้านการกระจายความเป็นธรรมเลย

ดังนั้น การจัดเก็บภาษีเพื่อความเป็นธรรมในการกระจายรายได้จึงหันไปใช้หลักความสามารถ ซึ่งตามหลักนี้ ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการจุนเจือค่าใช้จ่ายของรัฐบาลตามกำลังความสามารถในการเสียภาษี การจัดเก็บตามหลักความสามารถปัญหาในการจัดเก็บภาษีจะชัดเจนในตัวของมันเอง นั่นคือ ไม่ขึ้นอยู่กับค่าใช้จ่ายของรัฐบาลว่า รัฐบาลจะใช้จ่ายที่เกิดผลประโยชน์แก่ใคร จำนวนรายรับภาษีที่รัฐบาลต้องการจะถูกเก็บไปจากผู้มีหน้าที่เสียภาษีแต่ละคนตามกำลังความสามารถในการชำระภาษี ฉะนั้น การจัดเก็บภาษีตามหลักความสามารถจึงครอบคลุมบทบาทของภาษีในการกระจายความเป็นธรรมไว้ด้วยแล้ว

(3) ความเป็นธรรมในแนวนอนและดัชนีความสามารถในการเสียภาษี

การจัดเก็บภาษีตามหลักความสามารถจะเรียกเก็บภาษีจากคนที่มีความสามารถเท่ากันต้องเสียภาษีให้รัฐเท่ากัน และคนที่มีความสามารถสูงกว่าต้องเสียภาษีสูงกว่า คนที่มีความสามารถเท่ากันเสียภาษีเท่ากันเราเรียกว่า ความเป็นธรรมในแนวนอน (Horizontal Equity) ส่วนคนที่มีความสามารถสูงกว่าเสียภาษีสูงกว่าเราเรียกว่า ความเป็นธรรมในแนวตั้ง (Vertical Equity)

หลักความเป็นธรรมในแนวนอน เป็นกฎที่นำไปประยุกต์ใช้เป็นหลักแห่งความเท่าเทียมกันขั้นพื้นฐานภายใต้ด้วยกฎหมาย ตัวอย่างเช่น ถ้าเราใช้รายได้เป็นดัชนีวัดความสามารถในการเสียภาษี ภาษีที่รัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือในการกระจายความเป็นธรรม คือ ภาษีเงินได้ (Income Tax) ในการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล คนที่มีรายได้เท่ากันควรเสียภาษีเท่ากัน

หลักความเป็นธรรมในแนวตั้ง เป็นกฎที่นำไปใช้ในการปฏิบัติเพื่อความเท่าเทียมกัน เช่นเดียวกับหลักความเป็นธรรมในแนวนอน แต่หลักความเป็นธรรมในแนวตั้งต่างกับหลักความเป็นธรรมในแนวนอนตรงที่ หลักความเป็นธรรมในแนวตั้ง คนแต่ละคนจะเสียภาษีแตกต่างกันตามกำลังความสามารถในการเสียภาษีที่ต่างกัน สมมุติ นาย ก เป็นผู้มีรายได้สูงกว่านาย ข ฉะนั้น นาย ก ควรจะเสียภาษีสูงกว่านาย ข จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติหลักความยุติธรรมทั้งสองประการดังกล่าว ดำเนินการตามหลักแห่งการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน (principle of equal treatment)

อย่างไรก็ตาม ในการนำเอาหลักความเป็นธรรมทั้งสองประการไปประยุกต์ใช้เรา จะต้องวัดความสามารถในการเสียภาษีของบุคคลออกมาเป็นเชิงปริมาณและควรสะท้อนถึงสวัสดิการทั้งสิ้นที่บุคคลได้รับในทุกๆทางเลือกของเขา นั่นคือ ควรครอบคลุมถึงการบริโภคทั้งในปัจจุบันและในอนาคต การถือครองความมั่งคั่ง และความสุขจากการพักผ่อน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ควรวัดกำลังความสามารถในความหมายอย่างกว้าง (Comprehensive) นั่นเอง แต่ในทางปฏิบัติเรามิอาจวัดกำลังความสามารถในการเสียภาษีในความหมายอย่างกว้างได้ เพราะเราไม่อาจวัดมูลค่าของการพักผ่อนของผู้เสียภาษีแต่ละคนได้ ดังนั้น ในการจัดเก็บภาษีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในแนวนอน การวัดความสามารถในการเสียภาษีที่ดีที่สุดอันดับรองลงมาเราควรจะใช้อะไรเป็นดัชนีที่ดีที่สุดในที่นี้จะวิเคราะห์แนวทางในการเลือกใช้ดัชนีที่ควรใช้วัดกำลังความสามารถในการเสียภาษี 3 ประการคือ

3.1) การใช้ฐานรายได้

รายได้ ได้รับการยอมรับในการใช้เป็นดัชนีวัดความสามารถในการเสียภาษีอย่างกว้างขวาง เมื่อเราพิจารณารายได้ของครัวเรือนเป็นการพิจารณาทางด้านแหล่งที่มาของบัญชีครัวเรือน และรายได้ในที่นี้เป็นนิยามฐานภาษีในความหมายอย่างกว้าง (comprehensiveness of base) กล่าวคือ รายได้ หมายถึง การเพิ่มขึ้นของความมั่งคั่งทั้งสิ้นของบุคคลไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดๆ ดังนั้นการวัดความสามารถทางเศรษฐกิจของบุคคลและความสามารถในการเสียภาษีจะประกอบด้วยรายได้ 3 ประการ คือ

ประการแรก เป็นรายได้ที่เป็นตัวเงิน ในรูปของ ค่าจ้าง เงินเดือน ดอกเบี้ย ค่าเช่า หรือเงินปันผล

ประการที่สอง เป็นรายได้ประเมินในรูปของค่าเช่าที่ประเมินจากการอาศัยบ้านของตนเอง

ประการที่สาม เป็นการเพิ่มขึ้นของราคาทรัพย์สินไม่ว่าจะได้รับจริงหรือไม่

การพิจารณารายได้จากทางด้านแหล่งที่มาของบัญชีครัวเรือนนี้ รายได้จะเท่ากับการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินสุทธิบวกด้วยการบริโภคในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง อันเป็นการให้คำนิยาม "รายได้" ในความหมายอย่างกว้าง

3.2) การใช้ฐานการบริโภค

Thomas Kaldor ได้สนับสนุนให้ใช้การบริโภคเป็นฐานภาษี โดยให้เหตุผลว่า ภาษีฐานการบริโภคจะเป็นทางเลือกที่ดีกว่า ที่รัฐบาลใช้เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บภาษีเพื่อความเป็นธรรม โดยการจัดเก็บภาษีฐานการบริโภคในรูปของภาษีการใช้จ่าย (Personalized Expenditure Tax) โดยยอมให้หักค่าลดหย่อนตามขนาดของครอบครัวและจัดเก็บภาษีการใช้จ่ายในอัตราก้าวหน้า

ฐานภาษีที่ใช้คำนวณภาษีจะเป็นฐานภาษีในความหมายอย่างกว้างเช่นกัน กล่าวคือ จะเก็บภาษีจากการบริโภคทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการบริโภคที่ครัวเรือนซื้อด้วยเงินสดหรือมิได้เป็นเงินสดก็ตาม

3.3) การใช้ฐานความมั่งคั่ง

เมื่อพิจารณาการจัดเก็บภาษีบนฐานความมั่งคั่งในแง่ที่เป็นมูลค่าของรายได้จากเงินทุนที่เกิดขึ้นจริง ในกรณีนี้เราอาจจะเก็บภาษีความมั่งคั่งเท่ากับภาษีจากเงินได้ กล่าวคือ ถ้าเงินทุนให้ผลตอบแทนในอัตรา 10 เปอร์เซ็นต์ มีค่าเท่ากับการเก็บภาษี 1 เปอร์เซ็นต์จากความมั่งคั่งนั่นเอง ฉะนั้น การเก็บภาษีฐานความมั่งคั่ง จึงควรเก็บภาษีเงินได้จากเงินทุน

นอกจากนี้ ยังมีทัศนะอื่นๆ อีกต่อประเด็นปัญหาเรื่องภาษีฐานความมั่งคั่ง ซึ่งเราไม่ควรมองข้ามไปก็คือ การออมที่เป็นการเลื่อนการบริโภคออกไป มีอิทธิพลต่อการสะสมความมั่งคั่ง ตัวมันเองเกิดผลนอกเงย และให้ความพอใจแก่ผู้ถือครองในรูปของการเพิ่มขึ้นของความมั่งคั่ง และอำนาจทางเศรษฐกิจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะไปเพิ่มศักยภาพในการบริโภค ดังนั้นจึงควรรวมเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบของฐานภาษีด้วย

อย่างไรก็ตาม การจัดเก็บภาษีความมั่งคั่งมักจะมีปัญหาทางสังคมและการเมือง อันเป็นผลจากการกระจุกตัวของ การถือครองความมั่งคั่ง ส่งผลต่อการกระจายอำนาจทางการเมือง เกิดการเกี่ยวพันกันระหว่างความไม่เท่าเทียมกันในสังคมและอำนาจทางการเมือง อันเป็นผลจากความไม่เท่าเทียมกันในความมั่งคั่ง

แต่ด้วยเหตุที่การจัดเก็บภาษีเงินได้ในประเทศต่างๆ ยังห่างไกลจากแนวความคิดของเงินได้ในความหมายอย่างกว้างอย่างมาก ด้วยเหตุนี้จึงมีการจัดเก็บภาษีความมั่งคั่ง เพื่อเป็นวิธีการอันดับรองของการประเมินการภาษีภายใต้ระบบการจัดเก็บภาษีเงินได้ในความหมายอย่างกว้าง และในความเป็นจริง ระบบเศรษฐกิจมีความซับซ้อน กฎหมายภาษีก็ต้องร่างให้เข้ากับสภาพความซับซ้อนนั้น ในทางปฏิบัติจึงไม่มีแนวความคิดของฐานภาษีใดฐานภาษีหนึ่งเพียงอย่างเดียวที่แสดงนัยที่สมบูรณ์ได้ การจัดเก็บภาษีจึงต้องใช้ทั้งรายได้ การบริโภค และความมั่งคั่ง อย่างไรก็ตาม การจัดเก็บภาษีเพื่อความเป็นธรรม การเลือกคุณสมบัติของดัชนีเพื่อวัดความสามารถทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งถือได้ว่าเป็นขั้นแรกของการออกแบบโครงสร้างภาษีเพื่อความเป็นธรรม และขั้นที่สองก็คือ การเอาดัชนีที่ใช้วัดความสามารถทางเศรษฐกิจไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับความซับซ้อนของระบบเศรษฐกิจ⁵¹

⁵¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุสิตลักษณ์ ตราชูธรรม, หลักกฎหมายภาษีอากร (The Principles of Tax Law), พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ สถาบัน ที เทรนนิ่ง เซ็นเตอร์, 2555, หน้า 4 -5

(4) ความเป็นธรรมในแนวตั้งและโครงสร้างอัตราภาษี

การพิจารณาในหัวข้อนี้ จะเลือกเอารายได้เป็นฐานภาษี ทั้งนี้ รายได้เป็นดัชนีที่ใช้วัดความสามารถในการเสียภาษีที่ได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไป โดยถือว่า ประชาชนที่มีรายได้เท่ากัน ควรจะเสียภาษีเท่าๆกัน ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน ควรจะเสียภาษีแตกต่างกัน ประเด็นที่เราจะพิจารณาต่อไปก็คือ ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกัน ควรจะเสียภาษีแตกต่างกันอย่างไร จึงจะทำให้การจัดเก็บภาษีเกิดความเป็นธรรมในแนวตั้ง

ในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์ ระบบภาษีที่เป็นธรรม ควรเป็นระบบที่ทำให้การเสียสละอรรถประโยชน์ของผู้เสียภาษีทุกคนเท่ากัน (Equal Sacrifice) และความเป็นธรรมในแนวตั้ง (Vertical Equity) จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เสียภาษีทุกคนรับภาระทางจิตพิสัย (subjective burden of taxation) เท่ากัน ซึ่งภาระทางจิตพิสัยที่เท่ากันนี้มีได้หมายความว่า ภาระในรูปตัวเงินจะต้องเท่ากัน

แนวความคิดเกี่ยวกับการเสียสละที่เท่ากัน

การพิจารณาความเป็นธรรมในแนวตั้ง ในการจัดเก็บภาษีได้ดำเนินการตามแนวทาง 2 ประการ คือ ประการแรก อยู่บนพื้นฐานของอรรถประโยชน์เพิ่มของเงินได้ ซึ่งนำไปประยุกต์ใช้กับบุคคลทุกคน ประการที่สอง อยู่บนพื้นฐานของฟังก์ชันสวัสดิการสังคม หลักประการแรกเริ่มตั้งแต่ John Stuart Mill ได้บัญญัติ หลักการเสียสละเท่ากัน (Equal Sacrifice Prescription) ผู้เสียภาษีได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ถ้าการเสียภาษีของเขา ทำให้เขาเสียสละอรรถประโยชน์ของเงินได้ที่เท่ากัน หรือผู้เสียภาษีแต่ละคนสูญเสียสวัสดิการไปเท่าๆ กัน ซึ่งการสูญเสียสวัสดิการของผู้เสียภาษีจะไปเกี่ยวข้องกับการสูญเสียรายได้ ซึ่งวัดจากเส้นอรรถประโยชน์เพิ่มของเงินได้ของผู้เสียภาษี โดยสมมติว่าเราทราบเส้นอรรถประโยชน์เพิ่มของเงินได้ และอรรถประโยชน์เพิ่มของเงินได้ของทุกคนมีลักษณะเหมือนกัน

จากหลักการเสียสละที่เท่ากัน คำถามที่ยุ่งยากมากก็คือ คนที่มีรายได้แตกต่างกัน ควรจะเสียภาษีจำนวนแตกต่างกันอย่างไร การที่เราจะตอบคำถามนี้ได้ ขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ

คือ ประการแรก เราต้องทราบรูปร่างของเส้นอรรถประโยชน์เพิ่มของเงินได้ ประการที่สอง การนิยามความเท่าเทียมกันของการเสียสละ (equality of sacrifice) ซึ่งอาจจำแนกแนวความคิดเกี่ยวกับความเท่าเทียมของการเสียสละออกได้ 3 แนวความคิด ดังที่ นายโคเฮน - สจิวต์ (A.J. Cohen - Stuart) และนายเอดจ์เวิร์ธ (F.Y. Edgeworth) จำแนกเอาไว้คือ ประการแรก การเสียสละสมบูรณ์เท่ากัน (Equal Absolute Sacrifice) ประการที่สอง การเสียสละตามสัดส่วนเท่ากัน (Equal Proportional Sacrifice) และประการที่สาม การเสียสละส่วนเพิ่มเท่ากัน (Equal Marginal Sacrifice)

หลักการวัดความสามารถ

วิธีที่หนึ่ง วัดจากการเสียสละ เรียกว่า ทฤษฎีการเสียสละ (Sacrifice Theory) หลักเกณฑ์และวิธีการวัดเป็นไปทำนองเดียวกับทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utility Theory) การวัดลักษณะนี้ถือว่าเป็นการทดสอบแบบกรตุวจาก (Subjective Test) คือ อธิบายเนื้อหาสาระสำคัญอ้างอิงเหตุผลสรุป ความรู้สึกดีใจหรือเสียใจ (Pain or Pleasure)

การวัดความสามารถในการเสียสละเงินภาษีอากรแก่รัฐนิยมจัดแบ่งไว้เพียงสามแบบ คือ (1) การเสียสละน้อยที่สุด และการเสียสละขั้นต่ำ (Least and Minimum Sacrifice) (2) การเสียสละเป็นสัดส่วนเท่ากัน (Equal Proportional Sacrifice) และ (3) การเสียสละสุดท้ายเท่ากัน (Equal Marginal Sacrifice)

Blum และ Kalven ช่วยกันจัดสรรการเสียสละขั้นต่ำในรูปการเสียภาษีอากรสรุปผลว่าก่อให้เกิดการแบ่งภาระภาษีอากรในลักษณะที่ฝ่ายมั่งคั่งร่ำรวยรับภาระภาษีอากรไว้มากกว่าฝ่ายยากจน ทั้งนี้เนื่องจากการจ่ายเงินน้อยที่สุด หรือการจ่ายเงินขั้นต่ำสุดของบุคคลที่ร่ำรวยย่อมเป็นจำนวนเงินสูงกว่าบุคคลที่ยากจน คือ มีความโน้มเอียงที่จะจ่าย (Propensity to Pay) แตกต่างกัน ทั้งในทางความต้องการที่จะจ่าย และความสามารถที่จะจ่าย (Incentive and Capacity to Pay) การสนับสนุนทฤษฎีการเสียสละที่น้อยที่สุดและการเสียสละขั้นต่ำสุดนี้ มีผลดีในทางส่งเสริมให้รัฐบาลจัดเก็บภาษียอดรวมหรือภาระภาษีส่วนรวมระมัดระวังให้ประหยัดที่สุด หรือเป็นจำนวนวงเงินที่น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรย่อมนิยมชอบหลักเกณฑ์การเสียสละน้อยที่สุดและ

ขั้นต่ำที่สุด เนื่องจากเมื่อคำนวณเงินแล้วน้อยกว่าภาษีอากรตามทฤษฎีการเสียสละในรูปแบบอื่นๆ การเรียกร้องให้รัฐบาลลดภาษีอากรและจำกัดการขยายขอบเขตอำนาจหน้าที่ในบริการงานของรัฐ นิยมกล่าวอ้างว่า รัฐบาลกำหนดให้ประชาชนพลเมืองเสียสละเงินในรูปการภาษีอากรในทางที่เป็นการเสียสละสูงสุด (Maximum Sacrifice) จนกระทั่งยากที่จะทนแบกภาระภาษีอันหนักหน่วงไว้ได้อีกต่อไปแล้ว ประชาชนตีผลให้รัฐบาลหาทางลดภาระภาษีอากรโดยวิธียกเว้น ลดหย่อนผ่อนผัน หยุดพักภาระภาษีชั่วคราว และอื่นๆ อยู่หลายเรื่องและบ่อยครั้ง

Mili ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า การแบ่งภาระภาษีให้เป็นธรรมตามหลักความสามารถ ควรต้องให้สอดคล้องกันกับการเสียสละแบบสัดส่วนเท่ากัน

Taussing ได้สนับสนุนอย่างเต็มที่ให้มีการแบ่งภาระภาษีตามหลักความสามารถ โดยยึดหลักการเสียสละเป็นสัดส่วนเท่ากัน บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจเท่ากันจ่ายภาษีอากรเป็นจำนวนเงินเท่ากันและบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน ควรต้องจ่ายภาษีอากรเป็นจำนวนมากน้อยแตกต่างกันตามอัตราส่วนเพิ่มขึ้นเท่ากัน

การเสียสละแบบสัดส่วนเท่ากันนี้มีข้อดีเด่นตรงที่กำหนดโครงสร้างการภาษีอากรได้ง่าย ทั้งทางด้านฐานภาษีอากรและอัตราภาษีอากร เนื่องจากอัตราภาษีคงที่ตายตัว (Flat Rate) เมื่อจ่ายภาษีอากรแก่รัฐแล้วทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจส่วนตัวของผู้เสียภาษีอากรเปลี่ยนแปลงไปในสัดส่วนที่เท่าเทียมกันอีกด้วย ถือว่าเป็นการรักษาฐานะเดิมคงที่ไว้ได้เท่ากันทั้งฝ่ายที่ร่ำรวยและยากจน กรณีที่มีการอธิบายแนวความคิดของ Adam Smith เรื่องการแบ่งภาระภาษีให้เป็นธรรมตามหลักความสามารถระบุว่าท่านผู้นี้สนับสนุนและนำเสนอหลักเกณฑ์การเสียสละแบบสัดส่วนเท่ากันอีกด้วย อย่างไรก็ตามการเสียสละเท่ากันจะใช้ในภาคปฏิบัติได้ผลดีก็ต่อเมื่อมีการเฉลี่ยรายได้และทรัพย์สิน หรือความมั่งคั่งในหมู่ประชาชนในลักษณะที่มีสัดส่วนเท่ากัน

Musgrave อธิบายทฤษฎีการเสียสละในลักษณะเปรียบเทียบ และลงความเห็นไว้ว่า ควรต้องสนับสนุนกฎการเสียสละสุดท้ายเท่ากัน

ตามทฤษฎีอรรถประโยชน์สุดท้ายให้ความสำคัญสูงสุดแก่น้ำหยดสุดท้ายที่ดื่ม โดยมีเหตุผลอ้างอิงเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ผู้ที่หิวมากและหิวน้อยเมื่อดื่มเพียงพอแล้ว ย่อมเห็นคุณค่าของน้ำหยดสุดท้ายเท่ากันอย่างแน่นอน ทฤษฎีการเสียสละสุดท้ายเท่ากันก็มีเหตุผลที่สนับสนุนและให้ความสำคัญสูงสุดแก่เงินภาษีอากรบาทสุดท้าย ถือว่ามีการแบ่งภาระภาษีได้เป็นธรรมตามหลักความสามารถ เมื่อเฉลี่ยกันจ่ายเงินแก่รัฐตามอัตราส่วนแบบก้าวหน้าแล้ว ทำให้ฝ่ายร่ำรวยและฝ่ายยากจนพึงพอใจหรือเห็นคุณค่าในเหรียญบาทสุดท้ายเท่าเทียมกัน

Kendrick ได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องทฤษฎีการเสียสละ สรุปผลว่า ทฤษฎีการเสียสละน่าจะนำมาใช้ได้ดีเฉพาะการจัดความสามารถจากฐานภาษีการบริโภคเท่านั้น ซึ่งน่าจะยอมรับได้ว่าความเป็นจริงเนื่องจากผู้บริโภคจะจ่ายเงินภาษีอากรเฉพาะส่วนที่ตนซื้อเข้ามาเพื่อต่อการบริโภค เมื่อรู้สึกไม่อิ่มแล้วก็จำเป็นต้องหยุดบริโภคหรือหยุดเสียภาษีอากรในอาหารคำสุดท้ายนั้น แต่สำหรับเรื่องเงินได้ ทรัพย์สินรับเข้ามาเมื่อใดก็ให้เกิดความผาสุกเมื่อนั้น ยิ่งรับมามากเท่าใดก็ให้เพิ่มความพึงพอใจไม่รู้จบสิ้น จึงไม่ยอมหยุดรับเข้ามาโดยเด็ดขาด เพราะไม่ต้องมีการแบกหามหรือนำเก็บไว้ในร่างกายแต่อย่างใด เพียงแต่ส่งเข้าเก็บไว้ในธนาคารหรือที่ไหนๆก็สุขใจเพิ่มขึ้น ดังนั้นเงินบาทสุดท้ายจึงแตกต่างกับน้ำหยดสุดท้ายมาก

วิธีที่สอง วัดจากความเสมอภาค หลักเกณฑ์และวิธีการวัดจากปัจจัยที่ทำให้ได้มาซึ่งความสามารถเรียกว่า Faculty Theory การวัดตามลักษณะนี้ถือว่าเป็นการทดสอบแบบกรรมกรการ (Objective Test) คือ อธิบายตามข้อมูลข้อเท็จจริงที่ปรากฏมาวิเคราะห์เรื่องความเสมอภาคเกี่ยวกับภาษีอากร เกี่ยวข้องโดยตรงกับอำนาจทางฐานะเศรษฐกิจส่วนตัวจากรายได้ทรัพย์สินและการบริโภค ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะแสดงว่าใครคนหนึ่งสามารถรับภาระภาษีไว้ได้มากน้อยเพียงใด

การวัดความเสมอภาคในการเสียภาษีอากรทำได้สองทาง คือ

1) วัดความเสมอภาคตามแนวนอน (Horizontal Equality) เป็นการนำปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสามารถเสียภาษีอากรที่เท่าเทียมกัน หรือมีฐานะเศรษฐกิจส่วนตัวเท่ากัน ว่าได้เฉลี่ยจ่ายเงินแก่รัฐในรูปการภาษีอากรเท่ากันหรือไม่ และเป็นจำนวนเงินมากน้อยเท่าใด

2) การวัดความสามารถตามแนวตั้ง (Vertical Equality) เป็นการนำเอาปัจจัยที่ทำให้เกิดความสามารถที่แตกต่างกันตามฐานะเศรษฐกิจส่วนตัวของผู้เสียภาษีอากรตามข้อมูล มาเปรียบเทียบว่ามีภาระภาษีมากน้อยแตกต่างกันเป็นจำนวนเงินเท่าใด และเป็นสัดส่วนเท่าใด

Stamp ให้ความสำคัญเห็นเรื่องหลักการเสมอภาคที่ดีมีประโยชน์ โดยกล่าวว่า ถ้ารัฐบาลเกณฑ์แรงงานเพื่อใช้ประโยชน์โดยตรงแล้ว ย่อมต้องหวังพึ่งพาผู้ที่มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มากกว่าผู้พิการอ่อนแอให้ทำงานหนัก งานบางอย่างจำเป็นต้องใช้คนสูงแทนคนเตี้ย ครูสอนศิษย์ ปัญญาดีย่อมรับเอาความรอบรู้ไว้ได้มากกว่าการสอนศิษย์ปัญญาอ่อน จากข้อคิดเห็นนี้เป็นที่ยอมรับว่าศิษย์ที่มีสติปัญญาความมานะอดทนสูงกว่าก็ย่อมสอบได้คะแนนสูงกว่า เกี่ยวกับหลักความเสมอภาคจึงอธิบายได้ว่า ความเสมอภาคในการให้โทษทัณฑ์และการให้รางวัลนั้น ควรต้องยอมรับหลักการให้โอกาสเท่าเทียมกัน คือ ให้ทำงานได้โดยไม่จำกัดสิทธิเสรีภาพทั้งฝ่ายแข็งแรงและอ่อนแอ ส่วนผลการปฏิบัติงานแตกต่างกันระหว่างคนสูงกับคนเตี้ยเป็นอีกเรื่องหนึ่ง การรับศิษย์เรียนหนังสือควรต้องรับไว้ทุกระดับสติปัญญาแตกต่างกัน ส่วนการสอบทดสอบได้พิจารณากันในภายหลัง

เฉพาะเรื่องภาษีอากรควรต้องพิจารณาเกี่ยวกับการให้โทษทัณฑ์ และให้รางวัล ทั้งสองทาง คือด้าน Subjective และ Objective ผู้เสียภาษีอากรฝ่ายร่ำรวยและยากจนควรต้องก่อให้เกิดความรู้สึกว่าเสียสละความผาสุกส่วนตัวเพื่อส่วนรวมได้รับความพึงพอใจ หรือความดีใจเสียใจ เท่ากันทางหนึ่ง และอีกทางหนึ่งพิจารณาความเสมอภาคเกี่ยวกับฐานะทางเศรษฐกิจส่วนตัวเรื่องเงินได้ ทรัพย์สิน การบริโภค ตลอดจนการดำรงชีวิตของผู้เสียภาษีอากรในลักษณะที่จัดการแบ่งปันรายได้ และความมั่งคั่งตามฐานะเศรษฐกิจแต่ละรายซึ่งแตกต่างกันโดยเสมอภาค คือ ให้โอกาสร่ำรวยเท่ากัน แต่ใครจะรวยกว่ากันเป็นอีกประเด็นหนึ่ง

Seligman ได้ให้ความสำคัญของ Faculty Theory ที่จะนำมาประกอบการพิจารณาแบ่งภาระภาษีให้เป็นธรรมตามหลักความสามารถโดยละเอียด โดยได้นำข้อมูลเกี่ยวกับการภาษีอากรมาวิเคราะห์เปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นตามหลักความเสมอภาค สรุปความคิดเห็นได้ว่า การแบ่งภาระภาษีให้เสมอภาคควรต้องกำหนดภาษีอากรแบบก้าวหน้า (Progressive Taxation) กรณี

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นตัวอย่างในแง่ดีสำหรับการกำหนดโครงสร้างภาษีอากรแบบก้าวหน้า คือ มีการแบ่งระดับขั้นของฐานภาษีอากรและอัตราภาษีอากร คำนวณจากเงินภาษีอากรยอดรวมจากทุก ระดับขั้นตอนรวมกันตามหลักความเสมอภาคในการแบ่งภาระภาษีอากร ถ้ากำหนดโครงสร้างภาษีอากรแบบก้าวหน้าให้สูงขึ้นได้มากเท่าใด ย่อมจัดสรรแบ่งปันความเสมอภาคได้ดีเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

Piquou ได้ศึกษาหาวิธีการเพิ่มความเสมอภาคเกี่ยวกับภาษีอากร โดยนำข้อมูล การแบ่งปันหรือการเฉลี่ยรายได้และความมั่งคั่งที่ Vilfredo Pareto นักเศรษฐศาสตร์ชาวอิตาลีเสนอไว้ เป็นข้อมูลจากหลายประเทศมาศึกษาหาทางแบ่งภาระภาษีอากรให้เสมอภาค และสรุปผลว่า ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจด้านรายได้และความมั่งคั่งนั้น ยากยิ่งจะใช้นโยบายภาษีอากรเป็น เครื่องมือภาระภาษีอากรฝ่ายที่ยากจนรับไว้หนักกว่าฝ่ายที่ร่ำรวย การพิจารณารายละเอียดเป็นสิ่งที่ จำเป็น พร้อมกับเสนอให้กำหนดอัตราภาษีแบบก้าวหน้า จัดเก็บจากเงินได้ประเภทใช้เงินลงทุนสูงกว่า ประเภทเงินได้จากการใช้แรงงาน จึงจะสอดคล้องกับหลักความเสมอภาคที่ปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันใน เรื่อง Equal Treatment และยังให้ความคิดเห็นว่า การเสียสละมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันกับความ เสมอภาคมากเนื่องจากการเสียสละเงินภาษีอากรแก่รัฐเป็นการสูญเสียความผาสุก (Loss of Welfare) และการสูญเสียความผาสุกถือเป็นการสูญเสียเงินได้ (Loss of income)

คำกล่าวของท่านผู้นี้มีสิ่งที่น่าสนใจ คือ นโยบายภาษีอากรเพื่อเฉลี่ยความมั่งคั่ง นั้นปฏิบัติได้ยากยิ่ง แม้ในประเทศที่เห็นความสำคัญและจำเป็นโดยริบด่วน การจัดเก็บภาษีจาก ทรัพย์สินมรดกตกทอดและจากเงินได้ประเภทการใช้เงินลงทุนและทรัพย์สินลงทุน ปรากฏผลว่า อย่าง ดีทำได้เพียงแต่กำหนดให้จ่ายภาษีอากรเท่ากับเงินได้จากการใช้แรงงาน หรือยังมีการลดหย่อนผ่อน ผันภาระภาษีอากรให้มากกว่ากรณีการใช้แรงงานเสียอีก ซึ่งน่าจะคิดได้ว่าเนื่องจากรัฐบาลเกรงใจกลุ่ม อธิปไตยทางเศรษฐกิจมากกว่าสาเหตุอื่น ดังคำกล่าวของ Rousseau ใน Discourses on the Cause of Inequality ว่า “Government was device of the rich and the strong to protect their property against the poor”

วิธีที่สาม วัดจากฐานภาษีอากร หลักเกณฑ์และวิธีการทดสอบเป็นไปตามทฤษฎี อรรถประโยชน์สุดท้าย (Marginal Utility Theory) Fisher ใช้วิธีการสถิติวัดอรรถประโยชน์สุดท้าย

เพื่อทดสอบความยุติธรรมในการแบ่งภาระภาษีเงินได้ตามหลักความสามารถ จากผลของการวิเคราะห์หลักอรรถประโยชน์สุดท้ายแล้ว ได้แสดงหลักฐานอ้างอิงเหตุผลสนับสนุนว่า ภาษีเงินได้ควรต้องกำหนดไว้แบบก้าวหน้า

Stamp ศึกษาการแบ่งภาระภาษีตามหลักความสามารถจากเงินได้สุทธิ แสดงให้เห็นว่าอรรถประโยชน์สุดท้ายมีความโน้มเอียงลดลงเรื่อยๆ ขณะที่เงินได้เพิ่มมากขึ้น แต่อรรถประโยชน์สุดท้ายของเงินได้สุทธินั้นไม่เคยปรากฏว่ามีค่าเท่ากับศูนย์

การยอมรับกฎแห่งการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์ (Law of Diminishing Utility) มีอิทธิพลสำคัญต่อการสนับสนุนให้มีการกำหนดภาษีเงินได้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหการทำงานไว้ล่วงหน้า ความยากจนและร่ำรวยก่อให้เกิดขึ้นเนื่องจากความขยันหมั่นเพียรที่แตกต่างกัน การให้รางวัลและโทษทัณฑ์แก่ผู้ทำงาน ทำได้โดยรัฐบาลยกเว้นภาษีเงินได้ในส่วนที่รับมาจากการเพิ่มชั่วโมงทำงานหรือเพิ่มผลการปฏิบัติงาน ตรงกันข้ามกรณีที่ปรากฏว่าผู้ทำงานเกียจคร้านลดชั่วโมงทำงานหันไปพักผ่อนนอนหลับแทน หรือผลการปฏิบัติงานต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ ให้นำชั่วโมงทำงานและผลงานที่ลดลงนั้นมาคำนวณเพิ่มเป็นเงินได้ แล้วประเมินภาษีอากรจากเงินได้ส่วนเกียจคร้านนี้ในอัตราสูงเป็นพิเศษ และไม่ยอมให้หักค่าใช้จ่ายในการทำงานและค่าลดหย่อนใดๆทั้งสิ้น

Simmons กล่าวว่า วิธีการเพิ่มภาระภาษีอากรกับมนุษย์เกียจคร้านต่อการทำงานถือเป็นการส่งเสริมเพิ่มพลังความขยันขันแข็งให้กับประชาชน นอกจากรัฐบาลจะเพิ่มรายได้ให้รัฐตามผลิตผลแล้ว ยังเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญรุดหน้าไปได้อย่างรวดเร็วจากการเพิ่มความขยันขันแข็งอีกด้วย

การให้โทษทัณฑ์ทางภาษีอากรเป็นโทษสถานเบาว่ากรณีปลดออกให้ออกและไล่ ออก แต่น่าจะได้ผลดี เนื่องจากปัจเจกบุคคลย่อมมีความอับอายขายหน้า คงจะต้องแข่งขันขยันกันทำงานยกใหญ่ อย่างไรก็ตาม เมื่อค่าของอรรถประโยชน์สุดท้ายไม่เท่ากับศูนย์จึงเกิดความสงสัยว่าปัจเจกบุคคลทำงานเพื่อรายได้เท่านั้นหรืออย่างไร ทำไมจึงเห็นว่าบุคคลที่ร่ำรวยจึงยิ่งขยันขันแข็งเพิ่มขึ้น สงสัยว่าจะเกิดความรู้สึกไม่รู้สึกไม่รู้จักไม่รู้จักอิมไม่รู้จักพอ จึงได้หาทางทดสอบต่อไป

Sanders ได้วิจัยโดยสัมภาษณ์สอบถามผู้บริหารธุรกิจในตำแหน่งที่ปรึกษา หัวหน้างาน 160 รายคำตอบที่ออกมากลับกลายเป็นว่า ถ้าเพิ่มภาษีเงินได้ไม่มีผลดีต่อการทำงานได้ เนื่องจากทุกคนทำงานหนักเต็มที่อยู่แล้ว คำตอบแบบนี้ย่อมฉลาดที่ไม่ยอมชี้โพรงให้กระรอก ผู้ทำงานมีเงินได้ต้องการลดภาระภาษีอากร ไม่ใช่ต้องการเพิ่มภาระภาษีอากร

Break ให้ความเห็นว่า การส่งเสริมเพิ่มการขยันงานเรื่องภาษีเงินได้ จะมีผลน้อยกว่าความสำคัญด้านการเศรษฐกิจและจิตวิทยาสังคม ซึ่งน่าจะสรุปได้ว่าบรรดประโยชน์สูงสุดท้ายลดน้อยถอยลงนั้น ไม่น่าวิตกว่าจะลดการทำงานหันไปพักผ่อนนอนหลับ เนื่องจากไม่เท่ากับศูนย์ และเงินได้ที่มากมายล้นเหลือนั้นยังเพิ่มความผาสุกไม่จบสิ้น

สำหรับเรื่องความขยันขันแข็งของประชาชนพลเมืองแตกต่างกันไปตามนิสัยของปัจเจกบุคคล บางรายการควรต้องลงโทษทัณฑ์ บางรายการควรต้องให้รางวัลจึงจะขยัน แต่บางรายการไม่ต้องทำอะไรให้ก็ขยันได้เองอยู่แล้ว เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงตามภาคปฏิบัติการ ฐานภาษีเงินได้แสดงถึงการแบ่งภาระภาษีให้เป็นธรรมตามหลักความสามารถเนื่องจาก

- 1) กำหนดตามกฎหมายให้จัดเก็บภาษีอากรจากเงินได้ทุกชนิดตามหลักการเสมอภาค
- 2) จัดแบ่งระดับขั้นเงินได้ตามโครงสร้างฐานภาษีอากรแบบก้าวหน้า สามารถแบ่งภาระภาษีอากรให้ยุติธรรมได้ในแต่ละขั้น
- 3) กำหนดหักค่าใช้จ่ายในการทำงานหาเงินได้ตามแบบรายการ ซึ่งมีผลให้วงเงินหักค่าใช้จ่ายยุติธรรมตามความเป็นจริง
- 4) กำหนดการหักค่าลดหย่อนตามสภาพบุคคลและครอบครัว เพียงพอต่อมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ และมากน้อยตามสภาพกรณี

5) กำหนดฐานภาษีเงินได้เป็นเงินได้สุทธิ ซึ่งมีค่าเท่ากับจำนวนเงินรายได้รวมหักลบออกด้วยค่าใช้จ่ายและค่าหักลดหย่อน จึงแบ่งภาระภาษีได้เป็นธรรมกว่ากรณีจัดเก็บจากฐานภาษีอากรที่เป็นเงินได้รวม

เรื่องความเป็นธรรมตามหลักความสามารถเกี่ยวกับฐานภาษีอากร ยังมีรายละเอียดควรต้องได้รับการพิจารณาหลายประการเป็นต้นว่า

- 1) ประเภทเงินได้แตกต่างกันตามแหล่งที่มาของเงินได้ ทั้งเรื่องการใช้แรงงานและการใช้เงินลงทุน เงินได้มาเป็นประจำกับเงินได้นานๆเกิดขึ้นครั้งหนึ่ง
- 2) การยกเว้นภาษีเงินได้ให้กับบุคคลบางอาชีพ หรือเงินได้บางประเภท ตามเหตุผลของมนุษยธรรม การเศรษฐกิจ การสังคม การเมือง การคลังของรัฐ
- 3) การลดหย่อนผ่อนผันกับภาระภาษีเป็นพิเศษสำหรับรายได้บางประเภท มีผลทำให้การรับภาระภาษีน้อยแตกต่างกันไป เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบกัน
- 4) การหยุดพักภาระภาษีตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในการหาเงินได้ มีผลทำให้เงินได้บางประเภทปลอดภาระภาษีชั่วคราว แต่ขณะเดียวกันเงินได้จากธุรกิจอย่างอื่นต้องจ่ายเงินภาษีเงินได้เป็นประจำ
- 5) การลดภาระภาษีเงินได้บางประเภท เป็นต้นว่า กำหนดวงเงินหักค่าใช้จ่ายและค่าลดหย่อนไว้มากน้อยแตกต่างกันตามประเภทเงินได้ ทำให้ภาระภาษีอากรแตกต่างกันไปตามที่ได้กำหนดนั้น

วิธีที่สี่ วัดจากอัตราภาษีอากร และแบ่งภาระภาษีอากรตามหลักความสามารถ นิยมพิจารณาและทดสอบจากอัตราภาษีอากรทั้งสามแบบ คือ

- 1) โครงสร้างอัตราภาษีอากร (Tax Rate Structure) ซึ่งเป็นอัตราอากรที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย หรือเรียกว่าอัตราภาษีอากรในนาม (Nominal Rate) เป็นอัตราภาษีที่นำมาคำนวณหาจำนวนเงินภาษีอากร

2) อัตราภาษีอากรที่แท้จริงถัวเฉลี่ย (Average Effective Rate คำย่อคือ AER) หรือเรียกว่าอัตราภาษีอากรตามความเป็นจริง (Real Rate หรือ Actual Rate) บางทีเรียกสั้นๆ ว่า อัตราที่แท้จริง (Effective Rate หรือ ER) ก็เข้าใจว่าเป็นอัตราภาษีที่แท้จริงถัวเฉลี่ย เนื่องจากการวิเคราะห์อัตราภาษีอากรเป็นจำนวนหลายล้านราย นำมาเปรียบเทียบนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก จึงนิยมใช้วิธีถัวเฉลี่ยแทน อัตราภาษีที่แท้จริงมีค่าเท่ากับอัตราส่วนร้อยละของจำนวนเงินภาษีอากรหารด้วยฐานภาษีอากร

3) อัตราภาษีสุดท้าย (Marginal Tax Rate คำย่อคือ MTR) ซึ่งเป็นที่เข้าใจมาจากตัวเลขถัวเฉลี่ยเช่นเดียวกันกับอัตราที่แท้จริง อัตราภาษีสุดท้ายมีค่าเท่ากับอัตราส่วนร้อยละของจำนวนเงินภาษีอากรที่เพิ่มขึ้น หารด้วยฐานภาษีอากรส่วนที่เพิ่มขึ้น

เรื่องโครงสร้างอัตราภาษีอากรนั้นเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า โครงสร้างอัตราภาษีแบบก้าวหน้าสอดคล้องกับหลักความสามารถในการจ่ายภาษีอากร ส่วนจะเลือกอัตราภาษีก้าวหน้าแบบใดเป็นไปตามความเหมาะสม ซึ่งกำหนดไว้ในเรื่องภาษีเงินได้ที่มีโครงสร้างภาษีแบบก้าวหน้าสำหรับภาษีอากรจากฐานทรัพย์สินและฐานบริโภคยังนิยมอัตราภาษีแบบคงที่และถอยหลัง

Samuelson แสดงความคิดเห็นว่า ถ้าความยืดหยุ่นของฐานภาษีอากรมีค่ามากกว่าหนึ่ง ควรต้องใช้โครงสร้างอัตราภาษีแบบก้าวหน้า ถ้ามีค่าเท่ากับหนึ่งควรต้องใช้อัตราคงที่ และถ้าน้อยกว่าหนึ่งควรต้องใช้อัตราภาษีแบบลดน้อยถอยลง

สำหรับอัตราภาษีที่แท้จริงและอัตราภาษีสุดท้าย เมื่อหาค่าได้แล้วนิยมนำมาเปรียบเทียบทั้งด้านตารางตัวเลขและเขียนกราฟ ข้อสังเกต คือ การหาค่าของอัตราภาษีที่แท้จริงและอัตราภาษีสุดท้ายนิยมหาจากเงินได้หลังหักค่าใช้จ่าย หรือเงินได้ที่ปรับปรุงแล้ว (Adjusted Gross Income) อย่างไรก็ตาม การหาค่าของอัตราภาษีที่แท้จริงและอัตราภาษีสุดท้ายจากเงินได้หลังจากหักภาษีอากร (Disposable Income) มีประโยชน์ที่จะเปรียบเทียบอัตราภาษีและพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับการแบ่งภาระภาษีให้เป็นธรรม ตามหลักความสามารถทางด้านการวัดอัตราภาษีเพิ่มขึ้นได้อีกทางหนึ่ง การวัดอัตราภาษีสุดท้าย มีหลักเกณฑ์และวิธีการเช่นเดียวกันกับในเรื่องอรรถประโยชน์

สุดท้าย ส่วนการวัดอัตราภาษีที่แท้จริง มีหลักเกณฑ์และวิธีการตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในเรื่องฐานภาษี จำนวนเงินภาษี และอัตราภาษีที่จ่ายจริง ผลปรากฏว่าอัตราภาษีสุดท้ายตามหลักการเสียสละสุดท้ายนั้น จะมีค่าเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงกว่าอัตราที่แท้จริงเสมอ แสดงว่าผู้เสียภาษีอากรแก่รัฐน่าจะดีใจ หรือพอใจที่รัฐบาลจัดเก็บภาษีอากรเป็นอัตราที่ต่ำกว่าความเสียสละที่ประชาชนพลเมืองนำเสนอให้ อัตราภาษีที่แท้จริงนี้ยังต่ำกว่าอัตราภาษีในนามหรืออัตราภาษีตามโครงสร้างที่กำหนดไว้ในกฎหมายเสมอ เนื่องจากอัตราที่แท้จริงหาจากฐานภาษีอากร หรือจำนวนเงินที่นำมาคำนวณหาจำนวนเงินภาษีอากร ถ้าเป็นเงินได้ คือเงินได้สุทธิซึ่งได้หักค่าใช้จ่ายและหักค่าลดหย่อนออกแล้วจึงมีจำนวนเงินต่ำกว่ากรณีที่ทำค่าภาษีอากรจากเงินได้รวม กรณีที่ถูกตามท่านมีเงินได้เท่าใด ควรต้องตอบให้สัมพันธ์กับเงินได้หลังหักภาษีอากร เนื่องจากถือว่าเงินได้หลักจากหักภาษีอากรเป็นจำนวนเงินที่รับมาจ่ายใช้สอยได้อย่างแท้จริงของผู้มีเงินได้

ตามปกติการกำหนดอัตราภาษีอากรในแต่ละประเทศ รัฐบาลจะทำการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยอยู่เสมอ การพิจารณาเรื่องความเป็นธรรมในการแบ่งภาระภาษี จึงควรต้องติดตามวัดผลกันได้ตลอดไป ทุกครั้งที่มีการเพิ่มลดอัตราประเภทหนึ่งใด มักจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง แม้แต่ภาษีเงินได้ที่กำหนดโครงสร้างอัตราภาษีไว้แบบก้าวหน้า สอดคล้องต้องกับหลักวิชาการแบ่งภาระภาษีอากรให้เป็นธรรมแล้ว ยังมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องกำหนดไว้เป็นร้อยละเท่าใดในเงินได้ขั้นแรกและขั้นสุดท้าย คำถามเป็นไปในทางที่ว่า ทำไมจึงเริ่มต้นร้อยละสิบ ทำไมจึงไม่เริ่มต้นเท่ากับร้อยละห้าหรือร้อยละหนึ่ง แล้วอัตราภาษีขั้นสูงสุดทำไมจึงเป็นร้อยละห้าสิบ ทำไมจึงไม่กำหนดไว้เป็นร้อยละเก้าสิบห้าหรือร้อยละเก้าสิบเก้า ตามเหตุผลของแต่ละฝ่ายที่เห็นสมควรสนับสนุน กรณีเพิ่มอัตราภาษีอากรจะมีปัญหามากกว่าในกรณีลดอัตราภาษีอากรมาก เนื่องจากภาระภาษีอากรเพิ่มขึ้นตามอัตราภาษีอากร การคัดค้านมักรุนแรงจนต้องคิดว่าทางจัดเก็บภาษีชนิดใหม่ ดีกว่าหาทางเพิ่มอัตราภาษีอากรในภาษีชนิดเดิมหรือภาษีเก่า หรือหาทางเปลี่ยนระดับชั้นฐานภาษีอากร ย่อมสะดวกกว่าในกรณีเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีอากร รัฐบาลมักจะไม่ได้รับการสนับสนุนให้เพิ่มอัตราภาษีอากรเพื่อความเป็นธรรมในการแบ่งภาระภาษีอากรให้เป็นธรรมตามหลักความสามารถ โดยเฉพาะเมื่อเพิ่มภาระภาษีอากรจากฝ่ายที่ร่ำรวย ซึ่งรับภาระภาษีในอัตราที่สูงอยู่

แล้ว เหตุผลที่กล่าวอ้างมีน้ำหนักจนเป็นผลสำเร็จ คือ ไม่สนับสนุนรัฐบาลเกี่ยวกับการเมืองเรื่อง เลือกลง และ การไม่ร่วมมือเสียภาษีในฐานะพลเมืองดี บังคับและข่มขู่รัฐบาลว่าจะหาทางหลบหลีก และหลีกเลี่ยงภาษีอากร ทำให้รายได้จากภาษีอากรลดน้อยลงกว่าเดิม ถ้าหากอาศัยช่องโหว่ของ กฎหมาย กรณีที่หนีภาษีอากรไม่ได้ก็จะยอมให้ลงโทษทัณฑ์ทางอาญาไป หรือเลิกการประกอบธุรกิจ การงานหักไปพักผ่อนนอนหลับแทน

(5) หลักการแบ่งภาระภาษีอากร

การแบ่งภาระภาษีอากรให้เป็นธรรมตามหลักความสามารถ ทางภาคปฏิบัติ ยังมี ความจำเป็นต้องพิจารณารายละเอียดในเรื่องที่เกี่ยวข้องอีกหลายประการ คือ

เรื่องหนึ่ง การผลักภาระภาษีอากร (Tax Shifting) ผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากร (Impact) สามารถผลักภาระภาษีอากรบางส่วนหรือทั้งหมดไปให้บุคคลอื่นรับภาระแทน ภาระภาษีอากร (Burden of Incidence) จะตกต้องอยู่กับใครคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนรวมกัน ขบวนการ ผลักภาระภาษีอากรทำได้ทั้งผลักไปข้างหน้า (Forward Shifting) ผลักภาระไปข้างหลัง (Backward Shifting) และผลักไปให้ทั้งข้างหน้าและข้างหลัง (Forward and Backward Shifting) การศึกษา รายละเอียดให้ทราบว่า ภาระภาษีที่แท้จริงตกต้องอยู่กับใครเป็นจำนวนวงเงินมากน้อยเพียงใด ย่อม สำคัญต่อการแบ่งภาระภาษีให้เป็นธรรม ภาษีแต่ละประเภทผลักภาระภาษีได้มากน้อยแตกต่างกัน กรณีที่มีการซื้อขายจำหน่วยจ่ายโอนเปลี่ยนมือ (Transaction) หลายครั้ง การผลักภาระภาษีอากรทำ ได้หลายทางเพิ่มตามไปด้วย ภาระภาษีขั้นสุดท้ายจะหยุดอยู่กับผู้ที่รับไว้คนสุดท้ายไม่มีการเปลี่ยนมือ อีกต่อไปการผลักภาระภาษีทางตรงจากฐานเงินได้และทรัพย์สิน มีช่องทางที่จะผลักภาระภาษีอากรได้ น้อยกว่าการจัดเก็บภาษีอากรฐานการบริโภค กรณีภาษีเงินได้เมื่อพิจารณาตามชนิดต่างๆ ของเงินได้ แล้ว ภาระภาษีที่แท้จริงส่วนใหญ่จะเป็นไปในทางรับภาระภาษีอากรไว้เองเนื่องจากหยุดการจำหน่าย จ่ายโอน เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ภาษีเงินได้จากเงินเดือน ค่าจ้าง ลูกจ้างเป็นผู้รับภาระภาษีที่ แท้จริง ภาษีค่าเช่า ผู้เช่ารับภาระภาษีที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม เรื่องการผลักภาระภาษีจะกระทำได้มาก น้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับสาเหตุสำคัญหลายประการ เช่น ความยืดหยุ่นของการเสนอซื้อ (Elasticity of demand) ความยืดหยุ่นของการเสนอขาย (Elasticity of supply) สภาวะการณ์เศรษฐกิจภาวะเงิน

เพื่อและเงินฝืด (Inflation and Deflation) ต้นทุนการผลิต (Cost – Industries) ว่าต้นทุนคงที่ ต้นทุนเพิ่มขึ้นหรือต้นทุนลดลง ธุรกิจแข่งขันสมบูรณ์หรือผูกขาด (Competition or Monopoly) และสาเหตุอื่นๆ

เรื่องที่สอง การยกเว้นภาษีอากร (Tax Exemption) หลักการจัดเก็บภาษีอากรให้เป็นไปตามหลักความสามารถนั้น มุ่งหมายจะให้มีการเฉลี่ยจ่ายเงินภาษีอากรแก่รัฐโดยเสมอภาคทั่วหน้าในลักษณะ Equal Treatment การยกเว้นภาษีให้กับคนใดคนหนึ่งหรือหลายคน ใครคน อื่นย่อมเสียเปรียบในทางทำมาหาเลี้ยงชีพ อย่างไรก็ตามก็ดีทางปฏิบัติมีการพิจารณายกเว้นภาษีอากรตามวัตถุประสงค์หลายประการคือ

1) ความมุ่งหมายทางเศรษฐกิจ (Economic Objective) ตามปกติจะยกเว้นภาษีอากรขั้นต้น (Initial Exemption) ให้กับบุคคลยากจนมีรายได้น้อย เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิต ตามมาตรฐานการครองชีพขั้นต้นเท่านั้น ผลในทางเศรษฐกิจเป็นการรักษาอำนาจซื้อ (Purchasing Power) ของประชาชนพลเมือง เสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources) การยกเว้นให้ฝ่ายที่ร่ำรวย (Vanishing Exemption) ด้วยวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์และการลงทุนบางประเภทที่รัฐบาลส่งเสริม การยกเว้นภาษีอากรให้ทั้งฝ่ายที่ร่ำรวยและฝ่ายที่ยากจนตามจุดมุ่งหมายทางการเศรษฐกิจ คือ ต้องการเพิ่มรายได้ประชาชาติในการพัฒนาเศรษฐกิจและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

2) จุดมุ่งหมายด้านสังคม (Social Objective) มีจุดประสงค์ด้านมนุษยธรรม (Humanitarian) การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของชาติ แสดงความเมตตาปราณีจากรัฐบาลและเพื่อนร่วมชาติ จึงสมควรยกเว้นภาษีอากรแก่บุคคลที่มีฐานะเศรษฐกิจส่วนตัวยากจน การยกเว้นภาษีให้กับฝ่ายที่มั่งคั่งร่ำรวยตามเหตุผลด้านสังคมจิตวิทยานั้น เพื่อส่งเสริมความสามัคคีธรรมระหว่างบุคคลในชาติ ให้ฝ่ายที่ร่ำรวยช่วยงานรัฐในด้านประชาสงเคราะห์ สมาคม มูลนิธิที่ทำงานเกี่ยวกับด้านสวัสดิการสังคม จึงสมควรได้รับการยกเว้นภาษีอากร

3) จุดมุ่งหมายด้านการคลังของรัฐ (Financial Objective) การยกเว้นภาษีปัจจุบันเพื่อสามารถจัดเก็บภาษีได้เพิ่มมากขึ้นในอนาคต เช่น ส่งเสริมให้ออมทรัพย์โดยการยกเว้นภาษีอากรจัดเก็บภาษีมรดกและการให้จะได้ภาษีอากรตามหลักผลิตผลในภายหลัง ในกรณีรัฐบาลใช้ภาษีอากรเป็นเครื่องมือในการขายหลักทรัพย์รัฐบาล บริหารงานตามนโยบายหนี้สิน เพื่อให้สามารถขายหลักทรัพย์ได้ในสภาพคล่องตัว มีเหตุผลสมควรที่จะยกเว้นภาษีดอกเบียพันธบัตรรัฐบาลและหลักทรัพย์รัฐบาลประเภทอื่นๆ

4) จุดมุ่งหมายด้านการบริหาร (Administrative Objective) การบริหารงานจัดเก็บภาษีอากรคำนึงถึงการประหยัดค่าใช้จ่ายและประสิทธิภาพในการประเมินภาษีอากร ภาษีอากรประเภทที่นำรายได้เพียงเล็กน้อย และหนีภาษีอากรได้ง่าย ยังนิยมที่จะให้ทำการยกเว้นภาษีอากรเป็นต้นว่า จากการให้โดยเสนาหาเป็นสังหาริมทรัพย์ซุกซ่อนได้ง่าย

5) จุดมุ่งหมายด้านการเมือง (Political Objective) กล่าวกันว่าการยกเว้นภาษีทางตรงให้กับประชาชนพลเมืองส่วนใหญ่ สามารถรักษาคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาไว้ได้ดีทางหนึ่ง การยกเว้นภาษีอากรสำหรับกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองเป็นเรื่องคำจวนอำนาจทางการเมือง การจะยกเว้นภาษีอากรให้แก่ใครเป็นจำนวนเงินเท่าใด แล้วแต่การพิจารณาปัญหาในรายละเอียดของรัฐบาลและรัฐสภา

เรื่องที่สาม การปรับปรุงภาระภาษีอากร (Redistribution Tax Burden) ภาษีอากรที่สอดคล้องกับหลักความสามารถในอดีต อาจจะไม่เหมาะสมและสอดคล้องต่องันกับหลักความสามารถในปัจจุบัน เนื่องจากสภาพการณ์ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองเปลี่ยนแปลง การปรับปรุงภาระภาษีอากรให้เฉลี่ยจ่ายกันอย่างทันสมัยจึงมีความจำเป็น หลักเกณฑ์และวิธีการปรับปรุงภาระภาษีอากรมีหลายประการ เป็นต้นว่า

1) การลดภาระภาษีอากร (Tax Reduction) วิธีนี้นิยมจัดทำกรณีที่เห็นว่าภาระภาษีอากรของประชาชนพลเมืองมากเกินไป รัฐบาลสามารถถดถ่วงเงินรายจ่ายและกิจการงานอัน

เป็นหน้าที่ของรัฐลงได้ นิยมกำหนดปฏิบัติการโดยวิธีการลดอัตราภาษีอากร ซึ่งมีผลทำให้ภาระภาษีอากรของประชาชนลดลงตามไปด้วย

2) การผ่อนผันภาระภาษีอากร (Tax Concession) วิธีการนี้กำหนดให้พิจารณารายละเอียดเฉพาะภาระภาษีอากรบางประเภท ตามดุลพินิจของผู้บริหารว่า สมควรและจำเป็นชั่วคราว เหตุผลในการผ่อนผันภาระภาษีอากรส่วนใหญ่จะพิจารณาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับเงินเฟ้อ ซึ่งทำให้การดำเนินธุรกิจลดสภาพคล่องตัวลง การผ่อนผันภาษีอากรอาจเป็นการพิจารณาอีกระยะเวลาในการผ่อนส่งชำระภาษีอากรหรือวิธีการอื่นใดก็ย่อมได้

3) การยกเลิกภาษีอากร (Tax Revocation) ภาษีอากรที่จัดเก็บโดยลำดับมา อาจพิจารณาเห็นสมควรยกเลิกด้วยเหตุผลล้าสมัย นำรายได้ลดลง หรือขัดกับหลักความเป็นธรรมในการแบ่งปันภาษีอากร เป็นต้นว่า ภาษีอากรรัชชูปการได้ทำการยกเลิกไป

4) การหยุดพักชั่วคราว (Tax Holiday) ภาษีอากรประเภทที่นิยมกำหนดการหยุดพักชั่วคราวได้แก่ อุตสาหกรรมขั้นต้น เพื่อส่งเสริมการลงทุนด้านผลิตสินค้าให้เจริญก้าวหน้า สามารถแข่งขันในตลาดได้เป็นผลได้ การหยุดพักนี้ถือเป็นการชั่วคราว อาจจะเป็น 5 ปี หลังจากนั้นจึงจะกำหนดให้เสียภาษีอากร

5) การหักค่าใช้จ่าย (Allowance) การปรับปรุงภาระภาษีอากร นิยมเพิ่มลดวงเงินหักค่าใช้จ่ายตามกฎหมายให้ถูกต้องใกล้เคียงกับข้อเท็จจริง ในเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทำงาน และการประกอบธุรกิจต่างๆ ทั้งที่ใช้ระบบรายการ และระบบมาตรฐาน

6) การหักค่าลดหย่อน (Deduction) การหักค่าลดหย่อนให้ได้รับวงเงินเพียงพотоมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำตามสภาพบุคคลและครอบครัว นิยมปรับปรุงวงเงินแต่ละรายการให้สอดคล้องกับภาวะค่าครองชีพ หรือตามความจำเป็น ทั้งที่ใช้ระบบมาตรฐานและระบบรายการ

7) การหักค่าเสื่อมสีกหรือ (Depreciation) ปัจจัยการผลิตยางประเภทมีค่าเสื่อมสีกหรือ เช่น เครื่องจักร เครื่องยนต์ รถบรรทุกสินค้า การปรับปรุงภาวระภาซีให้เป็นธรรมเนียม พิจารณารายละเอียดถึงหลักเกณฑ์และวิธีการหักค่าเสื่อมสีกหรือให้เป็นธรรมเนียม และเป็นวงเงินที่เพียงพอต่อการจัดซื้อหามาใช้ใหม่ทดแทนของเก่า

8) การหักสูญสิ้น (Depletion) เรื่องนี้เกี่ยวกับการหักรายการและจำนวนเงินที่สูญสิ้นไปจากการขุดค้นทรัพยากรธรรมชาติ การประเมินภาวระภาซีการจะพิจารณารายละเอียดวงเงินที่ยอมให้หักเป็นค่าสูญสิ้นตามหลักความยุติธรรมในการแบ่งภาวระภาซีการ เช่น ขุดค้นขึ้นมากก็ย่อมต้องคิดหักได้มากตามไปด้วย

เรื่องที่สี่ การหนีภาวระภาซีการ (Escape From Taxation) การหนีภาวระภาซีการจากประชาชนเกิดขึ้นได้หลายสาเหตุเป็นต้นว่า

- 1) ภาวระภาซีการหนักเกินไปจนแทบแบกหามไว้ไม่ไหว
- 2) การมีนิสัยเป็นพลเมืองร้าย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ขาดการเสียสละเพื่อส่วนรวม
- 3) กฎหมายภาวระภาซีการมีช่องโหว่ให้หนีภาวระภาซีการได้โดยง่าย
- 4) การตรวจตราควบคุมการหนีภาวระภาซีการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารขาดตกบกพร่องต่อหน้าที่เนื่องจากขาดปริมาณและคุณภาพของข้าราชการ
- 5) การแบ่งภาวระภาซีการเป็นไปในทางยุติธรรม ขาดความเสมอภาคตลอดจนมาพอใจในประสิทธิภาพของการบริหารราชการแผ่นดินตามหลักผลประโยชน์ตอบแทน

การหนีภาวระภาซีการแบ่งอธิบายได้ 2 ทางคือ การหลบหลีก (Evasion) และ การหลีกเลียง (Avoidance) การหลบหลีกภาวระภาซีการ ถือเป็นการหนีภาวระภาซีการโดยผิดกฎหมาย เป็นต้นว่า ลักลอบหนีสินค้าไม่ขนผ่านด่านตรวจ เจตนาทุจริตไม่ยื่นประเมินภาวระภาซีเงินได้ ทำธุรกิจได้กำไรแจ้งว่าขาดทุน และอื่นๆ สำหรับการหลีกเลียงภาวระภาซีการมีผลให้ไม่ต้องเสียภาวระภาซีการ หรือเสียภาวระภาซีการ

น้อยกว่าที่ควรจะเป็นจริง เป็นต้นว่านำเงินไปซื้อพันธบัตรรัฐบาลที่ยกเว้นภาษีดอกเบี้ยแทนการไปซื้อหุ้นกู้และหุ้นลงทุนของเอกชน ที่ทำให้เงินได้หลังหักภาษีอากรลดน้อยกว่าในกรณีซื้อหลักทรัพย์ของรัฐบาล จัดตั้งเป็นบริษัทจำกัด ซึ่งจ่ายภาษีเงินได้ในอัตราต่ำกว่าภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาวะภาษีอากรลดน้อยลงได้มาก กลุ่มอิทธิพลเรียกร้องให้ผ่อนผันภาระภาษีเป็นพิเศษ

การป้องกันภาษีอากรทำได้หลายทาง เช่น

- 1) การลงโทษทัณฑ์เด็ดขาดแก่ผู้ทุจริตหลบหลีกภาษีอากร มีผลทำให้บุคคลอื่นไม่กล้าเอาเยี่ยงอย่าง
- 2) การให้รางวัลแก่พลเมืองดีร่วมมือเสียภาษีอากร โดยวิธีการประกาศเกียรติคุณยกย่องให้ความดีความชอบ
- 3) การลงโทษทัณฑ์เด็ดขาดแก่ผู้บริหารภาษีอากรที่ทุจริตต่อหน้าที่ ร่วมมือกับผู้เสียภาษีอากรทำการทุจริต
- 4) การให้รางวัลความดีความชอบแก่ผู้บริหารงานที่มีคุณความดีเด่นไว้เป็นตัวอย่างอันดี ทั้งในการเลื่อนขั้นเงินเดือน และเป็นเกียรติยศชื่อเสียง ทำให้ข้าราชการอื่นๆ ได้เห็นเป็นตัวอย่าง
- 5) การกำหนดรายละเอียดในกฎหมายภาษีอากร ให้แสดงการแบ่งภาระภาษีอย่างเป็นธรรม ในฐานภาษีและอัตราภาษีอากร หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และปฏิบัติได้ดีทั้งฝ่ายผู้บริหารและผู้เสียภาษีอากร การรับฟังข้อเสนอนี้ทั้งจากฝ่ายผู้เสียภาษีอากร ฝ่ายผู้บริหารงานภาษีอากร รัฐบาลและรัฐสภา จะช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องภาระภาษีได้เป็นอย่างดี⁵²

3.6.2. หลักความแน่นอน รัฐบาลจะต้องมีนโยบายที่แน่นอนในการเก็บภาษีอากร ไม่เปลี่ยนแปลงนโยบายบ่อยครั้ง เพราะการมีนโยบายที่ไม่แน่นอนหรือการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง ย่อมทำให้ธุรกิจเอกชนได้รับความกระทบกระเทือน เบื่อหน่าย และไม่มั่นใจในการลงทุน นอกจากนี้จะต้องมี

⁵² ขจร พรหมกสิกร, การภาษีอากร, บริษัทสำนักงานพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด; กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2523 หน้าที่ 29 - 30

นโยบายที่แน่นอนแล้ว ตัวบทกฎหมายที่ใช้เป็นหลักในการจัดเก็บภาษีอากรจะต้องมีความแจ่มชัด ไม่กำกวม รู้ว่าผู้ใดบ้างที่มีหน้าที่จะต้องเสียภาษี เสียเมื่อใด เสียจากฐานอะไร เสียในอัตราเท่าใด และวิธีการเสียเป็นอย่างไรด้วย

3.6.3. หลักความเป็นกลางทางเศรษฐกิจ ภาษีอากรที่ดีควรมีความเป็นกลาง ในทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ไม่ควรมีผลกระทบต่อการทำงานของกลไกตลาดหรือกระทบแต่กระทบ น้อยที่สุด เช่น รัฐบาลเก็บภาษีจากสินค้าโดยทั่วไปไม่มีการยกเว้น การเก็บภาษีในลักษณะนี้จะมี ผลกระทบต่อผลการตัดสินใจบริโภคของผู้เสียภาษี หรือกระทบแต่น้อยที่สุด การเก็บภาษีในลักษณะนี้ จึงมีความเป็นกลาง แต่ในกรณีที่รัฐบาลเก็บภาษีจากสินค้าประเภทใดประเภทหนึ่งเพียงประเภทเดียว โดยเฉพาะ การเก็บภาษีในลักษณะนี้จะมีผลกระทบต่อผลการตัดสินใจบริโภคของผู้เสียภาษี การเก็บภาษี ในลักษณะนี้จึงไม่มีความเป็นกลาง แต่ในกรณีที่รัฐบาลเก็บภาษีจากสินค้าประเภทใดประเภทหนึ่ง เพียงประเภทเดียวโดยเฉพาะ การเก็บภาษีในลักษณะนี้จึงไม่มีความเป็นกลาง อย่างไรก็ตามในกรณี สินค้าและบริการที่เป็นโทษ เช่น บุหรี่ สุรา อาบอบนวด การแข่งม้า รัฐบาลอาจใช้ความไม่เป็นกลาง ของภาษีอากรเป็นเครื่องมือจำกัดการบริโภค หรือบังคับการเลือกบริโภคให้เหมาะสมได้

3.6.4. สามารถใช้บังคับได้ในทางปฏิบัติ ภาษีอากรที่ดีต้องสามารถจัดเก็บได้ ในทางปฏิบัติ ภาษีบางอย่างแม้จะเป็นภาษีที่ดีในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติจัดเก็บได้ยาก ภาษีนั่นไม่ อาจถือเป็นภาษีที่ดีได้ เช่น ภาษีที่เก็บจากรายจ่าย แม้จะเป็นภาษีที่ดีในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติ จัดเก็บได้ยาก จึงไม่อาจถือเป็นภาษีที่ดีได้

3.6.5. หลักความยืดหยุ่น ภาษีอากรที่ดีต้องมีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวเข้า กับการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจได้ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาซึ่งจัดเก็บในอัตราก้าวหน้า นับเป็นภาษีที่ดีเพราะในยามเศรษฐกิจรุ่งเรือง รายได้ประชาชนเพิ่มมากขึ้น เมื่ออัตราก้าวหน้าที่จัดเก็บ เป็นอัตราก้าวหน้า อัตราก้าวหน้าจะเพิ่มตามรายได้ที่มากขึ้น ทำให้รายได้ของประชาชนลดลงหรือมีเงิน เข้าสู่รัฐบาลมาก เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ลดความกดดันของเงินเฟ้อได้ ในกรณีตรงข้ามในยามเศรษฐกิจ ตกต่ำ รายได้ของประชาชนลดลง เมื่ออัตราก้าวหน้าที่จัดเก็บเป็นอัตราก้าวหน้า อัตราก้าวหน้าจะลดลงตาม

รายได้ที่ลดลง ทำให้มีเงินเหลือในเอกชนมาก ความเดือดร้อนของประชาชนจะบรรเทาเบาบางลงและเศรษฐกิจจะฟื้นตัวได้เร็วขึ้น

3.6.6. หลักประสิทธิภาพในการบริหาร ระบบภาษีอากรที่ดีต้องเป็นระบบที่สามารถจัดเก็บได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น-เสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด-ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของหน่วยงานรับผิดชอบการจัดเก็บภาษีสามารถจัดเก็บได้อย่างทั่วถึง เต็มเม็ดเต็มหน่วย

3.6.7. หลักความสะดวก วิธีการและกำหนดเวลาในการเสียภาษีอากรควรต้องคำนึงถึงความสะดวกของผู้เสียภาษีอากร เช่น ควรกำหนดช่วงเวลาในการชำระภาษีให้นานพอสมควร รวมถึงวิธีการชำระที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เพื่อมิให้ผู้เสียภาษีเกิดความเบื่อหน่ายจนจะไม่ชำระง่ายๆ หรือสามารถผ่อนชำระได้

3.6.8. สามารถใช้บังคับได้ในทางปฏิบัติ

ภาษีอากรที่ดีต้องสามารถจัดเก็บได้ในทางปฏิบัติ ภาษีบางอย่างแม้จะเป็นภาษีที่ดีในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติจัดเก็บได้ยาก ภาษีนั่นก็ไม่อาจถือเป็นภาษีที่ดีได้ เช่น ภาษีที่เก็บจากรายจ่าย แม้จะเป็นภาษีที่ดีในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติจัดเก็บได้ยาก จึงไม่อาจถือเป็นภาษีที่ดีได้

นอกจากนี้จากความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุลลยลักษณ์ ตราชูธรรมยังเห็นว่า ภาษีอากรที่ดีจะต้องทำให้ประชาชนสมัครในที่จะเสียภาษี การที่รัฐบาลนำเงินภาษีของประชาชนไปใช้จ่ายในการบริหารและพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างบริการสาธารณะที่ดีเป็นประโยชน์ต่อประชาชน และให้สวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนย่อมทำให้ประชาชนสมัครใจในการเสียภาษี ประเทศเดนมาร์กมีการทำประชามติว่าจะลดภาษีหรือไม่ ปรากฏว่าในปี 2549 มีประชาชนร้อยละ 67 ลงมติไม่ให้ลดภาษี และในปี พ.ศ. 2550 มีประชาชนร้อยละ 74 ลงมติไม่ให้ลดภาษี ที่เสียงส่วนใหญ่ลงมติไม่ให้ลดภาษี เพราะรัฐบาลนำเงินภาษีของประชาชนไปใช้จ่ายในการบริหารและพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างบริการสาธารณะที่ดี เป็นประโยชน์ต่อประชาชน และทำให้ประชาชนมี

สวัสดิการที่ดี เช่น ได้รับการศึกษาและการรักษาพยาบาลฟรี มีเงินใช้จ่ายยามชราและตกงาน
ประชาชนจึงสมัครใจที่จะเสียภาษี⁵³

⁵³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุลยลักษณ์ ตราชูธรรม, หลักกฎหมายภาษีอากร (The Principles of Tax Law), พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ สถาบัน ที่ เทรนนิง เซ็นเตอร์, 2555, หน้า 4 -5

3.2 ทฤษฎีและหลักเกณฑ์จำหน่ายหนี้สูญทางภาษีอากร

3.2.1 ทฤษฎีทางภาษีอากรกับการตัดจำหน่ายหนี้สูญ

ทฤษฎีทางภาษีกับการจำหน่ายหนี้สูญแบ่งนี้ออกเป็น 2 ประการ ซึ่งหมายถึงจำนวนเงินที่เป็นรายได้ที่ยังไม่ได้รับตามหลักทางภาษี หรือหมายถึงจำนวนหนี้เงินกู้ยืมที่ถึงกำหนด ซึ่งทั้งสองประเภทจะมีลักษณะเหมือนกันคือเป็นหนี้ที่เป็นหนี้สินของลูกหนี้และทรัพย์สินของเจ้าหนี้ ในทางปกติหากหนี้สินสามารถพิสูจน์ได้ว่าไม่สามารถเรียกคืนได้ เจ้าหนี้ก็ควรจะได้รับรู้เป็นรายจ่ายหรือผลขาดทุนเมื่อหนี้สินถูกจำหน่ายในฐานะที่ไม่สามารถเรียกเก็บได้

ในปัจจุบันมีวิธีการในการคำนวณหนี้สูญเป็นรายจ่าย 2 วิธีได้แก่

(1) **วิธีการจำหน่าย (Charge off method)** วิธีการนี้จะสามารถรับรู้หนี้เสียได้เมื่อมีการรับรู้รายได้ก่อนหน้า และในกรณีที่หนี้เงินกู้ที่ไม่สามารถเรียกเก็บได้อันเนื่องมาจากเห็นว่าหนี้ดังกล่าวไม่มีมูลค่า โดยหนี้ที่ไม่มีมูลค่าดังกล่าวอาจเกิดจากสถานการณ์ต่างๆ เช่นการขาดประสิทธิภาพในการชำระหนี้ โดยจะต้องมีเหตุผลเพียงพอในกรณีที่ไม่สามารถติดตามได้

(2) **วิธีการตั้งสำรอง (Reserve method)** วิธีการนี้จะรับรู้หนี้โดยเป็นหนี้ที่สงสัยจะสูญก่อนและก่อนหน้าที่จะจำหน่าย หรือผู้เสียภาษีสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้สำหรับหนี้ค้างก่อนหน้าที่หนี้นั้นจะเป็นหนี้ที่ไม่สามารถเรียกเก็บได้ ซึ่งจะต้องมีการตั้งสำรองหรือประมาณการหนี้สูญอย่างถูกต้องและสามารถพิสูจน์ได้ว่าไม่มีมูลค่า ในการกำหนดการตั้งสำรองหนี้สูญจะต้องอยู่ภายใต้พื้นฐานบนการจำแนกประเภทของหนี้ระหว่างหนี้ที่เกิดขึ้นจากสถาบันการเงินและหนี้ทั่วไป ซึ่งจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่สามารถทำให้มั่นใจว่าการตั้งสำรองหนี้สูญซึ่งมีการอนุญาตให้รับรู้รายจ่ายก่อนหน้าที่จะดำเนินการตัดจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าว ภายใต้วิธีการดังกล่าวการตั้งสำรองจะเป็นการตั้งค่าเผื่อที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าไม่สามารถเรียกเก็บได้ โดยจะรวมไปถึงการรับรู้หนี้ที่สงสัยที่ยังไม่ถึงว่าเป็น

หนี้สูญ วิธีการดังกล่าวจะใช้ในกรณีที่ไม่สามารถรับรู้ได้อย่างแน่ชัดในหนี้ที่ไม่สามารถเรียกเก็บได้ในรอบสิ้นสุดบัญชีในปีที่รับรู้⁵⁴

3.2.2. หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากร

(1) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหนี้สูญทางภาษี

หนี้เป็นความผูกพันระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ ซึ่งเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องที่จะบังคับเอาแก่ลูกหนี้ โดยอาจจะเป็นหนี้การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือส่งมอบทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งไม่เกี่ยวกับการชำระเงินตามสัญญาคุ้มกันได้

ลักษณะของหนี้มี 3 ประการ คือ

(1.1) ต้องมีเจ้าหนี้และลูกหนี้ หมายความว่าหนี้หรือสิทธิเหนือบุคคลนี้จะต้องมีบุคคลสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิ อีกฝ่ายหนึ่งตกอยู่ในหน้าที่จำต้องชำระหนี้ บุคคลซึ่งฝ่ายในหนี้ นั้นอาจจะเป็นบุคคลสองคนหรือกว่านั้นขึ้นไปก็ได้ กล่าวคือ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเรื่องผูกพันระหว่างบุคคลสองคนเท่านั้น อาจมีบุคคลหลายคนเป็นเจ้าหนี้ร่วมอยู่ฝ่ายหนึ่ง และมีบุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้ร่วมอยู่อีกฝ่ายหนึ่งก็ได้ ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้อาจจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้

(1.2) ต้องมีความผูกพันกันในทางกฎหมายอันก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับทรัพย์สินในเรื่องหนี้ ในบางกรณีก็เป็นความผูกพันที่ก่อให้เกิดประโยชน์แลกเปลี่ยนต่างตอบแทนซึ่งกันและกันในระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ เช่น สัญญาซื้อขาย แลกเปลี่ยน เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ จ้างแรงงาน จ้างทำของ เป็นต้น

(1.3) ต้องมีวัตถุประสงค์แห่งหนี้

วัตถุประสงค์แห่งหนี้ คือ ข้อกำหนดที่ลูกหนี้จะต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้อย่างไร ซึ่งมีอยู่ 3 ประเภท คือ

⁵⁴ Victor Thuronyi, *Tax Law Design and Drafting*, Volume 2 International Monetary Fund, 2012 p. 277 - 278

- (1) ภาระทำการ
- (2) งดเว้นภาระทำการ
- (3) โอนกรรมสิทธิ์ส่งมอบทรัพย์สิน

เมื่อเกิดขึ้นขึ้นมา เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องที่จะบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ ถ้าลูกหนี้ไม่ยอมชำระหรือไม่มีจะชำระ อาจจะมีสาเหตุหลายประการ เช่น จากสภาพเศรษฐกิจไม่ดี อาจทำให้ลูกหนี้ไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ได้ ลูกหนี้ตั้งใจที่จะไม่ชำระหนี้ หรือลูกหนี้เป็นบุคคลล้มละลายไม่สามารถชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ได้ และเมื่อเจ้าหนี้มีการทวงถามแล้วนั้น และหนี้นั้นยังไม่ขาดอายุความ หนี้นั้นจะกลายเป็นหนี้สูญ

(2) วิวัฒนาการเกี่ยวกับกฎหมายการจำหน่ายหนี้สูญ

ตามบทบัญญัติเกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญก่อนปี 2526 การจำหน่ายหนี้สูญเพียงแต่ปฏิบัติการโดยสมควรเพื่อให้ได้รับชำระหนี้ แต่ไม่ได้รับชำระก็จำหน่ายหนี้สูญได้ ไม่จำเป็นต้องฟ้องร้องบังคับคดีถึงที่สุดก่อน ซึ่งกิจการแต่ละแห่งจะปฏิบัติตามสมควรแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ของกิจการ ทำให้เกิดปัญหาการตีความว่าอย่างไรเป็นการปฏิบัติอย่างสมควรเพื่อให้ได้รับชำระหนี้

ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2525 ซึ่งใช้บังคับสำหรับรอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่มในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม 2526 จนถึงปัจจุบันว่าการจำหน่ายหนี้สูญต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงจึงจะจำหน่ายหนี้สูญได้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ความชัดเจน ความรัดกุม และเหมาะสมกับสถานการณ์สำหรับกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 65 ทวิ (9) นั้นที่ออกมาที่เกี่ยวข้องกับบริษัทห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน มีดังนี้

(2.1) กฎกระทรวงฉบับที่ 129 (พ.ศ. 2526) ใช้สำหรับรอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่มในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม 2526 เป็นต้นไป โดยกำหนดลักษณะของหนี้ที่จะสามารถนำมาจำหน่ายหนี้สูญได้ หลักเกณฑ์ในการติดตามทวงถามหรือฟ้องร้องคดี และสำหรับหนี้ที่ไม่เกิน 20,000 บาท ไม่

ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว ถ้าปรากฏว่าได้มีหลักฐานการติดตามทวงถามให้ชำระหนี้สมควร แก่กรณีแล้วแต่ไม่ได้รับชำระหนี้และหากจะฟ้องลูกหนี้ จะต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับ ชำระ

(2.2) กฎกระทรวงฉบับที่ 181 (พ.ศ. 2532) ใช้สำหรับรอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่ม ในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม 2532 เป็นต้นไป เพื่อปรับปรุงหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการ จำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ โดยแก้ไขหลักเกณฑ์กรณีลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคล ล้มละลาย จากเดิมที่ต้องรอให้มีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ครั้งสุดท้ายแล้ว เป็นการแบ่งทรัพย์สินของ ลูกหนี้ครั้งแรก เพื่อเป็นการลดภาระของกิจการ

(2.3) กฎกระทรวงฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) ใช้สำหรับรอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่ม ในหรือหลังวันที่ 31 ธันวาคม 2534 เป็นต้นไปและใช้มาจนถึงปัจจุบัน เพื่อปรับปรุงหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ โดยเพิ่มเติมลักษณะหนี้สูญที่จะจำหน่ายออกจาก บัญชีลูกหนี้ว่าต้องเป็นหนี้ที่ยังไม่ขาดอายุความ และได้แบ่งลูกหนี้ออกเป็น 3 ระดับตามจำนวนหนี้ เพื่อช่วยผ่อนคลายภาระของกิจการและสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้เสียภาษี

นอกจากกฎกระทรวงฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) ที่ใช้บังคับในปัจจุบันแล้ว ยังมีการ ออกกฎกระทรวงเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมอีกหลายฉบับ ซึ่งส่วนใหญ่จะแก้ไขหลักเกณฑ์ของเจ้าหนี้สถาบัน การเงิน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหนี้สูญของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ไม่ใช่สถาบันการเงินมีดังนี้

(2.4) กฎกระทรวงฉบับที่ 216 (พ.ศ. 2541) กำหนดให้การจำหน่ายหนี้สูญจาก บัญชีลูกหนี้ ในส่วนที่ได้ปลดหนี้หรือประนอมหนี้ให้ลูกหนี้ที่ศาลได้มีคำสั่งเห็นชอบตามกฎหมายตาม กฎหมายว่าด้วยล้มละลายสามารถกระทำได้ เพื่อเป็นการส่งเสริมและจูงใจให้มีการฟื้นฟูกิจการตาม กฎหมายว่าด้วยล้มละลายมากขึ้น

(2.5) กฎกระทรวงฉบับที่ 218 (พ.ศ. 2542) กำหนดการจำหน่ายหนี้สูญจาก บัญชีลูกหนี้ ในส่วนที่ได้ปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ อันเนื่องมาจากการปรับปรุงโครงสร้างหนี้อื่นซึ่งได้ ดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างหนี้โดยนำหลักเกณฑ์การปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของสถาบันการเงินที่ ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนดมาใช้โดยอนุโลม เฉพาะการปลดหนี้ที่ได้กระทำในระหว่าง

วันที่ 1 มกราคม 2542 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของเจ้าหนี้อื่น และได้มีการขยายระยะเวลาปลดหนี้ดังกล่าว ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 237 (พ.ศ. 2542) กฎกระทรวงฉบับที่ 237 (พ.ศ. 2545) และกฎกระทรวงฉบับที่ 251 (พ.ศ. 2549) ตามลำดับ

(2.6) กฎกระทรวงฉบับที่ 261 (พ.ศ. 2549) กำหนดการจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ของเจ้าหนี้อื่น ในส่วนของหนี้ที่เจ้าหนี้ดังกล่าวได้ปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ที่ประสบกรณีพิบัติภัย ในระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2548 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2549 อันเนื่องมาจากการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของเจ้าหนี้อื่น ซึ่งดำเนินการโดยนำหลักเกณฑ์การปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของสถาบันการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนดมาใช้โดยอนุโลม เพื่อส่งเสริมให้มีการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ให้สอดคล้องกับความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ที่ประสบกรณีพิบัติภัย⁵⁵

(3) วัตถุประสงค์ของการจำหน่ายหนี้สูญทางภาษี

ในการคำนวณกำไรสุทธิทางภาษีมีจุดประสงค์เพื่อคำนวณภาษีที่กิจการต้องจ่ายให้กับรัฐ ดังนั้นจึงมีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เกี่ยวกับรายได้และรายจ่ายที่กิจการสามารถนำมาคำนวณกำไรสุทธิในทางภาษีได้ หนี้สูญเป็นรายจ่ายอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นรายจ่ายเกี่ยวกับหนี้สูญจึงมีผลต่อกำไรสุทธิในการเสียภาษีเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ ซึ่งการพิจารณาว่าหนี้จำนวนเท่าใดที่จะสามารถนำมาถือเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีได้นั้น กฎหมายจึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไว้อย่างชัดเจนและรัดกุมเพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษี และก่อให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้เสียภาษี เนื่องจากถ้าไม่มีหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัด กิจการก็อาจตัดหนี้สูญได้ตามอำเภอใจโดยไม่มีความระมัดระวังหรือการตรวจสอบอย่างรอบคอบว่าหนี้รายนั้นเป็นหนี้สูญแล้วจริงหรือไม่

หนี้สูญสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทตามวัตถุประสงค์ในการคำนวณกำไรสุทธิดังนี้

⁵⁵ภาวิ สุงาม, “ผลกระทบของเกณฑ์การตัดรายจ่ายหนี้สูญเปรียบเทียบทางภาษีและทางบัญชีต่อภาครัฐกิจ”, (เอกัตศึกษาปริญญามหาบัณฑิต สาขากฎหมายการเงินและภาษีอากร คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553), หน้าที่ 21 - 26

(3.1) หนี้สูญทางภาษีอากร รายจ่ายหนี้สูญทางภาษีอากรนั้นจะสามารถนำมาเป็นรายจ่ายนั้นต้องทำปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขที่กฎกระทรวง ฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) กำหนดไว้ หนี้สูญที่จะนำมาหักเป็นรายจ่ายนั้นต้องเป็นรายจ่ายที่เกิดขึ้นจริงแล้วเท่านั้น

(3.2) หนี้สูญทางบัญชีในทางบัญชีกิจการต้องรับรู้รายได้และค่าใช้จ่ายตามหลักการรับรู้รายได้ของมาตรฐานการบัญชี ซึ่งในการดำเนินธุรกิจนั้น อาจมีหนี้สูญเกิดขึ้น ในทางบัญชีนั่นจะมีการประมาณการหนี้สงสัยจะสูญไว้เพื่อให้กำไรหรือขาดทุนของรอบระยะเวลาบัญชีนั้นๆ ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด จำนวนหนี้สูญที่ประมาณขึ้นนี้เรียกว่า หนี้สงสัยจะสูญ (Doubtful debt) หนี้สงสัยจะสูญนี้ถือเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินงานซึ่งจะต้องนำไปแสดงในงบกำไรขาดทุน ซึ่งแตกต่างกับหนี้สูญทางภาษีอากร เพราะในทางภาษีนั้นจำนวนหนี้สูญที่ประมาณการขึ้นหรือหนี้สงสัยจะสูญนั้นไม่อาจถือเป็นรายจ่าย เพราะเป็นรายจ่ายที่ยังเกิดขึ้นจริง

(4) หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญทางภาษีอากร

โดยทั่วไปกิจการที่มีการขายสินค้าหรือการให้บริการเป็นเงินเชื่อหรือให้เครดิตกับลูกค้า มักจะประสบปัญหาในการเรียกเก็บหนี้ที่ค้างชำระ หากเก็บไม่ได้จะต้องนำบัญชีลูกหนี้ดังกล่าวมาตัดบัญชีเป็นหนี้สูญ ซึ่งหนี้สูญถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิได้ หากการตัดหนี้สูญได้ปฏิบัติครบถ้วนถูกต้องตามมาตรา 65 ทวิ (9) แห่งประมวลรัษฎากร ดังนั้นในการวางแผนภาษีเงินได้นิติบุคคลเกี่ยวกับหนี้สูญ ก็คือจะต้องถือปฏิบัติให้ถูกต้องตามประมวลรัษฎากรจึงจะนำมาจัดบัญชีลูกหนี้เป็นรายจ่ายหรือหนี้สูญได้ โดยมาตรา 59 ทวิ (9) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้

“(9) การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ จะกระทำต่อเมื่อเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดโดยกฎกระทรวง แต่ถ้าได้รับชำระหนี้ในรอบระยะเวลาบัญชีใดให้นำมาคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น

หนี้สูญรายได้ให้นำมาคำนวณเป็นรายได้แล้ว หากได้รับชำระภายหลังก็มีให้นำมาคำนวณเป็นรายได้อีก”

หลักเกณฑ์ในการตัดบัญชีลูกหนี้เป็นหนี้สูญจะต้องเป็นไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) ออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ การจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์เงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(4.1) หนี้สูญที่จะจำหน่ายจากบัญชีลูกหนี้ต้องเป็นหนี้ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

(4.1.1) ต้องเป็นหนี้จากการประกอบกิจการหรือเนื่องจากการประกอบกิจการ หรือหนี้ที่รวบรวมเป็นเงินได้ในการค้าขายกำไรสุทธิ ทั้งนี้ ไม่รวมถึงหนี้ที่ผู้เป็นหรือเคยเป็นกรรมการหรือหุ้นส่วน จัดการเป็นลูกหนี้ ไม่ว่าหนี้นั้นจะเกิดขึ้นก่อนหรือในขณะที่ผู้เป็นหรือเคยเป็นกรรมการหรือหุ้นส่วน ผู้จัดการ รวมทั้งไม่ใช่ลูกหนี้อื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องในหมู่กรรมการ ผู้บริหาร หรือพนักงานบริษัท

ตัวอย่างเช่น

- บริษัท เอ บี ซี จำกัด ได้จำหน่ายสินค้าให้แก่ลูกค้าเป็นเงินเชื่อ และเมื่อถึงกำหนดเวลาชำระลูกหนี้คืนไม่ชำระ ดังนี้ค่าสินค้าที่ลูกค้าไม่ชำระ บริษัทสามารถตัดเป็นหนี้สูญได้ เนื่องจากเป็นหนี้ที่เกิดจากการประกอบกิจการ

- นายเหลือง เป็นกรรมการบริษัท เอ บี ซี จำกัด ได้ซื้อสินค้าจากบริษัทของตนเป็นเงินเชื่อ หากเป็นหนี้เป็นอย่างอื่นเช่น พนักงานเก็บเงินของบริษัทได้รับชำระเงินค่าสินค้าจากลูกหนี้ของบริษัทแล้ว พนักงานยกยอกเอาเงินดังกล่าวไป กรณีนี้ไม่ถือว่าเป็นหนี้สูญเนื่องจากลูกหนี้ได้ชำระหนี้แล้ว บริษัทต้องถือเป็นผลเสียหายอันเนื่องมาจากกิจการ ซึ่งบริษัทสามารถถือเป็นรายจ่ายได้โดยต้องมีหลักฐานประกอบเช่น หลักฐานการดำเนินคดีและคำพิพากษาของศาล

(4.1.2) ต้องเป็นหนี้ที่ยังไม่ขาดอายุความและมีหลักฐานโดยชัดแจ้งที่สามารถฟ้องร้องลูกหนี้ได้

หนี้ที่ยังไม่ขาดอายุความ หมายถึง เป็นหนี้ที่ยังไม่ล่วงเลยเวลาที่กฎหมายกำหนดว่าให้ใช้สิทธิเรียกร้องบังคับได้ อายุความที่จะใช้ในการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะมีอยู่หลายกรณี เช่นอายุความ 6 เดือนใช้สำหรับกรณีผู้ให้เช่าฟ้องผู้เช่าเกี่ยวกับสัญญาเช่าอายุความ 1 ปีใช้สำหรับผู้ซื้อฟ้องผู้ขายในกรณีที่ทรัพย์สินที่ขายชำรุดบกพร่อง อายุความ 2 ปีใช้สำหรับสัญญาซื้อขาย อายุความ 3 ปี ใช้สำหรับคดีฟ้องผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินและผู้รับรองตั๋วแลกเงิน

อายุความ 5 ปี ใช้สำหรับฟ้องเรียกหนี้ดอกเบี้ยที่ค้างชำระ และอายุความ 10 ปี ใช้สำหรับการฟ้องเรียกหนี้ที่กฎหมายมิได้กำหนดอายุความไว้เช่น การฟ้องเรียกหนี้เงินกู้ และหลักฐานโดยชัดแจ้งต้องเป็นสิ่งที่สามารถยืนยันได้ว่าลูกหนี้เป็นหนี้อยู่จริงและยังไม่ได้ชำระหนี้ เช่น ใบรับสินค้าของลูกหนี้แต่ลูกหนี้ยังไม่ได้ชำระค่าสินค้า หรือเช็คของลูกหนี้ที่ธนาคารปฏิเสธการชำระเงิน ดังนั้นหากกิจการพลั้งเผลอปล่อยให้ลูกหนี้รายใดขาดอายุความก็จะเป็นความผิดพลาดของกิจการเองที่ทำให้หมดสิทธิในการนำมูลหนี้เหล่านั้นมาตัดจำหน่ายหนี้สูญหรือถือเป็นค่าใช้จ่ายทางภาษีในกรณีดังกล่าวได้

(4.1.3) เป็นลูกหนี้ที่ถึงแก่ความตาย เป็นคนสาบสูญ (ตามคำสั่งศาลฯ) หรือมีหลักฐานว่าหายสาบสูญ โดยลูกหนี้รายนั้นไม่มีทรัพย์สินหรือขาดความสามารถในการชำระหนี้แน่นอนแล้ว

(4.1.4) เป็นลูกหนี้ที่เลิกกิจการและมีหนี้ของเจ้าหนี้อื่น ที่มีศักดิ์และสิทธิ์ (บุริมสิทธิ์) เหนือเจ้าหนี้ทั้งหมด โดยมีลำดับการชำระอันดับแรก และทราบแน่ชัดว่าทรัพย์สินของลูกหนี้รายนั้นมีไม่เพียงพอที่จะแบ่งชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้อื่น ถึงแม้กิจการจะได้อื่นขอชำระหนี้ในคดีที่เจ้าหนี้อื่นเป็นผู้ฟ้องด้วยก็ตาม

(4.1.5) ต้องไม่เกิดจากการขายสินค้าหรือให้บริการที่ผู้เป็นหรือเคยเป็นกรรมการหรือหุ้นส่วนผู้จัดการเป็นลูกหนี้ ไม่ว่าจะขึ้นก่อนหรือในขณะที่ผู้เป็นกรรมการหรือหุ้นส่วนผู้จัดการ

(4.2) การดำเนินการที่จำเป็นเพื่อนำไปสู่การตัดหนี้สูญ ซึ่งหมายถึงการติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ตามสมควรแก่กรณี โดยมีหลักฐานการทวงถามอย่างชัดเจนต่อเนื่อง โดยไม่ได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้รายนั้นจนถึงที่สุด

(4.2.1) ลูกหนี้ที่เป็นหนี้แต่ละรายมีจำนวนเกิน 500,000 บาท
ในกรณีหนี้ของลูกหนี้แต่ละรายมีจำนวนเกิน 500,000 บาท ขึ้นไป ต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ได้ติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ตามสมควรแก่กรณี โดยมีหลักฐานการติดตามทวงถามอย่างชัดเจน และไม่ได้รับชำระหนี้ โดยปรากฏว่า

(ก) ลูกหนี้ถึงแก่ความตาย เป็นคนสาบสูญ หรือ มีหลักฐานว่าหายสาบสูญไป และไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้

(ข) ลูกหนี้เลิกกิจการ และมีหนี้ของเจ้าหนี้อย่างอื่นมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้อยู่ในลำดับก่อนเป็นจำนวนมากกว่าทรัพย์สินของลูกหนี้

กฎหมายกำหนดว่า “หนี้ของลูกหนี้แต่ละราย” หมายถึงจำนวนหนี้ของลูกหนี้แต่ละรายเป็นหลัก แม้ว่าลูกหนี้คนเดียวกันเป็นหนี้เจ้าหนี้หลายจำนวนหรือหลายครั้งก็ตาม

การจำหน่ายหนี้สูญตามข้อ (1) (ก) (ข) เป็นกรณีไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีต่อศาล แต่มีปัญหาว่าจะต้องเข้าทั้ง (ก) และ (ข) หรือไม่ ซึ่งถ้าพิจารณาจากหลักกฎหมายจะพบว่า กฎหมายไม่ได้ใช้คำว่า “และ” ดังนั้นกรณีดังกล่าวเวลาพิจารณาถึงสามารถแยกออกจากกันได้ โดยกรณี (ก) ใช้สำหรับลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลเนื่องจากบุคคลธรรมดาก็สามารถเลิกกิจการได้และนิติบุคคลจะมีเฉพาะการเลิกกิจการเท่านั้น นอกจากนี้คำว่า “เป็นคนสาบสูญ” นั้นต้องเป็นกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 61 ส่วนคำว่า “มีหลักฐานว่าหายสาบสูญไป” แม้จะไม่มีคำสั่งศาลให้เป็นคนสาบสูญหากแต่มีหลักฐานเช่นลูกหนี้โดยสารไปกับเรือที่อัปปางหรือเครื่องบินที่ตก และไม่มีใครพบลูกหนี้แม้แต่ซากศพลักษณะเช่นนี้ก็เข้าข่ายมีหลักฐานว่าหายสาบสูญไป

(2) ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีแพ่งหรือได้ยื่นคำขอเฉลี่ยหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อย่างอื่นฟ้องในคดีแพ่ง และในกรณีนั้นๆ ได้มีคำบังคับหรือคำสั่งของศาลแล้ว แต่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้ หลักฐานที่จะใช้ในการจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ในคดีแพ่ง กรมสรรพากรได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่าจะต้องเป็นหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าได้ดำเนินการบังคับคดีถึงที่สุดแล้ว และลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้มาประกอบการตัดหนี้สูญ เช่นหนังสือยืนยันจากกรมบังคับคดี หรือสำเนาการดำเนินการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี (กค 0802/1241 ลงวันที่ 21 มกราคม 2535) แต่ถ้าเป็นเพียงรายงานของเจ้าหนี้ในการติดตามทรัพย์สินของลูกหนี้และคำ

บังคับของศาลที่ให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามคำพิพากษามาเป็นหลักฐานในการจำหน่ายหนี้สูญนั้นยังไม่เพียงพอในการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมาย (กค 0802/18041 ลงวันที่ 15 กันยายน 2536)

การจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ไม่ว่าจะเป็นหนี้ของลูกหนี้ในประเทศหรือต่างประเทศจะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ของกฎกระทรวงฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) ดังนั้นเจ้าหนี้ไม่สามารถใช้คำพิพากษา คำบังคับ หรือคำสั่งของศาลต่างประเทศเป็นหลักฐานในการจำหน่ายหนี้สูญได้ (กค 0706/4678 ลงวันที่ 14 พฤษภาคม 2547) นอกจากนี้กรณีที่บริษัทมีการปลดหนี้ให้กับลูกหนี้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล หนี้ที่บริษัทได้ปลดให้ลูกหนี้ไม่สามารถตัดเป็นหนี้สูญได้ (กค 0706/12674 ลงวันที่ 19 ธันวาคม 2546)

(3) ได้ดำเนินการฟ้องในคดีล้มละลาย หรือได้ยื่นคำขอรับการชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้องในคดีล้มละลาย และในกรณีนั้นๆ ได้มีการประนอมหนี้กับลูกหนี้ โดยศาลมีคำสั่ง

การประนอมหนี้ หมายถึง การที่ลูกหนี้ขอทำความตกลงกับเจ้าหนี้ หลังจากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดแล้ว โดยลูกหนี้จะชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้แต่เพียงบางส่วน

เมื่อศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยประนอมหนี้ ผู้ฟ้องคดีล้มละลายหรือโจทก์ยอมมีสิทธิจำหน่ายหนี้ที่นำมาฟ้องคดีล้มละลายออกจากบัญชีลูกหนี้ได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้นได้ และกรณีที่เจ้าหนี้ไม่ได้เป็นโจทก์ฟ้องคดีเองแต่มีเจ้าหนี้อื่นเป็นผู้ฟ้องและเจ้าหนี้ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้แล้ว รวมถึงกรณีที่ลูกหนี้ประนอมหนี้ไม่สำเร็จ ศาลก็จะมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลายซึ่งหากเป็นในกรณีนี้จะต้องมีการแบ่งทรัพย์สินครั้งแรกได้ ดังนั้นเฉพาะในส่วนของหนี้ที่ไม่ได้รับชำระเท่านั้นเจ้าหนี้จึงมีสิทธิจำหน่ายเป็นหนี้สูญได้

หากเป็นกรณีที่มีลูกหนี้ร่วมและผู้ค้ำประกันถูกดำเนินคดีล้มละลาย การจำหน่ายหนี้สูญจะกระทำได้อต่อเมื่อศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ร่วมทุกคนและผู้ค้ำประกันเป็นบุคคลล้มละลายและได้มีการแบ่งทรัพย์สินครั้งแรกของลูกหนี้ร่วมทุกคนรวมทั้งผู้ค้ำประกันด้วย (กค 0802/374 ลงวันที่ 7 มกราคม 2537)

ตัวอย่าง

- บริษัทได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลาย เมื่อลูกหนี้ตั้งกล่าวอุทธรณ์ ศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย และได้มีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ในครั้งแรกไปแล้วในรอบระยะเวลาบัญชีใด ก็ให้บริษัทจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น โดยไม่ต้องรออายุความ 10 ปี แต่อย่างไร (กค 0802/12799 ลงวันที่ 26 กรกฎาคม 2537)

(4.2.2) ลูกหนี้ที่เป็นหนี้แต่ละรายมีจำนวนไม่เกิน 500,000 บาท

ในกรณีหนี้ของลูกหนี้แต่ละรายมีจำนวนไม่เกิน 500,000 บาท ต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ได้ติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ตามสมควรแก่กรณี โดยมีหลักฐานการติดตามทวงถามอย่างชัดเจน และไม่ได้รับชำระหนี้ โดยปรากฏว่า

(ก) ลูกหนี้ถึงแก่ความตาย เป็นคนสาบสูญ หรือ มีหลักฐานว่าหายสาบสูญไป และไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้

(ข) ลูกหนี้เลิกกิจการ และมีหนี้ของเจ้าหนี้อื่นมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้อยู่ในลำดับก่อนเป็นจำนวนมากกว่าทรัพย์สินของลูกหนี้

การจำหน่ายหนี้สูญตามข้อ 4.2.2 (1) จะต้องมีหลักเกณฑ์เดียวกับการจำหน่ายหนี้สูญตามข้อ 4.2.1 (1)

(2) ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีแพ่ง และศาลได้มีคำสั่งรับคำฟ้องรับคำฟ้องนั้นแล้วหรือได้ยื่นคำขอเฉลี่ยหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้องในคดีแพ่งและศาลได้มีคำสั่งรับคำขอนั้นแล้ว

กฎหมายกำหนดเพียงแต่ให้ศาลมีคำสั่งรับฟ้องคดีที่เจ้าหนี้ฟ้องหรือยื่นคำขอเฉลี่ยหนี้ เจ้าหนี้ก็สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น (รอบระยะเวลาบัญชีที่ศาลรับฟ้องเท่านั้น) ได้เลยโดยไม่ต้องรอผลแห่งคดีว่าจะออกมาในรูปใด

(3) ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลาย และศาลได้มีคำสั่งรับคำฟ้องนั้นแล้ว หรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ถูกเจ้าหนี้รายอื่นฟ้องในคดีล้มละลายและศาลได้มีคำสั่งรับคำขอรับชำระหนี้แล้ว

กฎหมายกำหนดให้สามารถจำหน่ายเป็นหนี้สูญได้ทันทีในรอบระยะเวลาบัญชีที่ศาลได้มีคำสั่งรับคำฟ้องในคดีล้มละลายหรือมีคำสั่งรับคำขอรับชำระหนี้ โดยไม่ต้องรอให้มีการแบ่งทรัพย์สินครั้งแรกแต่อย่างใด

การจำหน่ายหนี้สูญตามกรณี 4.2.1 หรือ 4.2.2 กรรมการหรือหุ้นส่วนผู้จัดการของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลผู้เป็นเจ้าของหนี้ต้องมีคำสั่งอนุมัติให้จำหน่ายหนี้เป็นหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ภายใน 30 วัน นับแต่วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีนั้น

(4.2.3) ลูกหนี้ที่เป็นหนี้แต่ละรายจำนวนไม่เกิน 100,000 บาท

การจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลอื่นที่มีใช้ธนาคารหรือบริษัทเงินทุนดังกล่าว ในกรณีหนี้ของลูกหนี้แต่ละรายมีจำนวนไม่เกิน 100,000 บาทให้กระทำได้โดยไม่ต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์ในข้อ 4.2.1 และ 4.2.2 ถ้าปรากฏว่าไม่มีหลักฐานติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ตามสมควรแก่กรณีแล้วแต่ไม่ได้รับชำระหนี้ และหากจะฟ้องลูกหนี้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับชำระ

สำหรับการจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ของธนาคาร หรือบริษัทเงินทุนตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ ในกรณีหนี้ของลูกหนี้แต่ละรายมีจำนวนไม่เกิน 200,000 บาท การจำหน่ายหนี้สูญก็สามารถทำได้เช่นเดียวกับการจำหน่ายหนี้สูญของบริษัทที่มีหนี้ไม่เกิน 100,000 บาท

ปัญหาในการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีนี้ คือเรื่องหลักฐานการติดตามทวงถามหนี้ กับเรื่องค่าใช้จ่ายที่ไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับชำระ กรมสรรพากรได้เคยตอบข้อหารือดังนี้ คือ ต้องมีหนังสือบอกกล่าวทวงถามลูกหนี้ของทนายความและใบตอบรับของกรมไปรษณีย์โทรเลข และรายงานการติดตามและสืบทรัพย์ของลูกหนี้โดยมีผู้ใหญ่บ้านหรือเพื่อนบ้านข้างเคียงลงชื่อรับรอง ถือว่าได้มี

หลักฐานการติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ตามสมควรแก่กรณีแล้วแต่ไม่ได้รับชำระหนี้และหากจะฟ้องลูกหนี้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับชำระ (กค 0802/14905) ลงวันที่ 25 สิงหาคม 2537

การจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่กิจการจะต้องดำเนินการตามกฎหมายฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญไว้ มิใช่ว่าพอลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ก็จำหน่ายหนี้สูญได้ทันที โดยกฎหมายฉบับดังกล่าวได้แบ่งแยกลักษณะของลูกหนี้ที่จะตัดจำหน่ายออกจากบัญชีลูกหนี้อยู่ 3 กรณีด้วยกันซึ่งแต่ละกรณีก็จะมีข้อกำหนดของกฎหมายที่แตกต่างกันไป หากกิจการปฏิบัติไม่ถูกต้องหรือไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดก็จะส่งผลให้กิจการต้องมีการปรับปรุงกำไรสุทธิหรือขาดทุนสุทธิทางภาษีอากรเสียใหม่นั้น หมายถึงกิจการอาจจะต้องเสียภาษีอากรหรือเงินเพิ่มหรือเบี้ยปรับเพิ่มขึ้น⁵⁶

(5) การจำหน่ายหนี้สูญของเจ้าหนี้ที่เป็นสถาบันการเงิน

ความเป็นสถาบันการเงินในความหมายนี้หมายถึง ธนาคารพาณิชย์ (ตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์) บริษัทเงินทุน บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ บริษัทบริหารสินทรัพย์ (ตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทบริหารสินทรัพย์) และนิติบุคคลอื่นที่อธิบดีกรมสรรพากรประกาศกำหนดโดยอนุมัติรัฐมนตรี ซึ่งในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจกลุ่มธุรกิจเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนผ่านมาตรการของรัฐเป็นพิเศษ โดยมีปัจจัยทางภาษีผนวก รวมไปถึงด้วยพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

กรณีที่มูลหนี้ของลูกหนี้แต่ละรายมีจำนวนไม่เกิน 200,000 บาท ให้ตัดจำหน่ายได้ทันทีโดยไม่ต้องดำเนินการติดตามทวงถามจนสิ้นสุดกระบวนการทางศาลหรือพิสูจน์ทราบความสามารถชำระหนี้ว่าไม่มีโดยชัดแจ้งอีกต่อไป (กฎหมายฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) ข้อ 6)

การปลดหนี้อันเนื่องมาจากการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ในระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2542 ถึง 31 ธันวาคม 2544 หากจัดการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของ

⁵⁶ วิโรจน์ ตั้งสถาพรพงษ์, สรรพากรสาส์น, สำนักงานสรรพากรสาส์น ฉบับเดือนมกราคม 2556 หน้า 21 - 73
หนี้สูญปฏิบัติอย่างไรจึงถูกต้อง, เอกสารภาษีอากร, ปีที่ 30 ฉบับที่ 360 กันยายน 2554 หน้า 15-24

สถาบันการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนดเรียบร้อยแล้ว สถาบันการเงินนั้นๆ สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ทันทีโดยไม่ต้องดำเนินการติดตามทวงถามจนสิ้นสุดกระบวนการทางศาล หรือต้องพิสูจน์ทราบความสามารถชำระว่าไม่มีโดยชัดแจ้งอีก (กฎกระทรวงฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) ข้อ 6 ทวิ)

ในส่วนของหนี้ที่ได้รับการจัดชั้นตามระดับของความสามารถติดตามทวงถามได้ (ชั้นสูญหรือชั้นสงสัยจะสูญ) ที่ได้กันเงินสำรองครบ 100% แล้ว (ตามหลักเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย) ให้นำหนี้ที่ได้กันสำรองไว้ในรอบบัญชีที่สิ้นสุดในหรือหลังวันที่ 31 ธันวาคม 2534 ถึงรอบบัญชีที่สิ้นสุดในวันที่ 31 ธันวาคม 2539 มาดำเนินการดังนี้

(1) หากได้ถือเป็นรายจ่ายเพื่อคำนวณกำไรสุทธิหรือขาดทุนสุทธิไปแล้วในรอบบัญชีนั้นให้ตัดยอดหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ได้ทันที โดยไม่ต้องดำเนินการติดตามทวงถามจนสิ้นสุดกระบวนการทางศาลหรือพิสูจน์ทราบความสามารถชำระว่าไม่มีโดยชัดแจ้งอีก

(2) ลูกหนี้ที่ได้กันสำรองไว้ แต่ไม่อาจถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิ/ขาดทุนสุทธิทันในรอบบัญชีนั้น ให้การจำหน่ายหนี้สูญเป็นไปตามเงื่อนไขในกฎกระทรวง ฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534 ข้อ 4,5 และ 6)

(6) การตัดหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ของเจ้าหนี้อื่นๆ

กรณีนี้ เป็นกรณีที่ลูกหนี้ค้างค้างของกิจการที่เข้าข่ายจำหน่ายเป็นหนี้สูญได้ และอยู่ในแผนปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของเจ้าหนี้อื่นอันเป็นการปฏิบัติภายใต้หลักเกณฑ์การปรับปรุงโครงสร้างหนี้ ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ในส่วนของหนี้ที่ได้ปลดหรือประนอมหนี้ตามแผนฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ที่ศาลมีคำสั่งเห็นชอบตามกฎหมายว่าด้วยการล้มละลายให้กระทำโดยไม่ต้องดำเนินการติดตามทวงถามจนสิ้นสุดกระบวนการทางศาลหรือพิสูจน์ทราบความสามารถชำระหนี้ว่าไม่มีโดยชัดแจ้งอีก (กฎกระทรวง ฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) ข้อ 6 ตรี)

ในส่วนของหนี้ที่ได้ปลดหรือประนอมหนี้ที่นำหลักเกณฑ์การปรับปรุงโครงสร้างหนี้ของสถาบันการเงินที่ประกาศโดยธนาคารแห่งประเทศไทยมาใช้โดยอนุโลมนั้น หากการปลดหนี้ดังกล่าวได้กระทำในระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2542 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2545 สามารถตัดหนี้สูญได้โดยไม่ต้องดำเนินการติดตามทวงถามจนถึงสุดกระบวนการทางศาลหรือพิสูจน์ทราบความสามารถชำระว่าไม่มีโดยชัดแจ้งอีก (กฎกระทรวงฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) ข้อ 6 จัตวา) ผิดจากช่วงเวลานั้นให้การจำหน่ายหนี้สูญเป็นตามเงื่อนไขในกฎกระทรวงฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) ข้อ 4, 5, 6 ทุกกรณี

(7) ภาษีมูลค่าเพิ่มกับหนี้สูญที่เป็นสินค้าหรือบริการ

กรณีที่เกี่ยวข้องกับภาษีมูลค่าเพิ่มนั้นมีแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกันอยู่ 2 ระดับอันเกิดจากหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและวิธีการเปลี่ยน แต่สาระสำคัญอันเป็นเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับภาษีมูลค่าเพิ่มนั้นยังคงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) อย่างเคร่งครัด และถือเสมือนหนึ่งเป็นหลักปฏิบัติสามัญที่จะได้รับสิทธิในฝั่งภาษีมูลค่าเพิ่มด้วย ซึ่งจุดเปลี่ยนดังกล่าวคือการจำหน่ายหนี้สูญที่เกิดขึ้นก่อนและหลังวันที่ 1 มกราคม 2542 และพออธิบายได้พอสังเขปดังต่อไปนี้

(7.1) การจำหน่ายหนี้สูญก่อนวันที่ 1 มกราคม 2542

โดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) แล้ว บริษัทหรือผู้ประกอบการที่เป็นเจ้าหนี้นั้นมีสิทธินำหนี้สูญที่เป็นค่าสินค้าหรือบริการและภาษีมูลค่าเพิ่มจากการขายในลูกหนี้ที่เป็นปัญหานั้น ไปหักเป็นรายจ่ายในรอบบัญชีนั้นได้ ทั้งนี้จำนวน (ตามหลักเกณฑ์มาตรา 65 ทวิ (9) แห่งประมวลรัษฎากรนั้น เท่ากับ

มูลค่าการจำหน่ายหนี้สูญ เท่ากับ ค่าสินค้า/บริการตามใบกำกับภาษี (รวม VAT)

(7.2) การจำหน่ายหนี้สูญหลังวันที่ 1 มกราคม 2542 เป็นต้นมา

โดยใช้หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามกฎกระทรวงฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) แล้ว บริษัทหรือผู้ประกอบการที่เป็นเจ้าหนี้นั้น มีสิทธินำภาษีขายที่คำนวณได้จากส่วนของหนี้สูญ (ค่า

สินค้าหรือบริการ) มาหักออกจากภาษีขายในเดือนภาษีที่เกิดหรือจำหน่ายหนี้สูญนั้นได้ ซึ่งเป็นสิทธิ ตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 85) ลงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2542 สำหรับมูลค่าคงเหลือให้นำไปลดยอดหนี้จากบัญชีลูกหนี้ได้ซึ่งผลทำให้

มูลค่าการจำหน่ายหนี้สูญ เท่ากับ ค่าสินค้าหรือบริการตามใบกำกับภาษี หักด้วย ภาษีขายที่คำนวณได้จากหนี้สูญ

หากการตัดหนี้สูญหลังวันที่ 1 มกราคม 2542 นั้นไม่ได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่ กำหนดตามมาตรา 82/11 แห่งประมวลรัษฎากร และเงื่อนไขในประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับ ภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 85) แล้ว ก็ไม่ถือว่าได้ปฏิบัติผิดพลาดแต่อย่างใด บริษัทหรือผู้ประกอบการที่ เป็นเจ้าหนี้นั้นยังมีสิทธินำหนี้สูญที่เป็นค่าบริการและภาษีมูลค่าเพิ่มจากการขายมาหักได้ทั้งจำนวน ตามปกติ (ตามมาตรา 65 ทวิ (9) แห่งประมวลรัษฎากร)

(8) กรณีน่าสนใจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญ

(8.1) การจำหน่ายหนี้สูญในรายการหนี้ที่ฉ้อโกงบริษัท

มีกรณีให้เห็นชัดเจนที่สุดได้แก่การนำสำเนาบัตรประชาชน สำเนาทะเบียนบ้านผู้อื่น ไปใช้เพื่อซื้อโทรศัพท์มือถือและใช้บริการในท้ายที่สุดไม่สามารถดำเนินการอะไรได้ เนื่องจากพบ ข้อเท็จจริงว่าบุคคลตามสำเนาบัตรประชาชนและทะเบียนบ้านไม่มีความสามารถจ่ายชำระจริง

กรณีนี้ เมื่อได้ดำเนินการพิสูจน์ทราบตามกฎหมายและตามสมควรจนเชื่อได้แล้วว่า ถูกฉ้อโกง ถือเป็นความเสียหายที่เกิดจากการประกอบกิจการที่ไม่มีหลักประกันและไม่ใช่หนี้สูญจาก การประกอบกิจการ บริษัทฯ จึงมีสิทธินำผลเสียหายดังกล่าวไปหักเป็นรายจ่ายได้ทั้งจำนวนตาม มาตรา 65 แห่งประมวลรัษฎากร (ไม่ต้องห้ามตามมาตรา 65 ตรี (12) (ข้อหาหรือสรรพากรที่ กค 0706 (กม.07/451 ลงวันที่ 30 เมษายน 2546)

(8.2) ภาษีมูลค่าเพิ่มจากหนี้สูญที่ถูกลบออก

เนื่องจากมูลหนี้ค่าสินค้าหรือบริการที่ส่งมอบให้ลูกหนี้นั้นเกิดขึ้นจริงจึงเป็นความรับผิดชอบของผู้ขายหรือผู้ให้บริการนั้นๆ อย่างถูกต้องตามมาตรา 78/1(1) แห่งประมวลรัษฎากร ที่จะนำภาษีขายจากยอดดังกล่าวไปรวมคำนวณหายอดภาษีมูลค่าเพิ่มที่ต้องชำระประจำงวด (ยื่น ภ.พ. 30) การปลอมแปลงใดๆ ที่เกิดขึ้นจากการฉ้อโกงจึงไม่ใช่เหตุแห่งการออกใบลดหนี้ตามมาตรา 82/10 แห่งประมวลรัษฎากร และไม่เข้าลักษณะหนี้สูญตามข้อ 2 (4) แห่งประกาศอธิบดีกรมสรรพากร เกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 85) อีกด้วย

ดังนั้น หากบริษัทฯ ไม่สามารถเรียกเก็บหนี้ตามใบแจ้งหนี้ได้และดำเนินการใดๆ ตามที่กฎหมายกำหนดอย่างเหมาะสมแล้ว เมื่อมีหลักฐานว่าถูกฉ้อโกงจริง กิจการมีสิทธิยกเลิกการออกใบกำกับภาษีดังกล่าวได้ (หนังสือขอหารือสรรพากรที่ กค 0706(กม.07)/451 ลงวันที่ 30 เมษายน 2546)

(8.3) คำพิพากษาของศาลให้ลูกหนี้ชำระหนี้ให้ไม่ถึงจำนวนที่เป็นหนี้

กรณีเช่น มีมูลหนี้ 600,000 บาท แต่ศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระเพียง 450,000 บาท ให้ตัดจำหน่ายบัญชีลูกหนี้ตามมูลหนี้ที่ยื่นฟ้องศาล (600,000 บาท) สำหรับส่วนต่างที่ขาดไปต้องตรวจสอบเงื่อนไขว่าเข้าหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขตามกฎกระทรวงฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) แล้วหรือไม่ หากเข้าหลักเกณฑ์ก็จำหน่ายหนี้สูญเฉพาะส่วนที่ได้รับชำระไม่ครบได้⁵⁷

⁵⁷ วิโรจน์ ตั้งสถาพรพงษ์, สรรพากรสาส์น, สำนักงานสรรพากรสาส์น ฉบับเดือนมกราคม 2556 หน้า 16
หนี้สูญปฏิบัติอย่างไรจึงจะถูกต้อง, เอกสารภาษีอากร ปีที่ 30, ฉบับที่ 360 กันยายน 2554 หน้า 72

3.3 การจำหน่ายหนี้สูญของกระทรวงการคลังและในกรณีอื่นๆ

3.3.1 หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้ภาษีอากรตามระเบียบของกระทรวงการคลัง

หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้ภาษีอากรตามระเบียบและแนวปฏิบัติของกรมสรรพากร ปรากฏตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจำหน่ายหนี้ภาษีอากร พ.ศ. 2545 โดยกำหนดขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การจำหน่ายหนี้ภาษีอากรในความรับผิดชอบของกรมสรรพากรเป็นไปโดยเหมาะสมสะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น กระทรวงการคลังจึงวางระเบียบปฏิบัติที่ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม 2545 เป็นต้นไป โดยให้นิยามของคำว่า “ภาษีอากร” หมายความว่า ภาษีอากรที่กรมสรรพากรจัดเก็บตามประมวลรัษฎากรและจัดเก็บตามกฎหมายอื่นรวมทั้งรายได้ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่จัดเก็บควบคู่กับภาษีอากร ทั้งนี้ตามบัญชีลูกหนี้ค่าภาษีอากร โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้ภาษีอากรและการขออนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากร ดังต่อไปนี้

(1) หนี้ภาษีอากรที่จะขออนุญาตจำหน่ายออกจากบัญชีลูกหนี้ค่าภาษีอากรได้ ต้องเป็นหนี้ภาษีอากรที่เจ้าหน้าที่ได้ทำการเร่งรัดถึงที่สุดแล้วไม่อาจเรียกเก็บได้เนื่องจาก

(1.1) ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินหรือรายได้ใด ๆ ที่จะยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดได้ หรือมีแต่ไม่สามารถขายทอดตลาดได้เนื่องจากทรัพย์สินติดภาระผูกพัน เช่น เป็นที่สาธารณประโยชน์ที่ประชาชนใช้สัญจรร่วมกัน หรือเป็นที่ดินที่เป็นสาธารณูปโภคตามกฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดิน เป็นต้น และมีเหตุผลข้อเท็จจริงเชื่อได้ว่าลูกหนี้ไม่มีโอกาสประกอบอาชีพหารายได้เพื่อชำระหนี้ภาษีอากรได้ในเวลาอันสมควร

(1.2) ลูกหนี้ได้ถึงแก่กรรมหรือเป็นผู้สาบสูญหรืออพยพไม่ทราบที่อยู่และไม่มีทรัพย์สินใด ๆ ที่จะยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดได้

(1.3) ลูกหนี้เป็นคนต่างด้าวซึ่งเดินทางไปต่างประเทศไม่กลับเข้ามาอีกและไม่มีทรัพย์สินใด ๆ อยู่ในประเทศไทยที่จะยึดหรืออายัดและขายทอดตลาดได้

(1.4) ลูกหนี้เป็นนิติบุคคลไม่มีทรัพย์สินใดๆ กรรมการผู้จัดการก็ดี หุ่นส่วนผู้จัดการก็ดีหรือผู้ซึ่งต้องรับผิดชอบตามกฎหมายในนิติบุคคลที่มีสภาพตาม (1.1) หรือ (1.2) หรือ (1.3)

(1.5) ลูกหนี้มีผู้ค้ำประกันหนี้ภาษีอากรไม่สามารถชำระหนี้ภาษีอากรได้และเจ้าหน้าที่ได้ทำการเร่งรัดหนี้ภาษีอากรจากผู้ค้ำประกันถึงที่สุดแล้วไม่อาจเรียกเก็บภาษีอากรจากผู้ค้ำประกันได้

(1.6) ลูกหนี้ถูกฟ้องคดีให้ล้มละลาย ไม่ว่าจะโดยกรมสรรพากร หรือเจ้าหน้าที่อื่น เป็นโจทก์ก็ตามและศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลูกหนี้เป็นบุคคลล้มละลายแล้ว

(1.7) หนี้ภาษีอากรขาดอายุความใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย

(1.8) หนี้ภาษีอากรที่มีจำนวนน้อยกว่า 500 บาท และเจ้าหน้าที่ได้จัดทำหนังสือเตือนให้นำเงินไปชำระไม่น้อยกว่า 2 ครั้งแล้ว แต่ไม่พบผู้ค้ำหรือผู้ค้ำไม่สามารถจะนำเงินมาชำระได้

(2) อำนาจการอนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากร

(2.1) หนี้ภาษีอากรที่มีจำนวนไม่เกิน 1,000,000 บาท ให้สรรพากรภาค หรือ ผู้อำนวยการสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่ แล้วแต่กรณี เป็นผู้อนุญาตจำหน่าย

(2.2) หนี้ภาษีอากรที่มีจำนวนไม่เกิน 5,000,000 บาท ให้อธิบดีเป็นผู้อนุญาตจำหน่าย

(2.3) หนี้ภาษีอากรที่มีจำนวนเกินกว่า 5,000,000 บาท ให้รองปลัดกระทรวง เป็นผู้อนุญาตจำหน่าย

(2.4) การจำหน่ายหนี้ภาษีอากรที่เข้าลักษณะตาม (1.7) ของข้อ (1) ให้สรรพากรภาคหรือ ผู้อำนวยการสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่แล้วแต่กรณี หรืออธิบดี เป็นผู้สั่งอนุญาตจำหน่ายโดยไม่จำกัดจำนวนหนี้ภาษีอากร

(3) การดำเนินการขออนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากร

(3.1) หน้าที่ของสำนักงานสรรพากรพื้นที่

ให้สำนักงานสรรพากรพื้นที่จัดทำรายงานขออนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากรที่อยู่ในหลักเกณฑ์การขอยกจำหน่ายในข้อ (1) ตามแบบรายงานขออนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากร (ภ.ส.15) หรือตามแบบที่อธิบดีกำหนด พร้อมหลักฐานการเร่งรัดเสนอต่อสำนักงานสรรพากรภาคเพื่อพิจารณา

(3.2) หน้าที่ของสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่

ลูกหนี้ที่อยู่ภายใต้การบริหารการจัดเก็บภาษีอากรของสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่ให้ส่วนเร่งรัดภาษีอากรค้างจัดทำรายงานขออนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากรที่อยู่ในหลักเกณฑ์การขอยกจำหน่ายในข้อ (1) ตามแบบรายงานขออนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากร (ภ.ส.15) หรือตามแบบที่อธิบดีกำหนดพร้อมหลักฐานการเร่งรัดเสนอต่อสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่เพื่อพิจารณา

ให้สำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่พิจารณารายงานขออนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากรตามวรรคก่อนนี้ว่าเจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการเร่งรัดภาษีอากรเป็นไปตามระเบียบสมครอนุญาตให้จำหน่ายได้หรือไม่ประการใด การขออนุญาตจำหน่ายหนี้รายใดที่ผู้อำนวยการสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่เห็นสมควร จะออกไปตรวจสอบข้อเท็จจริงประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้

เมื่อสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุญาตให้จำหน่ายได้ก็ให้ส่งอนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากรตามอำนาจในข้อ (2.1) ของข้อ (2) หากไม่อยู่ในอำนาจก็ให้ส่งรายงานขออนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากรและหลักฐานการเร่งรัดไปยังกรมสรรพากรต่อไป

ในกรณีที่สำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่เห็นสมควรให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการเร่งรัดหนี้ภาษีอากรในรายนั้น ๆ ต่อไป ก็ให้รีบส่งคืนสำนวนการเร่งรัดไปให้ส่วนเร่งรัดภาษีอากรค้างดำเนินการต่อไปโดยเร็ว

(3.3) หน้าที่ของสำนักงานสรรพากรภาค

ให้สำนักงานสรรพากรภาคพิจารณารายงานขออนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากรตามข้อ (3.1) ว่าเจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการเร่งรัดภาษีอากรเป็นไปตามระเบียบสมควรอนุญาตให้จำหน่ายได้หรือไม่ประการใดการขออนุญาตจำหน่ายหนี้รายใดที่สรรพากรภาคเห็นสมควรจะออกไปตรวจสอบข้อเท็จจริงประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้

เมื่อสำนักงานสรรพากรภาคพิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุญาตให้จำหน่ายได้ก็ให้ส่งอนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากรตามอำนาจใน (2.1) ของข้อ (2) หากไม่อยู่ในอำนาจก็ให้ส่งรายงานขออนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากร และหลักฐานการเร่งรัดไปยังกรมสรรพากรภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือของสำนักงานสรรพากรพื้นที่

ในกรณีที่สำนักงานสรรพากรภาคเห็นสมควรให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการเร่งรัดหนี้ภาษีอากรในรายนั้น ๆ ต่อไป ก็ให้รีบส่งคืนสำนวนการเร่งรัดไปให้สำนักงานสรรพากรพื้นที่ดำเนินการต่อไปโดยเร็ว

(3.4) หน้าที่ของสำนักมาตรฐานการจัดเก็บภาษี

เมื่อได้รับรายงานขออนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากรจากสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่ตาม (3.2) หรือสำนักงานสรรพากรภาคตามข้อ (3.3) แล้ว ให้สำนักมาตรฐานการจัดเก็บภาษีพิจารณาเสนอความเห็นต่ออธิบดีเพื่อส่งอนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากรตามอำนาจใน (2.2) ของข้อ (2) หากการส่งอนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากรเป็นอำนาจของรองปลัดกระทรวงตาม (2.3) ของข้อ (2) ก็ให้เสนอรองปลัดกระทรวงพิจารณาอนุญาตต่อไป

ในกรณีที่อธิบดีหรือรองปลัดกระทรวงเห็นสมควรให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการเร่งรัดภาษีอากรค้างในรายนั้น ๆ ต่อไป ก็ให้รีบส่งคืนสำนวนการเร่งรัดไปให้สำนักงานสรรพากรภาคหรือสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่ แล้วแต่กรณีดำเนินการต่อไปโดยเร็ว

(4) การจำหน่ายหนี้ภาษีอากรออกจากบัญชี

เมื่อสรรพากรภาค ผู้อำนวยการสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่ อธิบดี หรือรองปลัดกระทรวง ได้ส่งอนุญาตให้จำหน่ายหนี้ภาษีอากรรายใดแล้ว ให้จำหน่ายหนี้ภาษีอากรออกจากบัญชีตามที่กำหนดในระเบียบว่าด้วยการบัญชีลูกหนี้ค่าภาษีอากรให้เสร็จสิ้นภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำสั่งอนุญาต

(5) การรายงานการจำหน่ายหนี้ภาษีอากร

เมื่อสรรพากรภาค ผู้อำนวยการสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่ อธิบดี หรือรองปลัดกระทรวง ได้อนุญาตให้จำหน่ายหนี้ภาษีอากรแล้ว ให้สำนักงานสรรพากรพื้นที่ และสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่ รายงานกรมสรรพากรตามแบบรายงานการอนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากรออกจากบัญชีที่กำหนดท้ายระเบียบภายในเดือนถัดไปเพื่อกรมสรรพากรรวบรวมเสนอกระทรวงการคลังต่อไป

(6) การทำทะเบียนลูกหนี้ค่าภาษีอากรที่ยังไม่ขาดอายุความใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายหนี้ภาษีอากรรายใดที่สรรพากรภาค ผู้อำนวยการสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่ อธิบดี หรือรองปลัดกระทรวงได้อนุญาตให้จำหน่ายหนี้ภาษีอากรแล้วถ้าหนี้ภาษีอากรรายนั้นยังไม่ขาดอายุความใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย ให้เจ้าหน้าที่จัดทำทะเบียนลูกหนี้ค่าภาษีอากรที่ยังไม่ขาดอายุความใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายตามแบบที่กำหนดท้ายระเบียบนี้เพื่อติดตามเร่งรัดต่อไปจนขาดอายุความใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย

(7) การติดตามเร่งรัดหนี้ภาษีอากรที่ยังไม่ขาดอายุความใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายให้สำนักงานสรรพากรพื้นที่ และสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่ แล้วแต่กรณีสืบสวนติดตามฐานะของลูกหนี้ภาษีอากรที่ยังไม่ขาดอายุความใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมาย ถ้าปรากฏว่าลูกหนี้รายใดกลับมีทรัพย์สินหรือรายได้พอที่จะชำระหนี้ค่าภาษีอากรก็ให้ดำเนินการเรียกชำระหนี้ให้เสร็จสิ้นไป เมื่อได้รับชำระหนี้รายใดแล้วให้บันทึกการชำระหนี้ในทะเบียนตามข้อ (6)

เมื่อสิ้นปีงบประมาณให้สำนักงานสรรพากรพื้นที่ รายงานผลการติดตามหนี้ภาษีอากรที่ยังไม่ขาดอายุความใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายต่อสำนักงานสรรพากรภาคภายในเดือนตุลาคม โดยให้สำนักงานสรรพากรภาค รายงานกรมสรรพากรภายในเดือนพฤศจิกายนของทุกปี สำหรับสำนักบริหารภาษีธุรกิจขนาดใหญ่ ให้รายงานกรมสรรพากรภายในเดือนพฤศจิกายนของทุกปีเช่นเดียวกับสำนักงานสรรพากรภาค คณะกรรมการเพื่อพิจารณาและอนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากร

(8.1) เพื่อให้การจำหน่ายหนี้ภาษีอากรมีความคล่องตัว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นให้รองปลัดกระทรวงมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณา และอนุญาตจำหน่ายหนี้ภาษีอากรตามลักษณะหนี้ที่รองปลัดกระทรวงกำหนด ทั้งนี้ให้รวมถึงลักษณะหนี้ตามข้อ (1) ด้วยก็ได้

(8.2) คณะกรรมการตาม (8.1) ให้ประกอบด้วยอธิบดีเป็นประธานกรรมการ รองอธิบดีและหัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนจากกรมบัญชีกลาง ผู้แทนจากสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง และผู้แทนจากส่วนราชการอื่นตามที่รองปลัดกระทรวงการคลังเห็นสมควรเป็นกรรมการ

(8.3) การประชุมคณะกรรมการตาม (8.2) ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงเป็นองค์ประชุม

ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมให้กรรมการเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม มติของคณะกรรมการ ให้ถือเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

(8.4) วิธีการจำหน่ายหนี้ภาษีอากรให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกำหนด

(9) ให้อธิบดีกรมสรรพากรเป็นผู้รักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบดังกล่าว⁵⁸

⁵⁸ ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการจำหน่ายหนี้ภาษีอากร พ.ศ. 2545 ข้อ 1 ถึง ข้อ 13

3.3.2 หลักเกณฑ์การจัดชั้นและการกันสำรองหนี้ของสถาบันการเงินตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย

การจำหน่ายหนี้สูญของธุรกิจสถาบันการเงิน ซึ่งตามนิยามของสถาบันการเงิน ประกอบด้วย ธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศ ธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในต่างประเทศ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ และบริษัทเงินทุน⁵⁹ ได้มีพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 กำหนดไว้ในส่วนที่ 6 การจัดชั้นสินทรัพย์และการกันเงินสำรอง โดยวัตถุประสงค์ของการกำหนดบทบัญญัติดังกล่าวก็เพื่อให้สถาบันการเงินมีการกันเงินสำรองอย่างเพียงพอและสามารถรองรับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการด้อยค่าของสินทรัพย์ที่สถาบันการเงินถือครองอยู่ โดยในมาตรา 60 ของพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดเงื่อนไขของการจัดชั้นสินทรัพย์ไว้โดยให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และประกาศกำหนด โดยในปัจจุบันมีประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยที่ สนส. 31/2551 เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดชั้นและการกันเงินสำรองของสถาบันการเงินได้กำหนดในเรื่องดังกล่าวไว้ หากไม่ปฏิบัติตามประกาศหรือหลักเกณฑ์ดังกล่าวก็จะมีโทษตามที่มาตรา 128 บัญญัติไว้กล่าวคือต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท และปรับอีกไม่เกินวันละหนึ่งหมื่นบาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่⁶⁰ หรือจนกว่าจะได้ปฏิบัติให้ถูกต้อง ซึ่งเมื่อพิจารณาแนวทางการจัดชั้นและการกันสำรองหนี้ตามประกาศดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นแนวทางหนึ่งยอมรับหลักเกณฑ์บัญชีมาปรับใช้กับแนวทางหรือหลักเกณฑ์ในทางกฎหมาย กล่าวคือตามประกาศดังกล่าวได้นำเอาหลักมาตรฐานบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standard - IAS) ฉบับที่ 39 เรื่อง การรับรู้และการวัดมูลค่าตราสารทางการเงินมาบังคับใช้ในการกันสำรองมาใช้ โดยให้สถาบันการเงินกันเงินสำรองสำหรับผลต่างของยอดหนี้คงค้างกับมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากลูกหนี้ หรือผลต่างของยอดหนี้คงค้างกับมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากการจำหน่ายหลักประกันมาใช้ตามหลักเกณฑ์ที่ประกาศกำหนด นอกจากนี้ประกาศดังกล่าวยังได้มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์ในบางประเด็น เช่น ในการจัดชั้นรายบัญชีนั้น หากมีข้อบ่งชี้ว่ากระแสเงินสดรับของลูกหนี้หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

⁵⁹ พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 4

⁶⁰ พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 128

กับลูกหนี้ในแต่ละบัญชีมีความเกี่ยวข้องกัน ซึ่งอาจส่งผลให้ความสามารถในการชำระหนี้ที่ลดลง สถาบันการเงินก็ควรพิจารณาจัดชั้นลูกหนี้รายนั้นไว้ด้วยกัน รวมทั้งปรับปรุงประเภทของหลักประกันที่สามารถนำมาหักจากมูลหนี้ก่อนการกันเงินสำรองได้ และกำหนดให้สถาบันการเงินมีนโยบายในการจัดชั้น การกันเงินสำรองและการตัดจำหน่ายหนี้สูญเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่สถาบันการเงินใช้เป็นการทั่วไปอยู่แล้วในปัจจุบันให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความสามารถในการรองรับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจ โดยที่ไม่เป็นการเพิ่มภาระการดำเนินงานของสถาบันการเงินมากเกินไป ประกาศฉบับดังกล่าว โดยประกาศดังกล่าวได้กำหนดรายละเอียดในการจัดชั้นและการกันสำรองดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

(1) รูปแบบและวิธีปฏิบัติในการจัดชั้นสินทรัพย์ การกันสำรองและการจำหน่ายสินทรัพย์ที่เสียหายออก จะต้องกำหนดเป็นนโยบายและวิธีปฏิบัติอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรทั้งยังต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการของสถาบันการเงิน โดยรวมเรื่องดังกล่าวดังต่อไปนี้

(1.1) การกำหนดหน้าที่ ความรับผิดชอบของกรรมการ เจ้าหน้าที่บริหาร และพนักงานของสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้อง

(1.2) การพิจารณาปัจจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการจัดชั้นสินทรัพย์

(1.3) การกำหนดสมมติฐานและวิธีการคำนวณการกันเงินสำรอง

(1.4) การตัดจำหน่ายหนี้สูญและหนี้สูญรับคืนของสถาบันการเงิน

(1.5) ระบบการควบคุมภายในและแนวทางการบันทึกบัญชี

(1.6) การตรวจสอบความถูกต้องในการจัดชั้นสินทรัพย์ การกันเงินสำรอง และการตัดจำหน่ายหนี้สูญ รวมถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูลหลักฐานที่นำมาใช้ประกอบ

(2) วิธี การจัดชั้นสินทรัพย์

ตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยที่ สนส. 31/2551 เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดชั้น และการกันเงินสำรองของสถาบันการเงินจะต้องคำนึงถึงความเกี่ยวเนื่องของกระแสเงินสดรับของแต่ละบัญชีด้วย ซึ่งหากกระแสเงินสดของลูกหนี้หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับลูกหนี้มีความเกี่ยวเนื่องกันก็อาจต้องจัดชั้นไว้ด้วยกัน

โดยรายละเอียดของการจัดชั้นสินทรัพย์ดังกล่าวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(2.1) สินทรัพย์จัดชั้นสูญ

ลักษณะ

สิทธิเรียกร้องซึ่งได้ปฏิบัติการโดยสมควรเพื่อให้ได้รับชำระหนี้แต่ไม่มีทางที่จะได้รับชำระหนี้แล้ว โดยให้พิจารณาตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) ลูกหนี้ถึงแก่ความตาย เป็นคนสาบสูญ หรือมีหลักฐานว่าหายสาบสูญไป และไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้
- (2) ลูกหนี้เลิกกิจการ และมีหนี้ของเจ้าหนี้อย่างอื่นมีปริมาตรสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้อยู่ในลำดับก่อนเป็นจำนวนมากกว่าทรัพย์สินของลูกหนี้
- (3) สถาบันการเงินได้ฟ้องลูกหนี้หรือได้ยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อย่างอื่นฟ้อง และในกรณีนั้นๆ ได้มีคำสั่งบังคับหรือคำสั่งของศาลแล้ว แต่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใดๆ จะชำระหนี้ได้
- (4) สถาบันการเงินได้ฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลายหรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อย่างอื่นฟ้องในคดีล้มละลาย และในกรณีนั้นๆ ได้มีการประนอมหนี้กับลูกหนี้ โดยศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยกับการประนอมหนี้นั้น หรือลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลาย และมีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ครั้งแรกแล้ว
- (5) สิทธิเรียกร้องซึ่งตามพฤติการณ์ไม่อาจเรียกให้ชำระหนี้ได้

- (6) สินทรัพย์อื่นซึ่งชำรุด เสียหาย หรือหมดราคา
- (7) ส่วนสูญเสียที่เกิดจากการปรับปรุงโครงสร้างหนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด
- (2.2) สินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญเสีย
- (1) ลูกหนี้ที่ค้างชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเป็นระยะเวลารวมกันเกินกว่า 12 เดือน นับแต่วันถึงกำหนดชำระ ไม่ว่าจะปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขตามสัญญา หรือวันที่ธนาคารพาณิชย์ทวงถามหรือเรียกให้ชำระคืน แล้วแต่วันใดจะถึงก่อน ยกเว้นลูกหนี้ที่จัดชั้นสูญเสียแล้วสำหรับกรณีเงินเบิกเกินบัญชีให้จัดชั้นตาม (2)
- (2) ลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีที่ไม่มีวงเงิน หรือถูกยกเลิกวงเงิน หรือมีวงเงินตามสัญญาแต่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือครบกำหนดสัญญาแล้ว และไม่มีเม็ดเงินนำเข้าบัญชีเพื่อชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเกินกว่า 12 เดือน นับแต่วันที่ถูกยกเลิกวงเงิน หรือวันที่ยอดหนี้เกินวงเงินหรือวันที่ครบกำหนดสัญญาแล้วแต่วันใดจะถึงก่อน
- (3) อสังหาริมทรัพย์ที่ได้มาจากการชำระหนี้ หรือซื้อจากการขายทอดตลาด เฉพาะส่วนที่เป็นผลต่างของราคาตามบัญชีที่สูงกว่ามูลค่าที่ได้จากการประเมินราคาหรือตีราคาไว้ไม่เกิน 12 เดือน โดยมูลค่าที่กล่าวให้หักด้วยประมาณการค่าใช้จ่ายในการขายก่อนนำไปเปรียบเทียบกับราคาตามบัญชี แต่หากธนาคารพาณิชย์ได้ทำการประเมินราคาหรือตีราคาไว้เกินกว่า 12 เดือน ให้นำมูลค่าที่ได้จากการประเมินราคาหรือตีราคามาใช้ได้เพียงร้อยละ 50 ทั้งนี้ ในการประเมินราคาหรือตีราคาอสังหาริมทรัพย์ที่กล่าว ให้ถือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การประเมินมูลค่าหลักประกันของสถาบันการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด
- (4) สินทรัพย์อื่นเฉพาะส่วนที่เป็นผลต่างของราคาตามบัญชี ที่สูงกว่ามูลค่ายุติธรรม หรือมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืน ทั้งนี้ธนาคารพาณิชย์ต้องกำหนดมูลค่ายุติธรรมหรือมูลค่าที่คาดว่าจะได้รับคืนตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในมาตรฐานการบัญชี

- (5) สิทธิหรือสิทธิเรียกร้องที่คาดว่าจะเรียกคืนไม่ได้ทั้งจำนวน
- (6) ส่วนสูญเสียที่เกิดจากการปรับปรุงโครงสร้างตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด
- (7) มีเหตุประการอื่นที่แสดงว่าสิทธิหรือสิทธิเรียกร้องนั้นจะเรียกคืนไม่ได้ทั้งจำนวนตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่ง
- (2.3) สิทธิจัดชั้นสงสัย หมายถึง สิทธิที่เข้าลักษณะตามข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้
- (1) ลูกหนี้ที่ค้างชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเป็นระยะเวลารวมกันเกินกว่า 6 เดือน นับแต่วันถึงกำหนดชำระ ไม่ว่าจะปฏิบัติตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขตามสัญญาหรือวันที่สถาบันการเงินทวงถามหรือเรียกให้ชำระเงินคืน แล้วแต่วันใดจะถึงก่อน ยกเว้นลูกหนี้ที่จัดชั้นสูญหรือสงสัยจะสูญแล้ว สำหรับกรณีลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีให้จัดชั้นตาม (2.3) (2)
- (2) ลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีที่ไม่มีวงเงิน หรือถูกยกเลิกวงเงินหรือมีวงเงินตามสัญญาแต่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือครบกำหนดตามสัญญาแล้ว และไม่มีเม็ดเงินนำเข้าบัญชีเพื่อชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเกินกว่า 6 เดือน นับแต่วันที่ถูกยกเลิกวงเงิน หรือวันที่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือวันที่ครบกำหนดสัญญาแล้วแต่วันใดจะถึงก่อน
- (3) ลูกหนี้ที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว
- (4) ลูกหนี้ที่หยุดดำเนินกิจการหรือเลิกกิจการ หรือกิจการของลูกหนี้อยู่ระหว่างชำระบัญชี
- (5) ลูกหนี้ที่ประวิงการชำระหนี้ หรือกระทำการใดๆ เพื่อมิให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้

- (6) ลูกหนี้ที่สถาบันการเงินติดต่อไม่ได้ หรือตามตัวลูกหนี้ไม่พบหรือลูกหนี้ไปเสียจากภูมิลำเนาที่ปรากฏตามสัญญาโดยไม่แจ้งให้สถาบันการเงินทราบ
- (7) ลูกหนี้ที่ไม่ปรากฏธุรกิจแน่ชัด หรือไม่ได้ประกอบธุรกิจจริงจังกหรือนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์
- (8) สถาบันการเงินได้ยื่นคำขอเฉลี่ยทรัพย์สินในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้รายอื่นฟ้อง
- (9) สินทรัพย์หรือสิทธิเรียกร้องที่คาดว่าจะเรียกให้ชำระคืนไม่ได้ครบถ้วน
- (10) มีเหตุประการอื่นที่แสดงว่าสินทรัพย์หรือสิทธิเรียกร้องนั้นคาดว่าจะเรียกคืนไม่ได้ครบถ้วนตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่ง
- (2.4) สินทรัพย์จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน หมายถึง สินทรัพย์ที่เข้าลักษณะตามข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้
- (1) ลูกหนี้ที่ค้างชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเป็นระยะเวลารวมกันเกินกว่า 3 เดือนนับแต่วันถึงกำหนดชำระ ไม่ว่าจะ เป็นไป ตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขตามสัญญาหรือวันที่สถาบันการเงินทวงถามหรือเรียกให้ชำระเงินคืน แล้วแต่วันใดจะถึงก่อน ยกเว้นลูกหนี้ที่จัดชั้นสูญ สงสัยจะสูญ หรือสงสัยแล้ว สำหรับกรณีลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีให้จัดชั้นตาม (2.4) (2)
- (2) ลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีที่ไม่มีวงเงิน หรือถูกยกเลิกวงเงินหรือมีวงเงินตามสัญญาแต่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือครบกำหนดสัญญาแล้ว และไม่มีเม็ดเงินนำเข้าบัญชีเพื่อชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเกินกว่า 3 เดือน นับแต่วันที่ถูกยกเลิกวงเงิน หรือวันที่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือวันที่ครบกำหนดสัญญา แล้วแต่วันใดจะถึงก่อน
- (3) มีเหตุประการอื่นที่แสดงว่าสินทรัพย์หรือสิทธิเรียกร้องนั้นมีปัญหาในการเรียกให้ชำระคืน หรือไม่ก่อให้เกิดรายได้ตามปกติตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยสั่ง

(2.5) สินทรัพย์จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษหรือสินทรัพย์จัดชั้นระมัดระวังเป็นพิเศษ หมายถึง สินทรัพย์ที่เข้าลักษณะตามข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ลูกหนี้ที่ค้างชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเป็นระยะเวลารวมกันเกินกว่า 1 เดือน นับแต่วันถึงกำหนดชำระ ไม่ว่าจะ เป็นไปตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขตามสัญญา หรือวันที่สถาบันการเงินทวงถามหรือเรียกให้ชำระคืน แล้วแต่วันใดจะถึงก่อน ยกเว้นลูกหนี้ที่จัดชั้นสูญ สงสัยจะสูญ สงสัย หรือต่ำกว่ามาตรฐาน สำหรับกรณีลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีให้จัดชั้นตาม (2.5) (2)

(2) ลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีที่ไม่มีวงเงิน หรือถูกยกเลิกวงเงินหรือมีวงเงินตามสัญญาแต่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือครบกำหนดสัญญาแล้ว และไม่มีเม็ดเงินนำเข้าบัญชีเพื่อชำระต้นเงินหรือดอกเบี้ยเกินกว่า 1 เดือน นับแต่วันที่ถูกยกเลิกวงเงิน หรือวันที่ยอดหนี้เกินวงเงิน หรือวันที่ครบกำหนดสัญญาแล้วแต่วันใดจะถึงก่อน

(2.6) สินทรัพย์จัดชั้นปกติ หมายถึง สินทรัพย์ที่เข้าลักษณะตามข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) ลูกหนี้ที่ไม่ผิดนัดชำระ สำหรับลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีให้จัดชั้นตาม (2.6) (2)

(2) ลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีที่ยังใช้ไม่เต็มวงเงิน และยังไม่ถูกยกเลิกวงเงินหรือสัญญายังไม่ครบกำหนด หรือลูกหนี้เงินเบิกเกินบัญชีมีค้างชำระดอกเบี้ยไม่เกิน 1 เดือน

(3) ลูกหนี้อื่นที่ไม่เข้าข่ายเป็นลูกหนี้จัดชั้นสูญ สงสัยจะสูญ สงสัยต่ำกว่ามาตรฐาน หรือกล่าวถึงเป็นพิเศษ (หรือควรระวังเป็นพิเศษ)

(4) ลูกหนี้ที่มีหนังสือยืนยันการตรวจรับงานจากหน่วยราชการตามระเบียบของหน่วยราชการนั้นที่มีระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน นับแต่วันตรวจรับงาน เงินให้สินเชื่อส่วนที่มีหนังสือยืนยันนั้นให้ถือเป็นสินทรัพย์จัดชั้นปกติ

(3) การกันสำรองและการตัดจำหน่ายสินทรัพย์ที่เสียหายหรืออาจเสียหาย

สถาบันการเงินต้องตัดจำหน่ายสินทรัพย์และกันเงินสำรองตามลักษณะการจัดชั้นสินทรัพย์ ดังต่อไปนี้

(3.1) สินทรัพย์จัดชั้นสูญ ให้สถาบันการเงินตัดออกจากบัญชีทั้งจำนวน

(3.2) การกันเงินสำรองและการตัดจำหน่ายสินทรัพย์ที่เสียหายหรืออาจเสียหาย

(3.2.1) ให้สถาบันการเงินกันเงินสำรองในอัตราร้อยละ 100 สำหรับส่วนต่างระหว่างยอดหนี้คงค้างตามบัญชีกับมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากลูกหนี้ หรือมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากการจำหน่ายหลักประกันตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

สำหรับหลักประกันประเภทอื่นนอกเหนือจากอสังหาริมทรัพย์ สิทธิการเช่าเครื่องจักร และยานพาหนะ ให้สถาบันการเงินสามารถนำมูลค่าของหลักประกันตามตารางสรุปประเภทของหลักประกันและมูลค่าของหลักประกันที่สามารถนำมาหักออกจากราคาตามบัญชีของลูกหนี้ก่อนการกันเงินสำรองตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดได้ โดยมีต้องคำนวณมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากการจำหน่ายหลักประกันดังกล่าว

(3.2.2) กรณีสินเชื่อรายย่อยที่สามารถจัดกลุ่มสินเชื่อที่มีลักษณะความเสี่ยงด้านเครดิตคล้ายคลึงกันได้อย่างเหมาะสม สถาบันการเงินสามารถเลือกกันเงินสำรองตามข้อ (3.2.1) หรือกันเงินสำรองแบบกลุ่มสินเชื่อ (Collective Approach) โดยใช้วิธีผลขาดทุนจากประสบการณ์ในอดีตตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

ในกรณีที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นว่าสมมติฐานและปัจจัยที่ใช้พิจารณาในการคำนวณกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากลูกหนี้ หรือมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากการจำหน่ายหลักประกัน หรือผลขาดทุนจากประสบการณ์ในอดีตสำหรับการกันเงินสำรอง

แบบกลุ่มสินเชื่อที่มีลักษณะความเสี่ยงด้านเครดิตคล้ายคลึงกันไม่เหมาะสม ธนาคารแห่งประเทศไทย อาจสั่งการให้สถาบันการเงินนั้นกันเงินสำรองเพิ่มเติม หรือเปลี่ยนวิธีการคำนวณเงินกันสำรองได้

(3.3) สินทรัพย์จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษ หรือจัดชั้นปกติ

(3.3.1) ให้สถาบันการเงินกันเงินสำรองโดยใช้อยอดคงค้างของต้นเงินที่ไม่รวม ดอกเบี้ยค้างเป็นฐานรับในการคำนวณจากอัตราดังต่อไปนี้

- (1) ร้อยละ 2 ของสินทรัพย์จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษ
- (2) ร้อยละ 1 ของสินทรัพย์จัดชั้นปกติ

(3.3.2) กรณีสินเชื่อที่สามารถจัดกลุ่มสินเชื่อที่มีลักษณะความเสี่ยงด้านเครดิต คล้ายคลึงกันได้อย่างเหมาะสม สถาบันการเงินสามารถเลือกกันเงินสำรองตามข้อ (3.3.1) หรือกันเงิน สำรองแบบกลุ่มสินเชื่อ (Collective Approach) โดยใช้วิธีผลขาดทุนจากประสบการณ์ในอดีตตามที่ ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

ทั้งนี้ หากสถาบันการเงินมีระบบฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการคำนวณการกันเงินสำรอง แบบกลุ่มสินเชื่อตามข้อ (3.3.2) ไม่เพียงพอ เช่นน้อยกว่า 5 ปี เป็นต้น ให้สถาบันการเงินกันเงิน สำรองตามที่คำนวณได้ในข้อ (3.3.2) หรือ (3.3.1) แล้วแต่จำนวนใดจะมากกว่า

(4) การนำมูลค่าหลักประกันไปใช้ในการกันเงินสำรอง

ในการกันเงินสำรองสำหรับสินทรัพย์จัดชั้นทุกประเภท เว้นแต่สินทรัพย์จัดชั้นสงสัย จะสุญตามข้อ 2. (3) (4) (6) ให้นำมูลค่าของหลักประกันซึ่งได้ประเมินราคาตามแนวนโยบายการ ประเมินมูลค่าหลักประกันและอสังหาริมทรัพย์รอการขายที่ได้มาจากการชำระหนี้ของสถาบันการเงิน ตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดมาหักออกจากราคาตามบัญชีของลูกหนี้ก่อนการกันเงินสำรอง โดยสถาบันการเงินสามารถเลือกที่จะนำหลักประกันมาหักออกจากบัญชีใดของลูกหนี้ก่อนก็ได้

ทั้งนี้ มูลค่าของหลักประกันที่นำมาหักได้จะต้องไม่สูงเกินกว่าวงเงินที่ระบุในสัญญา จำนำ สัญญาจำนอง สัญญาค้ำประกัน หรือสัญญาหลักประกันอื่นแล้วแต่กรณีและประเภท หลักประกัน มูลค่าที่จะนำมาหักได้ รวมทั้งความถี่ในการประเมินราคาหลักประกันแต่ละประเภทให้เป็นไปตามตารางสรุปประเภทหลักประกัน และมูลค่าของหลักประกันที่สามารถนำมาหักออกจาก ราคาตามบัญชีของลูกค้าหนังก่อนการกันเงินสำรองตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

ทั้งนี้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การประเมินราคาหลักประกันและอสังหาริมทรัพย์รอการขายที่ได้มาจากการชำระหนี้ของสถาบันการเงินก็ได้มีหนังสือของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ ธพท. ฝนส. (21) ว. 2470/2552 เรื่อง การนำส่งแนวนโยบายการประเมินราคาหลักประกันและอสังหาริมทรัพย์รอการขายที่ได้มาจากการชำระหนี้ของสถาบันการเงิน เพื่อให้สถาบันการเงินให้ความสำคัญกับกระบวนการประเมินราคาหลักประกันต่างๆ โดยมุ่งหวังให้มูลค่าหลักประกันของสถาบันการเงินที่ใช้ในการคำนวณการกันเงินสำรองนั้นสามารถสะท้อนกระแสเงินสดรับที่แท้จริง ซึ่งคาดว่าจะได้รับคืนในปัจจุบัน นอกจากนี้แล้วเพื่อให้มูลค่าอสังหาริมทรัพย์รอการขายที่ได้รับมาจากการชำระหนี้ของสถาบันการเงินสะท้อนตามภาวะตลาดที่เป็นปัจจุบัน โดยสามารถแบ่งรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

(1) เกณฑ์การเลือกใช้ผู้ประเมินราคาภายนอกหรือภายใน

ประกาศดังกล่าวได้กำหนดให้สถาบันการเงินถือปฏิบัติในการเลือกใช้ผู้ประเมินราคาภายนอกหรือผู้ประเมินราคาภายใน สำหรับหลักประกันและอสังหาริมทรัพย์รอการขายที่ได้มาจากการชำระหนี้ดังนี้

(1.1) เกณฑ์การเลือกใช้ผู้ประเมินราคา โดยพิจารณาจากผลการจัดระดับความเสี่ยงรวม (Composite Rating) และผลการจัดระดับความเสี่ยงด้านเครดิต (Credit Risk Rating) ของสถาบันการเงินจากรายงานการตรวจสอบล่าสุดที่ได้รับจากธนาคารแห่งประเทศไทย

1.2) มาตรฐานการประเมินราคา ไม่ว่าจะเป็นการประเมินราคาที่ทำโดยผู้ประเมินราคาภายนอกหรือผู้ประเมินราคาภายใน สถาบันการเงินจะต้องถือปฏิบัติดังนี้

(1.2.1) ถือปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพการประเมินมูลค่าทรัพย์สินในประเทศไทยที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ประกาศใช้ ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในวงการวิชาชีพการประเมินราคาสินทรัพย์

(1.2.2) รายงานการประเมินราคาต้องมีข้อมูลและการวิเคราะห์ที่ชัดเจนและเพียงพอต่อการตัดสินใจกำหนดราคา ทั้งนี้ รายงานการประเมินราคาดังกล่าวต้องลงลายมือชื่อโดยผู้ประเมินราคาภายนอกหรือผู้ประเมินราคาภายในของสถาบันการเงินตามแต่กรณี

(1.3) แนวทางการประเมินราคา

(1.3.1) สถาบันการเงินจะต้องทำการประเมินราคาหลักประกันทุกประเภทสำหรับสินทรัพย์จัดชั้นต่ำกว่ามาตรฐาน สินทรัพย์จัดชั้นสงสัย และสินทรัพย์จัดชั้นสงสัยจะสูญ โดยสม่ำเสมอ และให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การประเมินราคา สำหรับหลักประกันแต่ละประเภทตามตารางสรุปวิธีการประเมินราคาและความถี่ในการประเมินราคา

ทั้งนี้ สำหรับสินทรัพย์จัดชั้นปกติและสินทรัพย์จัดชั้นกล่าวถึงเป็นพิเศษ ให้สถาบันการเงินประเมินราคาเมื่อพิจารณาว่าเป็นหลักประกันในการให้สินเชื่อหรือก่อภาระผูกพันต่างๆ และให้พิจารณาความถี่ในการประเมินมูลค่าหลักประกันตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับนโยบายการบริหารความเสี่ยงของแต่ละสถาบันการเงินเอง

(2) กรณีสังหาริมทรัพย์ที่สถาบันการเงินได้มาจากการชำระหนี้หรือซื้อจากการขายทอดตลาดให้ทำการประเมินราคาเป็นประจำทุกปี

(3) สถาบันการเงินต้องพิจารณาการด้อยค่าหรือมูลค่าที่ลดลงของสินทรัพย์ที่เป็นหลักประกันเมื่อมีข้อบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นว่าหลักประกันนั้นมีมูลค่าลดลง หรือมีการเสื่อมราคาตามอายุการใช้งาน

(4) ความเป็นอิสระของผู้ประเมินราคา

(4.1) การตีราคาโดยใช้ผู้ประเมินราคาภายในของสถาบันการเงิน ผู้ประเมินราคาดังกล่าวจะต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้สินเชื่อ การลงทุน และการเรียกชำระหนี้ รวมทั้งจะต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับลูกหนี้หรือหลักประกันนั้น

(4.2) ในการประเมินราคาโดยผู้ประเมินราคาภายนอก ผู้ประเมินราคาดังกล่าวจะต้องมีการทำสัญญาจ้างกับสถาบันการเงินโดยตรง และไม่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับสถาบันการเงิน ลูกหนี้ และหลักประกัน

(4.3) สถาบันการเงินจะต้องจัดให้มีคณะกรรมการอย่างน้อย 3 คนเพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาและอนุมัติผู้ประเมินราคาภายนอก รวมทั้งพิจารณาและอนุมัติผลการประเมินราคา ทั้งที่กระทำโดยผู้ประเมินราคาภายนอกและผู้ประเมินราคาภายใน ทั้งนี้ กรรมการทุกคนจะต้องให้ความเห็นของตนเป็นลายลักษณ์อักษรประกอบการพิจารณาและอนุมัติดังกล่าวด้วย

(4.4) หากคณะกรรมการตามข้อ (4.3) ไม่เห็นด้วยกับผลการประเมินราคาให้คณะกรรมการถือปฏิบัติ ดังนี้

ก. ในกรณีที่หลักประกันหรือสังหาริมทรัพย์หรือการขายที่ได้มาจากการชำระหนี้ดังกล่าวเข้าข่ายต้องใช้ผู้ประเมินราคาภายนอก คณะกรรมการไม่สามารถปรับเพิ่มราคาประเมินที่ได้รับจากผู้ประเมินราคาภายนอกได้เอง แต่สามารถว่าจ้างผู้ประเมินราคาภายนอกรายใหม่ แล้วเลือกใช้ราคาที่อยู่ในช่วงราคาของผู้ประเมินราคาภายนอกทั้งสองรายได้ โดยให้คณะกรรมการแสดงเหตุผลเป็นลายลักษณ์อักษรประกอบไว้

ข. ในกรณีที่เป็นหลักประกันหรือสังหาริมทรัพย์หรือการขายที่ได้มาจากการชำระหนี้ที่ไม่เข้าข่ายต้องใช้ผู้ประเมินราคาภายนอก คณะกรรมการสามารถปรับเพิ่มหรือลดราคาประเมินเองได้ โดยจะต้องแสดงเหตุผลเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ด้วย

(5) การตรวจสอบของผู้ตรวจการสถาบันการเงิน

ในกรณีที่ผู้ตรวจการสถาบันการเงินเห็นว่าการประเมินราคาของสถาบันการเงิน มิได้มีการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กล่าวข้างต้น หรือมิได้มีการวิเคราะห์ หรือขาดข้อมูล หรือขาดเอกสารหลักฐานสนับสนุนอย่างเพียงพอ ก็อาจพิจารณาสั่งการให้สถาบันการเงินปรับลดมูลค่าตลาดลงตามความเหมาะสม หรือสั่งการให้มีการประเมินราคาใหม่ได้

(5) การกักเงินสำรองที่เข้มงวดกว่าที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด

ในกรณีที่สถาบันการเงินประสงค์จะจัดชั้นสินทรัพย์และเงินสำรอง โดยใช้เกณฑ์ที่เข้มงวดกว่าข้อกำหนดตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย ให้สถาบันการเงินสามารถกระทำได้

ทั้งนี้ ในกรณีที่สถาบันการเงินมีความประสงค์จะตัดลูกหนี้ออกจากบัญชี เนื่องจากเห็นว่าไม่สามารถที่จะเรียกชำระหนี้คืนได้ เช่น ได้ดำเนินคดีทางกฎหมายแล้ว ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินที่จะชำระหนี้ได้ หรือไม่มีบุคคลค้ำประกัน หรือหลักประกันไม่มีค่าแล้ว สถาบันการเงินสามารถดำเนินการได้ รวมถึงกรณีการตัดลูกหนี้ออกจากบัญชี สามารถตัดบัญชีได้บัญชีหนึ่งออกก็ได้ และเพื่อประโยชน์ในการควบคุมและเพื่อป้องกันการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต สถาบันการเงินควรดำเนินการ ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดนโยบาย หลักเกณฑ์ หรือแนวปฏิบัติในการตัดลูกหนี้ออกจากบัญชี และการควบคุมภายในให้ชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้

(2) การตัดลูกหนี้ออกจากบัญชีจะต้องไม่เป็นการเอื้อประโยชน์แก่กรรมการผู้บริหารระดับสูง ผู้ถือหุ้นของสถาบันการเงิน หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือกิจการที่บุคคลดังกล่าวมีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง

(6) การสอบทานเงินให้สินเชื่อและภาระผูกพัน

สถาบันการเงินต้องทำการสอบทานและจัดทำรายงานการสอบทานเงินให้สินเชื่อเงินให้กู้ยืม ภาระผูกพัน และธุรกรรมที่มีลักษณะคล้ายการให้สินเชื่อตามแนวนโยบายการสอบ

ทานเงินให้สินเชื่อ เงินให้กู้ยืม ภาระผูกพัน และธุรกรรมที่มีลักษณะคล้ายการให้สินเชื่อที่ธนาคาร
แห่งประเทศไทยกำหนด⁶¹

⁶¹ ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดตั้งและการกันสำรองของสถาบันการเงินที่ สนส.31/2551

3.4 หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในต่างประเทศ ศักยภาพประเทศญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และประเทศเยอรมนี

3.4.1 หลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลและการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศญี่ปุ่น

(1) หลักเกณฑ์ทั่วไปในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลในประเทศญี่ปุ่น

(1.1) นิติบุคคลกับภาระภาษีในประเทศญี่ปุ่น

ตามกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคลของประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้จัดเก็บภาษีอากรทั้งจากนิติบุคคลที่จดทะเบียนตั้งขึ้นตามกฎหมายประเทศญี่ปุ่น โดยไม่ว่านิติบุคคลดังกล่าวจะมีรายได้มาจากที่ใดในทั่วโลก และนิติบุคคลที่ไม่ได้จดทะเบียนตั้งขึ้นตามกฎหมายประเทศญี่ปุ่นแต่มีรายได้ผ่านสำนักงานสาขาหรือสถานประกอบการถาวร โดยการจัดเก็บภาษีจากนิติบุคคลที่ไม่ได้จดทะเบียนตั้งขึ้นตามกฎหมายญี่ปุ่นดังกล่าวจะจัดเก็บเฉพาะเงินได้ที่เกิดขึ้นจากในประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น⁶²

แต่อย่างไรก็ตามมีนิติบุคคลบางประเภทที่กฎหมายภาษีอากรของประเทศญี่ปุ่นก็ได้กำหนดให้ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล อาทิเช่น องค์กรสาธารณกุศล (*koukyo hojin*) ซึ่งเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายประเทศญี่ปุ่นที่ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเงินได้ประเภทใดก็ตาม ในขณะที่นิติบุคคลประเภทองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร (*koeki hojin*) จะได้รับการยกเว้นภาษีเฉพาะรายได้ในส่วนของกิจกรรมที่ไม่ได้ก่อให้เกิดกำไรเท่านั้น⁶³

(1.2) อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลในประเทศญี่ปุ่น

นิติบุคคลที่ประกอบกิจการหรือมีเงินได้ในประเทศญี่ปุ่นจะมีความเกี่ยวข้องกับภาษีเงินได้นิติบุคคลจำนวนสามประเภทได้แก่ ภาษีนิติบุคคล (Corporation tax) ภาษีธุรกิจ (Business tax) และ ภาษีท้องถิ่นและเพื่อการอยู่อาศัย (Prefectural and municipal inhabitant taxes) โดย

⁶² Article 4 Chapter 2 Taxpayer Corporation Tax Act

⁶³ Article 4 (2) Chapter 2 Taxpayer และ Article 7 Chapter 3 Scope, Etc. of Taxable Income, Etc. Corporation Tax Act

ทุนจดทะเบียนที่ได้ชำระไว้แล้วของนิติบุคคลจะมีผลต่ออัตราภาษีที่นิติบุคคลจะต้องชำระ กล่าวคือ หากทุนจดทะเบียนที่ได้ชำระไว้แล้วของนิติบุคคลมีมากเท่าใดก็จะเป็นผลให้ภาระภาษีของนิติบุคคลมีจำนวนมากขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้นิติบุคคลที่ประกอบกิจการหรือมีเงินได้ในประเทศญี่ปุ่นจะมีภาระภาษีเงินได้นิติบุคคลที่เกี่ยวข้องดังนี้

(1.2.1) ภาษีนิติบุคคล (Corporation tax)

อัตราภาษีนิติบุคคลในประเทศญี่ปุ่นจะขึ้นอยู่กับเงินได้ของนิติบุคคลและทุนจดทะเบียนที่ได้ชำระไว้แล้ว ดังปรากฏตามตารางด้านล่างนี้

อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล	นิติบุคคลที่ต้องเสียภาษี
ร้อยละ 25.5 ของกำไรสุทธิ	นิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนชำระแล้วจำนวนมากกว่า 100 ล้านเยนขึ้นไปในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี
	นิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วจำนวนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 100 ล้านเยน แต่มีเงินได้มากกว่า 8 ล้านเยนขึ้นไปในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี
ร้อยละ 15 ของกำไรสุทธิ	นิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วจำนวนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 100 ล้านเยน และมีเงินได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 8 ล้านเยนในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี

(1.2.2) ภาษีธุรกิจ (Business tax) อัตราภาษีธุรกิจ (Business tax) ในประเทศญี่ปุ่นประกอบไปด้วยสามส่วน ได้แก่ ภาษีธุรกิจปกติ (Regular business tax) ภาษีนิติบุคคลท้องถิ่นพิเศษ (Special local corporate tax) และภาษีขนาดธุรกิจ (Size-based business tax)

- ภาษีธุรกิจปกติ (Regular business tax) อัตราภาษีธุรกิจปกติปัจจุบันจะจัดเก็บอยู่ในระหว่างร้อยละ 1.5 ถึงร้อยละ 3.48 ของเงินได้พึงประเมิน โดยอัตราภาษีธุรกิจปกติ

ดังกล่าวขึ้นอยู่กับเงินได้พึงประเมินและภูมิลำเนาของผู้เสียภาษี ดังนั้นเงินได้พึงประเมินหรือภูมิลำเนาของผู้ชำระภาษีที่แตกต่างกันจึงเป็นผลให้อัตราภาษีธุรกิจปกติมีความแตกต่างกันออกไปด้วย

- ภาษีนิติบุคคลท้องถิ่นพิเศษ (Special local corporate tax) คิดเป็นอัตราเท่ากับ 148 % ของเงินได้พึงประเมินคูณด้วยอัตราภาษีธุรกิจปกติ

- ภาษีขนาดธุรกิจ (Size-based business tax) ประกอบไปด้วยสองส่วนคือ ส่วนของมูลค่าที่เพิ่มเข้ามา (added value component) ซึ่งมีอัตราภาษีอยู่ในระหว่าง 0.48% ถึง 0.576% ของฐานภาษี โดยฐานภาษีของมูลค่าที่เพิ่มเข้ามาได้แก่ ต้นทุนแรงงาน (labour costs) การชำระดอกเบี้ยสุทธิ (net interest payment) การชำระค่าเช่าสุทธิ (net rent payment) เงินได้ประจำปีปัจจุบัน (current year income) และส่วนของทุน (capital component) ซึ่งมีอัตราภาษีระหว่าง 0.24% ถึง 0.25% ของฐานภาษี โดยฐานภาษีของส่วนของทุนได้แก่ ทุน (Capital) และส่วนเพิ่มของทุน (Capital surplus) ของกิจการ

(1.2.3) ภาษีจังหวัดและภาษีท้องถิ่น (Prefectural and municipal inhabitant taxes) ประกอบไปด้วยสองส่วน ได้แก่ ภาษีเงินได้ที่คำนวณจากภาษีธุรกิจของประเทศ (national corporation tax) และ อัตราภาษีต่อทุน (A per capita tax)⁶⁴

(1.3) วิธีการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลในประเทศญี่ปุ่น

ตามกฎหมายภาษีอากรประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้นิติบุคคลจะต้องรับรู้รายได้ตามหลักของเกณฑ์สิทธิและนำเงินได้ดังกล่าวมาปรับปรุงตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้เป็นเงินได้ในทางภาษีอากรแล้วนำมาหักด้วยรายจ่ายที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของธุรกิจ เพื่อเป็นกำไรสุทธิในการคำนวณภาษีอากร ตามอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้างต้น⁶⁵

⁶⁴ KPMG in Japan. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:

<https://www.kpmg.com/Global/en/services/Tax/regional-tax-centers/asia-pacific-tax-centre/Documents/CountryProfiles/Japan.pdf>

⁶⁵ Article 22 Section 1 Tax base and computation Corporate Tax Act

สำหรับวิธีการยื่นแบบแสดงรายการภาษี ตามกฎหมายภาษีอากรของประเทศไทย
ได้กำหนดวิธีการยื่นแบบแสดงรายการภาษีเงินได้นิติบุคคลไว้ด้วยการนำระบบการประเมินตนเองมา
ใช้ กล่าวคือผู้เสียภาษีจะต้องคำนวณเงินได้ที่จะต้องเสียภาษียื่นแบบแสดงรายการและชำระภาษี
ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วยตนเอง โดยในประเทศไทยได้แบ่งวิธีการยื่นแบบแสดงรายการเพื่อเสีย
ภาษีด้วยตนเองออกเป็นสองวิธีคือ

(1) วิธีการยื่นแบบแสดงรายการภาษีแบบ blue return ซึ่งเป็นการยื่นแบบ
แสดงรายการเพื่อให้ได้สิทธิประโยชน์ทางภาษีตามที่กฎหมายกำหนดไว้ กล่าวคือผู้เสียภาษีจะต้องเก็บ
รักษาสมุดและข้อมูลการบันทึกบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานที่หน่วยงานรัฐกำหนด ซึ่งสิทธิที่ผู้เสียภาษี
จะได้รับจากการยื่นแบบแสดงรายการภาษีแบบ blue return จะประกอบไปด้วยการนำผลขาดทุน
สะสมสุทธิไปหักออกได้เป็นจำนวนระยะเวลา 5 ปี การหักค่าเสื่อมราคา การตั้งสำรองหนี้ ตลอดจน
การหักค่าเสื่อมราคา เป็นต้น⁶⁶

(2) วิธีการยื่นแบบแสดงรายการภาษีแบบ white return ซึ่งเป็นวิธีการยื่นแบบ
แสดงรายการภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกรณีทั่วไปที่ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีดังเช่นวิธีการยื่น
แบบแสดงรายการภาษีแบบ blue return

⁶⁶ Article 122 - 128 and article 146 Corporate Tax Law (2013)

(1.4) ตัวอย่างทุนจดทะเบียนและเงินได้ของนิติบุคคลที่มีผลกระทบต่อภาษีเงินได้ที่นิติบุคคลจะต้องชำระ

ตัวอย่างที่ 1 กรณีอัตราภาษีของนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 100 ล้านบาท ซึ่งจดทะเบียนจัดตั้งในกรุงโตเกียวตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2555⁶⁷

เงินได้	จนถึง 4 ล้านบาท	4 ล้านบาท ถึง 8 ล้านบาท	มากกว่า 8 ล้านบาท
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	15.00%	15.00%	25.50%
เงินเพิ่ม	1.5%	1.5%	2.55%
ภาษีท้องถิ่น			
1. จังหวัด	0.75%	0.75%	1.27%
2. เทศบาล	1.85%	1.85%	3.14%
ภาษีธุรกิจ	2.70%	4.00%	5.30%
ภาษีเงินได้นิติบุคคลท้องถิ่นพิเศษ	2.19%	3.24%	4.29%
อัตราภาษีทั้งหมด	23.99%	26.34%	42.05%
อัตราภาษีที่มีผลบังคับใช้	22.86%	24.56%	38.37%

⁶⁷ Japan External Trade Organization [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: https://www.jetro.go.jp/en/invest/setting_up/laws/section3/page3.html

ตัวอย่างที่ 2 กรณีอัตราภาษีเงินได้ของนิติบุคคลผู้ป้อนที่มีทุนจดทะเบียนเท่ากับหรือน้อยกว่า 100 ล้านบาท ซึ่งจดทะเบียนจัดตั้งในกรุงเทพฯ ในหรือหลังจากวันที่ 1 เมษายน 2558

เงินได้	จนถึง 4 ล้านบาท	4 ล้านบาท ถึง 8 ล้านบาท	มากกว่า 8 ล้านบาท
ภาษีเงินได้นิติบุคคล	19.00%	19.00%	25.50%
ภาษีท้องถิ่น			
1. จังหวัด	0.95%	0.95%	1.27%
2. เทศบาล	2.34%	2.34%	3.14%
ภาษีธุรกิจ	2.70%	4.00%	5.30%
ภาษีเงินได้นิติบุคคลท้องถิ่นพิเศษ	2.19%	3.24%	4.29%
อัตราภาษีทั้งหมด	27.18%	29.53%	39.50%
อัตราภาษีที่มีผลบังคับใช้	25.91%	27.53%	36.05%

(2) บทบัญญัติกฎหมายภาษีอากรที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศ
ญี่ปุ่น

ตามกฎหมายภาษีอากรของประเทศญี่ปุ่นได้แบ่งวิธีการจำหน่ายหนี้สูญเป็น
ค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากรได้เป็นสองประเภท ได้แก่ การจำหน่ายหนี้สูญเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษี
อากรที่เกิดขึ้นจากการสำรองหนี้สูญขององค์กรตามที่กฎหมายภาษีอากรประเทศญี่ปุ่นกำหนด และ
การจำหน่ายหนี้สูญเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากรตามเงื่อนไขที่กฎหมายภาษีอากรประเทศญี่ปุ่น
กำหนดไว้

(2.1) การจำหน่ายหนี้สูญเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากรที่เกิดขึ้นจากการ
สำรองหนี้สูญขององค์กรตามที่กฎหมายภาษีอากรประเทศญี่ปุ่นกำหนด

เดิมกฎหมายภาษีอากรของประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดให้นิติบุคคลตามกฎหมายภาษี
อากรของประเทศญี่ปุ่นสามารถสำรองหนี้สูญเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากรได้ด้วยการคาดการณ์หรือ
ประมาณการหนี้ที่คาดว่าจะไม่ได้รับชำระ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมติคณะรัฐมนตรีลำดับที่ 26
(Cabinet no. 96) โดยไม่ได้จำกัดประเภทขององค์กรไว้⁶⁸ ดังมีรายละเอียดและวิธีการในการ
ประมาณการหนี้ที่คาดว่าจะไม่ได้รับชำระหนี้เพื่อสำรองเป็นหนี้สูญและจำหน่ายเป็นค่าใช้จ่ายในทาง
ภาษีอากรได้แก่

1. วิธีสำรองหนี้สูญด้วยการประมาณการโดยตัวบุคคล (Individual
valuation method) ซึ่งเป็นการประมาณการหนี้สูญด้วยตัวบุคคลเพื่อกำหนดหนี้ที่จะนำมาสำรอง
หนี้สูญและจำหน่ายเป็นค่าใช้จ่ายทางภาษีอากร โดยจำนวนหนี้ที่จะใช้ในการสำรองหนี้สูญ
ประกอบด้วยจำนวนหนี้ทั้งหมด เมื่อเกิดเหตุการณ์ดังต่อไปนี้

1.1 กรณีที่หนี้เงินที่เจ้าหนี้เรียกร้องถูกขยายระยะเวลาการชำระเงินหรือผ่อน
ชำระเงิน จำนวนหนี้ที่จะนำมาสำรองหนี้สูญและจำหน่ายเป็นค่าใช้จ่ายทางภาษีอากรได้คือ จำนวน
หนี้คงเหลือภายหลังจากหักจำนวนหนี้ที่คาดว่าจะได้รับชำระภายในระยะเวลาห้าปีนับตั้งแต่วันที่ถัดจาก

⁶⁸ Article 52 Corporate Tax Law (June 2011)

วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีที่เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น แต่ไม่รวมถึงในกรณีที่หนี้เงินที่เรียกร้องถูกขยายระยะเวลาหรือผ่อนชำระเงินภายใต้แผนการฟื้นฟูกิจการตามกฎหมายฟื้นฟูกิจการ (Corporation Rehabilitation Act)

1.2 กรณีที่เจ้าหนี้คาดว่าหนี้เงินดังกล่าวไม่อาจเรียกเก็บได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อปรากฏเหตุการณ์ว่ากิจการของลูกหนี้กำลังจะมีผลขาดทุนสะสมในระยะยาวและคาดว่าจะไม่สามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมได้ โดยไม่ว่าจะมีสาเหตุมาจาก ภัยพิบัติ การเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันของสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจหรือเหตุอื่นใดก็ตาม

1.3 จำนวนร้อยละห้าสิบของหนี้ที่เจ้าหนี้เรียกร้องจากลูกหนี้ ในกรณีที่ปรากฏกระบวนการร้องขอให้เริ่มการฟื้นฟูกิจการตามกฎหมายฟื้นฟูกิจการ (Corporation Rehabilitation Act)

1.4 จำนวนร้อยละห้าสิบของหนี้ที่เจ้าหนี้เรียกร้องจากลูกหนี้ ในกรณีการเรียกร้องหนี้ที่มีต่อรัฐบาลต่างประเทศ ธนาคารกลาง หรือหน่วยงานท้องถิ่น โดยหนี้ดังกล่าวก็มีนัยสำคัญที่ลดลงอันเนื่องมาจากความล่าช้าในการชำระเงินและปรากฏเหตุตามสมควรว่าการชำระเงินเป็นไปได้โดยยากลำบากเป็นอย่างมาก⁶⁹

2. วิธีสำรองหนี้สูญด้วยการประมาณการแบบกลุ่ม วิธีดังกล่าวจำนวนหนี้สูญที่ถูกตั้งสำรองจะถูกประมาณการเป็นจำนวนร้อยละของหนี้สูญตามจริงภายในระยะเวลาสามปีที่ผ่านมา โดยมีวิธีการคำนวณดังต่อไปนี้

⁶⁹ Cabinet order no. 96 of Japan

ก	จำนวนหนี้สูญทั้งหมดสำหรับรอบระยะเวลาบัญชีก่อนหน้าสามปี คูณสิบสอง แล้วหารด้วยจำนวนเดือนในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชีสำหรับรอบระยะเวลาบัญชีก่อนหน้าสามปี
ข	จำนวนหนี้ทั้งหมด ณ แต่ละรอบระยะเวลาบัญชีก่อนหน้าสามปีหารด้วยจำนวนรอบระยะเวลาบัญชีก่อนหน้าสามปี
ค	ร้อยละที่อนุญาตให้จำหน่ายได้ ค=ก/ข

3. วิธีสำรองหนี้สูญด้วยอัตราตามกฎหมาย วิธีการดังกล่าวเป็นการนำจำนวนหนี้ที่ลูกหนี้คงค้างมาคูณด้วยอัตราตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้ได้เป็นหนี้สูญซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายในการคำนวณกำไรขาดทุนสุทธิเพื่อเสียภาษีอากร ดังมีรายละเอียดของอัตราตามที่กฎหมายกำหนดไว้คือ⁷⁰

ประเภทของธุรกิจ	อัตราตามกฎหมาย ⁷¹
กิจการค้าปลีกค้าส่ง Retail or wholesale	ร้อยละหนึ่ง
การค้าปลีกที่มีการผ่อนชำระ Retail on installment payments	ร้อยละหนึ่งจุดสาม
การผลิต Manufacturing	ร้อยละศูนย์จุดแปด
การเงินและประกันภัย Banking and insurance	ร้อยละศูนย์จุดสาม
อื่นๆ Others	ร้อยละศูนย์จุดหก

อย่างไรก็ตามแม้ว่าองค์กรธุรกิจในประเทศญี่ปุ่นจะสามารถสำรองหนี้สูญและจำหน่ายเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากรได้ก็ตาม แต่ในการจำหน่ายหนี้สูญด้วยวิธีการดังกล่าว กิจการจะต้องมีการประเมินรวมทั้งตรวจสอบหนี้ที่สำรองไว้ดังกล่าวในทุกๆ ปี เพื่อให้หนี้สูญที่จำหน่ายมีความถูกต้องเหมาะสมและเป็นธรรม โดยจำนวนเงินสำรองที่นำไปหักเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีแต่ละปี

70 Yokoyama CPA Office [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.hi-ho.ne.jp/yokoyama-a/taxationinjapan.htm>

65 Mei-June Soo . Asia-Pacific Tax and Business Fundamentals 2013. IBFD หน้า 218

Cabinet order no. 96 of Japan

Act on Special Measures Concerning Taxation article 57-9

หากต่อมาผู้เสียภาษีได้รับชำระหนี้คืนจากลูกหนี้ ผู้เสียภาษีก็ต้องนำเงินที่ได้รับคืนดังกล่าวมาบวกกลับเป็นรายได้เพื่อชำระภาษีในรอบระยะเวลาบัญชีปัจจุบันที่ได้รับชำระหนี้คืน⁷²

ต่อมาในวันที่ 29 มีนาคม 2556 ประเทศญี่ปุ่นได้ปฏิรูปกฎหมายภาษีอากรโดยตราเป็นพระราชบัญญัติปฏิรูปกฎหมายภาษีอากร (Tax Reform Bill) และให้ผลบังคับใช้ย้อนหลังกลับไปตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2554 ซึ่งโดยผลจากการปฏิรูปกฎหมายดังกล่าวทำให้อัตราภาษีของญี่ปุ่นมีจำนวนลดลงจากร้อยละ 30 เป็นร้อยละ 25.5 สำหรับนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนมากกว่า 100 ล้านเยนขึ้นไปและนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 100 ล้านเยนแต่มีเงินได้มากกว่า 8 ล้านเยนขึ้นไป รวมไปถึงจากร้อยละ 30 เป็นอัตราร้อยละ 15 สำหรับนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 100 ล้านเยนแต่มีเงินได้ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 8 ล้านบาทต่อปี ซึ่งเป็นหนึ่งในกลยุทธ์การพัฒนาของรัฐบาล แต่โดยผลจากการลดอัตราร้อยละดังกล่าวก็เป็นผลให้รัฐบาลจะต้องยกเลิกหรือลดผลประโยชน์ทางภาษีต่างๆ รวมทั้งการจำหน่ายหนี้สูญ จากเดิมที่สามารถตั้งสำรองหนี้สูญเป็นค่าใช้จ่ายได้โดยไม่จำกัดประเภทขององค์กรธุรกิจเป็นจำกัดไว้เฉพาะองค์กรต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น เพื่อเป็นการปรับปรุงฐานภาษีและรักษารายได้ของรัฐ⁷³

ทั้งนี้ องค์กรที่สามารถตั้งสำรองหนี้สูญและจำหน่ายหนี้สูญเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากร ประกอบด้วยองค์กรดังต่อไปนี้

1. ธุรกิจขนาดเล็กจนถึงขนาดกลาง (Small to medium sized enterprises) ที่มีทุนจดทะเบียนเท่ากับหรือน้อยกว่า 100 ล้านเยน แต่ไม่รวมถึง ธุรกิจขนาดเล็กจนถึงขนาดกลางที่มีธุรกิจอื่นซึ่งมีทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วเกินกว่าหรือเท่ากับ 500 ล้านเยนถือหุ้นอยู่ทั้งหมดในธุรกิจดังกล่าวไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม
2. สถาบันการเงิน (Financial Institution) หรือองค์กรการเงินใดที่มีลักษณะการดำเนินงานคล้ายคลึงกับสถาบันดังกล่าวซึ่งมีสิทธิเรียกร้องในหนี้ที่สามารถกำหนดได้เป็นจำนวน

⁷² Ministry of Finance, An outline of Japanese taxes 1986, Seifu Kankobutsu Service Center, Tokyo Japan หน้า 264

⁷³ International Law Office [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:

<http://www.internationallawoffice.com/newsletters/detail.aspx?g=2f730268-fa5f-40a9-bd8d-646ebd6e1b7c>

เงินที่แน่นอน (Corporation owning finance lease receivable and/or other certain monetary receivable)

ทั้งนี้ขอบเขตของสถาบันการเงินหรือองค์กรที่มีลักษณะการดำเนินงานคล้ายกับองค์กรดังกล่าวเฉพาะตามข้อ 2. ข้างต้นจะสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ตามขอบเขตดังต่อไปนี้⁷⁴

ตัวอย่างองค์กรที่สามารถตัดจำหน่ายหนี้สูญได้	ขอบเขตของหนี้เงิน
บริษัทให้เช่าซื้อ	หนี้ที่เกิดขึ้นจากการให้เช่าซื้อ
บริษัทหลักทรัพย์	การซื้อขายโดยใช้สินเชื่อ (margin trading)
บริษัทให้เครดิต หรือบริษัทให้กู้ยืม	หนี้ทางการเงินที่ได้จดทะเบียนกับตัวแทนข้อมูล เครดิตที่ได้รับมอบหมาย ภายใต้กฎหมาย Installment Sales Act
บริษัทให้บริการทางการเงินแก่บุคคลหรือแก่องค์กร	หนี้ทางการเงินที่บันทึกลงในหนังสือตามที่ กฎหมายกำหนด (statutory book) ภายใต้ กฎหมาย Moneylending Control Act รวมถึง การซื้อหนี้ (Purchased receivable)
บริษัทรับประกันเครดิต (Credit guarantee company)	หนี้เงินที่เกิดขึ้นจากการรับประกัน

สำหรับสถาบันการเงิน (Financial Institution) หรือองค์กรการเงินใดที่มีลักษณะการดำเนินงานคล้ายคลึงกับสถาบันดังกล่าวซึ่งมีสิทธิเรียกร้องในจำนวนเงินที่แน่นอนตามข้อ 2. ข้างต้น รวมทั้งองค์กรที่ไม่ได้จัดอยู่ในจำพวกทั้งสององค์กรที่สามารถสำรองหนี้สูญได้ตามกฎหมายดังกล่าว ภายในระยะเวลาสามปีในช่วงระหว่างการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานทางภาษีเพื่อให้การสำรอง

⁷⁴ John W Darcy. Japan Master Tax Guide 2009/10 The University of Texas – Pan American CCH Asia Pte Limited. 2009

หนี้ที่มีอยู่ตามมาตรการเดิมหมดไป กฎหมายภาษีอากรประเทศญี่ปุ่นจึงได้กำหนดวิธีการสำรองหนี้สูญดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

- สำหรับรอบระยะเวลาบัญชีตั้งแต่ปี 2554 จนถึงรอบบัญชีปี 2556 จำนวนที่อนุญาตให้ตั้งสำรองได้ก่อนปี 2554 ที่มีการแก้ไขกฎหมายภาษี คูณด้วยอัตราส่วน 3 ใน 4
- สำหรับรอบระยะเวลาบัญชีเริ่มต้น 2556 จนถึงรอบบัญชีปี 2557 จำนวนที่อนุญาตให้ตั้งสำรองได้ก่อนปี 2554 ที่มีการแก้ไขกฎหมายภาษี คูณด้วยอัตราส่วน 2 ใน 4
- สำหรับรอบระยะเวลาบัญชีเริ่มต้น 2557 จนถึงรอบบัญชีปี 2558 จำนวนที่อนุญาตให้ตั้งสำรองได้ก่อนปี 2554 ที่มีการแก้ไขกฎหมายภาษี คูณด้วยอัตราส่วน 1 ใน 4⁷⁵

สำหรับธุรกิจขนาดเล็กถึงขนาดกลาง (Small to medium sized enterprises) ข้างต้นยังคงสามารถใช้วิธีในการตั้งสำรองหนี้สูญด้วยการนำหนี้ที่ลูกหนี้ค้างชำระคูณด้วยอัตราตามธุรกิจ ดังปรากฏรายละเอียดคือ

ประเภทของธุรกิจ	อัตราตามกฎหมาย ⁷⁶
กิจการค้าปลีกค้าส่ง Retail or wholesale	ร้อยละหนึ่ง
การค้าปลีกที่มีการผ่อนชำระ Retail on installment payments	ร้อยละหนึ่งจุดสาม
การผลิต Manufacturing	ร้อยละศูนย์จุดแปด
การเงินและประกันภัย Banking and insurance	ร้อยละศูนย์จุดสาม
อื่นๆ Others	ร้อยละศูนย์จุดหก

(2.2) การจำหน่ายหนี้สูญเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากรตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้

⁷⁵ Corporate Tax Act (2013) article 52 - 53

⁷⁶ Corporation Tax Act (2013) article 57 - 9

นอกเหนือจากการสำรองหนี้สูญตามกิจการที่กฎหมายกำหนดให้สามารถสำรองหนี้สูญและจำหน่ายเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากรได้ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในข้อ (2.1) ข้างต้นแล้ว ตามกฎหมายภาษีอากรของประเทศญี่ปุ่นยังได้กำหนดเงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญตามเงื่อนไขของกฎหมายโดยมิได้จำกัดประเภทขององค์กรไว้ ดังมีรายละเอียดคือ

- เงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญที่เกิดขึ้นจากข้อบัญญัติตามกฎหมาย
 1. เมื่อปรากฏการอนุมัติแผนการฟื้นฟูกิจการตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูกิจการของบริษัท (Corporate Rehabilitation Law) หรือกฎหมายแพ่งว่าด้วยการฟื้นฟูกิจการ (Civil Rehabilitation Law) โดยสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้เมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว
 2. เมื่อปรากฏการอนุมัติเลิกกิจการตามกฎหมายองค์กร (Company Law) โดยสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้เมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวเช่นเดียวกัน
- เงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญที่มีได้เกิดขึ้นจากข้อบัญญัติของกฎหมาย
 3. เมื่อปรากฏการดำเนินการตามสมควรของเจ้าหนี้ ด้วยการพิจารณาประชุมเจรจาของคู่สัญญาที่เกี่ยวข้อง โดยมีมติที่ประชุมของเจ้าหนี้ หรือการตกลงประชุมหารือร่วมกันระหว่างคู่สัญญาที่จัดให้มีขึ้นโดยธนาคารหรือรัฐบาล
 4. กรณีมีหนังสือถึงลูกหนี้ที่มีภาระหนี้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนทำให้ไม่มีทางที่จะชำระหนี้ได้ โดยสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ตามที่จำนวนหนี้ที่กำหนดไว้ในหนังสือถึงลูกหนี้⁷⁷
 - (3) การจำหน่ายหนี้สูญที่เกี่ยวข้องกับภาษีบริโภค (Consumption tax)⁷⁸
 - (3.1) บทบัญญัติทั่วไปเกี่ยวกับภาษีบริโภคในประเทศญี่ปุ่น

⁷⁷ Basic Notification under Corporation Tax Law section 6 credit losses Section 6 9-6-1

⁷⁸ Ministry of Finance Japan [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:

http://www.mof.go.jp/english/tax_policy/publication/comprehensive_handbook_2006e/taxes2006e_e.pdf

ภาษีบริโภคในประเทศญี่ปุ่นเป็นภาษีทางอ้อมที่เก็บรวมอยู่ในราคาหรือมูลค่าของสินค้ารวมทั้งการให้บริการของผู้ประกอบการ โดยผู้ซื้อสินค้าหรือผู้รับบริการจะเป็นผู้รับภาระภาษีดังกล่าว นอกจากนี้ภาระภาษีดังกล่าวยังรวมไปถึงการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศที่นำออกจากคลังสินค้า (bonded zone) โดยกิจกรรมอยู่ในขอบเขตของภาษีบริโภค (Consumption tax) ได้แก่

(1) กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในประเทศ (Domestic transactions) ภาษีบริโภคจะเรียกเก็บจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่น ดังนั้นในกรณีที่ธุรกิจที่โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินหรือขายสินค้าให้แก่บุคคลที่สามในต่างประเทศโดยไม่มี การนำเข้าเข้ามาในประเทศญี่ปุ่น กิจกรรมดังกล่าวจะไม่อยู่ในขอบข่ายที่จะต้องชำระภาษีบริโภค

(2) กิจกรรมทางธุรกิจ (Business activity) ภาษีบริโภค (Consumption tax) จะจัดเก็บจากธุรกรรมที่ถือว่าเป็นกิจกรรมทางธุรกิจ ดังนั้นหากเป็นเพียงการขายทรัพย์สินในครัวเรือนโดยบุคคลธรรมดาที่ไม่เกี่ยวข้องกับธุรกิจจะไม่ต้องรับภาระภาษีบริโภค

(3) สิ่งที่เป็นค่าตอบแทน (Effected for compensation) โดยหลักภาษีบริโภคจะจัดเก็บจากธุรกรรมที่ก่อให้เกิดค่าตอบแทน

(4) การขายและการให้เช่าทรัพย์สินหรือการให้บริการ

(1) การขายทรัพย์สิน (Sales of assets)

การขายทรัพย์สิน หมายถึงการโอนกรรมสิทธิ์แก่บุคคลที่สามโดยไม่มี การเปลี่ยนแปลงลักษณะของทรัพย์สินดังกล่าว

(2) การให้เช่าทรัพย์สิน (Leasing of assets)

การให้เช่าทรัพย์สิน รวมไปถึงการกระทำใดๆที่ก่อให้เกิดการสร้าง สิทธิในการครอบครองแก่ทรัพย์สินหรือการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้

(3) การบริการ (provision of services)

การบริการ หมายถึง การให้บริการ เช่น การให้บริการวิศวกรรมและ การก่อสร้าง การซ่อมแซม การขนส่ง การรักษาความปลอดภัย การพิมพ์ การโฆษณา การเป็นตัวแทน การช่วยเหลือทางเทคนิค เป็นต้น

(3.2) การจำหน่ายหนี้สูญที่เกี่ยวข้องกับภาษีบริโภค

ตามกฎหมายภาษีบริโภค (Consumption Tax Act) ของประเทศญี่ปุ่น กำหนดเงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญไว้ว่า เมื่อสิทธิเรียกร้องที่ผู้ขายมีต่อผู้ซื้อไม่สามารถเรียกร้องได้ไม่ว่า ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน จำนวนภาษีบริโภคที่รวมอยู่ในจำนวนหนี้ที่ไม่สามารถเรียกคืนได้ดังกล่าว สามารถนำไปจำหน่ายออกจากจำนวนภาษีบริโภคได้ในระหว่างปีภาษีที่หนี้สูญเกิดขึ้น ทั้งนี้การจำหน่ายภาษีบริภคดังกล่าวจะต้องมีเอกสารสนับสนุนประกอบในการจำหน่ายหนี้ต่อหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง⁷⁹

3.4.2 หลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลและการจำหน่ายหนี้สูญในสหราชอาณาจักร

(1) หลักเกณฑ์ทั่วไปในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลในสหราชอาณาจักร

(1.1) หลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับภาษีเงินได้นิติบุคคลในสหราชอาณาจักร

ตามกฎหมายภาษีอากรของสหราชอาณาจักรได้กำหนดนิติบุคคลที่จะต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลประกอบด้วย นิติบุคคลที่จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายของสหราชอาณาจักรไม่ว่านิติบุคคลดังกล่าวจะมีเงินได้จากที่ใดในทั่วโลก ในขณะที่นิติบุคคลที่มีได้จดทะเบียนตามกฎหมายของสหราชอาณาจักรจะต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลก็ต่อเมื่อนิติบุคคลมีกำไรจากสถานประกอบการถาวรที่ตั้งอยู่ในสหราชอาณาจักรเท่านั้น⁸⁰

(1.2) อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลในสหราชอาณาจักร

⁷⁹ Ministry of Finance Japan [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:

http://www.mof.go.jp/english/tax_policy/publication/comprehensive_handbook_2006e/taxes2006e_e.pdf หน้า 179-180

Value Added Tax Act of Japan section 25

⁸⁰ Corporation tax act (2009) article 5

อัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลของสหราชอาณาจักรโดยปกติจะจัดเก็บในอัตราร้อยละ 24 ของกำไรสุทธิ แต่อย่างไรก็ตามอัตราภาษีดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับกำไรสุทธิของนิติบุคคลในแต่ละรอบระยะเวลาบัญชี กล่าวคือ ในกรณีที่นิติบุคคลที่มีกำไรสุทธิต่ำกว่า 300,000 ปอนด์ก็จะต้องมีภาระภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราร้อยละ 20 แต่ในขณะที่นิติบุคคลที่มีกำไรสุทธิระหว่าง 300,000 ปอนด์จนถึง 1.5 ล้านปอนด์จะมีภาระภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราระหว่างร้อยละ 20 ถึง 24 และสำหรับนิติบุคคลที่มีกำไรสุทธิตั้งแต่ 1.5 ล้านปอนด์ขึ้นไปจะมีภาระภาษีในอัตราปกติกล่าวคืออัตราร้อยละ 24 แต่อย่างไรก็ตามภายหลังจากวันที่ 1 เมษายน 2558 เป็นต้นไป ภาษีเงินได้นิติบุคคลของสหราชอาณาจักรจะถูกเก็บในอัตราเดียวที่ร้อยละ 20 ไม่ว่านิติบุคคลดังกล่าวจะมีกำไรสุทธิเป็นเท่าใดก็ตาม⁸¹

นอกจากนี้ตามกฎหมายภาษีอากรของสหราชอาณาจักร การสำรองค่าใช้จ่าย หรือ การสำรองหนี้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับเหตุการณ์ที่ไม่สามารถคาดหมายได้ อาทิเช่น ค่าใช้จ่ายที่กิจการสำรองไว้ในกรณีการซ่อมแซมบำรุงรักษาทรัพย์สินของกิจการจะไม่สามารถจำหน่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการคำนวณทางภาษีอากรได้⁸²

(2) หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในสหราชอาณาจักร

การจำหน่ายหนี้สูญในสหราชอาณาจักร สามารถแบ่งออกได้เป็น การจำหน่ายหนี้สูญที่ไม่เกี่ยวข้องกับการหนี้ทางการค้า การจำหน่ายหนี้สูญที่เกี่ยวข้องกับหนี้ทางการค้า การจำหน่ายหนี้สูญที่เกี่ยวข้องธุรกิจการเช่า และการจำหน่ายหนี้สูญที่เกี่ยวข้องกับภาษีมูลค่าเพิ่ม

(2.1) การจำหน่ายหนี้สูญสำหรับหนี้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการหนี้ทางการค้า (Non-trading lending bad debts)

⁸¹ HM Revenue & Customs [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.hmrc.gov.uk/rates/corp.htm>

Pricewaterhousecoopers [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.pwc.com/gx/en/tax/corporate-tax/worldwide-tax-summaries/assets/pwc-worldwide-tax-summaries-corporate-2013-14.pdf>

⁸² Global Corporate Tax Handbook 2013 Wendela van den Brink-van Agtmall and Carlos Gutierrez P. (Latin America and the Caribbean), Ridha Hamzaoui (Africa and Middle East), Marnix Schellekens (Europe) and Mei-June Soo (Asia Pacific) IBFD 2013.

หนี้สูญที่ไม่เกี่ยวข้องกับหนี้ทางการค้า (Non-trading lending bad debts) ตามกฎหมายภาษีอากรของสหราชอาณาจักร หมายถึง หนี้สูญเกิดขึ้นเนื่องจากการให้กู้ยืมหรือเกิดขึ้นจากการค้าระหว่างคู่สัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกัน เช่น คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีอำนาจควบคุมคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายถูกควบคุมโดยบุคคลที่สาม โดยการควบคุมดังกล่าวหมายถึงความสามารถในกระทำการใดให้เป็นไปตามที่ผู้ควบคุมต้องการ ไม่ว่าจะด้วยเหตุของการถือหุ้นหรือการมีสิทธิออกเสียงในกิจการเป็นส่วนมากหรือมีอำนาจกระทำการใดอันเป็นประโยชน์แก่ผู้ควบคุมตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ⁸³ โดยตามกฎหมายภาษีอากรของสหราชอาณาจักรได้กำหนดให้เจ้าหนี้จะสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ก็ต่อเมื่อคู่สัญญาได้ปฏิบัติตามกฎความเกี่ยวข้องของคู่สัญญา (Loan relationships: Connected party rules)

กฎความเกี่ยวข้องของคู่สัญญา (Loan relationships: Connected party) rules เป็นกฎที่กำหนดให้เจ้าหนี้และลูกหนี้คู่สัญญาจะต้องใช้หลักการบัญชีการด้อยค่าของสินทรัพย์เข้ามาทำการปรับปรุงหรือหามูลค่ายุติธรรมของหนี้เพื่อการจำหน่ายหนี้สูญ⁸⁴ โดยหลักการทางบัญชีดังกล่าวเป็นหลักการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นมูลค่ายุติธรรมของสินทรัพย์ว่ามูลค่าของหนี้สินที่จะจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวมีมูลค่าตามความเป็นจริงหรือควรจะมีมูลค่าเท่าใด รวมทั้งหนี้สินระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ดังกล่าวจะกลายเป็นหนี้สูญหรือไม่ ด้วยการพิจารณาความสามารถของลูกหนี้ในการผ่อนชำระ และการหักกลบลบหนี้ในสินทรัพย์ที่อยู่ในความครอบครองของเจ้าหนี้มาปรับใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในทางภาษี

การพิจารณาประเด็นในเรื่องของความสามารถของลูกหนี้ในการผ่อนชำระ และการหักกลบลบหนี้ดังกล่าวเป็นการพิจารณาการด้อยค่าของสินทรัพย์ตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานบัญชีระหว่างประเทศหรือ International Accounting Standard 39 (IAS 39) Financial Instruments - Financial Instruments: Recognition and Measurement หรือ FRS 26 Financial Instruments : Recognition and Measurement ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการประเมิน

⁸³ Section 472 Corporate Income Tax Act 2009

⁸⁴ Section 349 of Corporation Tax Act 2009

การด้อยมูลค่าของสินทรัพย์ไว้ว่า กิจการจะต้องพิจารณางบการเงินของธุรกิจว่ามีการกู้ยืมหรือหนี้สินดังกล่าวเกิดขึ้นหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นการกู้ยืมระหว่างบุคคลหรือการกู้ยืมของกลุ่มบุคคล ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ทางภาษี และเมื่อปรากฏว่ามีหนี้หรือเงินที่กู้ยืมที่กิจการคาดว่าจะได้รับ กิจการจะต้องมีการประเมินมูลค่าให้เป็นมูลค่าปัจจุบัน ภายใต้อัตราดอกเบี้ยที่มีผลบังคับใช้ โดยคำนวณนับตั้งแต่ ณ วันที่ได้มีการกู้ยืมเงินหรือก่อให้เกิดหนี้ดังกล่าวตามที่ปรากฏในงบการเงิน

ดังนั้นเมื่อปรากฏการด้อยค่าของสินทรัพย์ไม่ว่าจะเป็นในทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของหนี้กู้ยืมเงินหรือหนี้สินอื่นที่คู่สัญญามีความเกี่ยวข้องกัน กิจการจะสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ก็ต่อเมื่อในการจัดทำบัญชีกิจการได้ใช้วิธีการคำนวณตามหลักการบัญชีการด้อยค่าของสินทรัพย์หรือระบบบัญชี IAS 39 หรือ FRS 26 แต่อย่างไรก็ตามในกรณีเจ้าหนี้มิได้ใช้รูปแบบทางบัญชีดังกล่าวภายใต้เงื่อนไขที่เจ้าหนี้และลูกหนี้มีความเกี่ยวข้องกันตลอดระยะเวลาทางบัญชี เจ้าหนี้ก็ยังคงสามารถจำหน่ายหนี้สูญหรือตัดจำหน่ายการด้อยค่าของสินทรัพย์ดังกล่าวได้ เมื่อปรากฏเหตุการณ์ดังต่อไปนี้⁸⁵

1. เมื่อความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้เป็นผลมาจาก การแลกหนี้หรือแลกหุ้นที่เกี่ยวข้องกับการออกหุ้นสามัญของลูกหนี้

กรณีดังกล่าว ตามกฎหมายภาษีอากรของสหราชอาณาจักรได้กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้ดังกล่าวเพิ่มเติมไว้ ดังมีรายละเอียดคือ⁸⁶

(1) เจ้าหนี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับลูกหนี้ก่อนการแลกหุ้นหรือก่อนเหตุการณ์ที่มีหนี้เกิดขึ้น

(2) ในกรณีที่เจ้าหนี้ปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้สำหรับหนี้เพื่อชำระเงินคืนสำหรับหุ้น ซึ่งเป็นส่วนทุนของหุ้นสามัญในกิจการลูกหนี้ กรณีดังกล่าวกิจการจะไม่สามารถหักเป็นค่าใช้จ่ายได้ รวมไปถึงกรณีการจำหน่ายหนี้ที่เกี่ยวข้องกับการแลกหุ้นหรือหนี้ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากเจ้าหนี้และลูกหนี้ได้เกี่ยวข้องกันเนื่องมาจากเคยแลกเปลี่ยนหุ้นกันมาก่อนในก่อนหน้าแล้ว

⁸⁵ sections 354, 356 and 357, Corporate Income Tax Act 2009

⁸⁶ Sections 354(2) and 356, Corporate Income Tax Act 2009

2. ลูกหนี้ที่อยู่ในระหว่างการล้มละลาย และลูกหนี้ที่ได้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลายแล้ว⁸⁷

กรณีลูกหนี้ที่อยู่ในระหว่างการล้มละลายและลูกหนี้ที่ได้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลายแล้วข้างต้น หมายถึงกรณีที่ลูกหนี้ที่อยู่ในระหว่างกระบวนการล้มละลายซึ่งเกิดจากเจ้าหนี้ได้ดำเนินการฟ้องร้องหรือดำเนินการใดๆตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายล้มละลายของ สหราชอาณาจักร หากเป็นกรณีในทางกลับกันที่เจ้าหนี้ล้มละลายและลูกหนี้ได้ดำเนินการใดๆตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลายจะไม่สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้

ในกรณีเจ้าหนี้และลูกหนี้มีความเกี่ยวข้องกันดังกล่าวและในเวลาต่อมาเจ้าหนี้ได้ขายหนี้ที่มีความสัมพันธ์ดังกล่าวให้กับบุคคลที่สามซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องกัน ตามกฎหมายภาษีอากรของสหราชอาณาจักรได้กำหนดให้เจ้าหนี้จะต้องดำเนินการคำนวณมูลค่าปัจจุบันหรือผลขาดทุนในระหว่างเวลาที่ขายหนี้ เพื่อป้องกันเจ้าหนี้จากการแก้ไขหนี้สูญหรือการด้อยค่าสินทรัพย์ด้วยการขายหนี้ดังกล่าวไปให้บุคคลอื่น⁸⁸

สำหรับในด้านลูกหนี้ การจำหน่ายหนี้สูญตามหลักของการด้อยค่าของสินทรัพย์ดังกล่าวมิได้ทำให้ลูกหนี้พ้นภาระของหนี้ที่ตนมีต่อเจ้าหนี้ โดยหนี้ดังกล่าวยังคงมีอยู่ซึ่งลูกหนี้มีหน้าที่จะต้องชำระหนี้ต่อไป และการจำหน่ายหนี้ดังกล่าวของเจ้าหนี้ไม่ถือเป็นกำไรหรือเงินได้ของลูกหนี้⁸⁹

(2.2) การจำหน่ายหนี้สูญที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Trade bad debts)⁹⁰

หนี้ที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Trade debts) ตามกฎหมายภาษีอากรของสหราชอาณาจักรหมายถึง หนี้ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าหรือบริการซึ่งลูกหนี้ค้างชำระ โดยหนี้ดังกล่าวต้องเป็นหนี้เงินและไม่เกี่ยวข้องกับการกู้ยืมเงิน ดังนั้นหนี้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าจึงไม่ใช่หนี้ที่เกิดจากความสัมพันธ์ในลักษณะการกู้ยืมและไม่ได้เกิดขึ้นจากการค้าที่คู่สัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกัน

⁸⁷ Corporate Income Tax Act 2009 section 354 (2)

⁸⁸ Corporate Income Tax Act 2009 section 352

⁸⁹ Corporate Income Tax Act 2009 sections 308 and 321 322, 358 or 359

⁹⁰ HM Revenue & Customs [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.hmrc.gov.uk/manuals/bimmanual/BIM42701.htm>

อย่างไรก็ตามการจำหน่ายหนี้สูญที่เกี่ยวข้องกับการค้าดังกล่าวยังคงอยู่ภายใต้กฎของคู่สัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกันสำหรับในกรณีการจำหน่ายหนี้สูญเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากร 91 โดยตามกฎหมายภาษีอากรของสหราชอาณาจักรได้กำหนดเงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญที่เกี่ยวข้องกับการค้า ซึ่งจะต้องใช้หลักการบัญชีการตัดยค่าของสินทรัพย์ที่พิจารณาประเด็นในเรื่องของความสามารถในการผ่อนชำระเงินของลูกหนี้ ตลอดจนการหักกลบหนี้ระหว่างคู่สัญญาดังที่ได้กล่าวไว้ในกรณีการจำหน่ายหนี้สูญสำหรับหนี้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการค้าตามข้อ 1.2.1 ข้างต้นแล้ว

ตัวอย่างเช่น กรณีที่เจ้าหนี้ขายสินค้ากับลูกหนี้ โดยที่เจ้าหนี้ไม่ได้มีอำนาจควบคุมในกิจการของลูกหนี้ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของการเข้าถือหุ้นหรือการครอบงำกิจการ หากต่อมาปรากฏว่าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ เจ้าหนี้จะสามารถจำหน่ายหนี้ที่ลูกหนี้ค้างชำระก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้ได้นำหลักการบัญชีการตัดยค่าของสินทรัพย์มาบังคับใช้ โดยเจ้าหนี้จะต้องพิจารณาการผ่อนชำระหนี้ของลูกหนี้รวมทั้งจำนวนหนี้ที่ลูกหนี้ได้ชำระหนี้ไว้แล้ว และหามูลค่าปัจจุบันของจำนวนหนี้ที่คาดว่าจะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ นำมาหักกับจำนวนหนี้ก่อนการจำหน่ายหนี้สูญเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากร

(2.3) การจำหน่ายหนี้สูญที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเช่า (Rental Business)

กฎหมายภาษีอากรสหราชอาณาจักรได้แยกการจำหน่ายหนี้สูญที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจเช่าออกต่างหากจากการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีอื่นอันเนื่องมาจากรายได้จากการเช่าถือเป็นรายได้จากทรัพย์สิน (Property Income) โดยตามกฎหมายได้กำหนดให้การจำหน่ายหนี้สูญที่เกี่ยวข้องกับการเช่าจะสามารถจำหน่ายหนี้ดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายได้ก็ต่อเมื่อปรากฏแน่ชัดว่าหนี้ดังกล่าวไม่สามารถเรียกคืนได้ (a debt which clearly irrecoverable) และเจ้าหนี้ได้ดำเนินการตามลำดับอย่างสมเหตุสมผลเพื่อเรียกคืนหนี้จากลูกหนี้ ซึ่งต่างกับการจำหน่ายหนี้สูญของธุรกิจเช่าที่คาดว่าจะไม่ได้รับคืน ซึ่งกิจการจะสามารถหักเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากรได้ก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้ดำเนินการคำนวณจากมูลค่าปัจจุบันที่เจ้าหนี้คาดว่าจะได้รับตามหลักการตัดยค่าของสินทรัพย์ด้วยการหักจำนวนหนี้ที่เจ้าหนี้คาดว่าจะได้รับหรือหักจำนวนหลักประกันที่เจ้าหนี้ถือครองอยู่ก่อนการจำหน่ายหนี้สูญ⁹²

นอกจากนี้การจำหน่ายหนี้สูญจะสามารถจำหน่ายได้เฉพาะในรอบระยะเวลาบัญชีที่หนี้สูญหรือหนี้สงสัยจะสูญเกิดขึ้น หากปรากฏต่อมาในภายหลังว่าหนี้ดังกล่าวสามารถเรียกคืนได้

⁹¹ Section 479 - 481 of Corporate Income Tax Act (2009)

Business Income Manual 42701 - Specific deductions: bad and doubtful debts: overview

⁹² HM Revenue & Customs [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.hmrc.gov.uk/manuals/pimmanual/pim2054.htm>

เจ้าหนี้จะต้องนำจำนวนเงินที่เรียกคืนดังกล่าวมาคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีที่ได้รับชำระเงินคืนดังกล่าว

การสำรองหนี้ทั่วไปที่ไม่ได้ดำเนินการตามที่กฎหมายภาษีอากรกำหนดไว้ จะไม่สามารถจำหน่ายเป็นหนี้สูญในทางภาษีอากรได้ ตัวอย่างเช่น กรณีเจ้าหนี้คาดว่าจะไม่ได้รับชำระหนี้จากการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ จึงดำเนินการหักจำนวนหนี้ของตนที่คาดว่าจะไม่ได้รับชำระดังกล่าว ออกร้อยละ 5 ของจำนวนหนี้ดังกล่าว กรณีดังกล่าวยังไม่สามารถจำหน่ายเป็นหนี้สูญในทางภาษีอากรได้ แต่การจำหน่ายหนี้สูญในกรณีนี้ที่คาดว่าจะไม่ได้รับดังกล่าวจะสามารถจำหน่ายได้ก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้ได้ดำเนินการอย่างสมเหตุสมผลและเป็นไปตามข้อเท็จจริงของลูกหนี้แต่ละราย อาทิเช่น กรณีเจ้าหนี้มีการบันทึกข้อมูลที่แสดงรายละเอียดรูปแบบในอดีต ตลอดจนมีหลักฐานในการคาดการณ์หรือคำนวณได้อย่างแม่นยำถึงโอกาสที่ลูกหนี้จะไม่ชำระหนี้ หรือหลักฐานแสดงข้อเท็จจริงในอดีตที่ลูกหนี้ไม่เคยชำระหนี้เป็นต้น กรณีดังกล่าวเจ้าหนี้ก็จะสามารถจำหน่ายหนี้เป็นหนี้สูญได้ แต่หากปรากฏเป็นเพียงกรณีที่ลูกหนี้ชำระหนี้ล่าช้าลงไม่ปรากฏเหตุถึงการไม่ชำระหนี้เป็นอย่างอื่น เจ้าหนี้จะไม่สามารถจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวได้

(2.4) การจำหน่ายหนี้สูญในกรณีของภาษีมูลค่าเพิ่ม

การจำหน่ายหนี้สูญในส่วนของภาษีมูลค่าเพิ่มได้ถูกกำหนดไว้ใน Value Added Tax Act 1994 มาตรา 36 โดยเจ้าหนี้จะสามารถจำหน่ายหนี้สูญเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. หนี้ดังกล่าวเจ้าหนี้ไม่ได้รับชำระเป็นระยะเวลา 6 เดือนนับแต่วันครบกำหนดการชำระเงิน วันที่ชำระ หรือวันที่ส่งมอบสินค้า
2. เจ้าหนี้ได้จำหน่ายหนี้ดังกล่าวออกจากบัญชี และโอนไปสู่บัญชีหนี้สูญแล้ว
3. ครบกำหนดการชำระเงินดังกล่าวแล้ว และหนี้ดังกล่าวเป็นหนี้เงินซึ่งมีมูลค่าไม่เกินกว่าราคาตลาด

4. หากทรัพย์สินที่ส่งมอบให้กับลูกหนี้เป็นทรัพย์สินที่มีกรรมสิทธิ์ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดังกล่าวได้โอนไปยังลูกหนี้แล้ว⁹³

5. เจ้าหนี้มีสำเนาใบกำกับภาษีมูลค่าเพิ่ม ตลอดจนมีเอกสารอื่นที่สามารถอธิบายถึงภาษีมูลค่าเพิ่มได้รวมทั้งหนี้ได้ถูกจำหน่ายออกไป

6. เจ้าหนี้ได้ขอใช้ภาษีมูลค่าเพิ่มแทนลูกหนี้และได้ชำระให้แก่หน่วยงานภาษีอากรของสหราชอาณาจักรแล้ว⁹⁴

นอกจากนี้เจ้าหนี้จะต้องมีสำเนาใบกำกับภาษีและข้อมูลอื่นๆที่แสดงว่าภาษีมูลค่าเพิ่มได้ถูกคำนวณแล้ว โดยเจ้าหนี้จะสามารถจำหน่ายภาษีมูลค่าเพิ่มก็ต่อเมื่อจำนวนเงินของภาษีขายทั้งหมดไม่ได้รับชำระและหนี้ได้ถูกจำหน่ายแล้ว ซึ่งผู้ชำระภาษีสามารถเรียกภาษีมูลค่าเพิ่มคืนเพียงในจำนวนเงินที่ไม่ได้รับชำระ ตัวอย่างเช่น หากเป็นกรณียอดขายจำนวน 120 ยูโรซึ่งประกอบไปด้วยราคาสินค้า 100 ยูโรและภาษีมูลค่าเพิ่มจำนวน 20 ยูโร และยอดขายดังกล่าวได้รับชำระแล้วเป็นจำนวนเงิน 60 ยูโร ซึ่งก็จะหมายถึงรวมภาษีมูลค่าเพิ่มด้วยแล้วจำนวน 10 ยูโร เจ้าหนี้จึงมีสิทธิจำหน่ายหนี้ได้เพียง 10 ยูโรซึ่งเป็นภาษีมูลค่าเพิ่มที่รวมในยอดขายที่ยังไม่ได้รับชำระ⁹⁵

3.4.3 หลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลและการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศเยอรมนี

(1) หลักเกณฑ์ทั่วไปในการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลในประเทศเยอรมนี

นิติบุคคลในประเทศเยอรมนีที่มีภาระภาษีเงินได้นิติบุคคลตามที่กฎหมายภาษีอากรประเทศเยอรมนีกำหนดไว้ประกอบด้วย บริษัทมหาชน (AG) บริษัทจำกัด (GmbH) และห้างหุ้นส่วน

⁹⁴ Section 36 , Value Added Tax Act 1994
HMRC เข้าถึงได้จาก

http://customs.hmrc.gov.uk/channelsPortalWebApp/channelsPortalWebApp.portal?_nfpb=true&_pageLabel=pageLibraryPublicNoticesAndInfoSheets&propertyType=document&columns=1&id=HMCE_CL_000274#P36_2273

⁹⁵ Thomson Reuters [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://uk.practicallaw.com/7-521-6992?q=bad+debt>.
Thomson Reuters [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://uk.practicallaw.com/4-517-1909?q=bad+debt>

จำกัด (KGaA) ที่จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายประเทศเยอรมนี หรือนิติบุคคลอื่นที่จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายต่างประเทศแต่มีสถานประกอบการในประเทศเยอรมนีก็จะมีภาระภาษีเงินได้นิติบุคคล⁹⁶ แต่สำหรับนิติบุคคลที่ไม่ได้จดทะเบียนตามกฎหมายเยอรมนีรวมทั้งไม่ได้มีสถานประกอบการในประเทศเยอรมนีจะต้องรับภาระภาษีเงินได้นิติบุคคลก็แต่เฉพาะแหล่งเงินได้ที่เกิดจากหรือในประเทศเยอรมนีเท่านั้น⁹⁷

นอกเหนือจากภาระภาษีเงินได้นิติบุคคลที่นิติบุคคลที่จดทะเบียนตามกฎหมายประเทศเยอรมนีจะต้องรับภาระแล้ว ยังภาษีอื่นที่นิติบุคคลจะต้องรับภาระ อาทิเช่น ภาษีการค้าท้องถิ่น (Municipal trade tax) ซึ่งเป็นภาระภาษีอีกภาษีหนึ่งที่นิติบุคคลดังกล่าวจะต้องรับภาระ ซึ่งมีเพียงนิติบุคคลที่มีได้จดทะเบียนตามกฎหมายประเทศเยอรมนีเท่านั้นที่ไม่ต้องรับภาระภาษีดังกล่าว

(2) บทบัญญัติทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศเยอรมนี

การจำหน่ายหนี้สูญในประเทศเยอรมนีสามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การจำหน่ายหนี้สูญซึ่งเป็นหนี้ทางภาษีอากรตามที่บัญญัติไว้ใน Fiscal Code Act และกรณีการจำหน่ายหนี้สูญกรณีที่คุณสัญญาระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้มีความสัมพันธ์กัน ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายภาษีอากรประเทศเยอรมนี ได้แก่ Einkommensteuergesetz (ESTG) และ Körperschaftsteuergesetz (KSTG) ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดให้นำมาตรฐานการบัญชีของประเทศเยอรมนี (HGB) เข้ามาใช้บังคับ และอีกกรณีคือกรณีการจำหน่ายหนี้สูญของคุณสัญญาระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งก็เป็นกรณีการจำหน่ายหนี้สูญที่ยอมรับมาตรฐานการบัญชีของประเทศเยอรมนีเข้ามาปรับใช้ในการจำหน่ายหนี้สูญด้วยเช่นเดียวกัน แต่มีประกาศของกระทรวงการคลังได้กำหนดการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีดังกล่าวให้มีความเข้มงวดขึ้นมากกว่ากรณีการจำหน่ายหนี้สูญระหว่างคู่สัญญาที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์กัน ดังมีรายละเอียดคือ

⁹⁶ Section 1 ถึง section 5 Corporation Tax Act (KStG)

⁹⁷ Global Corporate Tax Handbook 2013 Wendela van den Brink-van Agtmall and Carlos Gutierrez P. (Latin America and the Caribbean), Ridha Hamzaoui (Africa and Middle East), Marnix Schellekens (Europe) and Mei-June Soo (Asia Pacific) IBFD 2013.

(2.1) การจำหน่ายหนี้สูญในกรณีที่หนี้เป็นหนี้ภาษีอากร

ตามกฎหมายภาษีอากรของประเทศเยอรมนี (The Fiscal Code of Germany) ได้กำหนดขั้นตอนและกระบวนการเกี่ยวกับการเรียกร้องหนี้ภาษีอากรรวมทั้งเงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญของรัฐไว้ ดังนี้

ในขั้นตอนแรก เจ้าหนี้จะต้องส่งหนังสือเตือนอย่างเป็นทางการเพื่อให้ลูกหนี้ชำระเงินล่วงหน้าเป็นระยะเวลาอย่างน้อยถึงลูกหนี้ก่อนหนึ่งสัปดาห์ โดยหนังสือเตือนดังกล่าวจะต้องระบุมูลเหตุของหนี้ที่เรียกร้องรวมทั้งจำนวนเงินที่ลูกหนี้ภาษีอากรเป็นหนี้⁹⁸

ในลำดับต่อมาหากรัฐยังไม่ได้รับชำระหนี้ หนี้ภาษีอากรดังกล่าวจะสามารถจำหน่ายเป็นหนี้สูญได้ก็ต่อเมื่อมีหลักฐานที่ชัดเจนว่าลูกหนี้จะไม่ชำระหนี้ตามความประสงค์ของเจ้าหนี้ หรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเรียกเก็บชำระจะไม่คุ้มที่จะดำเนินการ⁹⁹

โดยเมื่อรัฐได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว จึงจะสามารถดำเนินการจำหน่ายหนี้ภาษีอากรดังกล่าวของตนออกไปได้

(2.2) การจำหน่ายหนี้สูญกรณีที่คู่สัญญาไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกัน

ด้วยเหตุที่กฎหมายภาษีอากรของประเทศเยอรมนีได้บัญญัติให้การจัดทำบัญชีของกิจการในทางภาษีอากรตั้งแต่การรับรู้เป็นรายได้หรือการรับรู้เป็นค่าใช้จ่าย กิจการจะต้องจัดเตรียมกระดาษทำการรวมทั้งบันทึกรายการให้เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชีของประเทศเยอรมนี (HGB หรือ German Commercial Code) ดังนั้นตัวเลขหรือข้อมูลต่างๆที่ปรากฏในรายงานทางการเงินของกิจการในประเทศเยอรมนี จึงเป็นข้อมูลทางการเงินที่สอดคล้องทั้งมาตรฐานการบัญชีและหลักเกณฑ์ในทางภาษีอากร

⁹⁸ The Fiscal Code Act section 259

⁹⁹ The Fiscal Code Act section 261

ตามกฎหมายภาษีอากรของประเทศเยอรมนีได้บัญญัติในเรื่องของการจำหน่ายหนี้สูญไว้โดยยอมรับหลักเกณฑ์ตามมาตรฐานการบัญชีของเยอรมนีเข้ามาปรับใช้ในการหามูลค่าของสินทรัพย์¹⁰⁰ ทั้งนี้ตามมาตรฐานการบัญชีของประเทศเยอรมนี (HGB หรือ German Commercial Code) ได้กำหนดวิธีการหามูลค่าสินทรัพย์ไว้โดยใช้บังคับกับคู่สัญญาทุกฝ่ายในทางการค้า โดยในกรณีของหนี้สูญซึ่งถือว่าเป็นกรณีมีการด้อยค่าของสินทรัพย์ (Impairment loss) เกิดขึ้น กิจการจะต้องมีการรับรู้และจำหน่ายเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากรตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐานการบัญชีของประเทศเยอรมนี (HGB หรือ German Commercial Code) แต่อย่างไรก็ตามมาตรฐานการบัญชีดังกล่าวมีความแตกต่างกับมาตรฐานการบัญชีของสหราชอาณาจักร (IAS 39) ดังที่ได้กล่าวไว้ในข้อก่อนหน้ากล่าวคือ บทบัญญัติในเรื่องการด้อยค่าของสินทรัพย์ (Impairment loss) ตามมาตรฐานการบัญชีของสหราชอาณาจักร (IAS 39) จะสามารถดำเนินการจำหน่ายการด้อยค่าดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุการณ์ที่บ่งชี้ว่าหนี้ดังกล่าวจะไม่ได้รับคืนหรืออาจจะไม่ได้รับคืน และในการรับรู้มูลค่าของสินทรัพย์จะรับรู้ด้วยการประมาณการมูลค่าสินทรัพย์ที่คาดว่าจะได้รับคืนจากลูกหนี้รวมทั้งหลักทรัพย์ค้ำประกันของลูกหนี้หักกับจำนวนหนี้ที่ลูกหนี้เป็นหนี้ ในขณะที่การด้อยค่าของสินทรัพย์ (Impairment loss) ตามบทบัญญัติมาตรฐานการบัญชีของประเทศเยอรมนี (HGB หรือ German Commercial Code) ได้กำหนดการด้อยค่าของสินทรัพย์ทางการเงิน (Financial Asset) ไว้โดยหมายถึง เมื่อเกิดเหตุการณ์ในกรณีมูลค่าของสินทรัพย์ดังกล่าวมีมูลค่าหรือราคาต่ำกว่าราคาตลาดและการด้อยค่าของสินทรัพย์จะต้องเกิดขึ้นเป็นการถาวร (permanent diminution value) ซึ่งอีกนัยหนึ่งจะหมายถึง หนี้ที่ปรากฏอย่างแน่ชัดว่าจะไม่รับชำระหนี้คืนโดยเจ้าหนี้ได้ดำเนินการเรียกร้องด้วยวิธีการใดๆจนถึงที่สุดตามกฎหมายแล้ว ตัวอย่างเช่น กรณีลูกหนี้ล้มละลาย หรือ เจ้าหนี้ได้ดำเนินการการฟ้องร้องคดีจนถึงที่สุด เป็นต้น แต่หากเป็นเพียงการคาดการณ์จะเป็นเพียงการประมาณการของเจ้าหนี้ว่าหนี้จะไม่ได้รับ ซึ่งถือว่าเป็นหนี้สงสัยจะสูญ ซึ่งไม่เป็นการด้อยค่าโดยถาวร จะไม่สามารถจำหน่ายเป็นหนี้สูญในทางภาษีอากรได้¹⁰¹

¹⁰⁰ EStG (Income Tax Act of Germany) 5I, KStG (Corporation Tax Act of Germany) 7I and 8I

¹⁰¹ Section 252 - 253 of German Commercial Code (HGB)

(2.3) การจำหน่ายหนี้สูญในกรณีระหว่างคู่สัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกัน

กรณีที่คู่สัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกันตามกฎหมายภาษีอากรของประเทศเยอรมนี หมายถึง เป็นกรณีที่คู่สัญญาอีกฝ่ายมีความเกี่ยวข้องกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของการเข้าถือหุ้นอยู่ในอีกคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมากกว่าร้อยละ 25 หรือการมีอำนาจควบคุมในกิจการของคู่สัญญาอีกฝ่ายไม่ว่าด้วยวิธีการใดๆ เป็นต้น โดยกรณีดังกล่าวกฎหมายภาษีนิติบุคคลของประเทศเยอรมนี (Corporation Tax Act) ได้บัญญัติให้นำมาตรฐานการบัญชีของประเทศเยอรมนีเข้ามาปรับใช้ดังเช่นเดียวกับในกรณีการจำหน่ายหนี้สูญของคู่สัญญาที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกัน เพียงแต่ยังบัญญัติไว้เป็นการเพิ่มเติมอีกว่า ห้ามมิให้นำหนี้ดังกล่าวมาจำหน่ายเป็นหนี้สูญเว้นแต่คู่สัญญาฝ่ายที่เป็นเจ้าหนี้จะแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่สามซึ่งเป็นอิสระจากคู่สัญญาจะยังคงยินยอมให้หนี้ดังกล่าวยังมีอยู่ หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึงเจ้าหนี้ผู้จำหน่ายหนี้สูญจะต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงบุคคลที่สามซึ่งเป็นอิสระได้ดำเนินการใดๆ แล้ว แต่ยังไม่สามารถเรียกเก็บหนี้ได้ ซึ่งหมายถึงจะต้องมีการพิสูจน์เพิ่มเติมในลักษณะของการเป็นบุคคลที่สามที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับคู่สัญญา โดยต่อมาในปีพ.ศ. 2552 ได้มีคำพิพากษาของศาลฎีกาประเทศเยอรมนีเกี่ยวกับประเด็นเรื่องการกู้ยืมระหว่างบริษัทในเครือ โดยได้พิพากษาไว้ในประเด็นเกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญของคู่สัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกันว่าเป็นหน้าที่ของผู้จำหน่ายหนี้สูญหรือเจ้าหนี้ที่จะต้องเป็นผู้ดำเนินการพิสูจน์ให้เห็นว่า บุคคลที่สามที่เป็นอิสระต่อคู่สัญญาจะยังคงให้หนี้ดังกล่าวยังมีอยู่โดยไม่เรียกร้องหนี้ดังกล่าวอีกต่อไปจึงจะสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้¹⁰² โดยสำหรับในประเด็นที่ว่ากรณีอย่างไรจึงจะถือได้ว่าบุคคลที่สามที่เป็นอิสระต่อคู่สัญญาจะยังคงให้หนี้ดังกล่าวยังมีอยู่โดยไม่เรียกร้องหนี้ดังกล่าวอีกต่อไปนั้น ในเรื่องนี้ยังไม่มีคำพิพากษากำหนดไว้อย่างชัดเจนแต่เป็นหน้าที่ของคู่สัญญาที่จะต้องพิสูจน์ต่อหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเป็นกรณีๆไป¹⁰³

นอกจากนี้ในประเด็นดังกล่าว กระทรวงการคลังของประเทศเยอรมนีก็ได้เคยออกพระราชกฤษฎีกาที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติภาษีต่างประเทศสำหรับการปรับเงินได้ที่เกี่ยวข้องกับ

¹⁰²Pricewaterhousecooper [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: www.pwc.com/taxsummaries Worldwide Tax Summaries Corporate Taxes 2013/14

¹⁰³ Supreme Court judgment no. BFH v. 14.01.2009 - I R 52/08.

ธุรกรรมในต่างประเทศระหว่างคู่สัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกันนอกเหนือไปจากราคาตลาด โดยพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวได้กำหนดไว้โดยสรุปว่าหนี้สูญที่เกิดจากหนี้จากคู่สัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกันในต่างประเทศ หนี้ดังกล่าวจะเป็นหนี้สูญได้หากผู้ชำระภาษีพิสูจน์ได้ว่าไม่มีบุคคลที่สามหรือบุคคลอื่นใดเข้ามาชำระหนี้หรือให้หลักประกันในหนี้ดังกล่าว หรืออีกนัยหนึ่งหมายความว่าบุคคลที่สามหรือบุคคลอื่นใดยังคงปล่อยให้หนี้ดังกล่าวค้างไว้¹⁰⁴ สำหรับสาเหตุที่กระทรวงการคลังได้ออกกฎดังกล่าวก็มีสาเหตุมาจากการอาศัยพื้นฐานของราคาตลาดที่เป็นไปตามกฎหมายภาษีในต่างประเทศว่าจะต้องมีหลักประกันเพียงพอสำหรับหนี้ระหว่างคู่สัญญา หากคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนหนี้ก็จะไม่เกิดขึ้น¹⁰⁵

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁰⁴ BMF letter dated March 29, 2011- IV B 5 - S 1341/09/10004 [2011/0203248]

¹⁰⁵ Pricewaterhousecooper [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://blogs.pwc.de/german-tax-and-legal-news/2011/04/05/restrictions-on-write-offs-of-receivables-from-foreign-related-parties/>

บทที่ 4

การจำหน่ายหนี้สูญที่เป็นธรรม

บทบัญญัติการจำหน่ายหนี้สูญที่บัญญัติไว้ในกฎกระทรวงหรือประมวลรัษฎากรในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีความแน่นอน (Certainty) ดังเห็นได้จากการกำหนดลำดับชั้นในการจำหน่ายหนี้สูญตามจำนวนหนี้ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาในด้านความเป็นธรรมกับผู้เสียภาษี ประกอบสภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมากแล้ว จะเห็นได้ว่าการจำหน่ายหนี้สูญในปัจจุบันยังคงไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมทั้งในประเด็นหลักความสามารถและหลักผลประโยชน์ และยังไม่สอดคล้องกับสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ดังมีรายละเอียดและประเด็นที่จะต้องพิจารณาดังต่อไปนี้

4.1 กรณีเปรียบเทียบการจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากรกับหลักการจำหน่ายหนี้สูญในทางบัญชี

พระราชบัญญัติการบัญชีพ.ศ. 2543 กำหนดให้ธุรกิจต้องมีการจัดทำบัญชีที่ให้ข้อมูลในงบการเงินเชื่อถือได้ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลในงบการเงินได้ และยังเป็น การป้องกันการฉ้อโกงทางธุรกิจ รวมทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการจัดเก็บภาษีของรัฐบาลอีกด้วย

บัญชีการเงิน คือ การจัดทำบัญชีและการนำเสนองบการเงินของธุรกิจตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปตามมาตรฐานการบัญชี โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำบัญชีการเงินเพื่อให้ได้ ข้อมูลเกี่ยวกับฐานะทางการเงิน ผลการดำเนินงานและการเปลี่ยนแปลงฐานะทางการเงินของกิจการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งบการเงินทุกประเภทในการนำไปตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ

ในทางบัญชีการเงิน ลูกหนี้จัดเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งของกิจการและเป็นสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่งของเจ้าหนี้ในการที่จะให้ชำระหนี้ด้วยเงินสดหรือทรัพย์สินอย่างอื่นโดยคาดหวังได้ว่า จะได้รับชำระหนี้เต็มจำนวนเมื่อถึงกำหนดชำระ ดังนั้นกิจการจึงต้องรับรู้รายได้ที่เกิดขึ้นและจัดทำบัญชีการเงินตามที่พระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2543 กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตามหากรายได้

ของกิจการได้รับรู้เป็นรายได้แล้วตามเกณฑ์สิทธิ แต่ปรากฏต่อมาว่ากิจการคาดว่าลูกหนี้จะเรียกเก็บไม่ได้ กิจการจึงต้องมีการดำเนินการตามมาตรฐานการบัญชี ดังที่มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 11 เรื่องหนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ ได้กำหนดให้กิจการจะต้องประมาณหนี้สงสัยจะสูญขึ้น ซึ่งก็คือจำนวนหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ขึ้นจำนวนหนึ่งกันไว้เป็นค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญสำหรับลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ ณ วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชี และให้ตั้งเป็นบัญชีค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญโดยนำไปลดมูลค่าของลูกหนี้เพื่อให้เห็นมูลค่าของลูกหนี้ตามจำนวนที่คาดว่าจะเรียกเก็บได้ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการบัญชีการเงินอนุญาตให้กิจการตั้งหนี้สงสัยจะสูญเพื่อถือเป็นรายจ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้นได้ แม้ว่าจะเป็นรายจ่ายที่เกิดขึ้นโดยการประมาณการของกิจการเองที่คาดว่ากิจการจะไม่สามารถเรียกเก็บหนี้จากบัญชีลูกหนี้ได้

บัญชีภาษีอากรหมายถึง การจัดทำบัญชีของธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยการบัญชีรวมทั้งการจัดทำบัญชีพิเศษและรายงานภาษีต่างๆ ตามที่กฎหมายภาษีอากรกำหนด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องใช้ในการคำนวณภาษีสรรพากร ภาษีสรรพสามิต และภาษีอากรประเภทอื่นที่เป็นภาษีอากรประเมินที่ธุรกิจนั้นมีหน้าที่ต้องเสีย และหรือมีหน้าที่ต้องหักและนำส่งภาษีได้ครบถ้วนและถูกต้อง

ดังนั้น บัญชีภาษีอากรจึงเป็นการนำหลักเกณฑ์ทางบัญชี มาตรฐานการบัญชี มาปรับให้เข้ากับประมวลรัษฎากรและภาษีอากรต่างๆ ให้สอดคล้องกัน เพื่อให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์การบัญชีและกฎหมายภาษีอากร หากปรากฏว่าหลักในการทำบัญชีไม่เป็นไปตามกฎหมายภาษีอากรผู้จัดทำบัญชีจะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขรายการที่เกิดขึ้นให้เป็นไปตามเงื่อนไขทางภาษีอากรที่กำหนดไว้

ข้อแตกต่างในการจำหน่ายหนี้สูญตามมาตรฐานการบัญชีและกฎหมายภาษีอากร

ตามมาตรฐานการบัญชี กิจการสามารถตั้งประมาณการหนี้สงสัยจะสูญขึ้นเองได้ แม้ว่าหนี้จำนวนดังกล่าวยังไม่เป็นหนี้สูญก็ตาม เพื่อให้กำไรหรือขาดทุนของรอบระยะเวลานั้นๆ ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด แต่ในทางภาษีอากร หนี้สูญที่จะนำมาถือเป็นรายจ่ายของกิจการ

ได้นั้น ต้องเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นจริง (มาตรา 65 ตี (1)) และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎกระทรวง ฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) กำหนดไว้

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายภาษีอากรมีความเคร่งครัดมากกว่าการจำหน่ายหนี้สูญตามมาตรฐานบัญชี เนื่องจากการจำหน่ายหนี้สูญตามมาตรฐานการบัญชีเป็นการบันทึกบัญชีตามที่พระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ. 2543 กำหนดไว้ เพื่อแสดงฐานะทางการเงินของกิจการ แต่ในกฎหมายภาษีอากร การจัดทำบัญชีภาษีอากรมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องใช้ในการคำนวณภาษี (ดังนั้นหลักเกณฑ์ในการจัดทำบัญชีภาษีอากร จึงมีความเคร่งครัดมากกว่า เพื่อป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษี) แม้ว่าการจัดทำบัญชีภาษีอากรจะเป็นการนำหลักเกณฑ์ทางบัญชีมาตรฐานการบัญชีมาปรับให้เข้ากับประมวลรัษฎากรก็ตาม แต่หากว่าหลักในการทำบัญชีการเงินไม่เป็นไปตามกฎหมายภาษีอากร ผู้จัดทำต้องทำการปรับปรุงแก้ไขบัญชีให้ถูกต้องตามกฎหมายภาษี

ดังนั้น หนี้สงสัยจะสูญหรือค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญที่กิจการประมาณการไว้เป็นรายจ่ายในบัญชีการเงิน จึงต้องปรับปรุงแก้ไขโดยการบวกกลับหนี้สงสัยจะสูญและค่าเผื่อหนี้สูญเป็นรายได้ไว้ในบัญชีภาษีอากร เพื่อนำมาคำนวณในการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล เพราะกฎหมายภาษีอากรกำหนดให้เฉพาะแต่หนี้สูญที่เกิดขึ้นจริงและเป็นไปตามหลักเกณฑ์กฎกระทรวง ฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) กำหนดไว้เท่านั้นที่กิจการจะนำมาเป็นรายจ่ายได้

สรุปได้ว่า การจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายภาษีอากรมีหลักเกณฑ์ที่เคร่งครัดและข้อจำกัดมากกว่าการจำหน่ายหนี้สูญตามมาตรฐานการบัญชี เพื่อเป็นการป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีอากร¹⁰⁶

¹⁰⁶ สุจิตรา ศรี, "ปัญหาการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555) หน้า 63 ถึง 66

4.2 ความไม่สอดคล้องกันระหว่างการจำหน่ายหนี้สูญในทางภาษีอากรกับหลักการทางบัญชี และผลกระทบจากความไม่สอดคล้องดังกล่าว

แม้ว่าหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายกระทรวงและประมวลรัษฎากรไทยในปัจจุบันจะมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอดนับตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันตั้งแต่การตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 25) จนกระทั่งการออกกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ก็ตาม แต่ในการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวก็จะเป็นเพียงประเด็นในเรื่องการกระทำของเจ้าหนี้ว่า จะต้องกระทำการอย่างไรที่จะถือว่าเป็นการกระทำที่ได้รับชำระหนี้ตามสมควรแล้ว ซึ่งเป็นการพิจารณาผลประโยชน์ของฝ่ายรัฐเพื่อให้รัฐสามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย รวมทั้งการจำหน่ายหนี้ในกรณีพิเศษ อาทิเช่น การปลดหนี้อันเนื่องมาจากการปรับปรุงโครงสร้างหนี้หรือลูกหนี้ประสบภัยพิบัติ ดังจะเห็นได้จากข้อกำหนดในเรื่องการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวได้มีการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายการจำหน่ายหนี้สูญของไทยตั้งแต่ที่ไม่ต้องฟ้องร้องคดีหรือดำเนินการปฏิบัติตามสมควรก็เพียงพอแล้ว จนกระทั่งแก้ไขปรับปรุงเป็นว่าจะกระทำการอย่างไรเพื่อให้ได้รับชำระหนี้ตามสมควร จนกระทั่งได้มีการพัฒนาปรับปรุงเป็นการแบ่งลำดับชั้นในการปฏิบัติกรให้ได้รับชำระหนี้ตามจำนวนหนี้ดังเช่นที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 186

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสถานการณ์ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับในขณะที่ได้มีการออกกฎกระทรวงดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ดังตัวอย่างที่จะเห็นได้จากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีภาวะเงินเฟ้อเพิ่มขึ้นในทุกๆปี อัตราค่าครองชีพ อัตราค่าจ้างขั้นต่ำตามประกาศของคณะรัฐมนตรีที่ได้มีมติเห็นชอบให้ปรับขึ้นเป็นจำนวน 300 บาท ตลอดจนถึงดัชนีราคาผู้บริโภคทั่วไป หรือ Consumer Price Index (CPI) และดัชนีราคาผู้ผลิต หรือ Producer Price Index (PPI) ที่มีความแตกต่างจากในอดีต ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีในปัจจุบันก็มีการเปลี่ยนแปลงไป จึงเป็นผลให้เจ้าหนี้นอกจากจะต้องแบกรับภาระของหนี้ที่ยังไม่ได้รับชำระคืนแล้ว ยังต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีอีก ดังนั้นลำดับชั้นในการจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดตามจำนวนหนี้ในปัจจุบันจึงอาจไม่มีความเหมาะสม นอกจากนี้หากเป็นกรณีที่มีมูลหนี้เกิดขึ้นที่ต่างประเทศ

แล้ว กฎกระทรวงที่บังคับใช้ในปัจจุบันก็ได้มีการกำหนดรองรับไว้ กรณีจึงเป็นการสร้างภาระให้กับเจ้าหน้าที่เพิ่มมากขึ้นที่จะต้องนำคำพิพากษาในต่างประเทศดังกล่าวมาบังคับในประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง ประกอบกับเมื่อพิจารณาจากหลักกฎหมายภาษีอากรแล้วก็จะเห็นได้ว่าเป็นกฎหมายมหาชนและกฎหมายปกครองที่ให้อำนาจแก่รัฐรวมถึงพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจในการจัดเก็บภาษีอากรเอาจากประชาชน รวมทั้งยังให้มีอำนาจในการกระทำการบางประการที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนโดยตรง ดังนั้นการตีความหรือการใช้ประมวลรัษฎากรจะตีความหรือใช้โดยเป็นการก้าวล่วงสิทธิและเสรีภาพตลอดจนทำให้เกิดผลร้ายแก่ผู้เสียภาษีไม่ได้ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของกฎหมายภาษีอากรแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นกฎหมายที่มุ่งเน้นจัดเก็บรายได้เข้าหารัฐ กรณีจึงอาจมีประเด็นว่าการจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากรอาจไม่มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์หรือสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน เพราะตามหลักการทางภาษีอากรที่ตีจำเป็นต้องสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรม ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญที่พิจารณาภาระภาษีตามความสามารถในการเสียภาษีของบุคคลและหลักผลประโยชน์ที่ผู้เสียภาษีพึงจะได้รับ ทั้งยังต้องสอดคล้องกับหลักการอื่นๆ อาทิเช่น หลักความสะดวก หลักความประหยัด เป็นต้น ซึ่งข้อกำหนดการจำหน่ายหนี้สูญของกรมสรรพากรเองก็ได้สอดคล้องกับหลักการทางภาษีดังกล่าว ในทางกลับกันเมื่อพิจารณาหลักการทางด้านบัญชีที่ถือเป็นหลักการหนึ่งเคารพดุลยพินิจของผู้ประกอบกิจการโดยให้อำนาจในการตัดสินใจภายใต้หลักการทางบัญชีที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น หลักความระมัดระวัง เป็นต้นซึ่งก็สนับสนุนและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจดังกล่าว ดังนั้นหลักการทางด้านบัญชีจึงเป็นหลักการหนึ่งที่สมควรนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญเพื่อปรับปรุงให้หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในปัจจุบันให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในเศรษฐกิจรองรับกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ทั้งยังเพื่อให้สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมซึ่งเป็นหลักการภาษีหนึ่งที่พึงพิจารณา โดยมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาดังต่อไปนี้

4.2.1 ประเด็นเปรียบเทียบระหว่างขั้นตอนตั้งแต่การรับรู้รายได้จากการขายสินค้าหรือการให้กู้ยืมเงิน จนกระทั่งการจำหน่ายหนี้สูญเป็นรายจ่ายระหว่างทางบัญชีและทางภาษีอากร

ในประเด็นดังกล่าวจะเป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างหลักการทางบัญชีและหลักการทางภาษีอากร สำหรับขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดนิยามของคำว่าหนี้สูญ การรับรู้รายได้และค่าใช้จ่าย ตลอดจนการจำหน่ายหนี้สูญระหว่างทางบัญชีและทางภาษีอากร ดังมีรายละเอียดคือ

(1) นิยามคำว่าหนี้สูญตามหลักการทางบัญชีและหลักเกณฑ์ทางภาษีอากร

ตามหลักการทางบัญชีได้มีการกำหนดคำที่เกี่ยวข้องกับหนี้ที่ไม่อาจเรียกเก็บจากลูกหนี้ได้ไว้เฉพาะแต่เพียงแต่คำว่าหนี้สูญเท่านั้น แต่จะมีการจำแนกนิยามของหนี้สูญตามขั้นตอนตามประสบการณ์และความเชื่อมั่นของเจ้าหนี้ กล่าวคือ หากเป็นกรณีที่เกิดการคาดไว้แต่เพียงว่าจะเรียกเก็บหนี้ไม่ได้แต่ยังไม่ได้ทวงถามถึงที่สุด แต่กิจการมีความเชื่อมั่นจากประสบการณ์ในอดีตว่ามีโอกาสที่จะเรียกเก็บเงินไม่ได้ กิจการอาจถือว่าลูกหนี้ดังกล่าวเป็น “หนี้สงสัยจะสูญ” ซึ่งจะเป็นค่าใช้จ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น และจะมีการตั้งบัญชี “ค่าเผื่อหนี้สูญ” และ “ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ” ขึ้นเพื่อเป็นจำนวนเงินที่กิจการกันไว้สำหรับลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ โดยถือเป็นบัญชีปรับมูลค่าที่ตั้งขึ้นเพื่อแสดงเป็นรายการหักจากบัญชีในงบการเงินเพื่อให้คงเหลือเป็นมูลค่าสุทธิของลูกหนี้ที่คาดว่าจะเก็บไม่ได้ดังกล่าว และในเวลาต่อมาหากกิจการคาดหมายได้ค่อนข้างแน่นอนว่าจะไม่ได้รับชำระหนี้ ไม่ว่าจะปฏิบัติตามกฎหมายที่ประมวลระบฎกำหนดไว้หรือไม่ก็ตาม ดังนั้นกิจการจึงดำเนินการตัดสินใจจำหน่ายหนี้ออกไปจากบัญชี หนี้ที่กิจการจำหน่ายออกไปดังกล่าวก็จะถูกเรียกว่า “หนี้สูญ”

ในขณะที่หลักเกณฑ์ตามกฎหมายภาษีอากร เมื่อพิจารณาตามกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ได้กำหนดไว้แต่เพียงข้อจำกัดของหนี้สูญ หลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่นำไปสู่การจำหน่ายหนี้สูญซึ่งตามหลักเกณฑ์ทางภาษีอากรก็ได้มีการกำหนดนิยามคำว่าหนี้สูญไว้โดยเฉพาะ แต่ก็เข้าใจได้ว่าหนี้สูญคือ หนี้ที่เจ้าหนี้ไม่อาจเรียกเก็บจากลูกหนี้ได้ ทั้งยังไม่มีแบ่งแยกนิยามของหนี้ตามประสบการณ์หรือความเชื่อมั่นของเจ้าหนี้แต่อย่างใด ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บภาษีของฝ่ายรัฐ

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่านิยามคำว่าหนี้สูญในทางบัญชีและทางภาษีอากรมีคำนิยามที่ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือเป็นหนี้ที่เจ้าหนี้ไม่สามารถเรียกเก็บหนี้จากลูกหนี้ได้ แต่ตามกฎหมายเกณฑ์ทางภาษีอากรได้กำหนดไว้แต่เพียงเงื่อนไขเพิ่มเติมสำหรับกรณีที่จะเป็นหนี้สูญได้ไว้ในข้อ 3. ของกฎกระทรวงฉบับที่ 186 กล่าวคือ หนี้สูญจะต้องเป็นหนี้จากการประกอบกิจการหรือเนื่องจากการประกอบกิจการหรือหนี้ที่รวบรวมเป็นเงินได้ในการค้าควมกำไรสุทธิ ทั้งนี้ ไม่รวมหนี้ที่ผู้เป็น หรือเคยเป็นกรรมการหรือหุ้นส่วนผู้จัดการเป็นลูกหนี้ ไม่ว่าหนี้นั้นจะเกิดขึ้นก่อนหรือในขณะที่ผู้นั้นเป็นกรรมการหรือหุ้นส่วนผู้จัดการ

(2) เปรียบเทียบการรับรู้รายได้และรายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญ

เมื่อพิจารณาหลักการทางบัญชีและหลักเกณฑ์ทางภาษีอากรดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 และบทที่ 3 ในเรื่องการรับรู้รายได้และค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายหนี้สูญแล้ว มีประเด็นที่สามารถเปรียบเทียบได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นเปรียบเทียบ	หลักการทางบัญชี	หลักเกณฑ์ทางภาษีอากร
ที่มาของหนี้	ที่มาของหนี้ในทางบัญชีหมายถึง เป็นหนี้ที่เกิดจากการค้าขายหรือการประกอบกิจการของบริษัทหรืออาจจะเกิดจากการกู้ยืมเงินก็ได้	ที่มาของหนี้ในทางภาษีอากรหมายถึง หนี้ที่เกิดจากการประกอบกิจการหรือเนื่องจากการประกอบกิจการ ทั้งจะต้องไม่ใช่หนี้ที่เกิดจากการกู้ยืมเงินของกรรมการตามที่กฎกระทรวงฉบับที่ 186 กำหนด
การรับรู้รายได้	กิจการจะสามารถรับรู้รายได้ในทางบัญชีได้ก็ต่อเมื่อ 1.มูลค่าทางเศรษฐกิจของกิจการนั้นได้เพิ่มขึ้น	การรับรู้รายได้ในทางภาษีอากรไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้โดยละเอียด เพียงแต่ตามประมวลรัษฎากรมาตรา 65 กำหนดไว้แต่เพียงว่าให้ถือตามหลักเกณฑ์สิทธิกล่าวคือแม้ว่าจะยัง

ประเด็นเปรียบเทียบ	หลักการทางบัญชี	หลักเกณฑ์ทางภาษีอากร
	2.กิจการสามารถวัดมูลค่าของรายได้ 3.มูลค่าของรายได้ดังกล่าวต้องสามารถพิสูจน์ได้และปราศจากความลำเอียง	ไม่ได้รับชำระในรอบระยะเวลาบัญชีที่ทำบัญชีนั้น กิจการก็ต้องนำมารวมคำนวณเป็นรายได้ในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น
การรับรู้เป็นค่าใช้จ่าย	กิจการจะสามารถรับรู้เป็นค่าใช้จ่ายในทางบัญชีได้ก็ต่อเมื่อ 1.มูลค่าหรือประโยชน์เชิงเศรษฐกิจในอนาคตลดลง เนื่องจากการลดลงของสินทรัพย์หรือการเพิ่มขึ้นของหนี้สิน 2.เมื่อกิจการสามารถวัดมูลค่าของค่าใช้จ่ายได้อย่างน่าเชื่อถือ	ในทางภาษีอากรได้กำหนดให้การรับรู้เป็นค่าใช้จ่ายจะต้องรับรู้ตามหลักเกณฑ์สิทธิ กล่าวคือจะต้องเป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับรายได้ดังกล่าว แม้ยังมิได้มีการจ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีนั้น มารวมคำนวณเป็นรายจ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น และค่าใช้จ่ายนั้นจะต้องมิได้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 65 ตรี

(3) ประเด็นเปรียบเทียบขั้นตอนในการดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญ

ตามหลักการทางบัญชีไม่ได้มีการกำหนดขั้นตอนหรือหลักเกณฑ์ในการจำหน่ายหนี้สูญไว้โดยเฉพาะ เพียงแต่ได้กำหนดแนวทางในการบันทึกบัญชีไว้ 2 แนวทางคือ วิธีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ หรือวิธีการประมาณการจำนวนลูกหนี้ที่เก็บเงินไม่ได้ ซึ่งกิจการควรรับรู้ลูกหนี้ที่เก็บเงินไม่ได้ด้วยวิธีการต่างๆ ดังกล่าวในบัญชีเพื่อที่จะทำให้อุดลูกหนี้ของกิจการลดลง หรือที่เรียกว่า “ลูกหนี้สูญ” ดังนั้นการลดลงของลูกหนี้หรือการจำหน่ายหนี้นั้น อาจลดด้วยการตั้งบัญชีค่าใช้จ่ายในการขายหรือวิธีตัดจำหน่ายโดยตรงซึ่งเป็นวิธีการเมื่อกิจการไม่สามารถวัดจำนวนหนี้ที่คาดว่าจะเก็บ

เงินไม่ได้ และเมื่อกิจการรู้แน่นอนว่าไม่สามารถเก็บเงินจากลูกหนี้ไม่ได้จึงทำการตัดบัญชีลูกหนี้ลดลง โดยไม่ต้องมีการประมาณการ

ในทางภาษีอากร การจำหน่ายหนี้สูญย่อมเป็นไปตามที่กฎกระทรวงฉบับที่ 186 กำหนดไว้โดยมีขั้นตอนและหลักเกณฑ์ทั้งในด้านการกำหนดคุณลักษณะของลูกหนี้ที่เข้าข่ายจะจำหน่ายหนี้ อาทิเช่น ลูกหนี้นั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการ และยังมีหลักเกณฑ์เบื้องต้นของลูกหนี้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น จะต้องไม่ขาดอายุความ และจะต้องมีการดำเนินการที่จำเป็นเพื่อนำไปสู่การจำหน่ายหนี้สูญ นั่นคือมีหลักฐานการติดตามทวงถามอย่างชัดเจนอย่างต่อเนื่องแต่ไม่ได้รับการชำระหนี้จากลูกหนี้รายนั้น ตลอดจนกระบวนการต่างๆในชั้นการดำเนินการทางศาลตามลำดับขั้นที่แบ่งตามจำนวนของมูลหนี้ที่เกิดขึ้นในแต่ละราย

ดังจะเห็นได้จากประเด็นที่เปรียบเทียบข้างต้นจึงเห็นได้ว่าหลักการทางบัญชีและกฎเกณฑ์ทางภาษีอากรในการจำหน่ายหนี้สูญ ไม่ได้มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญในประเด็นตั้งแต่การกำหนดนิยามของคำว่า หนี้สูญ การรับรู้เป็นรายได้ และการรับรู้ค่าใช้จ่าย แต่สิ่งที่มีความแตกต่างกันก็คือการจำหน่ายหนี้สูญซึ่งเป็นประเด็นที่นำมาพิจารณาในวิทยานิพนธ์เล่มนี้

หลักการทางบัญชีเป็นหลักการหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์และมีพัฒนาการอันยาวนาน ตั้งแต่ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 13 โดยเริ่มต้นตั้งแต่การบันทึกสินทรัพย์ การบันทึกรายรับ รายจ่าย จนกระทั่งพัฒนามาเป็นระบบบัญชีคู่ และในที่สุดก็ได้มีมาตรฐานทางการบัญชี รวมทั้งเริ่มก่อตั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลกิจการทางบัญชีขึ้นมารองรับ

สำหรับในประเทศไทยการบันทึกบัญชีมีมาตั้งแต่สมัยยุคสุโขทัย จนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติการบัญชีขึ้นซึ่งเป็นกฎหมายการบัญชีฉบับแรกของประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การจัดทำบัญชีของธุรกิจต่างๆเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเพื่อคุ้มครองส่วนได้เสียของผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนก่อให้เกิดความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี โดยกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้บริษัท ห้างหุ้นส่วนและบุคคลธรรมดาซึ่งประกอบธุรกิจที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ต้องจัดทำบัญชี เก็บรักษาบัญชีและเอกสาร รวมทั้งกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว

ด้วย นอกจากนี้ตามกฎหมายดังกล่าวก็ได้บัญญัติให้กิจการมีหน้าที่จะต้องระบุถึงบุคคลผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดทำบัญชีด้วย โดยในส่วนของ การสอบบัญชีก็ได้มี พระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2547 กำกับและดูแลการสอบบัญชีไว้

ดังนั้นเมื่อพิจารณาหลักการรับรู้รายได้และค่าใช้จ่าย ตลอดจนขั้นตอนการจำหน่ายหนี้สูญข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่ามาตรฐานหรือหลักการบัญชีกับหลักการทางภาษีต่างก็มีการรับรู้รายได้และรายจ่ายไม่แตกต่างกันในสาระสำคัญ ซึ่งหากการจำหน่ายหนี้สูญในทางภาษีอากรปัจจุบันรับรู้หรือนำหลักการทางด้านบัญชีในการให้ดุลยพินิจแก่ผู้ประกอบการในการจำหน่ายหนี้สูญก็ย่อมมีข้อดีและข้อเสียที่จะต้องพิจารณาดังต่อไปนี้

ข้อดีของการรับหลักการทางบัญชี มาตรฐานการบัญชีของไทยที่ให้ดุลยพินิจแก่ผู้ประกอบการในการจำหน่ายหนี้สูญมาใช้ในการจำหน่ายหนี้สูญทางภาษีอากร

1. สอดคล้องกับหลักการประหยัดและหลักความสะดวก เนื่องจากผู้ประกอบการอาจใช้ดุลยพินิจตามสมควรภายใต้หลักความระมัดระวังและหลักฐานอันเที่ยงธรรม เพื่อให้การจำหน่ายหนี้สูญเป็นไปตามความเป็นจริงของรูปแบบธุรกิจและเพื่อให้ธุรกิจสามารถเสนอข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ ต่างกับหลักการทางภาษีที่ผู้ประกอบการจะสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้จะต้องดำเนินการตามที่กฎกระทรวงฉบับที่ 186 กำหนดไว้ ซึ่งอาจทำให้ธุรกิจจะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีหรือดำเนินการต่างๆ ตามที่กฎกระทรวงดังกล่าวกำหนดไว้ซึ่งทำให้เสียทั้งเวลาและเสียทั้งค่าใช้จ่าย เช่นเดียวกับหน่วยงานราชการเองดังเช่นศาลก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อให้เป็นไปตามที่กฎกระทรวงกำหนดไว้ดังกล่าวในจำนวนที่มากขึ้น ทั้งนี้ในความเป็นจริงแล้วอาจมีวิธีการอื่นที่สามารถพิสูจน์การดำเนินการให้ได้รับชำระหนี้ที่มีความเหมาะสมมากกว่า ดังเช่นรายละเอียดที่จะเปรียบเทียบในกรณีอื่นๆต่อไป

2. สอดคล้องกับหลักการประเมินตนเอง เนื่องจากการยอมรับหลักการทางบัญชีเป็นการให้อำนาจของผู้ประกอบการมีดุลยพินิจในการตัดสินใจที่มากขึ้นภายใต้หลักความระมัดระวังในทางบัญชี ซึ่งเป็นผลให้ทางฝ่ายรัฐอาจไม่ต้องรับภาระมากในการดำเนินการมากกว่าที่

ควรจะเป็น ทั้งจากกระบวนการทางศาล การติดต่อกับทางราชการ กระบวนการติดต่อประสานงาน เพื่อดำเนินคดีเองเป็นต้น

3. สอดคล้องกับหลักความยืดหยุ่น กล่าวคือการรับหลักการในทางบัญชีมาปรับใช้ในการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวจะทำให้การเก็บภาษีอากรมีความยืดหยุ่นตามสภาพภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่เปลี่ยนไป เนื่องจากหลักการทางบัญชีเป็นหลักการที่เคารพดุลยพินิจของผู้ประกอบกิจการ ซึ่งผู้ประกอบกิจการก็ย่อมทราบสภาวะทางธุรกิจของตนเองและภายนอกเป็นอย่างดีอยู่แล้วว่าธุรกิจของตนเองอยู่ในสถานะใด และหนี้ของตนจะได้รับชำระคืนหรือไม่ การจำหน่ายหนี้สูญทางบัญชีจึงถือว่าเป็นหลักการที่สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของภาวะเศรษฐกิจได้

4. หลักการทางบัญชีดังกล่าวในการให้ดุลยพินิจแก่ผู้ประกอบการ การตัดสินใจในการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวจึงสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจได้ ซึ่งการปรับเปลี่ยนตามสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจนี้เองจะทำให้ธุรกิจและภาครัฐสามารถปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้กิจการอาจนำศาสตร์ทางสถิติในการจัดเก็บข้อมูลมาใช้บังคับเพื่อให้ดุลยพินิจของตนเองเป็นไปโดยถูกต้องและแม่นยำมากยิ่งขึ้น เพื่อประกอบการตัดสินใจในกรณีที่เจ้าหนี้หรือผู้ประกอบการจะดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวภายใต้กรอบที่รัฐเป็นผู้กำหนด การตัดสินใจของผู้ประกอบการดังกล่าวจึงย่อมพิจารณาถึงสภาพประกอบการในปัจจุบันด้วย โดยที่ไม่จำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายหลายครั้งซึ่งจะเป็นการสร้างภาระและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญโดยไม่จำเป็น

ข้อเสียของการรับหลักการทางบัญชีที่ให้ดุลยพินิจแก่ผู้ประกอบการในการจำหน่ายหนี้

สูญ

1. การรับหลักการทางบัญชีซึ่งเป็นหลักการที่ให้ดุลยพินิจแก่ผู้ประกอบการ อาจก่อให้เกิดการปลอมแปลงหนี้ร่วมกันระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ เพื่อให้สามารถดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญออกเป็นค่าใช้จ่ายได้ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วอาจไม่ได้มีหนี้เกิดขึ้นแต่อย่างใด ซึ่งปัญหาดังกล่าวทางผู้เขียนเห็นว่ามิใช่การแก้ไขดังต่อไปนี้

- การให้ความรู้และการอธิบายที่เพียงพอถึงหลักเกณฑ์และวัตถุประสงค์ในการจำหน่ายหนี้สูญแก่ผู้ประกอบการตลอดจนบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องของรัฐ รวมทั้งความสำคัญของเงินค่าภาษีอากรที่รัฐจะได้รับซึ่งจะนำมาใช้ในการบริการสาธารณะหรือบริหารประเทศ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตามในรูปแบบของคู่มือหรือประกาศที่ไม่มีผลบังคับทางกฎหมาย เพื่อให้ผู้ประกอบการตระหนักถึงความจำเป็นและปัญหาที่เกิดขึ้นในกรณีที่มีการจำหน่ายหนี้สูญที่ดำเนินการไปโดยไม่ถูกต้อง

- การนำระบบตรวจสอบเข้ามาบังคับใช้ กล่าวคือในกรณีที่รัฐยินยอมให้นำหลักการทางบัญชีมาใช้ซึ่งเป็นระบบที่เคารพและให้นำดุลยพินิจของผู้ประกอบการมาใช้บังคับ ซึ่งดุลยพินิจดังกล่าวย่อมเป็นการตัดสินใจของแต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นรัฐมีระบบการตรวจสอบหรือสอบทานว่าการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวถูกต้องตามเจตนารมณ์ที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ กล่าวคือเจ้าหนี้ได้มีการดำเนินการตามสมควรเพื่อให้ได้รับชำระหนี้ภายใต้หลักฐานที่แน่นอนและเพียงพอเพื่อให้รัฐดำเนินการตรวจสอบ

แต่อย่างไรก็ตามภายใต้การดำเนินการดังกล่าวอาจเกิดปัญหาในกรณีที่รัฐอาจไม่สามารถดำเนินการตรวจสอบการจำหน่ายหนี้สูญได้อย่างทั่วถึง ด้วยเหตุอันเนื่องมาจากข้อจำกัดของฝ่ายรัฐเองที่อาจมีทรัพยากรไม่เพียงพอหรือด้วยจำนวนปริมาณของธุรกิจในปัจจุบันเองที่มีเป็นจำนวนมาก การพิจารณาประเด็นในเรื่องนำการบุคคลอื่นที่มีหน้าที่ตรวจสอบอยู่แล้ว อาทิเช่น ผู้ตรวจสอบบัญชีเข้ามาร่วมพิจารณาในการจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากร ทั้งนี้เมื่อพิจารณาระบบการตรวจสอบบัญชีของผู้ตรวจสอบบัญชีในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการตรวจสอบของผู้สอบบัญชีจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของตนตามมาตรฐานการบัญชี มาตรฐานการสอบบัญชี หรือมาตรฐานอื่นใดที่เกี่ยวข้อง โดยหากไม่ปฏิบัติตามถือว่าผู้นั้นประพฤติดิจจรยาบรรณ ทั้งนี้จรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพจะเป็นการตรวจสอบที่อย่างน้อยจะต้องประกอบไปด้วยข้อกำหนดในเรื่อง ความโปร่งใส ความเป็นอิสระ ความเที่ยงธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต ความรู้ความสามารถและมาตรฐานในการปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบต่อผู้รับบริการและการรักษาความลับ ตลอดจนความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือบุคคลหรือนิติบุคคลผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีปฏิบัติหน้าที่ให้ ทั้งนี้การไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าวเป็นการผิดจรรยาบรรณทางวิชาชีพซึ่งอาจถูกเพิกถอนใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพ โดยไม่ได้

มีบทกำหนดโทษไว้ในพระราชบัญญัติวิชาชีพดังกล่าวแต่อย่างใด นอกจากนี้เพื่อเป็นการป้องกันการจำหน่ายหนี้ที่ไม่มีอยู่จริง ผู้ตรวจสอบบัญชีก็จะมีภาระส่งจดหมายถึงที่อยู่ของลูกค้าเพื่อสอบถามว่ามีลูกค้าอยู่จริงหรือไม่ นอกจากนี้ในการรับรองงบการเงินเพื่อตรวจสอบบัญชีในส่วนของการจำหน่ายหนี้สูญของกิจการ ผู้ตรวจสอบบัญชีก็จะมีภาระตรวจสอบนโยบายของกิจการในการจำหน่ายหนี้สูญ และเทียบจำนวนร้อยละจำนวนหนี้สูญที่จำหน่ายกับจำนวนหนี้ที่มีอยู่จริงหรือรายได้ว่ามีสัดส่วนที่อยู่ในระหว่างเหมาะสมหรือไม่ก่อนการลงนามในงบการเงิน การตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีในการจำหน่ายหนี้สูญจึงถือว่ามีความน่าเชื่อถือภายใต้การควบคุมของกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับหนึ่ง

- การกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงและเด็ดขาดรวมทั้งมีความชัดเจนของรัฐเพื่อป้องกันการจำหน่ายหนี้สูญที่ไม่ถูกต้องหรือการจำหน่ายหนี้ที่ไม่มีอยู่จริง เพื่อป้องปรามมิให้มีการสมยอมก่อนหน้าระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ รวมทั้งกรณีการฉ้อฉลใดๆ ซึ่งการกำหนดบทกำหนดโทษดังกล่าวด้วยเหตุที่ประมวลรัษฎากรเป็นกฎหมายเฉพาะ ดังนั้นการกำหนดบทลงโทษจึงควรรุนแรงกว่าที่กำหนดไว้ในบทกฎหมายอาญาซึ่งเป็นบทกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ทั่วไป

2. หลักการทางบัญชียังขาดความชัดเจนในกระบวนการจำหน่ายหนี้สูญ กล่าวคือการจำหน่ายหนี้สูญทางบัญชีแม้ว่าจะมีการกำหนดรูปแบบหลักเกณฑ์ในการจำหน่ายหนี้สูญไว้ก็ตามแต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวยังคงอาศัยประสบการณ์และดุลยพินิจของผู้ประกอบกิจการในการจำหน่ายหนี้สูญ แตกต่างกับหลักการทางภาษีอากรที่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่ากรณีเช่นใดบ้างที่จะสามารถจำหน่ายหนี้สูญ

3. รัฐไม่สามารถควบคุมหรือตรวจสอบการจำหน่ายหนี้สูญได้ เพราะแม้ว่าการให้ดุลยพินิจแก่ผู้ประกอบการในการพิจารณาจำหน่ายหนี้สูญจะเป็นการผ่อนภาระในการดำเนินการที่มีต่อหน่วยงานราชการ อาทิเช่น ศาล หน่วยงานบังคับคดี หรือผู้ประกอบการก็ตาม แต่ก็จะเป็นการเพิ่มภาระแก่หน่วยงานจัดเก็บภาษีที่จะต้องดำเนินการตรวจสอบการจำหน่ายหนี้สูญในภายหลัง

4.3 หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 กับความเป็นธรรมในทางภาษีอากร

ความเป็นธรรมในทางภาษีอากรเป็นหลักการภาษีอากรหนึ่ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างผู้เสียภาษีอากร อันจะทำให้ผู้เสียภาษีอากรปฏิบัติตามข้อบังคับทางภาษีและยินยอมชำระภาษีโดยสมัครใจ ทั้งนี้หลักความเป็นธรรมตามกฎหมายภาษีอากรโดยทั่วไปสามารถอธิบายได้สองด้านกล่าวคือ ด้านแรกอธิบายด้วยหลักผลประโยชน์ ส่วนอีกด้านหนึ่งก็สามารถอธิบายได้ด้วยหลักความสามารถ โดยหลักผลประโยชน์มีหลักว่าภาษีอากรควรต้องจัดเก็บตามสัดส่วนของผลประโยชน์ที่ผู้เสียภาษีอากรได้รับจากบริการสาธารณะหรือการใช้จ่ายของรัฐ ส่วนหลักความสามารถมีหลักว่าภาษีอากรควรจะต้องจัดเก็บตามความสามารถในการเสียภาษีอากรของแต่ละบุคคล นอกจากนี้แล้วในการพิจารณาความเป็นธรรมยังอาจแบ่งได้ออกเป็น 2 แนวคือ แนวที่หนึ่งความเป็นธรรมในแนวราบ และแนวที่สอง ความเป็นธรรมในแนวตั้ง ความเป็นธรรมในแนวราบนั้นโดยทั่วไปหมายถึง การจัดเก็บภาษีจากบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับเดียวกันในจำนวนเท่ากัน ส่วนแนวที่สอง ได้แก่ ความเป็นธรรมแนวในดิ่ง โดยทั่วไปหมายถึงการจัดเก็บจากบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับต่างกันด้วยรูปแบบที่ต่างกันตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีหลักความเป็นธรรมอื่นๆที่ใช้บังคับอยู่ในต่างประเทศนอกเหนือจากหลักการสองหลักข้างต้น ซึ่งเมื่อนำความเป็นธรรมในทางภาษีอากรในกรณีต่างๆ มาเปรียบเทียบกับกรณียกจำหน่ายหนี้สูญแล้ว สามารถพิจารณาความเป็นธรรมในการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีต่างๆได้ดังต่อไปนี้

4.3.1 หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 กับหลักความเป็นธรรมในทางทฤษฎี

(1) หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 กับความเป็นธรรมในทางภาษีอากรตามหลักความสามารถ (Ability to Pay Principle)

ตามประมวลรัษฎากรมาตรา 65 ทวิ (9) ได้บัญญัติเกี่ยวกับการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีของภาษีเงินได้นิติบุคคลไว้โดยกำหนดให้ปฏิบัติตามกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ซึ่งแบ่งลำดับขั้นตอนในการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งการจำหน่ายหนี้สูญตามจำนวนของมูลหนี้โดยมีรายละเอียดสรุปดังต่อไปนี้

- มูลหนี้ขนาดเล็ก (จำนวนหนี้ที่ต่ำกว่าหนึ่งแสนบาท) กฎหมายกำหนดเงื่อนไขว่า กิจการสามารถตัดเป็นรายจ่ายหนี้สูญได้ หากมีหลักฐานติดตามทวงหนี้ตามสมควรและปรากฏว่ามูลหนี้ไม่คุ้มค่าต่อการฟ้องร้อง

- มูลหนี้ขนาดกลาง (จำนวนหนี้ระหว่างหนึ่งแสนบาทถึงห้าแสนบาท) กฎหมายกำหนดเงื่อนไขให้กิจการสามารถหักเป็นรายจ่ายหนี้สูญในรอบระยะเวลาบัญชีที่ศาลประทับรับฟ้อง

- มูลหนี้ขนาดใหญ่ (จำนวนหนี้เกินกว่าห้าแสนบาท)

กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขอย่างเข้มงวดมากกล่าวคือ

- อาจต้องมีการดำเนินคดีถึงที่สุด

- ต้องมีการนำสืบทรัพย์ (โดยทนายความของบริษัทเจ้าหนี้)

เช่นเดียวกับการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีของภาษีมูลค่าเพิ่ม ซึ่งตามมาตรา 82/11 แห่งประมวลรัษฎากรประกอบกับประกาศอธิบดีเกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม ฉบับที่ 85 ได้วางหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มโดยยึดถือตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกฎกระทรวงฉบับที่ 186 (กฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคล) ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ทั้งยังได้เพิ่มหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเพิ่มเติมตามที่กำหนดไว้ในข้อ 2. ของประกาศอธิบดีกรมสรรพากรฉบับที่ 85 ดังกล่าวเพิ่มเติมอีกคือ

- เป็นหนี้จากการประกอบกิจการที่ได้นำไปรวมคำนวณเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ตามมาตรา 82/3 แห่งประมวลรัษฎากรแล้ว
- เป็นหนี้ที่เกิดจากการขายสินค้าหรือให้บริการ ซึ่งได้ออกใบกำกับภาษีตาม มาตรา 86/4 แห่งประมวลรัษฎากร และใบกำกับภาษีตามมาตรา 86/5 เฉพาะที่มีลักษณะเป็น ใบกำกับภาษีแบบเต็มรูป
- ต้องเป็นหนี้ที่เกิดจากการขายสินค้าหรือให้บริการแก่ผู้ที่ไม่ใช่ผู้ประกอบการ จดทะเบียนคำนวณภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา 82/3 แห่งประมวลรัษฎากร

เมื่อพิจารณากรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่าจะไม่สอดคล้องกับหลักความประหยัดหรือหลัก ความสะดวกเนื่องจากเจ้าหนี้อาจจะหรือหน้าที่ในการที่จะให้ได้มาซึ่งหนี้ที่จะจำหน่ายเป็นค่าใช้จ่ายใน การคำนวณกำไรขาดทุนสุทธิเพื่อเสียภาษีเจ้าหนี้จะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายทางศาลไม่ว่าจะเป็นค่าฤชา ธรรมเนียมศาล ค่าธรรมเนียมอื่นที่ไม่ใช่ค่าธรรมเนียมศาล อาทิเช่น ค่ารับรองสำเนาเอกสารต่าง ๆ ค่า หมายความหรือ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีเป็นจำนวนไม่เกินต้องไม่เกินร้อยละ 1 ของทุนทรัพย์ และภาระของเจ้าหนี้ที่จะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดต่างๆดังกล่าว ซึ่งได้กำหนดขั้นตอนในการ ดำเนินการไว้อันเป็นภาระอย่างมากแก่เจ้าหนี้

แต่อย่างไรก็ตามหลักการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวก็สอดคล้องกับความแน่นอน เนื่องจากเป็นข้อกำหนดที่ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดและชัดเจนว่าผู้เสียภาษีจะต้องปฏิบัติตาม ใดๆเพื่อให้ได้มาซึ่งการจำหน่ายหนี้สูญ ทั้งยังสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมในส่วนของ ความสามารถที่จะเห็นได้จากกฎหมายได้กำหนดให้ในกรณีของเจ้าหนี้ที่มีจำนวนหนี้สูญที่มากขึ้นซึ่ง ถือเป็นทรัพย์สินของเจ้าหนี้ที่จะสามารถจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายในอนาคตมากขึ้นเท่าใด เจ้าหนี้อาจมีภาระหรือหน้าที่ในการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งการจำหน่ายหนี้สูญก็มากขึ้นตามไปด้วย กรณีดังกล่าวจึงมีความสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมในเรื่องความสามารถตามหลักการทางภาษี อากร เนื่องจากเจ้าหนี้ที่มีหนี้สูญเป็นจำนวนมากขึ้นเท่าใด ย่อมแสดงให้เห็นว่าหากเจ้าหนี้ได้ปฏิบัติ ตามเงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายกำหนดไว้ได้แล้ว ค่าใช้จ่ายในการคำนวณกำไรขาดทุน

สิทธิเพื่อเสียภาษีก็ยังมีจำนวนมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งจะทำให้ภาษีที่เจ้าหน้าที่จะต้องชำระมีจำนวนน้อยลง เงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 186 ที่ออกตามความในประมวลรัษฎากร ดังกล่าวจึงได้กำหนดเงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญที่เป็นไปตามความสามารถหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้เสียภาษีอากรในกรณีการจำหน่ายหนี้สูญแต่ละรายแล้ว กล่าวคือเจ้าหน้าที่ที่มีสินทรัพย์หรือหนี้ที่ลูกหนี้ค้างชำระซึ่งสามารถจำหน่ายนี้ดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากรในอนาคตได้มากเพียงใด การดำเนินการในการจำหน่ายหนี้สูญก็ได้กำหนดไว้โดยเข้มงวดหรือเจ้าหน้าที่ก็ต้องมีภาระหน้าที่มากขึ้น ตามลำดับของความสามารถของเจ้าหน้าที่ กรณีจึงสามารถพิจารณาได้ว่าการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 186 ที่ออกตามความในประมวลรัษฎากรมีความสอดคล้องกับหลักความสามารถในทางภาษีอากร

(2) หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและ กฎกระทรวงฉบับที่ 186 กับความเป็นธรรมในทางภาษีอากรตามหลักผลประโยชน์ (Benefit Received Principle)

เมื่อพิจารณาตามหลักผลประโยชน์ในทางภาษีอากรแล้วจะสามารถสรุปได้ว่า หลักการดังกล่าวเป็นหลักการที่พิจารณาถึงการจัดเก็บภาษีอากรควรต้องจัดเก็บตามสัดส่วนของ ผลประโยชน์ที่ผู้เสียภาษีอากรได้รับจากบริการสาธารณะหรือการใช้จ่ายของรัฐ กล่าวคือในกรณีที่ผู้เสียภาษีรายแรกได้รับผลประโยชน์จากการใช้จ่ายของรัฐมากกว่าผู้เสียภาษีอากรรายที่สอง ผู้เสีย ภาษีอากรรายแรกก็ย่อมเป็นผู้รับภาระภาษีมากกว่าผู้เสียภาษีอากรรายที่สอง แต่อย่างไรก็ตามหลัก ผลประโยชน์ดังกล่าวเป็นเพียงหลักในอุดมคติเนื่องจากการยากที่จะสามารถวัดได้ว่าผู้เสียภาษี อากรได้รับผลประโยชน์จากการใช้จ่ายของรัฐเป็นจำนวนเท่าใดและมากกว่าผู้เสียภาษีอากรรายอื่น หรือไม่ แต่อย่างไรก็ตามหลักผลประโยชน์ในทางภาษีอากรดังกล่าวก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการ จำหน่ายหนี้สูญได้ด้วยเหตุที่การจำหน่ายหนี้สูญตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 186 เป็น ขั้นตอนในการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ซึ่งมีหนี้สูญอันเป็นหนี้ที่ลูกหนี้ค้างชำระ โดยจะต้องปฏิบัติตาม เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้ได้มาซึ่งการจำหน่ายหนี้ดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากร ซึ่ง ค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากรดังกล่าวถือว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่รัฐได้กำหนดให้เป็นสิ่งที่นำมาหักออกจากกำไร

ในการคำนวณกำไรขาดทุนสุทธิในทางภาษีอากรเพื่อให้จำนวนภาษีที่ผู้เสียภาษีจะต้องชำระมีจำนวนลดลง ค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากรดังกล่าวจึงถือว่าเป็นผลประโยชน์หนึ่งที่ผู้เสียภาษีอากรได้รับจากรัฐ ดังนั้นเมื่อพิจารณาการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวแล้ว จึงเห็นได้ว่าหากค่าใช้จ่ายที่เจ้าหนี้จะสามารถหักออกจากกำไรสุทธิอันเนื่องมาจากการจำหน่ายหนี้สูญมากขึ้นเท่าใด เจื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญซึ่งเป็นภาระที่เจ้าหนี้หรือผู้เสียภาษีจะต้องดำเนินการในการจำหน่ายหนี้สูญก็จะยิ่งมีมากขึ้นตามลำดับของผลประโยชน์ที่เจ้าหนี้ได้รับไปด้วย กรณีดังที่ได้กล่าวข้างต้นจึงเห็นได้ว่า การจำหน่ายหนี้สูญตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ที่ออกตามความในประมวลรัษฎากรดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมในด้านผลประโยชน์ เนื่องจากเป็นข้อบัญญัติที่กำหนดภาระของเจ้าหนี้เป็นไปตามผลประโยชน์ที่ตนเองได้รับจากรัฐ

(3) หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 กับความเป็นธรรมในทางภาษีอากรในแนวนอน (Horizontal Equity and Fairness Principle)

ความเป็นธรรมในทางภาษีอากรในแนวนอนหมายถึง กรณีผู้เสียภาษีอากรที่มีความสามารถเท่ากันก็มีหน้าที่ที่จะต้องรับภาระภาษีอากรในจำนวนที่เท่ากัน ในกรณีดังกล่าวเมื่อนำมาพิจารณากับการจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 แล้วจะเห็นได้ว่าการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวได้กำหนดให้เจ้าหนี้ที่มีความสามารถหรืออภินัยหนึ่งหมายถึงเจ้าหนี้ที่มีหนี้สูญซึ่งเป็นทรัพย์สินที่สามารถจำหน่ายเป็นค่าใช้จ่ายในอนาคตอันจะทำให้ตนจะต้องรับภาระในการเสียภาษีเป็นจำนวนที่เท่ากันแล้ว เจ้าหนี้แต่ละรายดังกล่าวก็รับภาระในการดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญที่เท่าเทียมกัน โดยไม่มีเงื่อนไขอื่นที่จะทำให้การจำหน่ายหนี้สูญในกรณีของหนี้ที่มีจำนวนเท่ากันจะมีการเลือกปฏิบัติให้มีภาระในการดำเนินการแตกต่างกันแต่อย่างใด เว้นแต่กรณีของลักษณะคดีที่แตกต่างกันซึ่งลักษณะที่เจ้าหนี้จะต้องดำเนินการอาจมีลักษณะที่ต่างกันแต่เมื่อเปรียบเทียบสาระสำคัญของภาระของเจ้าหนี้แล้วก็ได้มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด อาทิเช่น การจำหน่ายหนี้สูญของจำนวนหนี้ที่มีจำนวนหนี้มากกว่าห้าแสนบาท สำหรับคดีแพ่งตามกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ดังกล่าวได้กำหนดให้ เจ้าหนี้จะต้องดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีแพ่งหรือได้

ยื่นคำขอเฉลี่ยหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้รายอื่นฟ้องในคดีแพ่ง และในกรณีนั้น ๆ ได้มีคำบังคับหรือคำสั่งของศาลแล้วแต่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใด ๆ จะชำระหนี้ได้ แต่สำหรับในคดีล้มละลายตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 186 ดังกล่าวได้กำหนดให้เจ้าหนี้จะต้องดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลายหรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้รายอื่นฟ้องในคดีล้มละลาย และในกรณีนั้น ๆ ได้มีการประนอมหนี้กับลูกหนี้โดยศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยกับการประนอมหนี้ นั้น หรือลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลายและได้มีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ครั้งแรกแล้ว ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบแล้วจึงเห็นได้ว่าการนี้มีคำบังคับหรือคำสั่งของศาลแล้วแต่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใด ๆ จะชำระหนี้ได้ในกรณีของคดีแพ่ง กับกรณีการประนอมหนี้กับลูกหนี้โดยศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยกับการประนอมหนี้ นั้น หรือลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลายและได้มีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ครั้งแรกแล้วในกรณีของคดีล้มละลาย เจ้าหนี้ก็ไม่ได้มีภาระในการดำเนินการที่แตกต่างกันอย่าง เป็นสาระสำคัญเพราะต่างก็หมายถึงเป็นกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาในคดีเสร็จเด็ดขาดและเริ่มมีการบังคับคดีกับตัวลูกหนี้

ดังนั้น จากกรณีที่ได้อ้างข้างต้นจึงเห็นได้ว่าการจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 มีความสอดคล้องกับความเป็นธรรมในทางภาษีอากรในแนวนอน

(4) หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 กับความเป็นธรรมในทางภาษีอากรในแนวตั้ง (Vertical Equity and Fairness Principle)

ความเป็นธรรมในทางภาษีอากรในแนวตั้งเป็นการพิจารณาความสามารถของผู้เสียภาษีอากรที่แตกต่างกันก็ย่อมมีภาระในทางภาษีอากรที่แตกต่างกันออกไป ในกรณีดังกล่าวเมื่อนำมาพิจารณากับการจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 แล้วจะเห็นได้ว่าการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวได้กำหนดให้เจ้าหนี้ที่มีความสามารถหรืออีกนัยหนึ่งหมายถึงเจ้าหนี้ที่มีหนี้สูญซึ่งเป็นทรัพย์สินที่สามารถจำหน่ายเป็นค่าใช้จ่ายในอนาคตอันจะทำให้

ตนจะต้องรับภาระในการเสียภาษีเป็นจำนวนที่แตกต่าง เจ้าหนี้แต่ละรายดังกล่าวก็รับภาระในการดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญที่แตกต่างกันออกไปด้วยตามลำดับชั้นที่กำหนดไว้ในไว้ในกฎกระทรวงดังกล่าว กล่าวคือ จำนวนหนี้ที่มากกว่าห้าแสนบาท จำนวนหนี้ที่มากกว่าหนึ่งแสนบาทแต่ไม่เกินห้าแสนบาท และจำนวนหนี้ที่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท ซึ่งเจ้าหนี้ที่มีจำนวนหนี้แตกต่างกันตามลำดับชั้นดังกล่าวก็จะมีภาระในการดำเนินการที่แตกต่างกันออกไปด้วย ดังรายละเอียดปรากฏตามตารางด้านล่างนี้

จำนวนมูลหนี้ของลูกหนี้แต่ละราย	ภาระที่เจ้าหนี้จะต้องดำเนินการตามกฎหมายฉบับที่ 186 ที่ออกตามความในประมวลรัษฎากร
เกิน 500,000 บาทขึ้นไป	<p>กรณีคดีแพ่ง ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีแพ่งหรือได้ยื่นคำขอเฉลี่ยหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้องในคดีแพ่ง และในกรณีนั้น ๆ ได้มีคำสั่งบังคับหรือคำสั่งของศาลแล้วแต่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใด ๆ จะชำระหนี้ได้ หรือ</p> <p>กรณีคดีล้มละลาย ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลายหรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้องในคดีล้มละลาย และในกรณีนั้น ๆ ได้มีการประนอมหนี้กับลูกหนี้โดยศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยกับการประนอมหนี้ นั้น หรือลูกหนี้ถูกศาลพิพากษาให้เป็นบุคคลล้มละลายและได้มีการแบ่งทรัพย์สินของลูกหนี้ครั้งแรกแล้ว</p>
ไม่เกิน 500,000 บาท	<p>กรณีคดีแพ่ง ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีแพ่งและศาลได้มีคำสั่งรับคำฟ้องนั้นแล้วหรือได้ยื่นคำขอเฉลี่ยหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้องในคดีแพ่งและศาลได้มีคำสั่งรับคำขอนั้นแล้ว หรือ</p> <p>กรณีคดีล้มละลาย ได้ดำเนินการฟ้องลูกหนี้ในคดีล้มละลายและศาลได้มีคำสั่งรับคำฟ้องนั้นแล้วหรือได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีที่ลูกหนี้ถูกเจ้าหนี้อื่นฟ้องในคดีล้มละลาย และศาลได้มีคำสั่งรับคำขอรับชำระหนี้ นั้นแล้ว</p>

จำนวนมูลหนี้ของลูกหนี้แต่ละราย	ภาระที่เจ้าหนี้จะต้องดำเนินการตามกฎหมายบทลงโทษฉบับที่ 186 ที่ออกตามความในประมวลรัษฎากร
ไม่เกิน 100,000 บาทด้วย	ได้มีหลักฐานการติดตามทวงถามให้ชำระหนี้ตามสมควรแก่กรณีแล้วแต่ไม่ได้รับชำระหนี้ และหากจะฟ้องลูกหนี้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายไม่คุ้มกับหนี้ที่จะได้รับชำระ

จากกรณีดังกล่าวข้างต้นจึงเห็นได้ว่าการจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎหมายบทลงโทษฉบับที่ 186 มีความสอดคล้องความเป็นธรรมในทางภาษีอากรในแนวตั้งแล้ว แต่อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่ลำดับชั้นจำนวนหนี้ที่นำมาใช้พิจารณาในการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวได้มีการบังคับใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นปีที่ได้มีการออกกฎหมายบทลงโทษฉบับที่ 186 ดังกล่าวและจนถึงปัจจุบันก็ยังคงไม่มีการแก้ไขในประเด็นดังกล่าวแต่อย่างใดอันจะเป็นผลให้ลำดับชั้นตามที่กฎหมายกำหนดดังกล่าวไม่มีความแตกต่างกันในปัจจุบันด้วยเหตุอันเนื่องมาจากตัวแปรต่างๆที่มีผลกระทบต่อความสามารถของเจ้าหนี้ อาทิเช่น อัตราเงินเฟ้อ หรือ ดัชนีราคาผู้บริโภค รวมทั้งนโยบายของรัฐ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับลำดับชั้นของอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาซึ่งเป็นแบบอย่างของความเป็นธรรมในแนวตั้งที่ได้มีบังคับใช้มาอย่างยาวนานยังได้มีการปรับลำดับชั้นโดยได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาฉบับที่ 575 ปรับเปลี่ยนอัตราภาษีสูงสุดเป็นร้อยละ 35 จากเดิมร้อยละ 37 และปรับเพิ่มลำดับชั้นอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจากเดิม 5 ชั้นเป็น 7 ชั้น ตามนโยบายของรัฐ กรณีแม้การจำหน่ายหนี้สูญในทางภาษีอากรจะสอดคล้องกับความเป็นธรรมในแนวตั้งแล้วก็ตามแต่หากมีการปรับเปลี่ยนลำดับชั้นดังกล่าวให้มีจำนวนที่มากขึ้นหรือมีความแตกต่างกันก็จะเป็นผลก่อให้เกิดความเป็นธรรมกับเจ้าหนี้ในฐานะผู้เสียภาษีอากรมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย

(5) หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎหมายบทลงโทษฉบับที่ 186 กับหลักความเป็นธรรมในการกระบวนการ (Process Equity and Fairness)

หลักความเป็นธรรมในกระบวนการ คือ หลักความเป็นธรรมที่เคารพถึงสิทธิของผู้เสียภาษีในกระบวนการทางภาษี ซึ่งรวมไปถึงการปฏิบัติของรัฐที่จะให้โอกาสแก่ผู้เสียภาษี ในการคัดค้านไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อมเกี่ยวกับวิธีการ รูปแบบในการจัดเก็บภาษี การประเมิน รวมทั้งวิธีการใช้จ่ายเงินภาษีอากรของรัฐ โดยรัฐเองก็มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้เสียภาษีด้วยความชอบธรรม

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบหลักความเป็นธรรมดังกล่าวกับการจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 แล้วจะเห็นได้ว่าไม่สามารถนำมาปรับใช้ได้โดยตรง แต่เป็นหลักที่จะนำมาปรับใช้กับการหลักการทางภาษีอากรโดยทั่วไป ดังที่จะเห็นได้จากตามบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรไทยในปัจจุบันก็ได้บัญญัติโดยเคารพถึงสิทธิของผู้เสียภาษี ไมว่าจะเป็นในเรื่องของการโต้แย้ง อุทธรณ์ คัดค้านการประเมินทั่วไป เป็นต้น

(6) หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 กับหลักความเป็นธรรมในระยะเวลาที่เกี่ยวข้อง (Time related Equity and Fairness Principle)

หลักความเป็นธรรมในระยะเวลาที่เกี่ยวข้องเป็นหลักความเป็นธรรมที่พิจารณาว่าภาษีที่ถูกจัดเก็บมีความเหมาะสมในระยะยาว โดยไม่แปรเปลี่ยนไปตามการผันผวนของเงินได้หรือความมั่งคั่ง ตัวอย่างของกรณีที่ไม่เป็นไปตามหลักความเป็นธรรมในระยะเวลาที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น กรณีที่ภาระภาษีขึ้นอยู่กับระยะเวลาอันสั้น หรือมาตรการใดมาตรการหนึ่งรวมทั้งการเปลี่ยนระดับราคาที่มีผลกระทบต่อมูลค่าทางการเงินและจะมีผลต่อภาระภาษี

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่บังคับใช้ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวอาจยังไม่มีความเป็นธรรมในระยะเวลาที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในปัจจุบันได้กำหนดหลักเกณฑ์หรือขั้นตอนในการดำเนินการให้เป็นไปตามลำดับของจำนวนหนี้ ซึ่งหากสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปก็เป็นผลให้จำนวนหนี้ที่กำหนดไว้ดังกล่าวไม่มีความเหมาะสมหรือไม่สอดคล้องความเป็นจริง แต่อย่างไรก็ตามหลักการทางภาษีอากรที่ดีก็พึง

พิจารณาหลักการอื่นๆที่เกี่ยวข้องด้วย เนื่องจากหากไม่มีการกำหนดระดับจำนวนหนี้ไว้อย่างชัดเจน และแน่นอนก็อาจทำให้การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ในเรื่องการจำหน่ายหนี้สูญเป็นไปได้ยาก

(7) หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 กับหลักความเป็นธรรมระหว่างกลุ่ม (Inter-Group Equity and Fairness Principle)

หลักความเป็นธรรมระหว่างกลุ่มเป็นหลักความเป็นธรรมที่พิจารณาถึงการไม่เลือกปฏิบัติกับผู้เสียภาษีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ตัวอย่างการเลือกปฏิบัติให้กับผู้เสียภาษีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ อาทิเช่น การกำหนดการจัดเก็บภาษีโดยเลือกปฏิบัติระหว่างบุคคล เพศ หรือ ถิ่นที่อยู่อาศัยแตกต่างกันโดยไม่มีเหตุผลสมควร

ดังนั้นเมื่อพิจารณาข้อกำหนดหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 กับความเป็นธรรมในกรณีดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่บังคับใช้ในปัจจุบันได้มีการแบ่งแยกระดับในการดำเนินการไว้ออกเป็นสามระดับตามสัดส่วนของจำนวนหนี้ ทั้งนี้ก็เนื่องจากจำนวนหนี้ดังกล่าวมีผลโดยตรงต่อจำนวนค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียภาษีจะดำเนินการจำหน่ายในภายหลัง กรณีการแบ่งแยกตามสัดส่วนของจำนวนหนี้ดังกล่าวจึงถือว่ามีเหตุผลอันสมควร และถึงแม้ว่าวิธีการปฏิบัติในการจำหน่ายหนี้สูญระหว่างนิติบุคคลที่มีใช้สถาบันการเงินและนิติบุคคลที่เป็นสถาบันการเงินก็มีความแตกต่างกัน แต่ก็ด้วยเหตุของสภาพธุรกิจที่สถาบันการเงินดำเนินกิจการโดยการประกอบกิจการให้กู้ยืมเงิน กรณีการบัญญัติไว้โดยเป็นความแตกต่างในสองกรณีดังกล่าวจึงถือว่ามีเหตุผลอันสมควรและสอดคล้องกับความเป็นธรรมระหว่างกลุ่มแล้ว แต่อย่างไรก็ตามประเด็นดังกล่าวนี้ก็มีประเด็นเพิ่มเติมที่ควรพิจารณาคือระดับจำนวนหนี้ที่กำหนดไว้ในปัจจุบันด้วยเหตุที่สภาพเศรษฐกิจมีความเปลี่ยนแปลงไป ระดับจำนวนหนี้ที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่งการจำหน่ายหนี้สูญในปัจจุบันหากมีการปรับปรุงให้เหมาะสมก็อาจก่อให้เกิดความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

(8) หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 กับหลักความเป็นธรรมในการให้ความร่วมมือ (Compliance Equity and Fairness Principle)

หลักความเป็นธรรมในการให้ความร่วมมือเป็นหลักความเป็นธรรมที่พิจารณาถึงผู้เสียหายทุกรายให้ความร่วมมือชำระภาษีให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้การไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดดังกล่าวจะมีผลกระทบต่อหลักความเป็นธรรมกล่าวคือ อาจทำให้เกิดต้นทุนในการบริหารของรัฐ ภาระภาษีของผู้เสียภาษีมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งผู้เสียภาษีจะเต็มใจที่จะเสียภาษีภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยครบถ้วนหรือไม่ ก็ย่อมขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของรัฐในการจัดเก็บภาษีก็จะต้องมีความถูกต้องและเป็นธรรม การกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบภาษีที่ทำให้ผู้เสียภาษีสามารถปฏิบัติตามได้ง่ายย่อมก่อให้เกิดความเป็นธรรมในทางภาษีอากร

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 กับหลักความเป็นธรรมในการให้ความร่วมมือแล้วจะเห็นได้ว่ายังไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมในการให้ความร่วมมือ เนื่องจากดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นว่า ข้อกำหนดในการจำหน่ายหนี้สูญในปัจจุบันได้กำหนดลำดับขั้นไว้โดยจะต้องดำเนินการอาทิเช่น การฟ้องร้องคดีต่อศาล หรือการขอเข้าเฉลี่ยทรัพย์ การดำเนินการปฏิบัติตามข้อกำหนดของผู้เสียหายหรือให้ความร่วมมือดังกล่าวจึงทำให้เป็นไปได้ยากและมีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก วิธีการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวจึงอาจยังไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมในการให้ความร่วมมือ

4.3.2 หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 กับความเป็นธรรมในทางปฏิบัติ

(1) ความเป็นธรรมในทางภาษีอากรกับการจำหน่ายหนี้สูญในทางบัญชี

ตัวอย่างเช่น ในปี 25X1 บริษัทประมาณการหนี้สงสัยจะสูญไว้ 100 บาทและเกิดหนี้สูญขึ้นจริง 20 บาท การบันทึกบัญชีจะเป็นดังนี้

เมื่อกำนวณได้ยอดหนี้สงสัยจะสูญ

เดบิต	หนี้สงสัยจะสูญ	100
-------	----------------	-----

	เครดิต	ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	100
--	--------	------------------------	-----

เมื่อเกิดหนี้สูญเฉพาะเจาะจงในตัวลูกหนี้รายใด รายหนึ่งจะบันทึกบัญชีโดย

เดบิต	หนี้สูญ	20
-------	---------	----

	เครดิต	หนี้สงสัยจะสูญ	20
--	--------	----------------	----

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าในรอบระยะเวลาบัญชีปี 25X1

หากไม่มีหนี้สูญเกิดขึ้น บริษัทจะหักรายจ่าย (ทางบัญชี) ด้วยยอดหนี้สงสัยจะสูญจำนวน 100 บาท

สำหรับในกรณีที่เกิดหนี้สูญขึ้น กิจการก็ยังคงหักรายจ่ายรวมเป็นเงิน 100 บาท โดยแยกเป็น

เดบิต	หนี้สงสัยจะสูญ	80
-------	----------------	----

	เครดิต	หนี้สูญ	20
--	--------	---------	----

(1.3) หนี้สูญที่ได้รับกลับคืน

เมื่อกิจการมีจำหน่ายหนี้สูญเป็นรายจ่ายแล้ว หากภายหลังปรากฏว่ากิจการสามารถติดตามทวงถามและได้รับชำระหนี้ในรายดังกล่าวได้แล้ว กิจการก็ต้องบันทึกเป็นรายได้ในชื่อบัญชีว่าหนี้สูญที่ได้รับกลับคืน ในรอบบัญชีที่เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า ในการคำนวณหักจ่ายหรือรายได้อันเกี่ยวเนื่องกับหนี้เสียหรือหนี้สูญ หากกิจการมีการประมาณการอย่างแม่นยำและประเมินสถานการณ์ได้ถูกต้อง ในท้ายที่สุดจะเกิดผลลัพธ์ดังนี้

- (1) ยอดรวมของหนี้สงสัยจะสูญกับหนี้สูญจะต้องเท่ากันในระยะเวลา
- (2) จะต้องเท่ากันหรือใกล้เคียงกันในระยะเวลา
- (3) การบันทึกบัญชีหนี้สูญที่ได้รับกลับคืนย่อมไม่เกิดขึ้น

ข้อสรุปดังกล่าวข้างต้น เป็นเครื่องบ่งชี้ว่า มาตรฐานการบัญชีอันเกี่ยวเนื่องกับหนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญดังกล่าว มีเหตุผลและมีตรรกะที่สมเหตุสมผลและเป็นการคำนวณรายจ่าย (หนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ) อย่างถูกต้องตามควรตามแต่ละรอบเวลาบัญชีที่เกิดเหตุการณ์ตามเกณฑ์คงค้าง (Accrual basis) ซึ่งกำหนดให้กิจการต้องคำนวณรายได้ รายจ่ายตามหลักการจับคู่ (Matching principal) ให้สอดคล้องเป็นรายรอบระยะเวลาบัญชี

- (2) หนี้สูญตามประมวลระงับการในส่วนของภาษีเงินได้นิติบุคคล

บทบัญญัติแห่งประมวลระงับการฉบับปัจจุบัน (กฎกระทรวงฉบับที่ 186 ที่ออกตามความในประมวลระงับการมาตรา 65 ทวิ (9)) ได้วางหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญ ไว้โดยแบ่งตามขนาดของมูลหนี้เป็น 3 กรณี กล่าวคือ

(2.1) มูลหนี้ขนาดเล็ก (จำนวนหนี้ที่ต่ำกว่าหนึ่งแสนบาท) กฎหมายกำหนดเงื่อนไขว่า กิจการสามารถตัดเป็นรายจ่ายหนี้สูญได้ หากมีหลักฐานติดตามทวงหนี้ตามสมควรและปรากฏว่ามูลหนี้ไม่คุ้มค่าต่อการฟ้องร้อง

(2.2) มูลหนี้ขนาดกลาง (จำนวนหนี้ระหว่างหนึ่งแสนบาทถึงห้าแสนบาท) กฎหมายกำหนดเงื่อนไขให้กิจการสามารถหักเป็นรายจ่ายหนี้สูญในรอบระยะเวลาบัญชีที่ศาลประทับฟ้อง

(2.3) มูลหนี้ขนาดใหญ่ (จำนวนหนี้เกินกว่าห้าแสนบาท)

กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขอย่างเข้มงวดมากกล่าวคือ

- อาจต้องมีการดำเนินคดีถึงที่สุด
- ต้องมีการนำสืบทรัพย์ (โดยทนายความของบริษัทเจ้าหนี้)

โดยปรากฏว่าลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินใดๆ ในการชำระหนี้ได้ ซึ่งหากตีความเคร่งครัดตามกฎหมายอาจต้องใช้ระยะเวลานาน ตามเงื่อนไขเวลาจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดหรือมีการนำสืบทรัพย์ เป็นต้น

(3) หนี้สูญตามกฎหมายภาษีมูลค่าเพิ่ม ตามมาตรา 82/11 แห่งประมวลรัษฎากรและประกาศอธิบดีเกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม ฉบับที่ 85 ได้วางหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มโดยยึดตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกฎกระทรวงฉบับที่ 186 (กฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคล) และได้เพิ่มเงื่อนไขเพิ่มเติมกว่านั้นกล่าวคือ

(3.1) ต้องเป็นหนี้ที่ผ่านการเสียภาษีขาย (ภาษีมูลค่าเพิ่ม 7 %) มาแล้ว

(3.2) ผู้ขายฯ ได้ออกใบกำกับภาษีเรียกเก็บภาษีขายแล้ว

(3.3) ต้องเป็นหนี้ที่เกิดจากการขายสินค้าหรือให้บริการแก่ที่ไม่ใช่ผู้ประกอบการจดทะเบียนที่คำนวณภาษีมูลค่าเพิ่ม

เงื่อนไขที่สำคัญก็คือจะต้องมิใช่เป็นรายการค้ากับผู้ประกอบการจดทะเบียนที่คำนวณภาษีมูลค่าเพิ่ม กล่าวคือ จะต้องเป็นการขายสินค้าแก่ผู้ได้รับยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา 81 (Non VAT operator) และผู้เสียภาษีธุรกิจเฉพาะ เป็นต้น กรณีดังกล่าวในมุมมองของฝ่ายรัฐ อาจมองได้ว่าหากยอมให้มีการจำหน่ายหนี้สูญให้กับผู้ประกอบการจดทะเบียนที่คำนวณภาษีมูลค่าเพิ่ม อาจทำให้ฝ่ายรัฐต้องเสียประโยชน์ในส่วนดังกล่าวไป เพราะผู้ขายก็ย่อมสามารถนำภาษีขาย และผู้ซื้อ ก็ย่อมสามารถนำภาษีซื้อไปใช้ประโยชน์ในการคำนวณภาษีมูลค่าเพิ่มแล้ว แต่ในส่วนของ

ผู้ประกอบการ ข้อเท็จจริงในปัจจุบันก็ปรากฏว่ารายการค้าที่เกิดขึ้นตามข้อกำหนดดังกล่าวมีเป็นส่วนน้อยเนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่ของกิจการย่อมเป็นการขายสินค้าให้แก่ผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม (Vat operator) ด้วยกัน ทั้งข้อเท็จจริงในปัจจุบันยังปรากฏว่าได้มีผู้ประกอบการออกภาษีมูลค่าเพิ่มดังกล่าวแทนให้กับผู้ซื้อในการขายสินค้าเป็นจำนวนมากการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีดังกล่าวจึงมีความเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติทั้งยังเป็นการซ้ำเติมให้ผู้ประกอบการต้องรับภาระภาษีดังกล่าวมากขึ้นตามไปด้วย

จากที่ได้กล่าวอธิบายในข้อ (1), (2) และ (3) ดังกล่าวข้างต้น จึงอาจสรุปได้ว่าหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากร (ฉบับปัจจุบัน) ยังขัดกับหลักความเป็นธรรมและไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญตามหลักกฎหมายภาษีสากล ด้วยเหตุผลดังนี้

(1) การจำหน่ายหนี้สูญในกรณีภาษีเงินได้นิติบุคคล

ในกรณีของมูลหนี้ขนาดใหญ่ (มูลหนี้เกินกว่า 5 แสนบาท) นั้น แม้จะมีคำวินิจฉัยผ่อนปรนให้กิจการสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้เมื่อกรมบังคับคดีตรวจรับหลักฐานการสืบทรัพย์จากนายความของบริษัท โดยไม่จำเป็นต้องรออายุความการถอนบังคับคดีถึง 10 ปีก็ตาม แต่เงื่อนไขดังกล่าวก็ยังต้องใช้เวลาให้มีคำพิพากษาของศาลฎีกา ซึ่งในทางปฏิบัติจะกินเวลานานหลายปี

กรณีจะเข้มงวดกว่าการจำหน่ายหนี้สูญตามมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ และ มาตรฐานการบัญชีของไทยซึ่งก็อ้างอิงและยึดถือตามมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศเช่นเดียวกัน โดยให้กิจการ (ภายใต้ความเห็นชอบของผู้สอบบัญชี) สามารถจำหน่ายเป็นหนี้สูญเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่า กิจการจะไม่สามารถชำระหนี้จากลูกหนี้รายดังกล่าว ซึ่งดังที่อธิบายข้างต้นว่าหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญทางบัญชีนั้นยอมรับระบบควบคุมภายใน (Internal Control) ที่ดีโดยมีคนกลางที่อิสระคือผู้สอบบัญชีเป็นผู้ร่วมพิจารณา ซึ่งท้ายที่สุดแล้วจะมีดัชนีชี้วัดความถูกต้องด้วยบัญชีหนี้สูญที่ได้รับกลับคืน ที่เป็นการตั้งรายได้กลับคืนมาจากการที่กิจการเคยหักเป็นหนี้สูญไว้ในอดีต เมื่อครั้งพิจารณาว่าไม่มีโอกาสได้รับชำระหนี้

(2) สำหรับกรณีหนี้สงสัยจะสูญ

ในปัจจุบันประมวลรัษฎากรของไทยไม่ยอมให้หักเป็นรายจ่ายด้วยถือเป็นเงินสำรองตามนัยมาตรา 65 ตรี (2) แห่งประมวลรัษฎากร อย่างไรก็ตาม กรณีการตั้งสำรองบางประเภท ซึ่งมีหลักเกณฑ์และ/หรือมีส่วนราชการอื่นคอยกำกับ กรมสรรพากรก็ได้ยินยอมให้มีการหักเงินสำรองดังกล่าวเป็นรายจ่าย เช่น

- การหักรายจ่ายจากการตั้งสำรองของเงินกองทุนสำรองเลี้ยงชีพตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 183
- การหักรายจ่ายเงินสำรองของธนาคารพาณิชย์ที่ตั้งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนตามนัยมาตรา 65 ตรี (ค) แห่งประมวลรัษฎากร

เนื่องจากประมวลรัษฎากรของไทยมิได้มีการปฏิรูปในหมวดกฎหมายภาษีเงินได้นิติบุคคลมาเป็นเวลาช้านาน ดังนั้นหากกรมสรรพากรจะยอมปรับแก้กฎหมายโดยยอมรับมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ โดยให้กิจการสามารถหักเป็นรายจ่ายสำหรับหนี้สงสัยจะสูญก็จะเป็นการเก็บภาษีบนฐานที่ถูกต้องตามหลักการจับคู่รายได้ รายจ่าย (matching principle) และหลักเกณฑ์คงค้าง (accrual basis) หรือตามประมวลรัษฎากรเรียกว่าเกณฑ์สิทธิ (ตามมาตรา 65 วรรคสอง) และสอดคล้องกับการที่กฎหมายภาษีอากรและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบัญชีที่กำหนดให้กิจการต้องคำนวณรายได้ รายจ่ายเป็นรอบระยะเวลาบัญชีอีกด้วย

(3) การจำหน่ายหนี้สูญในกรณีของภาษีมูลค่าเพิ่มนั้นเป็นที่ชัดเจนว่าเป็นการจัดเก็บภาษีที่ไม่เป็นธรรมและไม่ชอบด้วยหลักนิติธรรม ด้วยเหตุผลดังนี้

- ตามบทบัญญัติของมาตรา 82/11 แห่งประมวลรัษฎากรและประกาศอธิบดีกรมสรรพากรฉบับที่ 85 แห่งประมวลรัษฎากรปรากฏว่าแทบไม่มีโอกาสที่จะเกิดหนี้สูญตามกฎหมายภาษีมูลค่าเพิ่มได้เลย ทำให้บริษัทอาจต้องเสียภาษีขายอย่างไม่ถูกต้องตามหลักนิติธรรมและหลักความเป็นธรรม เพราะเป็นการเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มเกินกว่ายอดขายสุทธิที่เกิดขึ้นจริง

ตัวอย่าง บริษัท ก. ขายสินค้าเป็นเงินเชื่อหนึ่งล้านบาท โดยส่งมอบสินค้าในวันที่ 10 พฤษภาคม 25X7

- บริษัท ก. ต้องนำส่งภาษีขาย 7 หมื่นบาทภายในวันที่ 15 ของเดือน มิถุนายน 25X7 โดยให้ Credit term 60 วัน

- ต่อมาเมื่อครบกำหนด 60 วันปรากฏว่าลูกหนี้กลายเป็นหนี้สูญและโดยที่ ลูกหนี้รายดังกล่าวเป็นผู้ประกอบการจดทะเบียนภาษีมูลค่าเพิ่ม จึงทำให้บริษัท ก. ไม่สามารถ จำหน่ายเป็นหนี้สูญได้

- ผลลัพธ์โดยสรุปคือ ในรายการค้าดังกล่าว บริษัท ก. ต้องสูญเสียทั้งตัว สินค้าและต้องเป็นผู้ชำระภาษีขายร้อยละ 7 และยังเกิดหนี้สูญอีกต่างหาก

หลักการพื้นฐานของภาษีมูลค่าเพิ่มของประเทศไทยได้วางหลักเกณฑ์ให้จัดเก็บ ภาษีมูลค่าเพิ่มร้อยละ 7 จากการขายสินค้าหรือการให้บริการในราชอาณาจักร โดยคำนวณฐานภาษี จากรายรับก่อนหักรายจ่าย (gross revenue) และยอมให้หักส่วนลดการค้า (Trade discount) ตาม มาตรา 79 (1) แห่งประมวลรัษฎากร แต่ในกรณีของหนี้สูญกลับไม่ยอมให้มีการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มจาก ยอดขายสุทธิ ดังนั้นอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มที่แท้จริงในกรณีดังกล่าว (effective vat tax rate) จึงเกิน กว่าร้อยละ 7 ซึ่งขัดหลักนิติธรรมและความเป็นธรรมอย่างชัดเจน

4.3.3. ความไม่เป็นธรรมในกรณีของอัตราภาษีในแต่ละช่วงเวลามีความแตกต่าง กัน

ข้อกำหนดการจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 186 หากการรับรู้ รายได้และการจำหน่ายหนี้สูญเป็นค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีที่มีอัตราภาษีเงินได้นิติ บุคคลหรืออัตราภาษีมูลค่าเพิ่มแตกต่างกัน ย่อมเป็นผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำรับภาระภาษีที่ไม่เท่ากัน ในผู้เสียภาษีแต่ละราย

ตัวอย่าง กรณีที่เจ้าหนี้มีหนี้จากการประกอบกิจการเป็นจำนวน 100,000 บาท โดยในปีที่ได้ดำเนินการรับรู้เป็นรายได้หรือในปีพ.ศ. 2554 ดังกล่าวมีอัตราภาษีร้อยละ 30 แต่ในขณะที่ปี
ที่เจ้าหนี้หรือผู้ประกอบการได้ดำเนินการจำหน่ายเป็นหนี้สูญหรือในปีพ.ศ. 2556 ดังกล่าวกลับมีอัตรา
ภาษีร้อยละ 20 ดังตัวอย่างที่จะแสดงต่อไปนี้

ปีพ.ศ. 2554

รายได้จากการประกอบกิจการ	1,000,000 บาท
รับรู้รายได้จากการขายสินค้า	100,000 บาท
จำนวนเงินที่จะต้องชำระภาษีเท่ากับ	1,100,000 บาท
คิดเป็นอัตราภาษีจำนวน	330,000 บาท

ปีพ.ศ. 2556

รายได้จากการประกอบกิจการ	1,000,000 บาท
กิจการได้ดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญตามที่	
กฎกระทรวงกำหนดรับรู้เป็นรายจ่าย	100,000 บาท
จำนวนเงินที่จะต้องชำระภาษีเท่ากับ	900,000 บาท
คิดเป็นอัตราภาษีจำนวน	180,000 บาท

จากกรณีที่เปรียบเทียบข้างต้นในกรณีที่อัตราภาษีมีจำนวนลดลง จึงเห็นได้ว่าในปี
2554 เจ้าหนี้จะต้องรับรู้จำนวนเงินดังกล่าวเป็นรายได้ที่จะต้องเสียภาษีเท่ากับ 30,000 บาท ในขณะที่
ในปี 2556 เจ้าหนี้กลับสามารถตัดเป็นรายจ่ายได้เพียงจำนวน 20,000 บาท จากกรณีดังกล่าว
ข้างต้นจึงเห็นได้ว่าเจ้าหนี้มีผลขาดทุนอันเนื่องมาจากข้อกำหนดตามกฎกระทรวงฉบับที่ 186 เป็น
จำนวน 10,000 บาท เช่นเดียวกันในกรณีที่อัตราภาษีมูลค่าเพิ่มมีอัตราที่เปลี่ยนแปลงไปดังเช่นในปี

พ.ศ. 2554 อัตราภาษีมูลค่าเพิ่มที่บังคับใช้เป็นจำนวนเท่ากับร้อยละ 10 ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มโดยลดลงเหลือในอัตราร้อยละ 7 กรณีก็จะเข้าไปในลักษณะเช่นเดียวกับกรณีของการเปลี่ยนแปลงภาษีเงินได้นิติบุคคลข้างต้นด้วย จากกรณีการเปรียบเทียบข้างต้นจึงเห็นได้ว่ากฎกระทรวงดังกล่าวไม่เป็นไปตามหลักความเป็นธรรมและความแน่นอนในทางภาษีอากร

4.3.4 ข้อพิจารณาในการนำเอามูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากลูกหนี้ หรือจากการจำหน่ายหลักประกันมาใช้บังคับกับกรณีการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน

วิธีการหามูลค่าปัจจุบัน (Present Value) เป็นวิธีการหามูลค่าปัจจุบันของทรัพย์สินหรือเงินว่าสินทรัพย์หรือเงินจำนวนดังกล่าวในอนาคตจะมีมูลค่าเท่าใดเป็นเท่าใดในปัจจุบัน เนื่องจากเงินในปัจจุบันกับเงินในอนาคตย่อมมีมูลค่าไม่เท่ากัน โดยตัวแปรที่กระทบมูลค่าของเงินดังกล่าวคืออัตราดอกเบี้ย หรือ อัตราผลตอบแทน ดังมีสูตรในการคำนวณหามูลค่าปัจจุบันดังต่อไปนี้

$$PV = FV / (1+r)^n$$

เมื่อ PV หรือ Present Value คือ มูลค่าปัจจุบัน

FV หรือ Future Value คือ มูลค่าในอนาคต

i หรือ Interest คือ อัตราดอกเบี้ย

n คือ ระยะเวลา (ปี) ที่สอดคล้องกับอัตราดอกเบี้ย

ทั้งนี้ตามมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standards 39) ได้ยอมรับวิธีการคำนวณดังกล่าวเพื่อนำมาใช้ในการหาการด้อยค่าของสินทรัพย์หรือการจำหน่ายสินทรัพย์ออกจากบัญชี โดยมีข้อกำหนดว่า กิจการจะต้องประเมินว่า สินทรัพย์ทางการเงินดังกล่าวข้อบ่งชี้ในการด้อยค่าหรือไม่เพื่อนำมาคำนวณหามูลค่าปัจจุบันในการจำหน่ายออก

จากบัญชีต่อไป โดยในวิธีการดังกล่าวได้มีหน่วยงานหรือการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศต่างๆ ยอมรับนำไปบังคับใช้ในการจำหน่ายหนี้สูญ ดังมีรายละเอียดคือ

(1) สำหรับในประเทศไทยตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยที่ สนส. 31/2551 เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดชั้นและการกันเงินสำรองของสถาบันการเงิน

ตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยดังกล่าวได้กำหนดให้นำแนวทางการกันเงินสำรองตามมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standards) ฉบับที่ 39 เรื่อง การรับรู้และการวัดมูลค่าตราสารทางการเงินมาบังคับใช้ โดยกำหนดให้สถาบันการเงินกันเงินสำรองหรือตัดออกจากบัญชีตามการจัดชั้นสินทรัพย์ดังที่ประกาศกำหนดสำหรับผลต่างยอดหนี้คงค้างกับมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากลูกหนี้ หรือผลต่างยอดหนี้คงค้างกับมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากการจำหน่ายหลักประกัน

นอกจากนั้นเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความสามารถในการรองรับความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจ โดยที่ไม่เป็นการเพิ่มภาระการดำเนินงานของสถาบันการเงินมากเกินไป ตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยดังกล่าวยังได้กำหนดให้ในการจัดชั้นรายบัญชียุทธศาสตร์ หากมีข้อบ่งชี้ว่ากระแสเงินสดรับของลูกหนี้หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับลูกหนี้ในแต่ละบัญชีมีความเกี่ยวข้องกันซึ่งอาจส่งผลให้ความสามารถในการชำระหนี้ที่ลดลง สถาบันการเงินก็จะต้องพิจารณาจัดชั้นลูกหนี้รายนั้นไว้ด้วยกัน นอกจากนี้สถาบันการเงินยังต้องมีนโยบายในการจัดชั้น การกันเงินสำรองและการตัดจำหน่ายหนี้สูญ ตลอดจนความรับผิดชอบของกรรมการที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร

(2) การจำหน่ายหนี้สูญในสหราชอาณาจักร

การจำหน่ายหนี้สูญในสหราชอาณาจักรได้นำเอาหลักมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standards) ฉบับที่ 39 เรื่อง การรับรู้และการวัดมูลค่าตราสารทางการเงินมาบังคับใช้ในการจำหน่ายหนี้สูญ กล่าวคือ กิจการจะดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญได้

จะต้องมีการหามูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากลูกหนี้ หรือจากการจำหน่ายหลักประกัน โดยสำหรับในสหราชอาณาจักรได้มีการกำหนดให้ใช้สำหรับการจำหน่ายหนี้สูญที่ไม่เกี่ยวข้องกับการค้า (Non trading lending bad debts) และการจำหน่ายหนี้สูญที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Trade bad debts)

ทั้งนี้หากนำเอาวิธีการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากลูกหนี้ หรือจากการจำหน่ายหลักประกันมาใช้บังคับกับการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศไทย จะมีข้อดีและข้อเสียที่จะต้องพิจารณาดังต่อไปนี้

ข้อดี 1. วิธีการคำนวณดังกล่าวไม่ก่อให้เกิดภาระหรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของผู้ประกอบการ ประเด็นปัญหาเรื่องความเป็นธรรมดังที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 4.3.1 ข้างต้น จึงย่อมไม่เกิดขึ้น เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวผู้ประกอบการไม่ต้องดำเนินการฟ้องร้องคดีต่อศาล หรือดำเนินการอื่นใดตามที่กฎกระทรวงฉบับที่ 186 กำหนดไว้

2. การจำหน่ายหนี้สูญด้วยวิธีการคำนวณหามูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากลูกหนี้ หรือจากการจำหน่ายหลักประกันดังกล่าวเป็นการคำนวณโดยพิจารณาความสามารถที่แท้จริงของลูกหนี้ภายใต้ประสบการณ์หรือการคาดการณ์ของเจ้าหนี้ว่าลูกหนี้มีอำนาจในการชำระหนี้มากขึ้นเพียงใด โดยนำเอาความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ไม่ว่าจะเป็นในด้านของสินทรัพย์ที่เจ้าหนี้ถือเอาหลักประกันอยู่ หรือจำนวนเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากลูกหนี้มาเป็นหลักในการพิจารณาก่อนการจำหน่ายหนี้สูญ เพราะโดยความจริงแล้วสาเหตุที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้มิใช่เป็นเพราะเกิดจากความเจตนา แต่อาจเป็นเพราะในขณะดังกล่าวลูกหนี้อาจยังไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะชำระหนี้ ซึ่งในอนาคตความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ดังกล่าวอาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กรณีการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวจึงเป็นธรรมต่อลูกหนี้ในกรณีที่ในอนาคตลูกหนี้อาจมีความสามารถที่เพียงพอในการชำระหนี้

3. วิธีการคำนวณดังกล่าวเป็นการป้องกันหรือหลีกเลี่ยงการเจตนาถ้อยหนี้หรือฉ้อโกงหนี้เพื่อประโยชน์ในการจำหน่ายหนี้สูญเป็นค่าใช้จ่าย เนื่องจากวิธีการคำนวณดังกล่าวเป็นการพิจารณาหามูลค่าปัจจุบันที่แท้จริงของสินทรัพย์หรือในหนี้ที่ลูกหนี้ค้างชำระ

4. การคำนวณหามูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดดังกล่าวจะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจกล่าวคือ ในการคำนวณดังกล่าวจะอาศัยอัตราดอกเบี้ย ซึ่งอัตราดอกเบี้ยดังกล่าวย่อมสะท้อนกับสภาพทางเศรษฐกิจว่าเศรษฐกิจในขณะนั้นเป็นเช่นไร ดังจะเห็นได้จากสถานะที่เศรษฐกิจไม่ดี อัตราดอกเบี้ยย่อมอยู่ในอัตราที่ต่ำ หากเศรษฐกิจดี อัตราดอกเบี้ยก็ย่อมอยู่ในอัตราที่สูง

5. วิธีการคำนวณดังกล่าวทำให้การจำหน่ายหนี้สูญที่อาศัยแต่เพียงดุลยพินิจของผู้ประกอบการแต่เพียงอย่างเดียวมีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากเป็นวิธีการคำนวณที่พิจารณาความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้และหลักทรัพย์ที่ลูกหนี้นำมาค้ำประกันภายใต้สภาพเศรษฐกิจในขณะนั้น

ข้อเสีย การจำหน่ายหนี้สูญด้วยวิธีการคำนวณด้วยวิธีการหามูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากลูกหนี้ หรือจากการจำหน่ายหลักประกันดังกล่าวยังเป็นวิธีการคำนวณที่อาศัยดุลยพินิจของเจ้าหนี้ ซึ่งดุลยพินิจดังกล่าวก็มีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ไม่มีมาตรฐานที่แน่นอนแต่อย่างไรก็ตามในประเด็นดังกล่าวอาจแก้ไขได้ด้วยการทบทวนการจำหน่ายหนี้สูญในแต่ละปี เพื่อหากในภายหลังปรากฏว่าความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้มีความแตกต่างออกไปจากที่เจ้าหนี้เคยประมาณการไว้ก็อาจจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงมาตรการดังกล่าวให้ตรงหรือถูกต้องกับสถานการณ์ความเป็นจริงต่อไป

4.3.5 ประเด็นเปรียบเทียบความเป็นธรรมในการจำหน่ายหนี้สูญของประเทศญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และประเทศเยอรมนี กับการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 186 ที่ใช้กับการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศไทย

(1) กรณีความเป็นธรรมในการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายภาษีอากรในประเทศไทยญี่ปุ่น

เมื่อพิจารณาการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายภาษีอากรในประเทศไทยญี่ปุ่นตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 ข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่า ตามกฎหมายภาษีอากรของประเทศไทยญี่ปุ่นมีได้อ้างอิงจากหลักเกณฑ์ในทางบัญชีมาใช้ในการจำหน่ายหนี้สูญของประเทศญี่ปุ่นโดยตรง แต่ยอมรับหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในกรณีของการสำรองหนี้สูญไว้ประกอบการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีตามกฎหมายกำหนดซึ่งไม่จำเป็นต้องฟ้องร้องศาล และจำกัดเฉพาะรูปแบบและองค์กรที่กฎหมายกำหนดให้สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้

กรณีจึงเห็นได้ว่าการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีของประเทศไทยญี่ปุ่นดังกล่าวจึงเป็นการจำหน่ายหนี้สูญที่ได้ไม่ได้สร้างภาระให้กับผู้ประกอบการหรือเจ้าหนี้รวมทั้งลูกหนี้แต่อย่างใด โดยสามารถสรุปการจำหน่ายหนี้สูญได้เป็นสองแนวทาง กล่าวคือ แนวทางที่หนึ่งเมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าลูกหนี้ไม่อาจชำระหนี้หรือไม่มีทางชำระหนี้ได้ อาทิเช่น กรณีการสำรองหนี้สูญที่สามารถจำหน่ายเป็นค่าใช้จ่ายในทางภาษีอากรได้ ได้แก่ กรณีเกิดการขยายระยะเวลาชำระหนี้ของลูกหนี้ หรือกรณีเมื่อเริ่มกระบวนการฟื้นฟูกิจการตามกฎหมายฟื้นฟูกิจการ หรือ กรณีการจำหน่ายหนี้สูญตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ อาทิเช่น กรณีการอนุมัติการฟื้นฟูกิจการ กรณีการอนุมัติเลิกกิจการ และแนวทางที่สองคือเจ้าหนี้ได้ดำเนินการใดๆ ตามสมควรแล้ว อาทิเช่น การมีหนังสือเตือนถึงลูกหนี้ที่ไม่ชำระเมื่อปรากฏว่าลูกหนี้มีหนี้จำนวนมากขึ้นจนไม่อาจชำระหนี้ได้ หรือการจัดประชุมระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เป็นต้น การจำหน่ายหนี้สูญในประเทศไทยญี่ปุ่นจึงไม่ปรากฏกระบวนการที่เจ้าหนี้จะต้องดำเนินการฟ้องร้องเป็นคดีหรือเข้าขอเฉลี่ยทรัพย์ดังที่กฎกระทรวงฉบับที่ 186 ที่ออกตามความในประมวลรัษฎากรกำหนดไว้แต่อย่างใด สำหรับในส่วนรายได้ที่จะเข้าสู่รัฐ นอกจากมาตรการที่กำหนดรูปแบบขององค์กรที่จะสามารถสำรองหนี้สูญเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายได้แล้ว การ

จำหน่ายหนี้สูญในกรณีอื่นๆ ก็จะต้องมีสมมติฐานภายใต้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรืออาศัยจากข้อเท็จจริงในอดีตของลูกหนี้ ตลอดจนการดำเนินการใดๆ ตามสมควรของเจ้าหนี้เพื่อให้ได้รับชำระหนี้ กรณีจึงเห็นได้ว่าการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีของประเทศญี่ปุ่นนอกจากเจ้าหนี้จะไม่ต้องรับภาระในการดำเนินการเพื่อให้มาซึ่งหนี้ที่กำหนดให้ชำระดังเช่นที่ประเทศไทยได้กำหนดไว้แล้ว ตัวลูกหนี้เองก็ไม่ต้องเสื่อมเสียชื่อเสียงในอันเนื่องมาจากการฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาล ทั้งวิธีการคำนวณก็มีความสมเหตุสมผลภายใต้การดำเนินการที่เพียงพอเพื่อให้ได้มาซึ่งการชำระหนี้

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดจึงสรุปได้ว่า การจำหน่ายหนี้สูญของประเทศญี่ปุ่นมีความสอดคล้องกับหลักความสะดวkdังจะเห็นได้จากเจ้าหนี้ก็ได้ต้องดำเนินการฟ้องร้องคดีต่อศาลเพื่อเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก่อนการดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญแต่อย่างใด ทั้งข้อเท็จจริงก็ปรากฏว่าการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวก็มีความแน่นอนในการดำเนินการดังจะเห็นได้จากเป็นวิธีการที่มีความชัดเจนและมีวิธีการคำนวณ (ในบางกรณี) ที่ทำให้เจ้าหนี้สามารถดำเนินการปฏิบัติตามได้ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาประเด็นในด้านความเป็นธรรมในทางภาษีอากรแล้ว วิธีการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีดังกล่าวเจ้าหนี้ทุกรายยังคงต้องปฏิบัติตามการจำหน่ายหนี้สูญทุกกรณีเช่นเดียวกัน โดยไม่มีการพิจารณาแบ่งตามความสามารถหรือผลประโยชน์ที่เจ้าหนี้จะได้รับจากการใช้จ่ายของรัฐ กรณีการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศญี่ปุ่นดังกล่าวจึงยังคงไม่มีความเป็นธรรมในทางภาษีอากรแต่อย่างใด

(2) กรณีความเป็นธรรมในการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายภาษีอากรในสหราชอาณาจักร

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในสหราชอาณาจักรแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นการจำหน่ายหนี้สูญที่ยอมรับหลักการหรือมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศเข้ามาปรับใช้บังคับ กล่าวคือได้นำหลักเกณฑ์การพิจารณาการหามูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากลูกหนี้ในอนาคตประกอบการพิจารณาหลักทรัพย์ค้ำประกันของลูกหนี้ที่เจ้าหนี้ถือครองอยู่มาบังคับใช้ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า นอกจากหนี้ที่จะนำมาจำหน่ายจะเป็นมูลค่ายุติธรรมที่ใกล้เคียงกับความ เป็นจริงและยอมรับศาสตร์อื่นเข้ามาใช้ในการจำหน่ายหนี้สูญแล้ว ในด้านเจ้าหนี้ก็มิต้องมีภาระหรือ

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการฟ้องร้องคดีต่อศาลอันทำให้เกิดความยุ่งยากลำบากในการจำหน่ายหนี้สูญ แต่อย่างไรก็ดี ภาระที่เกิดขึ้นก็มีแต่เพียงการคำนวณที่เป็นไปตามที่มาตรฐานการบัญชีกำหนดไว้ซึ่งมีความยืดหยุ่นอาศัยดุลยพินิจหรือประสบการณ์ของเจ้าหนี้เข้ามาใช้ในการพิจารณาจำหน่ายหนี้สูญ ทั้งเมื่อพิจารณาในด้านของลูกหนี้เอง ลูกหนี้ก็ต้องเสื่อมเสียชื่อเสียงในอันที่จะถูกฟ้องร้องบังคับคดี โดยลูกหนี้ยังคงมีความสามารถในการในอนาคตที่จะชำระหนี้ กรณีดังกล่าวจึงเป็นการสนับสนุนให้ลูกหนี้เป็นลูกหนี้ที่ดี ยังคงสามารถชำระหนี้ได้ โดยมีต้องพยายามหลีกเลี่ยงจนกระทั่งให้เกิดการบังคับเรียกกร้องให้ชำระหนี้ ทั้งกรณีรูปแบบการคำนวณดังกล่าวก็ยึดถือมูลค่าที่แท้จริงอันเป็นมูลค่ายุติธรรมซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ทางภาษีอากรที่ต้องให้ใช้หรือแสดงข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นความจริง การจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวจึงมีความสอดคล้องกับหลักความสะดวกละเอียดและหลักความยืดหยุ่นในทางภาษีอากร แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาหลักความเป็นธรรมในทางภาษีอากรแล้ว กรณีการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวก็ไม่ได้มีการพิจารณาถึงความสามารถของเจ้าหนี้แต่ละรายหรือประโยชน์ที่เจ้าหนี้จะได้รับจากการใช้จ่ายหรือบริการสาธารณะของรัฐแต่อย่างใด กรณีจึงเห็นได้ว่าการจำหน่ายหนี้สูญของสหราชอาณาจักรมีความสอดคล้องกับหลักความสะดวกละเอียดและหลักความยืดหยุ่นแต่ไม่สอดคล้องกับความเป็นธรรมในทางภาษีอากร

(3) กรณีความเป็นธรรมในการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายภาษีอากรในประเทศเยอรมนี

เมื่อพิจารณาการจำหน่ายหนี้สูญของประเทศเยอรมนีตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้แล้ว จะเห็นได้ว่านอกจากการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวจะไม่เป็นไปตามหลักความสะดวกละเอียดเนื่องจากเจ้าหนี้จะต้องดำเนินการฟ้องร้องคดีหรือดำเนินการใดๆอันเป็นการที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่าลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้อย่างเป็นการถาวรแล้ว การจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวก็ไม่เป็นไปตามหลักความแน่นอน เนื่องจากวิธีการจำหน่ายหนี้สูญของประเทศเยอรมนีที่ได้ยอมรับมาตรฐานการบัญชีมิได้มีการกำหนดไว้แน่ชัดว่าเจ้าหนี้จะต้องดำเนินการอย่างไร ทั้งยังไม่มี ความยืดหยุ่นสอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจ นอกเหนือจากนั้นแล้วในด้านความเป็นธรรมในทางภาษีอากรก็ได้มีการจำแนกหรือแบ่งลำดับชั้นในการจำหน่ายหนี้สูญตามความสามารถของ

เจ้าหน้าที่แต่ละรายหรือผลประโยชน์ที่เจ้าหน้าที่จะได้รับจากการใช้จ่ายของรัฐหรือการบริการสาธารณะ กรณีจึงเห็นได้ว่าการจำหน่ายหนี้สูญของประเทศเยอรมนีได้มีความสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรม ในทางภาษีอากรเช่นเดียวกัน

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และประเทศเยอรมนีแล้ว จึงเห็นได้ว่าการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศต่างๆดังกล่าวต่างล้วนก็แล้วแต่ ยอมรับหลักการหรือมาตรฐานการบัญชีเข้ามาใช้ในการจำหน่ายหนี้สูญ โดยที่เห็นได้ชัดคือการ จำหน่ายหนี้สูญในสหราชอาณาจักรและประเทศเยอรมนีที่ได้ยอมรับมาตรฐานการบัญชีเข้ามาใช้ในการ จำหน่ายหนี้สูญ ในขณะที่การจำหน่ายหนี้สูญของประเทศญี่ปุ่นแม้กฎหมายจะไม่ได้กำหนดโดยชัดแจ้งว่าให้นำหลักเกณฑ์หรือมาตรฐานการบัญชีมาใช้ แต่ก็ยังยอมรับการจำหน่ายหนี้สูญด้วยการตั้ง สำรองในบางกรณี ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าหากการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศไทยจะยอมรับหลักเกณฑ์ หรือมาตรฐานทางบัญชีระหว่างประเทศในเรื่องการจำหน่ายหนี้สูญดังเช่นที่ปรากฏในข้อเสนอแนะ ของบทถัดไปที่มีความแตกต่างจากมาตรฐานการบัญชีของไทยหรือหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญของ ไทยก็ย่อมให้เกิดสอดคล้องกับหลักการทางภาษีอากรและก่อให้เกิดความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ ลูกหนี้และ ฝ่ายรัฐมากขึ้น

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อกำหนดในการจำหน่ายหนี้สูญตามที่กำหนดไว้ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ที่ออกตามความในประมวลรัษฎากรในปัจจุบันเป็นข้อกำหนดที่มีความแน่นอนและชัดเจนในด้านการกำหนดลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติการเพื่อให้ได้รับชำระหนี้ตามจำนวนหนี้ที่กฎกระทรวงได้กำหนดไว้ อันเป็นข้อดีที่ทำให้ผู้ประกอบการสามารถดำเนินการปฏิบัติการตามวิธีการจำหน่ายหนี้สูญได้อย่างถูกต้อง แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาก็พบว่าข้อกำหนดในการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎกระทรวงดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมชาติในด้านหลักความสามารถและหลักผลประโยชน์ ทั้งยังมีความไม่ชัดเจนในข้อปฏิบัติบางประการ ตลอดจนไม่สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

ด้วยเหตุดังกล่าววิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงได้มุ่งเน้นศึกษาหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับหลักการทางบัญชี หลักการทางภาษีอากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักความเป็นธรรมทางภาษีอากร ตลอดจนหลักการจำหน่ายหนี้สูญในกรณีอื่นๆ อาทิเช่น ในกรณีของประเทศญี่ปุ่น สหราชอาณาจักรและในประเทศเยอรมนี การจำหน่ายหนี้สูญของกรมสรรพากร และการจำหน่ายหนี้สูญของธนาคารแห่งประเทศไทย ตลอดจนการจำหน่ายหนี้สูญตามมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ ดังที่ได้กล่าวไว้โดยละเอียดแล้วในบทที่ 2 และบทที่ 3 ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากรและหลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญในทางบัญชีมีความแตกต่างกันกล่าวคือ หลักเกณฑ์การจำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากรจะมีความเคร่งครัดและกำหนดไว้อย่างแน่นอนตามกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บภาษี แต่ในขณะที่การจำหน่ายหนี้สูญตามหลักการบัญชีจะมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการกำหนดหลักเกณฑ์ในการให้ข้อมูลทางการเงินเพื่อแสดงผลการดำเนินงานหรือฐานะทางการเงินของกิจการให้มีความใกล้เคียงและสะท้อนสถานะของกิจการให้มีความใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด ดังนั้นการรับหลักเกณฑ์ในทางบัญชีเข้ามาพิจารณาในการ

จำหน่ายหนี้สูญตามประมวลรัษฎากรจะมีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน อาทิเช่น การรับหลักเกณฑ์ในทางบัญชีอาจมีข้อเสีย ดังจะเห็นได้จากอาจมีการปลอมแปลงสมยอมแก้งทำหนี้ขึ้นมาร่วมกันระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ เพื่อให้เจ้าหนี้สามารถดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญได้ทั้งที่แท้จริงแล้วกลับไม่ได้มีหนี้เกิดขึ้นแต่อย่างใด ซึ่งปัญหาดังกล่าวก็อาจแก้ไขได้ด้วยการที่รัฐอาจจะต้องนำระบบตรวจสอบเข้ามาใช้ ตลอดจนให้คำอธิบายและให้ความรู้อย่างเพียงพอถึงหลักเกณฑ์และวัตถุประสงค์ในการจำหน่ายหนี้สูญ และกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจนเพียงพอ รวมทั้งการให้บุคคลผู้มีหน้าที่ตรวจสอบเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบภายใต้การดำเนินการที่มีกฎหมายควบคุมอย่างแน่ชัด แต่อย่างไรก็ตามการรับหลักเกณฑ์ในทางบัญชีดังกล่าวก็มีข้อดีคือ หลักเกณฑ์ทางบัญชีมีความยืดหยุ่นและให้ดุลยพินิจแก่ผู้ประกอบการในการคาดการณ์ตัดสินใจในการจำหน่ายหนี้สูญ หลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงมีความสอดคล้องและสามารถปรับเปลี่ยนไปตามสภาพทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ในการจัดทำบัญชีหรือดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวจะมีหลักการทางบัญชีที่เรียกว่าหลักความเที่ยงธรรม (Objective Evidence) และ หลักความระมัดระวัง (Conservatism Principle) เข้ามากำกับ ซึ่งเป็นหลักการที่กำหนดไว้ในขณะกิจการดำเนินการจำหน่ายหนี้สูญโดยมีข้อสงสัยว่าควรจะดำเนินการตัดจำหน่ายหนี้สูญนั้นเป็นค่าใช้จ่ายหรือไม่ กิจการก็ควรแสดงข้อมูลใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดและใช้หรือเลือกรูปวิธีที่จะแสดงสินทรัพย์หรือรายได้ในเชิงที่ต่ำหรือน้อยไว้ก่อน

นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบการจำหน่ายหนี้สูญกับหลักความเป็นธรรมในทางภาษีอากรแล้วจะเห็นได้ว่าการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎกระทรวงฉบับที่ 186 สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมในแง่ของหลักความสามารถและหลักผลประโยชน์แล้ว แต่ยังไม่สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมบางประการ อาทิเช่นความเป็นธรรมในทางภาษีอากรด้านระยะเวลาที่เกี่ยวข้องและในการให้**ความร่วมมือ** นอกจากนี้ในทางปฏิบัติแล้วการยอมรับหลักการทางบัญชีที่ยินยอมให้จำหน่ายหนี้สงสัยจะสูญเป็นค่าใช้จ่ายได้ก็มีเหตุผลและมีตรรกะที่สมเหตุสมผลสอดคล้องกับหลักการที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติของการจำหน่ายหนี้สูญทั้งในด้านภาษีเงินได้นิติบุคคลและภาษีมูลค่าเพิ่มเองก็มีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่เป็นอันมาก นอกจากกรณีดังกล่าว จากการศึกษายังพบอีกว่าข้อกำหนดในการจำหน่ายหนี้สูญในบางเหตุการณ์ อาทิเช่น กรณีการรับรู้รายได้และการจำหน่ายหนี้สูญเป็น

ค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีที่มีอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลหรืออัตราภาษีมูลค่าเพิ่มแตกต่างกัน ก็มีผลทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในภาระภาษีที่ไม่เท่ากันของผู้เสียภาษีแต่ละรายอีกด้วย

ทั้งนี้จากการศึกษารูปแบบและวิธีการจำหน่ายหนี้สูญของประเทศญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และประเทศเยอรมนีเปรียบเทียบกับวิธีการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าบทบัญญัติการจำหน่ายหนี้สูญต่างๆ ในประเทศดังกล่าวมิได้มีการกำหนดเป็นลำดับชั้นในการจำหน่ายหนี้สูญไว้แต่อย่างใด โดยสำหรับการจำหน่ายหนี้สูญในประเทศญี่ปุ่นสามารถสรุปได้ว่าการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายอนุญาตให้สามารถจำหน่ายหนี้สูญได้จากเงินสำรองภายใต้องค์ที่กฎหมายกำหนด หรือสามารถจำหน่ายหนี้สูญได้ตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้โดยมิได้กำหนดให้เป็นภาระของเจ้าหนี้ที่จะต้องดำเนินการฟ้องร้องคดีต่อศาลแต่อย่างใด ในขณะที่การจำหน่ายหนี้สูญในสหราชอาณาจักรโดยหลักแล้วจะเป็นการจำหน่ายหนี้สูญที่ยอมรับหลักการด้อยค่าของสินทรัพย์ที่พิจารณาความสามารถของลูกหนี้ในการชำระเงินรวมทั้งสินทรัพย์ที่เจ้าหนี้อีกรองอยู่ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ก่อให้เกิดภาระของเจ้าหนี้ที่จะต้องดำเนินการแต่อย่างใด โดยนอกเหนือจากกรณีดังกล่าวและกรณีการจำหน่ายหนี้สูญของประเทศเยอรมนีแม้ว่าจะยอมรับมาตรฐานการบัญชีของประเทศเยอรมนีเข้ามาปรับใช้ก็ตามแต่การจำหน่ายหนี้สูญก็มีความเข้มงวดอยู่เป็นอันมาก การจำหน่ายหนี้สูญในประเทศต่างๆดังกล่าวจึงล้วนแต่สอดคล้องกับหลักความสะดวก หรือหลักความแน่นอนแต่ไม่มีประเด็นในด้านความเป็นธรรม กรณีการพิจารณาพิสูจน์ความเป็นธรรมในการจำหน่ายหนี้สูญของประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆดังกล่าวจึงไม่อาจเปรียบเทียบได้

สำหรับกรณีการนำวิธีการคำนวณมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากลูกหนี้ หรือจากการจำหน่ายหลักประกันมาใช้บังคับกับกรณีการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายกระทรวงฉบับที่ 186 นั้นจากการศึกษาก็พบว่าหลักการดังกล่าวได้มีการนำมาบังคับใช้อยู่แล้วในประเทศไทยดังปรากฏตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยที่ สนส. 31/2551 เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดชั้นและการกันเงินสำรองของสถาบันการเงิน หรือในการจำหน่ายหนี้สูญในต่างประเทศเองในบางกรณี อาทิเช่น การจำหน่ายหนี้สูญของประเทศ สหราชอาณาจักร โดยข้อดีของการนำเอาวิธีการดังกล่าวมาใช้กับการจำหน่ายหนี้สูญมีหลายประการ อาทิเช่น เป็นการลดภาระหรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของเจ้าหนี้

วิธีการดังกล่าวสอดคล้องและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจ ทั้งยังเป็นธรรมต่อลูกหนี้เนื่องจากมีการพิจารณาอำนาจในการชำระหนี้ของลูกหนี้หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เจ้าหนี้ถือครองอยู่ ส่วนข้อเสียของวิธีการดังกล่าวคือ วิธีการคำนวณดังกล่าวยังคงต้องอาศัยประสบการณ์ของเจ้าหนี้ในการคำนวณซึ่งประสบการณ์ของเจ้าหนี้ดังกล่าวย่อมมีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล แต่ก็อาจแก้ไขข้อเสียดังกล่าวได้ด้วยการมีมาตรการทบทวนวิธีการหรือรูปแบบในการจำหน่ายหนี้สูญในทุกๆปี เพื่อปรับปรุงมาตรการดังกล่าวให้ตรงหรือถูกต้องกับสถานการณ์ความเป็นจริงต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์หลักเกณฑ์ในการจำหน่ายหนี้สูญทางภาษีอากรตามประมวลรัษฎากรและกฎกระทรวงฉบับที่ 186 (พ.ศ. 2534) ข้างต้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการในการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวยังมีปัญหาอยู่หลายประการ ประกอบกับการจำหน่ายหนี้สูญดังกล่าวก็ไม่ได้สอดคล้องหรือสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ควรจะเป็น แม้ว่าหลักการทางภาษีอากรจะเป็นหลักการที่รัฐมุ่งจัดเก็บหารายได้ในการใช้จ่ายบริหารประเทศ แต่หลักการทางภาษีอากรที่ดีก็จะเป็นผลให้ประชาชนมุ่งปฏิบัติตามและยินดีที่จะชำระภาษีด้วย

โดยผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขด้วยการมุ่งประเด็นแก้ไขกฎหมายในลำดับรองกล่าวคือกฎกระทรวงฉบับที่ 186 เนื่องจากสามารถแก้ไขได้ไม่ยากด้วยอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ต่างกับประมวลรัษฎากรที่จำเป็นต้องแก้ไขด้วยการผ่านร่างรัฐสภาด้วยเหตุดังกล่าวจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขดังต่อไปนี้

1. สำหรับประเด็นกรณีการคำนวณเป็นรายได้และการจำหน่ายหนี้สูญเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีที่มีอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลหรืออัตราภาษีมูลค่าเพิ่มแตกต่างกัน ซึ่งมีผลทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในภาระภาษีที่ไม่เท่ากันของผู้เสียภาษีแต่ละรายนั้น ถึงแม้ว่าในกรณีทั่วไปดังเช่นในกรณีของการคำนวณค่าเสื่อมราคาหรือในกรณีของบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศเองก็ไม่มีกำหนดในเรื่องดังกล่าวไว้ เนื่องจากเป็นผลเสียหายหรือขาดทุนในทาง

ปกติของการดำเนินธุรกิจ (Commercial losses) ที่โดยปกติทั่วไปที่ผู้ประกอบการจะต้องรับภาระก็ตาม แต่เพื่อมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำในภาวะภาษีที่ไม่เท่ากันของผู้เสียภาษีแต่ละราย จึงเห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในกฎกระทรวงฉบับที่ 186 โดยกำหนดเพิ่มเติมเป็นว่า ในกรณีอัตราภาษีในขณะคำนวณเป็นรายได้และในขณะที่ยกจ่ายหนี้สูญเป็นค่าใช้จ่ายมีจำนวนอัตราไม่เท่ากัน ส่วนต่างระหว่างการคำนวณภาษีดังกล่าวให้นำมาใช้เป็นเครดิตภาษีในการคำนวณภาษี

2. บทบัญญัติลำดับชั้นตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ดังกล่าวในชั้นตอนเกี่ยวกับการฟ้องร้องคดีต่อศาล ในลำดับชั้นการจ่ายหนี้สูญไม่เกินห้าแสนบาทหรือในลำดับชั้นการจ่ายหนี้สูญที่เกินห้าแสนบาทที่จะต้องมีการฟ้องร้องคดีต่อศาลนั้น ในกรณีของการจ่ายหนี้สูญในต่างประเทศมิได้มีการกำหนดไว้อย่างเช่นในกรณีของประเทศไทย ทั้งจำนวนเงินที่กำหนดในช่วงชั้นดังกล่าวก็แตกต่างกันไม่มากเมื่อเทียบกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน จึงควรปรับกำหนดจำนวนเงินในระหว่างชั้นดังกล่าวให้มีจำนวนสูงขึ้นหรือให้มีความแตกต่างกัน เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของค่าแรงขั้นต่ำในปัจจุบัน ดัชนีราคาผู้บริโภค ตลอดจนสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ ทั้งยังเพื่อความแตกต่างและคุ้มกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีต่อศาล

3. เมื่อพิจารณาการจ่ายหนี้สูญในประเทศญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร หรือประเทศเยอรมนีก็ดี ล้วนแต่มีส่วนการยอมรับดุลยพินิจของผู้ประกอบการในการจ่ายหนี้สูญ ดังนั้นหากการจ่ายหนี้สูญที่ออกตามความในประมวลรัษฎากรในประเทศไทยจะยอมรับหลักการดังกล่าวเข้ามาใช้ในการจ่ายหนี้สูญ ด้วยวิธีการคำนวณโดยอาศัยมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับจากลูกหนี้ หรือจากการจ่ายหลักประกันนั้นก็ทำให้การจ่ายหนี้สูญของกฎกระทรวงฉบับที่ 186 ที่ออกตามความในประมวลรัษฎากรก็จะมีความเป็นธรรมกับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และเป็นมูลค่าที่มีความถูกต้องและยุติธรรมสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน

4. กรณีการจ่ายหนี้สูญในส่วนของภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา 82/11 แห่งประมวลรัษฎากรและประกาศอธิบดีเกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม ฉบับที่ 85 ที่ได้วางหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจ่ายหนี้สูญในระบบภาษีมูลค่าเพิ่มโดยยึดตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของ

กฎกระทรวงฉบับที่ 186 โดยผู้เขียนมีความเห็นว่าสมควรยกเลิกเงื่อนไขในข้อ 2 (2) ของประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีมูลค่าเพิ่ม (ฉบับที่ 85) เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจำหน่ายหนี้สูญ และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการคำนวณส่วนของหนี้สูญ เพื่อนำมาหักออกจากภาษีขายตามมาตรา 82/11 แห่งประมวลรัษฎากร ที่กำหนดว่า เป็นหนี้ที่เกิดจากการขายสินค้าหรือให้บริการแก่ผู้ที่ไม่ใช่ผู้ประกอบการจดทะเบียนที่คำนวณภาษีมูลค่าเพิ่มตามมาตรา 82/3 แห่งประมวลรัษฎากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายการอ้างอิง

(2013). "Country Tax Guides." Retrieved 12 January 2014, 2014, from <http://www.bakertillyinternational.com/web/publications.aspx>.

(2014). "Specific deductions." Retrieved 7 February 2014, 2014, from <http://www.hmrc.gov.uk/manuals/bimmanual/BIM42701.htm>.

A.E., M. (1924). Early Economic Thought Harvard University Press.

Accounting Standards Board of Japan (2014). Retrieved 12 January 2014, 2014, from https://www.asb.or.jp/asb/top_e.do.

Adam Smith (1904). An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, London: Methuen & Co., Ltd.

Anonymous (Private practice) (2012 4 October 2012). "What is the VAT bad debt relief position when unpaid professional fees are covered by insurance?". Retrieved 12 January 2014, 2014, from <http://uk.practicallaw.com/7-521-6992?q=bad+debt>.

Brain A Rutherford (2007). Financial reporting in the UK A history of accounting standards committee.

CA. T.N. Krishnakumar and CA. Vidyadhar Kulkarni (2007). New International Accounting Concepts-Impairment Losses of Financial Assets Under IAS 39-Financial Instruments; Recognition and Measurement, The Charter Accountant.

Corporate Tax rates. Retrieved 12 January 2014, 2014, from <http://www.hmrc.gov.uk/rates/corp.htm>.

E.R.A. Seligman (1925). Essay in Taxation. The Macmillan Company.

Japan External Trade Organization (2014). "Investing in Japan." Retrieved 12 January 2014, 2014, from
https://www.jetro.go.jp/en/invest/setting_up/laws/section3/page3.html.

John W Darcy (2009). Japan Master Tax Guide 2009/10, The University of Texas – Pan American CCH Asia Pte Limited.

KPMG (2012, November 2012). "Japan Tax Profile." Retrieved 13 April 2014, 2014, from
<https://www.kpmg.com/Global/en/services/Tax/regional-tax-centers/asia-pacific-tax-centre/Documents/CountryProfiles/Japan.pdf>.

KPMG (2012). "VAT GST Essential 2012." Retrieved 15 January 2014, 2014, from
<https://www.kpmg.com/Global/en/services/Tax/GlobalIndirectTax/Documents/vat-gst-essentials-2012/germany-2011-vat-gst-essentials.pdf>.

Mei-June Soo (2013). Asia-Pacific Tax and Business Fundamentals 2013, IBFD.

Miles, A. (2012). "German tax and legal news." from <http://blogs.pwc.de/german-tax-and-legal-news/2011/04/05/restrictions-on-write-offs-of-receivables-from-foreign-related-parties/>

Ministry of Finance (1986). An outline of Japanese taxes 1986. Tokyo Japan, Seifu Kankobutsu Service Center.

Ministry of Finance (2010). "Comprehensive Handbook of Japanese Taxes 2010 ". Retrieved 10 April 2014, 2014, from
http://www.mof.go.jp/english/tax_policy/publication/comprehensive_handbook_2006e/taxes2006e_e.pdf

Paul Grady (1965). An Accounting Research Study No 7 Inventory of Generally Accepted Accounting Principles for Business Enterprises AICPA New York.

Peter Walton, A. H., Bernard Raffourier, (1998). International Accounting London, International Thomson Business Press.

PLC Tax (2012). "Bad debt relief allowed for VAT-only invoice." Retrieved 12 January 2014, 2014, from <http://uk.practicallaw.com/4-517-1909?q=bad+debt>.

Pricewaterhousecooper (2008). "Study on the possible adjustments for Financial Institutions of the general rules of the Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB) under Framework contract 2006/CC/087." Pricewaterhousecooper.

Rick Stamm (2014). "Worldwide Tax Summaries Corporate Taxes 2013/14." Retrieved 12 January 2014, 2014, from <http://www.pwc.com/gx/en/tax/corporate-tax/worldwide-tax-summaries/assets/pwc-worldwide-tax-summaries-corporate-2013-14.pdf>.

Tsuyoshi Ito and Tomokau Hayashi (2012). "Limitation on deductible losses for bad debt reserves." Retrieved 12 January 2557, 2557, from <http://www.internationallawoffice.com/newsletters/detail.aspx?g=2f730268-fa5f-40a9-bd8d-646ebd6e1b7c>, .

Veronica Poole and Andrew Spooner (2004). IGaap 2005 Financial instruments; IAS 32 and IAS 39 explained Deloitte Touche LLP.

Victor Thuronyi (2012). Tax Law Design and Drafting, International Monetary Fund.

W.A. Paton and A.C. Littleton (1965). An Introduction to Corporate Accounting Standards American Accounting Association.

Wendela van den Brink-van Agtmall and Carlos Gutierrez P. (Latin America and the Caribbean), R. H. A. a. M. E., Marnix Schellekens (Europe) and Mei-June Soo (Asia Pacific), (2013). Global Corporate Tax Handbook 2013, IBFD.

Yokohama CPA (1998). "Taxation in Japan." from <http://www.hi-ho.ne.jp/yokoyama-a/taxationinjapan.htm>.

กัมปนาท บุญรอด (2552). "จำหน่ายหนี้สูญให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์." สรรพากรสาส์น 5(56).

เกียรติศักดิ์ ว่องพานิช (2547). "จากหนี้เสียเป็นหนี้สูญ." สรรพากรสาส์น 51 (4).

คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาทฤษฎีบัญชีและการบัญชีภาษีอากร (2533). เอกสารการสอนชุดวิชาทฤษฎีบัญชีและการบัญชีภาษีอากร (Accounting Theory and Tax Accounting) หน่วยที่ 9 -15. กรุงเทพมหานคร, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ดร. สาทิต ผ่องธัญญา (2547). "การบัญชีหนี้สูญและหนี้สงสัยจะสูญ." สรรพากรสาส์น 4 (51).

ดร.กิตติมา อัครนพงศ์ (2549). "การบัญชีนานาชาติ; การเปรียบเทียบวิธีการทางบัญชีของประเทศต่างๆ." วารสารมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย 26(2).

ดุขฎี สงวนชาติ และคณะ (2552). การบัญชีขั้นกลาง. กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปภาวี สุขงาม (2553). ผลกระทบของเกณฑ์การตัดรายจ่ายหนี้สูญเปรียบเทียบทางภาษีและทางบัญชีต่อภาคธุรกิจ. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปริญญามหาบัณฑิต

ปรัชญา เวสารัชช์ (2543). การปกครองท้องถิ่นของสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี. กรุงเทพมหานคร, โครงการส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดีโดยกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น.

ผศ.ดร. ศศิวิมล (มีอำพล) ศรีเจริญจิตร (2550). ทฤษฎีการบัญชี. กรุงเทพมหานคร, อินโฟไมน์นิ่งเพรส.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุยลักษณ์ ตราชูธรรม (2555). หลักกฎหมายภาษีอากร (The Principles of Tax Law) กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์ สถาบัน ที่ เทรนนิ่ง เซ็นเตอร์.

มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (2014). "บทเรียนบัญชีออนไลน์." Retrieved 13 ธันวาคม 2556, 2013, from <http://coursewares.mju.ac.th:81/e-learning47/section2/ac103/Chap/Chapter/C7.1.html>.

เมธากุล เกียรติกระจายและศิลปพร ศรีจันทเพชร (2547). ทฤษฎีการบัญชี กรุงเทพมหานคร, ทีพีเอ็น เพรส.

รองศาสตราจารย์ดร.อังครัตน์ เปรียบจรรย์วัฒน์ (2555). IFRS ข้อกำหนดที่สำคัญของมาตรฐานและการตีความ กรุงเทพมหานคร, ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

วิโรจน์ ตั้งสถาพรพงษ์ (2554). "หนี้สูญปฏิบัติอย่างไรจึงจะถูกต้อง." เอกสารภาษีอากร ปีที่ 30 360.

ศาสตราจารย์เกริกเกียรติ พิพัฒนเสรีธรรม (2552). การคลังว่าด้วยการจัดสรรและการกระจาย กรุงเทพมหานคร, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2549). "มาตรฐานการบัญชีใหม่ฉบับที่ 39 (IAS 39) ผลกระทบที่สำคัญต่อธุรกิจธนาคารพาณิชย์." วารสารศูนย์วิจัยกสิกรไทย 12(1905).

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2526). "มาตรฐานบัญชีฉบับที่ 101 เรื่องหนี้สูญ และ หนี้สงสัยจะสูญ." Retrieved 12 มกราคม 2014, 2557, from http://fap.or.th.a33.readyplanet.net/images/column_1359010309/101_web.pdf.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2543). มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 101 เรื่องหนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ (กรุงเทพมหานคร). กรุงเทพมหานคร, บริษัท พี.เอ.ลีฟวิง จำกัด.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2552). ประกาศสภาวิชาชีพบัญชี ฉบับที่ 16/2552 เรื่อง มาตรฐานการบัญชี ประเทศไทย.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2552). แม่บทการบัญชี (ปรับปรุง 2552). กรุงเทพมหานคร, บริษัท พี.เอ. ลีฟวิง จำกัด.

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2555). "มาตรฐานบัญชีฉบับที่ 18." Retrieved 21 มกราคม 2557, 2557, from http://www.fap.or.th/images/column_1359010309/TAS%2018%20Part%20B_Up%206_1_57.pdf.

สมเดช โรจน์คุรีเสถียร และคณะ (2554). Inside มาตรฐานการบัญชี IAS TAS และมาตรฐานรายงานทางการเงิน IFRS TFRS เล่ม 1 และ 2. กรุงเทพมหานคร, บริษัท ธรรมนิติเพรส จำกัด.

สุจิตรา ศิริ (2555). ปัญหาการจำหน่ายหนี้สูญตามกฎหมายไทย. คณະนิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. ปริญญามหาบัณฑิต

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ นายนรฤทธิ์ ตันตวิฑูมิไกร จบการศึกษาปริญญาตรี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เนติบัณฑิตไทยสมัยที่ 63

เคยทำงานเป็นนายความและที่ปรึกษากฎหมายที่สำนักงานกฎหมายชวลิต แอนด์ แอชโซซิเอทส์, บริษัท เดอะ ลีจิสท์ จำกัด, บริษัท บลูเมนทอล ริชเตอร์ แอนด์ สุ่มธ จำกัด ปัจจุบันเป็นนายความทางด้านภาษีอากรอยู่ที่บริษัท เบเคอร์ แอนด์ แม็คเคนซี จำกัด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY